32
4 C
3

P
3
39

HISTORIA
ECCLESIASTICA
VETERIS TESTAMENTI,

IN REM THEOLOGIÆ CANDIDATORUM,

Per ſex Mundi Ætates ab Orbe condito ad Natale uſque Jesu Christi, Servatoris Noſtri, continenti ordine producta, variiſque Colloquiis digeſta: Ubi Res præcipuæ, quæ vel ad Hiſtoriam Sacram & ejus Chronologiam, Legem, ac Diſciplinam Hebræorum ſpectant, vel quæ ad Prophetarum Geſta, Vaticinia in Jeſu Chriſto ad amuſſim impleta, & ad divinam Sacrorum Librorum, quibus continetur Hiſtoria Veteris Teſtamenti, Auctoritatem attinent; per breves Interrogationes & Reſponſiones perſtringuntur, & in præclaro ordine collocantur.

OPUS IN TRES TOMOS DISTRIBUTUM.

Sanctiſſimo Domino Pontif. Max.

BENEDICTO XIII.

Nuncupatum.

AUCTORE

FR. IGNATIO HYACINTHO AMAT
GRAVESON,

Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctore, & Collegii Caſanatenſis Theologo, Sacri Ordinis Prædicatorum.

TOMUS SECUNDUS.

ROMÆ MDCCXXVII.
Typis, & Sumptibus Hieronymi Maynardi, apud Theatrum Capranicenſe.
Superiorum permiſſu.

INDEX COLLOQUIORUM

Ordo, & Colloquia ſecundi Tomi.

Prima Pars, ſeu Tertia Mundi Ætas,

Quæ incipit à vocatione Abrahami, & protenditur uſque ad ingreſſum Populi Iſraelitici in Ægyptum. pag. 1

COLLOQUIUM PRIMUM,
In quo attinguntur ſingula, quæ vel ad Sacram tertiæ Mundi Ætatis Hiſtoriam pertinent, vel clariori ejus intelligentiæ inſervire poſſunt. 4

COLLOQUIUM II.
In quo proponuntur Dubia, quæ tam Theologi, quàm Scripturæ Sacræ Interpretes, circa Hiſtoriam tertiæ Mundi Ætatis ventilare ſolent. 71.

COLLOQUIUM III.
In quo referuntur Patriarcharum tertiæ Mundi Ætatis, præcipuà Geſta, & Scripta, quæ Jeſum Chriſtum, verum Meſſiam, vel adumbrant. vel vaticinantur, ibidèmque in putandis annis Patriarcharum ejuſdem ætatis accurata ſtabilitur Chronologia. 153

Tabula Chronologica, in qua Anni, & Geſta Patriarcharum, qui vixerunt in tertia Mundi, Ætate, connectuntur cum annis Mundi qui effluxerunt à vocatione Abrahami, *à qua tertia Mundi Ætas ſumit exordium, uſque ad Iſraelitarum ex Ægypto egreſſionem, in qua deſinit eadem Mundi Ætas.* 227

COLLOQUIUM PRIMUM,
In quo referuntur ea, quæ Hebræis, ab eorum ex Ægypto profectione, uſque ad Legem datam Moyſi à Deo in Monte Sinai, &, poſt Legem datam, acciderunt uſque ad obitum Moyſis, ibidèmque explicantur res præcipuæ, quæ continentur in eàdem Lege, videlicet, Præcepta, Ritus, Sacrificia, Immunditiæ Legales, Sacramenta, Feſta, Sacerdotum Conſecrationes, & alia id genus, quæ Sacra, & Religionem Hebræorum ſpectant. 245

COLLOQUIUM II,
In quo quædam Dubia, ſive ad Legem Moſaicam, ſive ad Hiſtoriam quartæ Mundi Ætatis attinentia, quæ à Theologis, vel Scripturæ Sacræ Interpretibus proponi ſolent, diſcutiuntur ac diluuntur. 327

COLLOQUIUM III,
In quo Geſta Joſue, in regimine Reipublicæ Hebræorum ſucceſſoris Moyſis, nec

non

non Judicum, & Regum, qui Hebræis præfuerunt uſque ad quartum annum Regni Salomonis, quo jacta ſunt Templi Hieroſolymitani fundamenta, deſcribuntur, ibidemque accurata traditur ſeries annorum, qui in quartâ Mundi Ætate, hoc eſt, ab exitu Populi Iſraelitici ex Ægypto uſque ad quartum Salomonis annum effluxerunt. 412

Tabula Chronologica Sexcentorum & ſex annorum, qui in quarta Mundi Ætate, hoc eſt, ab exitu Iſraelitarum ex Ægypto uſque ad quartum Regni Salomonis *annum, uſque ad fabricam Templi Hieroſolymitani, interfluxerunt.* 481

HISTORIA ECCLESIASTICA VETERIS TESTAMENTI,

SEU

TERTIÆ MUNDI ÆTATIS,

Quæ incipit à vocatione Abrahami, *& protenditur uſque ad ingreſſum Populi Iſraëlitici in Ægyptum.*

HISTORIAM Eccleſiaſticam Veteris Teſtamenti ab *Adamo*, primo omnium hominum parente, uſque ad vocationem *Abrahami*, hactenùs, benè fortunante Deo, perduximus, ac tantam, ſivè tempore univerſalis Diluvii, ſivè poſt reparatum à tribus filiis *Noemi* genus humanum, aquis Diluvii penè exſtinctum, oſtendimus, fuiſſe malitiam hominum, in omnia flagitiorum genera ruentium, ut indè proclive ſit judicare, Deum his temporibus permiſiſſe tot nefanda hominum ſcelera, ut palàm fieret, quàm neceſſaria eſſet Incarnatio Unigeniti Filii ſui, quem, ceù Meſſiam, Mundique Liberato-

rem, miſſurum ſ[illegible]miſerat *Adamo*, dùm, poſt illius peccatum, [illegible]tim ſerpenti, qui *Evam* ſeduxerat, imprecatus eſt his verbis: *Ipſa conteret caput tuum*, id eſt, Meſſias, qui ex fœmina naſciturus eſt, quemque præfixo tempore mittam, conteret caput tuum. At, ineunte tertiâ Mundi Ætate, quæ incipit à vocatione Patriarchæ *Abrahami*, & cujus hiſtoriam deſcribere in præſentia aggredimur, voluit Deus hanc ſuam de mittendo Liberatore, ſeù Meſſiâ, promiſſionem, factam Adamo, evidentiùs declarare, gentemque ſibi ſpecialitèr elegit, è quâ verus Meſſias, Jeſus Chriſtus Dominus noſter, carnem humanam induens, in lucem proditurus erat, & generi humano, primigeniâ protoparentis labe perdito, ſalutem allaturus. Nonnullos igitur homines, Deus, ſumma cujus bonitas prævalet hominum nequitiæ, ſub initium tertiæ Mundi Ætatis, in tantâ ubique inundantium malorum colluvie, puros & illibatos ſervavit ſibi, & inter cæteros *Abrahamum*, ex familiâ *Semi*, filij *Noëmi*, oriundum, ele[illegible]ſſet pater credentium, & caput nu[illegible]ntis, quæ ex eo oritura erat, cuiqu[illegible]us Leges, Ritus, Sacrificia, aliaque id genus præſcribere debebat, quibus Jeſus Chriſtus Dominus noſter, verus à Deo promiſſus Meſſias, dignitas ejus, opera, vita, doctrina, & mors prænunciarentur, atque ſub variarum figurarum, typorum, atque ſignorum involucris ſignificarentur, ita ut hæc gens, à Deo electa, & cujus caput erat *Abrahamus*, dùm eum ſperaret & expectaret promiſſum à Deo Salvatorem, eâdem ſpe & ex-

pectatione

pectatione totum impleret Orbem, & huic excipiendo homines aliquandò benè præparati eſſent, ſicut elegantèr diſſerit *Euſebius*, Epiſcopus Cæſarienſis, Lib. I. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, cap. 2. juxtà Editionem Valeſianam, ſed præcipuè in Proæmio Lib. VIII. *De Demonſtratione Evangelica*. Hanc autem tertiæ Mundi Ætatis Hiſtoriam tribus Colloquiis, ne à præſcriptâ nobis methodo recedamus, abſolvemus. In primo Colloquio attingemus, brevitèr tamen, ſingula, quæ attinent ad ſacram tertiæ Mundi Ætatis Hiſtoriam, inſeremuſque etiam compendioſam narrationem quarumdam rerum exoticarum, quæ, licèt ad variarum Nationum profanas Hiſtorias ſpectent, nihiloſeciùs intelligentiæ Hiſtoriæ ſacræ haud parum ſubſervire, eique aliquid luminis affundere poſſunt. In altero Colloquio proponemus dubia, quæ circà Hiſtoriam tertiæ Mundi Ætatis, tàm Theologi, quàm Scripturæ Sacræ Interpretes movere ſolent, eaque diluemus. In poſtremo Colloquio, præcipua Patriarcharum tertiæ Mundi Ætatis geſta, & Scripta, quæ vel Ieſum Chriſtum, verum Meſſiam, adumbrarunt, vel venturum vaticinantur, perſtringemus, atque accuratiorem in putandis eorum annis Chronologiam ſtabilire ſatagemus.

COLLOQUIUM PRIMUM,

In quo attinguntur ſingula, quæ vel ad ſacram tertiæ Mundi Ætatis Hiſtoriam pertinent, vel clariori ejus intelligentiæ inſervire poſſunt.

DISCIPULUS. RES, quas *Abrahamus* præclarè geſſit à tempore, quo ex *Ur* Chaldæorum vocatus eſt à Deo uſque ad ſacrificium, quo, ad obediendum Deo, voluit dilectiſſimum filium ſuum *Iſaacum* mactare, abundè in tertio noſtro Colloquio in Hiſtoriam ſecundæ Mundi Ætatis retuliſti, quas quidem ut agnoſcas memoriæ meæ adhùc infixas hærere, eas nunc paucis verbis complectar. *Abrahamum* itaque Deus vocavit ex *Ur* Chaldæorum, Gente Idololatrâ, ut eum conſtitueret caput Gentis, quam in populum fidelem & peculiarem ſibi ſelegerat. *Abrahamo* promiſit Deus, naſciturum ex ſemine ejus Meſſiam, ſeque ei daturum Terram Chanaan, in quam *Abrahamus*, protinùs Deo obtemperans, relictâ Charane & cognatione ſuâ, venit cum *Sara*, uxore ſuâ, & cum *Lotho*, fratris ſui filio. In hac Terra Chanaan, tanquàm peregrinus, ſub Tabernaculis habitavit *Abrahamus*, & ex ea, proptèr graſſantem famem exire coäctus, venit in Ægyptum, ubi *Saram*, uxorem, ut periclitanti vitæ ſuæ conſuleret, vocavit ſororem ſuam, quam in domum Regis

Regis ſublatam, lætus poſteà accepit. Ex Ægypto egreſſus *Abrahamus* cum uxore ſua *Sara*; multis locupletatus divitiis, ſeſe in Terram Chanaan recepit. Sed cùm hæc Regio multo pecori alendo haud ſufficeret, *Lothus*, à patruo ſuo *Abrahamo* divulſus, ſedes ſuas in urbe Sodomâ fixit, quâ direptâ à Rege *Codorlahomore*, cùm & ipſe *Lothus* in hac urbis Sodomæ direptione fuiſſet abductus captivus, confeſtim *Abrahamus*, trecentis & octodecim armatis ſervis ſuis, *Lothum* nepotem ſuum, urbiſque hujus direptæ populum priſtinam in libertatem vindicavit. Redeunti *Abrahamo* à cæde Regis *Codorlahomor*, occurrit *Melchiſedechus*, Sacerdos, qui ei benedixit. Urbem Sodomam, ob nefandiſſimam & præpoſteram ſuorum incolarum libidinem, igne cæleſti conſumpſit Deus, ex quo incendio ſolus *Lothus* ab Angelo ereptus eſt cum uxore & utrâque filiâ; at *Lothi* uxor, cùm poſt ſe, contrà divinum mandatum, muliebri fortaſſis curioſitate, reſpectaſſet, in ſtatuam ſalis actutùm verſa eſt. *Abrahamus* ex *Agare*, ancillâ ſuâ, quam uxorem duxerat, filium ſuſcepit *Iſmaelem*, quem, licèt primogenitum, unà cum *Agare*, matre, domo ſuâ, juſſu Dei, expulit *Abrahamus*, poſtquàm *Sara*, altera ipſius conjux, jam in effœta ætate peperiſſet, juxtà divinas promiſſiones, *Iſaacum*, in quo benedicendæ erant omnes Gentes, quia ex *Iſaaci* ſtirpe naſciturus erat Meſſias. Cùm autem jam adoleviſſet *Iſaacus*, volens Deus fidem & obedientiam *Abrahami* toto Orbe illuſtrem reddere, præcepit huic Patriarchæ, ut eum, quem in deliciis, & in oculis habebat,

bebat, filium ſuum *Iſaacum* ſuis ipſe manibus mactaret. Deo itaque imperanti, abjectâ omni morâ, *Abrahamus*, poſt homines natos obedientiſſimus, filium ſuum *Iſaacum* immolandum obtulit; illum tamen non mactavit, quia Deus ipſe, qui juſſerat mactandum, patris fidem explorans, prohibuit per Angelum ne faceret. Hæ ſunt in ſumma res ab *Abrahamo* præclarè geſtæ, quas in tertio Colloquio in Hiſtoriam ſecundæ Mundi Ætatis latè expoſuiſti, quaſque ipſe compendioſâ narratione hic perſtrinxi, ut intelligas, eorum, quæ hactenùs in noſtris Colloquiis de ſacra Hiſtoria narraſti, notitiam adhùc memoriæ meæ tenacitèr inhærere. Sed age nunc, ſi placet, & percenſe cætera, quæ *Abrahamus*, poſt illud ſacrificium, quo, parens divino præcepto, filium ſuum *Iſaacum* mactare voluit, geſſit uſque ad ſuum obitum.

MAGISTER. Priuſquàm de aliis *Abrahami* geſtis uſque ad ipſius obitum ſermonem inſtituamus, præſtat ut obſerves, ſacrificium iſtud, quod Deus, ad explorandam fidem *Abrahami*, juſſit, ut ſibi ab illo Patriarcha per mactationem filii *Iſaaci* offerretur, fuiſſe in Populo Dei inſolitum, & apud Barbaros dumtaxàt Populos, atque Ethnicos poſteà uſurpatum, ſicut memini me jàm in præcedentibus noſtris Colloquiis obſervaſſe. At, certum eſt, ſacrificia vel ex animalibus, vel ex frugibus terræ, fuiſſe ab exordio Mundi Deo à Patriarchis oblata, ut liquidò conſtat ex ſacrificiis *Abelis*, & *Caini*, huncque morem ejuſmodi ſacrificia Deo offerendi non ſolùm ad Patriarchas primæ & ſecundæ Ætatis fuiſſe

fuiſſe propagatum; ſed etiam ubique terrarum ad Chriſti Domini uſque adventum obtinuiſſe. Ex quo facilè intelligere potes, quàm horrenda ſit & planè prodigioſa quorumdam prophanorum hominum, ſeu incredulorum, & Atheorum cæcitas, qui in his ſacrificiis ſemper Deo oblatis, ſive in illo religioſo cultu, qui ab omnibus hominibus ubique terrarum ab ipſo Mundi exordio fuit omni ævo exhibitus Deo, pertinaciâ pluſquàm adamantinâ detrectant agnoſcere invictum argumentum exiſtentiæ Dei, cui Mundus iſte originem ſuam debeat, & à quo adminiſtretur & regatur. Nàm, ut obitèr dicam, undè, quæſo, tàm conſtans, tàmque omnium hominum animis altè inſidens de Deo per ſacrificia colendo (ſi Deus nullus ſit) opinio atque ſententia? Et undè etiam tanta paucis Atheis (ſicut ipſis videtur) ſapientia, ut id ipſi videant, quod, à nulla Gente, nullo Populo, deprehenſum atque animadverſum fuit; immò quod ab omnibus tanquàm impium & execrandum, conſtantèr & univerſalitèr fuit rejectum? Sed miſſis illis miſeris Atheis, qui veritati de exiſtentia Dei, quæ in ſacrificiis Deo ab exordio Mundi oblatis radiis ſolaribus clarior apparet, perfidum pectus, mentemque pertinacitèr occludunt; proſequamur nunc cætera *Abrahami* præclarè geſta uſque ad ipſius obitum. *Sara*, uxor *Abrahami*, annos nata centum viginti ſeptem, diem ultimum clauſit in civitate Arbee, quæ eſt *Hebron* in Terra Chananæa, ad cujus ſepulturam *Abrahamus*, poſtquàm ei parentaſſet, duplicem ſpeluncam ab *Ephrone* Hethæo, filio

Seor, quadringentis ſiclis emit, ibique ſepulta fuit *Sara*, quæ, ut obiter dicam, typum geſſit B. Mariæ Virginis. *Sara* quippè, admirabili fide prædita, peperit *Iſaacum*, in quo Deus omnibus Gentibus benedicere debebat, juxtà promiſſionem, quam Deus fecit *Abrahamo*, Geneſis cap. 17. v. 15. & 16. ei dicens: *Sarai, uxorem tuam, non vocabis Sarai, ſed Saram, & benedicam ei, & ex illa dabo tibi filium, cui benedicturus ſum, eritque in Nationes, & Reges populorum orientur ex eo.* Præterea, *Sara* paſſa eſt gravia incommoda ab *Agare*, ancillâ ſuâ, quam *Abrahamus* decennio poſtquàm in Terra Chananæa ſuum domicilium poſuiſſet, uxorem duxit, quæque fuit mater *Iſmaelis*: Quæ omnia perfectè præfigurarunt Beatam *Mariam* Virginem, quæ eximiâ fide donata, omnique gratiarum genere cumulata; Mater fuit ſimul & Virgo, atque Jeſum Chriſtum, verum Meſſiam à Deo promiſſum, & in *Iſaaco*, filio *Saræ*, adumbratum, peperit, & gaudium ſuo partu attulit univerſo mundo. Deindè, ſicut *Iſaacum*, filium *Saræ*, exagitavit *Iſmael*, filius *Agaris*; ita Jeſum Chriſtum, Filium B. *Mariæ* Virginis, perſecuti ſunt Judæi, filii Synagogæ, cujus typum geſſit *Agar*, mater *Iſmaelis*. Poſtremò, quemadmodùm *Agar*, ejuſque filius *Iſmael*, fuerunt, jubente Deo, ex ædibus *Abrahami* expulſi; ita Synagoga fuit à Deo rejecta ac penitùs repudiata; & filii Synagogæ, ſeu Judæi, ab Eccleſia Jeſu Chriſti, quem ceù verum Meſſiam agnoſcere renuerunt, extorres facti ſunt, & per univerſum Orbem diſperſi, miſeriis & calamitatibus

bus oppreſſi, laribus & patrio ſolo profligati, Republicâ & propriâ Civitate Hieruſalem privati, ſine Rege, ſine Duce, ſine Templo, ſine Sacerdote, atque omnibus Nationibus exoſi, miſeram ſervitutem ſervire coguntur.

D. Quandò quidèm de *Sara* uxore *Abrahami*, ſermonem jàm facere cæpiſti, vellem in primis ſcire, an *Abrahamus*, dùm in Ægypti finibus verſaretur, *Saram*, uxorem ſuam, quam, ut anteà dixiſti, ob eximiam ejus pulchritudinem, *Pharao*, Ægyptiorum Rex, rapuerat, ut eâ impudicè frueretur, intactam ab eodem receperit, aut vitiatam? Cauſam eâ de re dubitandi ingerit mihi altum ſilentium ſacri Scriptoris *Moyſis*, qui cap. 12. Libri Geneſis narrans hiſtoriam prioris raptûs *Saræ* à *Pharaone*, Rege Ægypti, nè unum quidem profert verbum, ex quo colligi poſſit, *Abrahamum* recepiſſe ab illo *Pharaone* intactam uxorem ſuam *Saram*, quam ille Rex, impotenti libidine flagrans, rapuerat; cùm tamen idem ſacer Scriptor *Moyſes* cap. 20. Libri Geneſeos deſcribens hiſtoriam poſterioris raptûs *Saræ* ab *Abimelecho*, Rege Paleſtinorum, ſeù Geraritarum, diſertè dicat, *Saram* non fuiſſe violatam, ſeù vitiatam à Rege *Abimelecho*. Sic enim ſcribit *Moyſes* verſ. 4. capitis citati: *Abimelech verò non tetigerat eam*, id eſt, *Saram*. Hunc igitur nodum, ſi placet, diſſolve.

M. *Saram*, conjugem *Abrahami*, non fuiſſe pollutam à Rege *Pharaone* (commune id & appellativum Regum Ægypti nomen erat) conſtans eſt ac perpetua omnium ſententia; idque ſacra hujus loci hiſtoria ſatis evidenter declarat, quippè

quippè quæ docet, hunc *Pharaonem* fuiſſe, ob raptum *Saræ*, multis plagis, tàm ei, quàm toti illius familiæ inflictis, à Deo flagellatum, non aliâ ſanè ratione, quàm ut ille Rex, divinis flagellis caſtigatus, à *Sara* congreſſu, cujus potiundæ inflammatus cupidine erat, deterreretur. Vehemens enim corporis dolor, ut experientiâ ſat ſuperque notum eſt, omnem ſenſuum ardentiſſimæ libidinis reſtringit, ab irrationali & effræni cöercet impetu, cohibet incontinentem mentem, ſiſtit concupiſcentiam indomitam, refrænatque laſcivientis furoris inſaniam. Sic Deus per illas pænas Regi *Pharaoni* immiſſas periclitanti *Saræ* pudicitiæ conſuluit. In hac ratione potiſſimùm acquieſcit S. *Auguſtinus*. Accedit prætereà altera ratio, quam ſuppeditat Regis hujus *Pharaonis* cum *Abrahamo* expoſtulatio, eum ſic alloquentis: *Quam ob cauſam dixiſti*, Saram *eſſe ſororem tuam, ut tollerem eam mihi in uxorem?* Quibus verbis apertè quidèm innuit Rex *Pharao*, ſe voluiſſe *Saram* accipere in uxorem, ſed fatetur tamen, ſe necdùm eam accepiſſe, quia, ſicut optimè obſervat S. *Hieronymus* in Traditionibus Hebraicis in Geneſim, *quæcumque mulierum, juxtà Librum Eſther, placuiſſet Regi apud Veteres, ſex menſibus ungebatur oleo myrtino, & ſex menſibus in pigmentis variis erat, & curationibus fæminarum, & tùm demùm ingrediebatur ad Regem.* Atque ita poteſt fieri, ut *Sara, poſtquàm placuerat Regi, dùm per annum ejus ad Regem præparatur introitus, & Abrahæ Pharao multa donaverit, & Pharao poſteà ſit percuſſus à Deo, illâ adhuc intactâ ab ejus concubitu permanente.*

permanente. Hactenùs ſanctus *Hieronymus*, cujus rationem dilati congreſſus *Saræ* cum Rege *Pharaone* ſuo calculo approbat S. *Auguſtinus*, Quæſtione XXVI. in Geneſim, & in Libro *De octo Dulcitii Quæſtionibus*, Quæſtione VII. Sed, inquis, eccur igitur *Moyſes* cap. 12. Libri Geneſeos non explicatè dicit, *Saram* non fuiſſe vitiatam à Rege *Pharaone*, cùm tamen cap. 20. ejuſdem Libri exertè dicat, *Saram* in conſimili caſu non fuiſſe pollutam à Rege *Abimelecho*? Huic quæſtioni reſpondet *Theodoretus* quæſt. LXXII. in Geneſim: *Manifeſtum eſt*, inquit, *cùm primùm Sara rapta eſt à Pharaone, Deum ægrotatione quâdam, quaſi vinculo quodam, eum obligaſſe, ne Saram violaret. Ægrotatio enim appetitionem Regis hebetavit, & venator intrà retia ſua captam habens feram, quam maximè optabat, prædâ tamen frui non potuit. Sed quærendum eſt, cur Saram non fuiſſe tactam à Rege* (ſcilicet Pharaone) *hoc loco ſcriptum non fuerit, quemadmodùm infrà ſcriptum eſt* (ſeu cap. 20. Lib. Gen.) *cùm eadem* (id eſt, Sara) *poſteà à Rege* Abimelecho *accepta eſſet? Verùm Sara per id temporis* (id eſt, quandò rapta fuit à Rege Abimelecho) *paritura erat Iſaac. Ne igitur ſuſpectum illud ſemen eſſet, ibi ſcriptum eſt, Saram ſervatam fuiſſe à Deo, ne ab* Abimelecho *pollueretur*. Hæc *Theodoretus*.

D. In hiſtoria de ſepultura *Saræ*, offendi in Scriptura Sacra antilogiam, ſeù contradictionem, quæ, ut candidè fatear, multum mihi exhibet negotii, cuique ſolvendæ imparem me eſſe ultrò profiteor. *Moyſes* quippè cap. 23. Libri Geneſeos, ait, *Abrahamum* ad ſepeliendam

uxorem

uxorem ſuam *Saram* emiſſe in Hebron ſepulchrum ab *Ephrone*, Hethæo, filio *Seor*. At in Libro Actuum Apoſtolorum cap. 7. legitur, ſepulchrum, quod emit *Abrahamus*, non fuiſſe poſitum in Hebron, ſed in Sichem; illudque ſepulchrum emiſſe Abrahamum non ab *Ephrone* Hethæo, filio *Seor*, ſed à filiis *Emor*, filii *Sichem*. Sic enim S. *Lucas*, loco mox laudato inducit S. *Stephanum* loquentem Judæis: *Et tranſlati ſunt in Sichem* (id eſt, duodecim Patriarchæ filii *Jacob*) *& poſiti ſunt in ſepulchro, quod emit Abraham pretio argenti à filiis Hemor, filii Sichem.* Modum itaque hanc antilogiam conciliandi obſecro te ut mihi aperire non graveris.

M. Ad hunc intricatum nodum diſſolvendum varios cuneos adhibere ſolent Scripturæ Sacræ Interpretes, quos inter nonnulli volunt, locum illum cap. 7. Actuum Apoſtolorum, ubi ſic ſcriptum eſt: *Et tranſlati ſunt in Sichem, & poſiti ſunt in ſepulchro, quod emit Abraham pretio argenti à filiis Hemor, filii Sichem*, interpolatum, ſeu depravatum eſſe, ſicque reſtituendam eſſe genuinam illius loci lectionem: *Et tranſlati ſunt in Sichem, & poſiti ſunt in ſepulchro, quod emit Jacob pretio argenti à filiis Hemor, patris Sichem.* Verùm, ut cordatè fatear, hæc quorumdam Criticorum non mihi probatur opinio. Nam, prætèr quàm quòd in vocibus adeò diſſimilibus, nulla ex parte Typographorum fingi poteſt depravationis occaſio, certum eſt, omnia Exemplaria ſacri Libri Actuum Apoſtolorum, cùm Græca, tùm Latina ab ipſis Apoſtolorum temporibus, ad hanc uſque ætatem noſtram jugiter

gitèr eamdem retinuiſſe lectionem, & S. *Hieronymum*, aliosque Patres, & Scriptores Eccleſiaſticos nunquàm ſuſpicatos eſſe, ejuſmodi locum ſub mendo cubare, quamvis in eo dilucidando diù multumque inſudarint. Cùm igitur univerſa Scripturæ Sacræ Exemplaria mirificè conſentiant, nemo citrà temeritatem locum illum vitiatum eſſe cauſari poteſt. Rejectâ itaque hac paucorum Criticorum ſubleſtâ admodùm ac jejunâ conjecturâ, miſſiſque aliorum interpretationibus; perplacet mihi expoſitio *Venerabilis Bedæ*, qui Comment. in cap. 7. Libri Actuum Apoſtolorum rem acu tetigiſſe mihi videtur, dùm hunc nodum ſic ſolvit: *Docet Geneſis, Abraham ab Ephron filio Seor Hethæi in Cariatarbe locum ſepulchri quadringentis argenteis ſiclis emiſſe, in quo Abraham, Iſaac, & Jacob, & Adam protoplaſtus ſepulti: itemque Jacob, de Meſopotamia reverſum, juxtà urbem Sichem, partem agri, quo tabernacula tenderet, ab Hemor, patre Sichem, datis centum agnis accepiſſe. Non emit ergò Abraham ſepulchrum ab Hemor, ſichemitâ, ſed ab Ephron, Hethæo, in quo duodecim Patriarchæ* (ſeu filii Jacobi) *non ſunt ſepulti, ſed in Sichem, ut diximus. Verùm B. Stephanus vulgò loquens, vulgi magis in dicendo ſequitur opiniones. Duas enim paritèr narrationes conjungens, non tam ordinem circumſtantis hiſtoriæ, quàm cauſam, de qua agebatur, intendit. Qui enim inſimulabatur adversùs Locum ſanctum, & Legem docuiſſe, pergit oſtendere, quomodò Jeſus Chriſtus ex Lege monſtretur eſſe promiſſus, & quòd ipſi nec tunc Moyſi, nec Domino ſervire maluerint. Hæc,*

ut

ut potui, dixi, non præjudicans ſententiæ meliori, ſi adſit. Porrò, quod dicitur: A filiis Hemor, filii Sichem: In Græco Exemplari ſcriptum eſt: A filiis Hemor, qui fuit in Sichem: Quod Geneſis Hiſtoriæ magis concordare videtur; tametſi fieri potuerit, ut idem Hemor patrem & filium Sichem nomine haberet. Hactenùs Venerabilis *Beda*, cujus hac in re *Moyſem* cum S. *Stephano* conciliandi modus planior ac expeditior videtur *Rabano*, *Eſtio*, *Melchiori Cano*, *Emmanueli Sa*, *Saliano*, aliiſque doctiſſimis Scripturæ Sacræ Interpretibus, quibus ipſe aſſentior.

D. Sed dicas, quæſo, quî potuerit *Abrahamus* abſque ſimoniæ peccato emere ab *Ephrone* duplicem ſpeluncam in ſepulturam *Saræ*, cùm certum ſit, jus ſepulturæ rebus ſpiritualibus eſſe annexum? Emere autem aut vendere aliquid ſpiritualibus annexum, conſtans eſt omnium Theologorum ſententia eſſe illicitum, & ſimoniæ vitio non carere. Peccavit igitur *Abrahamus*, emendo ab *Ephrone* duplicem ſpeluncam in ſepulturam *Saræ*.

M. *Abrahamum* in emptione duplicis ſpeluncæ in ſepulturam *Saræ* à ſimoniæ labe purgant ſancti Patres, quos inter unum, inſtàr omnium, laudabo S. *Thomam*, Doctorem Angelicum, qui 2a. 2æ. Quæſt. C. Art. IV. ad 3. hæc ſcribit: *Dicendum, quòd ſpelunca duplex, quam Abraham emit in ſepulturam, non habetur quòd erat conſecrata ad ſepeliendum, & ideò licebat Abrahæ terram illam emere ad uſum ſepulturæ, ut ibi inſtitueret ſepulchrum, ſicut etiam nunc liceret emere aliquem agrum communem ad inſtituendum ibi cæ-*

meterium

meterium, vel etiam Eccleſiam. Tamen quia apud Gentiles, loca ſepulturæ deputata, religioſa reputabantur, ſi Ephron pro loco ſepulturæ intendit pretium accipere, peccavit vendens, licèt Abraham non peccaverit emens, quia non intendebat emere niſi terram communem. Licet enim etiamnunc terram, ubi quondàm fuit Eccleſia, vendere aut emere in caſu neceſſitatis, ſicut & de materia ſacrorum vaſorum dictum eſt. Vel excuſatur Abraham, quia in hoc redemit ſuam vexationem. Quamvis enim Ephron gratis ei ſepulturam offerret, perpendit tamen Abraham, quòd gratis recipere ſine ejus offenſa non poſſet. Hæc S. *Thomas*, qui *Abrahamum* in emptione duplicis ſpeluncæ in ſepulturam *Saræ* egregiè vindicat, Cæterùm, debes hìc obitèr advertere, *Saram*, plenam dierum, virtutum, bonorumque operum ex hac vita ad Deum migraſſe, ac ſubindè nullam prorsùs fidem habendam eſſe quibuſdam Rabbinis; qui, mentem habentes paſtam chymæris, ridiculè fingunt, dæmonem ſub humana ſpecie apparuiſſe *Saræ*, eique nunciaſſe, quemadmodùm Abrahamus pararet immolare filium ſuum *Iſaacum*. Quo infauſto inſperatoque nuncio, dictitant illi Rabbini, adeò conſternatam animo fuiſſe *Saram*, ut mox, præ doloris magnitudine, fatiſcens, planèque deficiens, vitam cum morte commutarit. Hanc puram putamque Rabbinorum fabulam eſſe pluribus momentis evinco. Primò, quia Scripturæ Sacræ omninò refragatur. Nam *Moyſes*, peracto ſacrificio Arietis, quem in locum filii ſui *Iſaaci* ſuffecit & immolavit *Abrahamus*, narrat, hunc Patriar-

cham

cham reverſum eſſe Berſabee, atque ibidem habitaſſe: At, *Sara*, ut ait idem ſacer ſcriptor *Moyſes*, mortua & ſepulta eſt in Hebron. Abrahamus igitur Berſabee aliquandiù commoratus eſt, & indè remigravit in urbem Hebron. Prætereà, juxtà probabiliorem cùm *Joſephi*, Hebræi, tùm peritiorum Scripturæ Sacræ Interpretum ſententiam, *Iſaacus* attigerat annum ætatis ſuæ vigeſimum quintum, quandò pater ipſius *Abrahamus* eum immolare voluit: Cui ſententiæ illud conſequens eſt, fuiſſe tunc *Abrahamum* centum & viginti quinque annorum; genuit ſiquidèm *Iſaacum*, cùm jam centenarius eſſet. Conſequens etiam iſtud eſt, *Saram*, tempore, quo *Abrahamus* filium ſuum mactare voluit, non ſolùm fuiſſe adhùc in vivis, ſed etiam duodecim annis ſuperſtitem permanſiſſe, quia *Sara* peperit *Iſaacum* cùm eſſet nonagenaria, & obiit annos nata centum viginti ſeptem, ſicut legitur Geneſis cap. 23. Non deſunt etiam aliqui Scriptores, qui pertendunt, *Iſaacum* attigiſſe dumtaxàt annum decimum, aut duodecimum ætatis ſuæ, quandò pater ipſius *Abrahamus* illum voluit Deo in ſacrificium offerre. Ex qua ſententia ſequitur, *Saram* longè plures quam duodecim annos, poſt *Iſaaci*, filii ſui, ſacrificium vixiſſe. Sed, ut ingenuè dicam, hæc mihi non probatur illorum Scriptorum ſententia, quia *Moyſes* diſertè aſſerit, *Abrahamum* impoſuiſſe humeris *Iſaaci*, portanda ligna in holocauſtum neceſſaria, cui ſanè ferendo oneri impar fuiſſet tàm tenera ætas, præſertim verò in aſcenſu montis arduo & laborioſo. Tertiò,

ſanctus

ſanctus *Joannes Chryſoſtomus* Homiliâ de *S. Job*, & *Abraham* cenſet, *Saram* omninò neſciviſſe Dei præceptum, datum *Abrahamo*, de immolando *Iſaaco*. Quod quidèm ità contigiſſe non ſolùm ex narratione Moſaïca evincitur, verùm etiam quia credibile eſt, noluiſſe *Abrahamum* hoc Dei præceptum communicare cum conjuge ſuâ *Sarâ*, tùm ne illam incredibili dolore afficeret, tùm etiam, ne propter acerbiſſinum dolorem, quo *Sara* fuiſſet perculſa, vehementiùs ipſe in immolatione filii ſui *Iſaaci* fuiſſet animo perturbatus, ac ſubindè non ita promptè, ut par erat, nec tàm alacritèr Dei Mandatum exequeretur. Denique, S. *Auguſtinus* lib. 16. *De Civit Dei* cap. 33. ait, *Iſaacum* iniiſſe matrimonium cum *Rebecca*, anno ætatis ſuæ quadrageſimo, videlicèt anno patris ſui Abrahami centeſimo quadrageſimo: poſt mortem verò matris ſuæ *Saræ* triennio. Cùm igitur *Iſaacus* anno, quo ipſius pater *Abrahamus* eum Deo offerre in ſacrificium voluit, jam attigiſſet, juxtà probabiliorem ſententiam, annum ætatis ſuæ vigeſimum quintum, & *Rebeccam* anno ætatis ſuæ quadrageſimo, hoc eſt, triennio poſt obitum matris ſuæ *Saræ*, uxorem duxerit, manifeſtò ſequitur, *Saram*, poſt annum, quo *Abrahamus* filium ſuum *Iſaacum* mactare voluit, vixiſſe adhuc duodecim annos. Quod autem *Iſaacus* anno ætatis ſuæ quadrageſimo *Rebeccam* uxorem duxerit, apertè teſtatur Scriptura Sacra cap. 25. lib. Geneſis, his verbis: *Abraham genuit Iſaac, qui, cùm quadraginta eſſet annorum, duxit uxorem Rebeccam, filiam Bathuelis, Syri de Me-*

ſopotamia, *ſororem Laban*. Faceſſant itaque Hebræi, qui commentis, ac fabulis malè conſarcinatis delectati, fingunt, *Saram*, audito nuncio de immolando filio *Iſaaco*, protinùs, inſtar *Niobes*, exanimem factam, obriguiſſe, attonitam obmutuiſſe, atque ex nimio dolore fuiſſe extinctam. *Credat hoc Judæus Appella.*

D. Nunc ſcio, *Iſaacum* anno quadrageſimo ætatis ſuæ, & triennio poſt obitum matris ſuæ *Saræ*, nuptias cum *Rebecca*, filiâ *Bathuelis*, conjunxiſſe. Sed dicas modò, obſecro te, quo pacto, & quibus auſpiciis *Abrahamus*, pater *Iſaaci*, ejuſmodi nuptias conciliaverit?

M. *Abrahamus*, cui filius *Iſaacus* delectum uxoris conceſſerat, uſus eſt operâ ſpectatæ fidei famuli, ſenioris domus ſuæ (quem multi Scripturæ Sacræ Interpretes autumant, fuiſſe *Eliezerem Damaſcum*, qui præerat familiæ *Abrahami*, & de quo fit mentio cap. xv lib. Geneſeos) huic, inquam, famulo, ſed priùs ſanctiſſimo jurejurando obſtricto, delegavit hanc Provinciam, ut omnium maximè ſeriam. Sed quia nolebat *Abrahamus* uxorem dare filio ſuo *Iſaaco*, quæ eſſet è Gente Chananæâ, quam ſciebat eſſe à Deo reprobatam, ideò juſſit famulo ſuo, ut iret in Meſopotamiam, ibìque ſelectam ex ipſius cognatione puellam ſponſam feſtinantèr adduceret ad *Iſaacum*, in Terra Chanaan habitantem. Has porrò nuptias non aliis auſpiciis quàm æterni Numinis conciliavit *Abrahamus*. Sic enim famulo ſuo cap. 24. lib. Geneſis loquitur: *Dominus cæli & terræ, qui tulit me domo patris mei, & de terra nativitatis meæ, qui locu-*

cutus

cutus eſt mihi, & juravit mihi, dicens: Semini tuo dabo terram hanc, ipſe mittet Angelum coram te, & accipies indè uxorem filio meo. Profectus famulus, ſtatim ac ad locum, quò tendebat, perveniſſet, oravit juxtà puteum, & ad benè fortunandas nuptias imploravit miſericordiam Dei, qui auctor eſt ac proſperator omnis conjugii. Ubi votis ex animi ſententia reſpondiſſent omnia, proſtratus in terram adoravit Dominum, egitque gratias, quòd, illo proſperante, res, ut optaverat, lætum ac felicem habuiſſet exitum. Propoſitis ſibi nuptiis aſſenſum præbuit *Rebecca*, ſeſeque ad iter accinxit ex conſenſu parentum, qui filiæ omnia fauſta omina apprecantes dixerunt: A *Domino egreſſus eſt ſermo, non poſſumus extrà placitum ejus quidquam aliud loqui tecum*, ſicut legitur Geneſis cap. 24. v. 50. Igitur *Rebecca*, aliæque puellæ honorariæ, quæ ei inſerviebant, camelis inſidentes, ſecutæ ſunt famulum Abrahami, qui, ut inquit Scriptura Sacra loco mox à me laudato, *feſtinus revertebatur ad Dominum ſuum.* Contigit autem, ut *Iſaacus* obviam iret *Rebeccæ*, ſponſæ ſuæ, quem cùm vidiſſet *Rebecca*, & certò accepiſſet, eum eſſe *Iſaacum* paratum ſibi ſponſum, è camelo, nullâ interpoſitâ morâ, deſiliit, honoris ſponſo deferendi gratiâ, & *accepit citò pallium, & operuit ſe*, honeſtatis, & pudoris causâ, more matronarum, & fœminarum Arabiæ ac Meſopotamiæ, quibus ſolemne fuiſſe vultum velo obtegere teſtatur S. *Hieronymus* Comment. in cap. 3. *Iſaiæ.* Adventantem *Rebeccam*, conjugem ſuam, *Iſaacus* peramentèr excepit, ſalu-

 tavit,

tavit, complexus eſt, eamque introduxit in tabernaculum matris ſuæ *Saræ*. Neuter alterum hactenùs viderat, & tamen inter eos vehemens & conſtans amor fuit, adeò ut *Iſaacus* oblivifceretur mæroris, quem ex obitu matris conceperat, videlicèt & matrem ipſam relicturu s, & adhæſurus uxori ſuæ, ſi res ita tuliſſet.

D. Utinam! noſtris temporibus ſic fortunata, ſic ſolis Dei auſpiciis contraherentur matrimonia, peterentque homines, ut par eſſet, à ſolo Deò uxores aptas, morigeras, dociles, pudicitiâ, modeſtiâ, ſobrietate, prudentiâ, cæteriſque dotibus præditas. Hùc enim vocat nos *Salomon*, dicens: *Domus & divitiæ dantur à parentibus, à Domino autem uxor prudens.* At, proh dolor! tanta invaluit hac noſtrâ tempeſtate cupiditas, ut Parentes, in deligendo genero, aut nuru, ceu præcipuum ſcopum ſibi, ut plurimùm, proponant formam, ætatem, opes, aut generis claritudinem, aut factionem præpotentem; de pietate verò, de bona indole, & de proba educatione, neutrâ ex parte fiat ulla mentio. Quò fit, ut ſæpenumerò pro feliciſſimis concilient inauſpicatiſſima matrimonia, cùm caput hujus felicitatis in hoc ſitum ſit, ut apta ſit conjunctio, & inter bonos & æquales ſit perpetua concordia, quæ naſcitur ſimilitudine morum & ingeniorum, ac mutuis officiis & obſequiis. His quippè rebus potiſſimùm gignitur aliturque concordia, ſine qua nullum poteſt eſſe felix matrimonium, ſed durum dumtaxat ac triſte jugum, quod conjuges, velint nolint, ferant oportet. Sed hanc querimoniam,

moniam, quæ longiùs nos abduceret, prætermittamus, & redeamus ad *Abrahamum*, qui (ut nuperrimè legebam in Scriptura Sacra, videlicèt Capite XXV. Libri Geneſis) poſt mortem *Saræ*, uxoris ſuæ, ad tertias nuptias convolavit, & quamvis jam ſenio confectus eſſet, matrimonium inivit cum *Cetura*, quam nonnulli tradunt fuiſſe ex Gente Chananæa, cui Deus fuerat imprecatus. Rogo te igitur, ut exponas primò, cur *Abrahamus*, ultimam quaſi vitæ ſuæ metam attingens, voluerit adhùc Veneri indulgere, & procreandis liberis operam dare? Secundò, cur *Abrahamus* matrimonio ſibi copulaverit *Ceturam*, natione, ut quidam volunt, Chananæam, ex qua tamen gente, ut potè à Deo reprobatâ, ipſemet *Abrahamus* filio ſuo *Iſaaco* uxorem accerſere noluerat?

M. Non æſtu libidinis abreptus matrimonium cum *Cetura* inivit *Abrahamus*, ſed cùm amaræ ſenectutis jam pondera ferret, eam ſibi uxorem adſcivit, quæ ejus ſenectutem foveret, filios ad propagandum verum Dei cultum pararet, ejuſque familiam rectè adminiſtraret. Narrat autem Moyſes, *Abrahamum* ſuſcepiſſe ex *Cetura*, quæ nec vetula, nec nimiùm juvenis, ſed florentis ætatis erat, ſex filios, nepotes & pronepotes decem. Obitèr tamen hìc advertere debes, matrimonium, quod *Abrahamus*, jàm ſenex inivit cum *Ceturâ*, nullo pacto favere prodigioſis quibuſdam libidinis exemplis, quæ nunc in nonnullis ſenibus fieri videmus. Sunt enim quidam ſeptuagenarii, qui, ut expleant libidinem ſuam, teneras puellas, vix duodecim annos natas du-

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE

cunt uxores. Sed multò abſurdius eſt, ſi mulier ſexaginta annos nata nubat juveni, vix vigeſimum ætatis ſuæ annum egreſſo. Nam vir, quamvis ſenex, ex puella poteſt ſuſcipere liberos. Anus ex juvene mater fieri haud poteſt. In utroque tamen fæda ſpecies eſt: nam ſponſus ſenex non cum uxore, ſed cum filia dormire videtur, & anus ſponſa filio nupſiſſe videtur non conjugi, ſed hujuſmodi nuptias ſi conciliet divitiarum amor, fædæ ſunt, ſi libido, fædiores. Eas tamen Eccleſiaſticæ Leges non reſcindunt, quamvis populi ſalibus ac dicteriis flagellentur. Nihil horum occurrit in matrimonio, quod *Abrahamus*, jam ſenex, inivit cum *Cetura*. Abfuit ab hoc matrimonio fæda libido, & *Cetura* non erat tenera puella, ſed florentis ætatis, quandò *Abrahamo* ſeni nupta fuit. Non crediderim autem, *Ceturam* fuiſſe, ſicut quidam perperàm aiunt, natione Chananæam, alioquì conjugia ex illa gente *Abrahamus* factis in ſeipſo probaſſet, quæ in filio ſuo *Iſaaco* verbis repudiarat, quod certè abhorret ab omni veri ſpecie. Longè itaque probabilius eſſe cenſeo, *Ceturam* fuiſſe ancillam *Abrahami*, natione Ægyptiam, non ſecùs ac *Agarem*, alteram ancillam Abrahæ, quam ipſe, ob ſterilitatem *Saræ*, conjugis ſuæ, matrimonio ſibi copulavit. Nam quod dictitant quidam Hebræi, *Ceturam* eamdem eſſe cum *Agare*, ineptum ac putidum commentum eſt, à veritate Hiſtoriæ Sacræ omninò alienum, quodque ſubinde hìc retuliſſe, abundè refutaſſe eſt.

D. Sancta fuiſſe illa matrimonia, quæ *Abrahamus*

hamus contraxit cum *Agare*, & *Cetura*, ex eo maximè intelligo, quòd iſte Patriarcha, ſicut perhibet Hiſtoria ſacra, viderit filios filiorum, quos ei pepetit *Cetura*, & filios *Iſmaelis*, quem ſuſcepit ex *Agare*. Hoc enim evidens eſt ſanctitatis matrimonii, & divinæ benedictionis argumentum, ſicut teſtatur Scriptura ſacra Pſalmo 127. dicens: *Benedicat tibi Dominus ex Sion, & videas filios filiorum tuorum &c.* At, utrùm *Abrahamus* viderit, antequàm moreretur, filios filii ſui *Iſaaci*, quem genuit è *Sara*, & in quo divinæ promiſſiones de orituro ex ipſius ſtirpe Meſſia compleri debebant, nunc à te diſcere percupio.

M. *Iſaacus*, Abrahæ filius, qui, ſicut anteà obſervavimus, anno ætatis ſuæ quadrageſimo ſibi *Rebeccam* matrimonio ſociavit, nullam per viginti annos à contractis nuptiis prolem ex ea ſuſcepit. Videbat quidèm *Abrahamus* numeroſam ſobolem filiorum, quos ei pepererant ancillæ *Agar*, & *Cetura*, ſed mirabatur, quòd *Iſaacus*, quem ex libera conjuge *Sara* ſuſceperat, cuique Deus innumerabiles filios promiſerat, adhùc ſine liberis eſſet. Hinc *Abrahamus*, vivâ Fide animatus, ejuſque filius *Iſaacus*, & *Rebecca* jugibus lacrymis, votis ac precibus divinam implorabant clementiam, ut præſentiſſimum ſterilitati *Rebeccæ* remedium afferre dignaretur. Eorum votis & precibus annuit miſericors Deus, fæcundam ſtatim reddidit *Rebeccam*, quæ poſt ſterilitatem viginti annorum, duos geminos concepit, qui tamen, ut inquit Scriptura ſacra, colluctabantur in utero ejus. Hos

duos geminos, dictos *Eſau*, & *Jacob*, nono à conceptione menſe peperit *Rebecca*, dùm vir ejus *Iſaacus* annum attigiſſet ætatis ſuæ ſexageſimum primum.

D. Eccùr, quæſo, iſti duo gemini *Eſau*, & *Jacob*, antequàm in lucem ederentur, jàm intrà materni ventris clauſtra luctabantur? & quid, ſodes, præfigurabat domeſticum iſtud diſſidium?

M. Iſtius inteſtini diſſidii, quo iſti duo pueruli in utero matris *Rebeccæ* inter ſe collidebantur, duplex poteſt afferri ratio. Prima eſt, quia inter hos fratres, *Eſau*, & *Jacob*, quamquàm uterinos, quamquàm gemellos, nunquàm perfecta potuit coire concordia. *Eſau* enim ſemper odio habuit *Jacob*, Jacob contrà, etſi non reſponderit odio mutuo, fugit tamen, ſuſpectumque ſemper habuit *Eſau*, neque ſeſe illi credidit. Altera ratio iſtius diſſidii inter duos illos fratres in utero matris petitur ex typo, quem iſti duo fratres gerebant. *Eſau* ſiquidem, ut potè totus terrenus & carnalis, præfigurabat *Carnem*, quam interdùm Apoſtolus *Paulus* appellat *Corpus*, interdùm *exteriorem hominem*, nonnunquàm *legem membrorum*. At, *Jacob*, qui totus erat cæleſtis & ſpiritualis, typum gerebat *ſpiritus*, quem modò *interiorem hominem*, modò *legem mentis* vocat idem Apoſtolus. Dimicabant ergo inter ſe fratres illi in utero materno, quia præfigurabant perpetuum iſtud ac inteſtinum bellum, quod eſt carnem inter & ſpiritum. Ait enim ſæpè laudatus Apoſtolus: *Caro concupiſcit adversùs ſpiritum, & ſpiritus*

ritus adverſùs carnem. Idem alibi : *Video aliam legem in membris meis , repugnantem legi mentis meæ.* Denique alio in loco : *Si ſecundùm carnem vixeritis , moriemini , ſi ſpiritu facta carnis mortificaveritis ; vivetis.* Ex quo patet , Apoſtolum *Paulum* eodem in homine duos homines (*interiorem* videlicèt & *exteriorem*) facere adeò conglutinatos , ut neuter ſine altero , nequè in gloria , neque in gehenna ſit futurus ; adeò rurſùm disjunctos , ut unius mors , vita ſit alterius , ac novâ rerum converſione , quamdiù in hac vita mortali ſuperſtites ſumus , quærere debeamus in bello pacem , in pace bellum , in morte vitam , in vita mortem , in ſervitute libertatem , in libertate ſervitutem. Hæc igitur colluctatio *Eſau* , & *Jacob* in utero materno figura fuit illius inteſtini ; quod eſt inter corpus & ſpiritum , belli , quo Apoſtolus *Paulus* etiam gravatus exclamabat : *Infelix ego homo , quis me liberabit de corpore mortis hujus?*

D. Diſtinctiùs , ſi placet , expone , quo pacto *Eſau* fuerit homo terrenus & carnalis , *Jacob* verò , ejus frater , extiterit homo cæleſtis & ſpiritualis ?

M. *Eſau* , & *Jacob* in utero matris *Rebeccæ* , ut mox diximus , luctabantur ; ſed *Eſau* præoccupavit exortum , ſicque fuit naturâ primogenitus , *Jacob* vero præripuit benedictionem. Prius enim carnale , at quod ſpirituale potius eſt. *Eſau* erat rufus & pilis obſitus ; *Jacob* levis & ſuaviſſimis moribus præditus. *Eſau* inquietus & venator erat ; contrà, *Jacob* domeſtico gaudebat otio. *Eſau* famelicus , & ventris , magis

quàm

quàm honoris, ſollicitus, edulio lentis, vilique voluptatis auctoramento illectus, jus ſuæ primogeniture vendidit fratri ſuo *Jacobo*, qui quod ſibi jure non debebatur, arte gratiæ ſibi vindicavit. *Jacob* ſolus vidit Dominum, *Eſau*, ut ſanguinarius, gladio vixit. Dominus à matre *Rebecca* conſultus reſpondit: *Major*, id eſt, *Eſau*, *ſerviet minori*, ſeu *Jacobo*. Et pater *Iſaacus Eſau* dixit: *Fratri tuo*, ſeu Jacobo, *ſervies*. Sed vide inſupèr quàm piè & ſpiritualitèr in contrahendis nuptiis ſe geſſerit *Jacob*, quàm verò impiè & carnalitèr *Eſau*? Acceptâ *Jacob* à patre ſuo *Iſaaco* benedictione, venit, juxtà præceptum ſibi à patre ſuo impoſitum, in Meſopotamiam ad *Laban*, avunculum ſuum, ut ex ejus familia uxorem duceret. Longinquam illam ac periculoſam peregrinationem, ut morem gereret præcepto patris ſui, ultrò ſuſcipit, nec vim inferre cogitat, nec inſidias ſtruit puellæ, ſed, poſt viſionem Angelorum, adorat Dominum, & erecto lapide, quem capiti ſuppoſuerat dormiturus, votum nuncupat Deo. His auſpiciis fretus adit domum *Laban*, videt filiam ejus *Rachelem*, eamque ſtatim deperire cæpit, & eam habere ſponſam vehementèr optat, nec tamen puellæ clàm loquitur de matrimonio, ſed paciſcitur cum *Laban*, ejus patre, conjugium *Rachelis* ſeptem annorum famulatu: nec interim vel ſummis digitis attingit adamatam puellam, verſans in iiſdem ædibus, atque adeò utens paſcuis communibus, ſed per ſeptennium æſtus, frigora, alioſque id genus annexos vitæ paſtoritiæ labores patientiſſimè & conſtantiſſimè

mè toleravit, ut promiſſo dilectiſſimæ Rachelis connubio potiretur. Demùm, evolutis illis ſeptem famulatûs annis, dùm magno apparatu celebrantur nuptiæ, concubiâ nocte in lectum *Jacobi*, loco *Rachelis*, per dolum *Laban* intruſit *Liam*, ſororem *Rachelis*, minùs pulchram, & lippitudine laborantem. Hanc fraudem ſibi factam cognovit quidèm ſequenti diluculo *Jacob*, non tamen ſuſcitavit divortium, ſed, renovatâ cum *Laban* pactione, recepit duram ei per aliud ſeptenium inſerviendi conditionem, modò, poſt emenſum hujus ſeptennii ſpatium, ipſi uxorem daret Rachelem, cujus amore flagrabat, tanta vis erat amoris: ſed rursùs tanta pudicitia, ut intrà tot annos nulla conſuetudinis occaſio pepulerit animum ejus, ut antè legitimum tempus furtivo congreſſu delibaret conjugem ſuam. Vis deniquè audire exitum ſanctè illius initi conjugii? Genuit *Jacob* duodecim filios, Iſraëliticarum Tribuum Principes. Hoc pacto felix, auſpicatumque *Jacobi* conjugium benè fortunavit Deus. At, vide nunc quàm impiè & carnalitèr *Eſau*, frater *Jacobi*, in contrahendis matrimoniis ſeſe geſſerit. Nec enim ex patris *Iſaaci* ſententia uxorem accepit, nec ullam in ſociandis ſibi uxoribus pietatis, religionis, probitatiſque morum rationem habuit, ſed opes dumtaxàt, formam, ac libidinem ſecutus, duxit uxores tres ex gente Chananitide, à Deo rejectâ, & ex his ſuſcepit filios impiarum ac reprobatarum gentium, ſemper Iſraëlitico Populo rebellium, auctores. Quæ cum ita ſint, nullo negotio intelliges, quàm

verè

verè *Jacob* appelletur homo cœleſtis & ſpiritualis, & verſâ vice *Eſau* dicatur vir terrenus & carnalis. Facilè etiam intelliges, quàm juſtum ſit illud de diſparibus ipſis duobus fratribus diſpar iſtud à Deo editum oraculum: *Jacob dilexi, Eſau autem odio habui.* Hìc autem obitèr advertere debes, *Abrahamum*, poſtquàm filio ſuo *Iſaaco* nati fuiſſent *Jacob*, & *Eſau*, in bona ſenectute, & viribus ſenſim ſine ſenſu deficientibus, mortuum eſſe anno ætatis ſuæ centeſimo ſeptuageſimo quinto, & à liberis ſepultum in illa duplici ſpelunca, quam S. hic Patriarcha ad ſepulturam conjugis ſuæ *Saræ* emit ab *Ephrone*, Hethæo, ſicut ſuperiùs obſervavimus,

D. Multa de *Jacobo*, & *Eſau* curſim attigiſti, quorum ampliorem notitiam deſidero. Expone igitur primò, quo pacto *Jacobus* paternam benedictionem, quæ *Eſau*, fratri ſuo, jure primogenituræ, debita erat, ſurripuerit? Secundò, hoc dirime Dubium, an *Eſau*, vendens fratri ſuo *Jacobo* jus primogenituræ ſuæ, & *Jacob*, prædictum primogenituræ jus emens à fratre ſuo *Eſau*, peccaverint?

M. Cùm *Iſaacus* jam ſenex decrepitus eſſet, & lippos oculos ac caligantes haberet, voluit ultimam benedictionem impertiri filio ſuo *Eſau*. Eum itaque accerſivit, eique juſſit ut venatum iret, & ex captâ prædâ ei pararet epulas. Dicto patris ſtatim audiens *Eſau*, venator bonus, pergit ad ſylvam. Interim *Rebecca*, quæ divinitùs noverat, minorem filium ſuum anteponendum eſſe majori, manus & collum *Jacobi* pellibus hædinis cooperuit, ſicque *Jacob*, perſonam

Eſau

Eſau ementitus, furtim obrepens, poſtquàm *Iſaaco* obtuliſſet pulmentum, à *Rebecca* matre, de induſtria coctum, & quo *Iſaacus* libenter veſcebatur, tandem à patre ſuo, tactui potiùs, quàm auribus credente, benedictionem obtinuit; ita volente Deo, qui factum *Eſau*, vendentis fratri ſuo *Jacobo* jus primogenituræ approbavit, illudque tranſtulit in fratrem minorem. Sed an *Jacobus* mendacium protulerit, & æquivocis, ancipitiſque ſignificationis vocibus uſus fuerit, dùm, ad faciliùs ſuffurandam benedictionem, patri ſuo *Iſaaco*, dixit, *Ego ſum filius tuus Eſau*? Difficultas eſt, quam in proximo noſtro Colloquio opportuniùs excutiemus. Cæterùm, ad Dubium, quod propoſuiſti, breviter repondeo, peccaſse quidem *Eſau*, dùm vendidit jus primogenituræ ſuæ, ſed non peccaſse *Jacobum*, qui illud jus ab eo emit. Ratio eſt, quia juxtà Hebræorum traditionem (quam S. *Hieronymus* approbat in libro, quem edidit *de Traditionibus Hebraicis*) Sacerdotium, ab univerſalis Diluvii tempore, primogenitorum principatui annexum fuit, præſertim in familia *Iſaaci*, quæ hoc potiſſimùm nomine jus primogenituræ habuit, quod ipſi promiſsa fuerit à Deo Meſſiæ nativitas, præſertim cap. 26. v. 4. Libri Geneſis, ubi ſic Deus alloquitur *Iſaacum*: *Multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli, daboque poſteris tuis univerſas regiones has, & benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ.* Peccavit igitur *Eſau*, hoc primogeniti jus vendens, & hac de causâ ab Apoſtolo *Paulo* cap. 12. v. 16. & 17. Epiſtolæ ad Hebræos vocatur *Prophanus*,

cò quòd *propter unam eſcam vendidit primitiva ſua. Scitote enim, quoniàm & poſteà cupiens hæreditare benedictionem, reprobatus eſt: non enim invenit pænitentiæ locum, quamquàm cum lacrymis inquiſiſſet eam.* At, quòd ſpectat *Jacobum*, qui à fratre ſuo *Eſau* emit jus primogenituræ, diſertè docet S. *Thomas* 2ª. 2ª. Quæſt. C. Art. IV. ad 3. eum non peccaſse: ſic enim ait Angelicus ille Doctor: *Jus primogenituræ debebatur Jacob ex divina electione ſecundùm illud Malachiæ;* Jacob dilexi, Eſau autem odio habui. *Et ìdeò Eſau peccavit primogenita vendens: Jacob autem non peccavit emendo; quia intelligitur ſuam vexationem redemiſſe.*

D. Necdùm benè capio, quod de *Jacob* fratre *Eſau*, paulò antè dixiſti, eum videlicèt genuiſse duodecim filios, qui fuerunt duodecim Tribuum Iſraëliticarum Principes. Quocircà, ni moleſtum ſit, recenſe primò duodecim illos filios, quos procreavit *Jacob*. Secundò, expone, quid ſibi velint iſti duodecim Tribuum Principes? Poſtremò, cùr iſtæ duodecim Tribus appellatæ ſint *Iſraëliticæ*?

M. Patriarcha *Jacob* duodecim genuit filios, quorum ſex nati ſunt ex *Lia*, ſorore *Rachelis*, videlicèt *Ruben*, *Simeon*, *Levi*, *Judas*, *Iſſachar*, *Zabulon*; duo ex ancilla *Liæ*, nempè *Gad*, & *Azer*; duo ex ancilla *Rachelis*, ſcilicèt *Dan*, & *Nephtali*; & tandèm duo ex *Rachele*, nempè *Joſephus* & *Benjaminus*. Iſti duodecim filii *Jacobi*, fuerunt duodecim Tribuum Principes, id eſt, Patriarchæ, quia unuſquiſque ſuam Tribum, ſeu familiam conſtituit, & ſuæ cuilibet peculiari

peculiari Tribui nomen ſuum indidit. Sed cur duodecim iſtæ Tribus appellatæ ſint *Iſraëliticæ*? paulò uberiùs explicandum eſt. Dùm *Jacobus* cum tota ſua familia & omnibus bonis ex ædibus ſoceri ſui *Laban* tacitus ad patrem ſuum Iſaacum reverteretur, eum, tanquàm fugitivum, irâ percitus *Laban* inſecutus eſt. Sed *Jacobus*, ſingulari Dei protectione munitus, delinivit iram ſoceri ſui *Laban*, & cum ipſo perpetuæ & nunquàm abrumpendæ pacis & amicitiæ fædus inivit. Hoc periculo expeditus *Iacobus*, cæpto pergebat itinere, in quo iterum periclitatus eſt. Occurrit enim ei frater ipſius *Eſau*, armatis viris benè ſtipatus, & injuriam inferre paratus, quem tamen *Jacobus*, recréatus viſione Angelorum, placavit ac dimiſit, ipſe verò ſolus nocte manſit in caſtris, ubi nocturnum cum Angelo luctamen habuit, donec illuceſceret aurora, extititque in illa lucta victor. Quod autem virtutis ſuæ præmium tulerit fortiſſimus ille Palæſtrites, accuratè narrat Hiſtoria Sacra: Primum *Jacobo* benedixit Angelus in eodem loco. Deindè, tacto femore emarcuit nervus *Jacobi*, victoris. Quo externo ſigno claudicantis uno pede *Jacobi* oſtendere voluit Angelus, qui cum *Jacobo* luctatus fuerat, Deum execrari eos, qui utroque pede claudicant, id eſt, qui ſimul & in carne eſſe, & Deo placere volunt, dùmque utrumque malè conantur, in utroque claudicant; at verſâ vice, felices illos eſſe, in quibus ſic adfectus carnis emortuus eſt, contingente Deo, ut dextro pedi potiſſimùm, hoc eſt, ſpiritui, & non carni,

ni, innitantur. Poſtremò, Angelus, qui totâ nocte cum *Jacobo* luctatus erat, affulgente jam aurorâ, mutavit illius nomen, eique juſſit, ut deinceps non *Jacób* appellaretur, ſed *Iſrael*, hebraicè *Sara el*, id eſt, *Dominatus Deo*, quòd *Jacob* peculiari Dei auxilio prævaluiſſet in lucta contrà Angelum, qui Deum referebat, ſicut obſervat *Menochius* in cap. 32. lib. Gen. Ab hac igitur novâ *Iſraëlis* nomenclaturâ, *Jacobo* ab Angelo impoſitâ, duodecim Tribus, ſeu familiæ, quæ à duodecim filiis *Jacob* propagatæ ſunt, appellatæ fuerunt *Iſraëliticæ*.

D. Genuitne dumtaxàt Patriarcha *Jacob* duodecim illos filios, quorum nomina mox retuliſti?

M. Pratèr duodecim iſtos filios, Patriarcha *Jacob* ſuſcepit ex conjuge ſua *Liâ*, ſorore *Rachelis*, unam filiam, dictam *Dinam*, quæ ad ætatem adultam cum perveniſſet, & eximiâ pulchritudine prædita eſſet, magnum parenti ſuo, circà Sichimorum urbem degenti, totique familiæ ſuæ intulit damnum. *Dina* ſiquidèm, *Jacobi* pulcherrima filia, liberiùs ac curioſiùs, quàm virginem deceret, urbem Sichimorum, prætèr auctoritatem patris ſui, ſubire ſolebat, & in aliena illa civitate ſpectatrix, ac viciſſim ſpectanda obambulabat. Contigit autem, ut *Sichemus*, filius *Hemoris*, hujus Regionis Principis, ſtatim ac oculos in eam conjecisset, tanto illius amore deflagrarit, ut eam per vim rapuerit, atque conſtuprarit. Deferveſcente poſteà libidinis ardore, *Sichemus* per patrem ſuum ambiit *Dinæ* matrimonium, eamque uxorem à parente

parente *Jacob*, & à puellæ fratribus petiit. Conſenſerunt illi, eâ tamen lege, ut (cùm puellam non poſſent incirconciſo nuptui tradere) ipſe cum omnibus ſuis circumcideretur. Annuit Sichimorum Princeps, injectum hamum incautè devoravit, nullâque interpoſitâ morâ, ſibi, ſuiſque omnibus circumcidi præputia juſſit. Sed vide, ſodes, qui fuerit tàm violenti ac præpoſteri matrimonii exitus? Poſt iſtius imperatæ cicumciſionis triduum, dùm dolor ex inflicto vulnere gravior & acutior eſſet, *Simeon*, & *Levi*, ob raptam & violatam *Dinam*, ſororem ſuam, vindictæ cupidi, cum famulis armati urbem Sichimorum irrumpunt, omnes ad unum hujus civitatis mares, lectulis, propter nimium, quem patiebantur, dolorem, affixos, ſubindèque inermes, ac nihil minùs cogitantes, jugulant, interficiunt, mulieres & pueros captivos abducunt, & omnia bona in prædam rapiunt. *Hemorem*, hujus Regionis Principem, ejuſque filium *Sichemum* occidunt, & *Dinam*, ſororem ſuam, è domo *Sichemi*, ubi à die ſtupri manſerat, violentèr tollunt. Certè, in hoc filiorum *Jacobi* crudeli facinore multiplex, ut optimè obſervat, mox à me laudatus *Menochius*, fuit peccatum; primò videlicèt *mendacium*. Secundò, *perfidia*. Tertiò, *inobedientia* ergà parentem *Jacobum*, quem iſta non probaturum ſatis intelligebant. Quartò, *injuſtitia belli*, cùm penès illos ſumma poteſtas non eſſet, ſed penès *Jacobum*, eorum parentem. Quintò, *ſacrilegium*, quia ſacrâ circumciſionis ceremoniâ ad injuſtam cædem, pluſquàm ſcythicâ barba-

rie abuſi ſunt. Sextò, *crudelitas*, quòd ultrà modum ſævierint. Septimò, *temeritas*, quòd parentem *Jacobum*, totamque illius familiam, irritatis illis populis, in ſummum diſcrimen adduxerint. Hoc ſiquidèm teterrimum & à ſæculis inauditum facinùs potuiſſet facilè univerſos Chananæos in familiæ *Jacobi* integrum excidium armare, niſi Deus eis metum panicum incuſſiſſet, & plùs valuiſſet apud Deum pietas *Jacobi* ad miſericordiam, quàm filiorum improbitas ad ultionem ſacrilegæ temeritatis. Quòd ſi in libro *Judithæ* cap. 9. hoc *Simeonis* factum laudari videtur, juſtitia tantùm Dei ibi laudatur, quâ Sichimitarum impuritas & violentia vindicata eſt, Deuſque dicitur gladium *Simeoni* dediſse ad eum modum, quo poſteà Aſsyriis & Chananæis datus eſt gladius, ut divinæ juſtitiæ adminiſtri eſsent ad punienda peccata, quamvis ipſi à ſcelere non eſsent immunes. Potuiſset quidèm Deus, ſi voluiſset, impedire tot peccata, quæ in uno facinore, ſeu in cæde Sichimitarum; perpetrarunt filii *Jacob*, ſartam tectam conſervando pudicitiam *Dinæ*. At, permiſit Deus ſtuprum *Dinæ*, ut hoc exemplo intelligerent cæteræ puellæ, quæ adhùc illibatum ſervant virginitatis florem, nuſquàm tutiorem eſse formæ & pudicitiæ theſaurum, quàm domi, nec uſquàm magis verſari decere pudicam virginem, quæ pulchritudinem ſuam morum integritate, vitæ frugalitate, cultu ſimpliciori, & perpetuâ à conſpectu & colloquiis hominum fugâ ſollicitè cuſtodire debet, & ſingularem modeſtiam, dùm cogitur prodire in publicum,

publicum, fronte, oculis, vultu, totoque corporis geſtu proferre citrà fucum. At enim, ut obitèr dicam, non domi periclitata eſt pudicitia *Saræ*, ſed quandò peregrè profecta eſt. Rapta eſt *Dina*, ſed apud exteros. Deus tamen curam habuit pudicitiæ *Saræ*, quia maritum ſuum *Abrahamum*, Dei juſſu, comitata eſt. *Dina* violata eſt, quia, inconſulto patre ſuo *Jacobo*, liberiùs in aliena civitate obambulans, occaſionem dedit adoleſcenti Principi ejus pudicitiæ inſidias ſtruendi, eamque ad ſtuprum rapiendi: *deprædari enim deſiderat* (ut inquit S. *Gregorius M.* Homiliâ XI. in Evangelia) *qui theſaurum publicè portat in via.*

D. Hunc acerbum dolorem, quem Patriarcha *Jacobus*, ob raptum filiæ ſuæ *Dinæ*, & cædem Sichimitarum, pertulit, ſolatuſne eſt Deus aliquibus proſperis ac fauſtis eventibus?

M. Deus, qui, ut inquit Scriptura, Electos ſuos tanquàm aurum in fornace probare ſolet, afflicto jam *Jacobo* novas addidit afflictiones, effecitque, ut præcedentibus luctuoſis eventibus luctuoſiores ſuccederent. At enim, *Jacobus*, poſt raptum filiæ ſuæ *Dinæ*, & injuſtam Sichemitarum cædem, amiſit dilectiſſimam *Rachelem*, conjugem ſuam in dolore partûs, id eſt, poſtquàm enixa eſſet *Benjaminum*. Tanti vulneris, quod mors *Rachelis* cordi *Jacobi* altè infixerat, necdùm obductam cicatricem paulo pòſt refricuit *Rubeni*, filii *Jacobi*, ingens cum *Bala*, unâ ex uxoribus *Jacobi*, flagitium. *Rubenum* quippè non puduit dormire, & rem habere cum *Bala*, novercâ ſuâ, & patrare graviſſimum peccatum,

quod ipſa natura averſatur, quodque cum inſigni divini numinis injuria, cum dedecore & probro conjunctum, longè graviùs Patriarcham *Jacobum*, quàm intempeſtiva *Rachelis* mors, afflixit. Acceſſit matrimonium, quod *Judas*, inconſulto parente *Jacobo*, inivit in civitate *Odolla* cum filia Chananæa. Quod certè matrimonium ægerrimè tulit *Jacobus*, qui, juxtà mandatum Dei, diſtrictè prohibuerat filiis ſuis, ne uxores acciperent ex Gente Chananæâ, utpotè à Deo reprobatâ. Tandèm acerbiſſima jactura, quam Patriarcha *Jacobus* fecit cariſſimi filii ſui *Joſephi*, quem in ſenectute ſua ex dilectiſſima conjuge *Rachele* ſuſceperat, & quem fratres ſui, invidiâ in illum perciti, Iſmaelitis, ſeu Madianitis mercatoribus, vili pretio vendiderunt; hæc, inquam, omnium maxima filii *Joſephi* jactura *Jacobo* pectus effodit, vulnus adegit altiùs, & dolorem dolore cumulavit.

D. Cedo, ſi placet, cauſam, cur *Joſephus* ſibi conflaverit odium & invidiam fratrum ſuorum?

M. Triplex hujus odii & invidiæ fratrum *Joſephi* poteſt aſſignari cauſa. Prima eſt, quòd *Joſephus* fratres ſuos, cum quibus paſcebat gregem, accuſaverit apud patrem ſuum (ſicut legitur cap. 37. libri Geneſis) *de crimine peſſimo*, id eſt, de peccato contrà naturam, vel ſodomitico, ut vult *Rupertus*, vel beſtialitatis, cum ovibus, quas paſcebant, ut vult S. *Thomas*, quem ſequuntur multi Scripturæ Sacræ Interpretes. Hinc prima in *Joſephum* odii fratrum ipſius

ipſius origo. Alteram cauſam odii & invidiæ fratrum *Joſephi* apertè Scriptura Sacra eodem in capite, mox à me laudato, indicat his verbis: *Iſrael*, ſeu *Jacob, diligebat Joſeph ſuper omnes filios ſuos, eò quòd in ſenectute genuiſſet eum, fecitque ei tunicam polymitam* (id eſt, veſtem ex ſegmentis alterius materiæ vermiculato opere variegatam) *videntes autem fratres ejus, quòd à patre plùs cunctis filiis amaretur, oderant eum, nec poterant ei quidquam pacificè loqui.* Quam in rem appoſitè ait S. *Ambroſius* cap. 2. libri, quem edidit *de ſancto Joſepho*: *Jacob illum*, ſeu *Joſephum, plùs amabat, in quo majora virtutum inſignia prævidebat, ut non tàm filium pater prætuliſſe videatur, quàm Propheta myſterium; meritòque variam tunicam fecit ei; quò ſignificaret, eum diverſarum virtutum amictu fratribus præferendum.* Poſtrema cauſa odii & invidiæ fratrum *Ioſephi* in ipſum fuit relatio ſomniorum ejuſdem *Ioſephi.* Narravit quippè *Ioſephus* patri ſuo *Iacobo*, auſcultantibus fratribus ſuis, ſe ſomniaſſe, quòd cùm alligaſſet (ut ſibi videbatur per viſum) manipulos in agro cum fratribus ſuis, ſurrexerit manipulus ejus, & ſteterit erectus: converſi autem fratrum manipuli adoraverint manipulum ſuum. Narravit etiam *Ioſephus* patri ſuo & fratribus ſuis aliud ſomnium, dicens: *Vidi per ſomnium, quaſi Solem, & Lunam, & undecim Stellas adorare me.* Hac innocentiſſimi juvenis *Ioſephi* (erat enim tùm temporis ſexdecim dumtaxàt annorum) relatione ſomniorum, quæ futuræ illius magnæ fortunæ haud obſcura indicia erant, offenſos ſe ac contemp-

tos eſſe arbitrantes ejus fratres, in apertum odium eruperunt, & in ejus perniciem certatim conſpirare cæperunt.

D. Raram eſſe concordiam fratrum utiquè novi, miror tamen fratrum *Ioſephi* animos eò uſquè in juvenem illum innocentiſſimum fuiſſe exaſperatos, ut in ejus venditionem conſenſerint. Sed perge, quæſo, narrare, quo pacto facinus tàm improbum & audax executioni mandaverint.

M. Juſſit *Iacobus* filio ſuo *Ioſepho*, ut iret ad agrum, in quo fratres ipſius gregem paſcebant, ut videret, quî & ipſi & pecora valerent. Præcepto patris obtemperans obedientiſſimus filius ad fratres ſuos feſtinè advolavit. Sed heu! vix eum eminùs venientem conſpexerunt fratres ſui, opportunam eum perdendi occaſionem nacti, in eam iverunt ſententiam, *Ioſephum* (quem per ludibrium *ſomniatorem* appellitabant) in ciſternam aridam dimittendum eſſe, ut ibi fame necatus, inſcio patre, periret. In hos itaque acerbiſſimos inimicos incidens *Ioſephus*, & exutus tunicâ polymitâ, quâ ex amore fuerat a patre donatus, in ciſternam dimiſſus eſt. Non arriſit Judæ, uni è fratribus *Ioſephi*, tàm tetrum facinus, auctorque fuit ſuis fratribus, ut *Ioſephum* ex illa ciſterna retractum, venderent Madianitis, ſeu Iſmaëlitis mercatoribus, hàc tranſeuntibus, qui illum perpetuæ ſervituti mancipatum, in Ægyptum deportarent. In ſententiam *Iudæ*, manibus pedibuſque deſcenderunt alii fratres *Ioſephi*, qui illum, è ciſterna extractum, Iſmaëlitis,

litis, ſeu Madianitis, vendiderunt homines illi verè ferrei, & ergà fratrem ſuum *Ioſephum*, qui illos precibus ac lacrymis ad miſericordiam flectere ſtudebat, ſaxa ac ſcopulos geſtantes in cordibus ſuis. Sed non fuit hic ultimus crudelitatis fratrum *Ioſephi* actus. Veſtem polymitam, quâ *Ioſephum* ſpoliaverant, pleriſque locis datâ operâ laceratam, & hædino reperſam ſanguine, ad *Iacobum*, eorum parentem, miſerunt, quam ubi vidit bonus ille ſenex, exclamavit: *fera peſſima devoravit filium meum Ioſeph*, tantoque dolore in tàm gravi jactura perculſus eſt, ut nullo ſolatio deliniri poſſet, quamvis ejus lacrymas abſtergere conarentur ejus filii, ſacrilegi conſolatores.

D. Horret animus tàm indignum fratrum *Ioſephi* audire facinus. Sed dicas, quæſo, quam ſortem habuerit juvenis *Ioſephus*, à barbaris & ignotis mercatoribus in Ægyptum deportatus?

M. Juvenem *Ioſephum*, per invidiam à fratribus diſtractum, & in Ægyptum deductum, *Putiphar*, Præpoſitus Cubiculariorum Regis *Pharaonis*, ab illis mercatoribus Iſmaëlitis, ſeu Madianitis, emit, cùmque vidiſſet ingenuam, quâ polleabat juvenis *Ioſephus*, indolem, eximium morum ejus candorem, & eminentem in illius vultu cum liberali pudore modeſtiam, quæ illum omnibus non minùs amabilem, quàm admirabilem reddebat, illum impensè amare cæpit, tantique fecit, ut eum omnibus ſuis bonis præfecerit. Domum *Putipharis* per decem annos ſapientèr atque felicitèr adminiſtravit *Ioſephus*. At, cùm eſſet pulcherrimus, juxtà ac ca-

ſtiſſimus, ad ſtuprum à *Putipharis* conjuge, ipſius herâ, quæ ejus amore flagrabat, quà verbis, quà precibus, quà pollicitationibus, quà minis ſollicitatus eſt, jamque adhibitâ manu, & apprehenſo *Ioſephi* pallio, procax illa mulier Ægyptia votis ſuis ſe fruituram ſperabat, cùm ſubitò *Ioſephus*, malens mori, quàm fœdari, relicto in manibus mulieris pallio, ſeſe ab ejus impudicis complexibus expedivit, & repentinâ fugâ pudicitiæ ſuæ conſuluit. Indoluit, ſuprà quàm dici poteſt, hæc impudentiſſima fœmina, videns ſpes ſuas deluſas, & prædam, cui avidiſſimè inhiabat, è manibus ſuis excuſſam. Hinc, amore in furorem converſo, nihil intentatum reliquit ut perderet *Ioſephum*, & in ejus caput, pænam, quam ipſa juſtiſſimè merebatur, refunderet. Nec ei infelicitèr ſucceſſit eventus. Exclamavit, voluiſſe *Ioſephum* vim ei inferre, retentum ejus pallium oſtentavit, clamoribus queſtus & lacrymas, doctas mentiri, miſcuit; uno verbo, ſic accuſationem ſuam, ac falſam delationem mendaciis adornavit, ut omnem criminis ſuſpicionem à ſe amolita fuerit, & *Ioſephus*, tanquàm tentator herilis pudicitiæ, in carcerem detruſus ſit, fidei & innocentiæ ſuæ pænas luiturus.

D. Sexum muliebrem duobus potiſſimum vitiis obnoxium eſſe probè ſcio. Appetit quippè placere cultu, & impatiens eſt injuriarum, aviduſque vindictæ. Sed dicas, velim, quot annos *Ioſephus* manſerit in carcere concluſus, & quo pacto indè emerſerit?

M. Per triennium *Ioſephus* in carcere manſit, unà

unà cum duobus Aulicis Regis *Pharaonis*, quorum unus ei à poculis, alter piſtorum magiſter erat, quique ejuſdem Regis juſſu in carcerem fuerant compacti. Horumce duorum Regis Aulicorum ſomnia interpretatus eſt *Ioſephus*, veramque ejus eſſe interpretationem comprobavit eventus, indèque ars *Ioſephi* ſomnia interpretandi per totum Ægypti Regnum inclaruit. Auditâ *Ioſephi* peritiâ, Rex *Pharao* eum, annos tùm temporis triginta natum, è carcere eduxit, & ad ſe accerſivit, ut ab eo ſomniorum ſuorum interpretationem, quam à ſuis ſapienbus habere minimè potuerat, conſequeretur. Viderat quippè Rex *Pharao* inter dormiendum vaccas ſeptem præpingues, quas aliæ ſeptem vaccæ macilentæ confecerunt. Viderat itidèm Rex *Pharao* ſeptem ſpicas plenis folliculis, quas ſeptem aliæ ſpicæ tenues, & uredine afflatæ, conſumpſerunt. Quid ſibi vellent hæc ſomnia, aut quid augurarentur, neſcius Rex *Pharao*, Regni ſui ſapientes, ſeu Magos Ægypti, accivit, ſed cùm illis hæreret aqua, eoſque planè deficeret Ars quidquam ex his ſomniis Regis ariolandi, *Ioſephus*, vinculis ſolutus, ſomnia Regis *Pharaonis* de ſeptem annis ubertatis, abundantiæ & ſaturitatis, quos alii totidèm anni famis & ſterilitatis excipere debebant, acutùm expoſuit, dono Prophetiæ à Deo illuſtratus, auctorque fuit Regi *Pharaoni*, ut per illos ſeptem ubertatis annos, qui ſeptem ſterilitatis annos antevertere debebant, omnem daret operam procurandi annonam, contra penuriam & famem venturam. Hanc ſomniorum ſuorum

ſuorum genuinam interpretationem cùm à *Ioſepho* accepiſſet Rex *Pharao*, eum, plaudentibus omnibus Aulæ Proceribus, ad ſummam totius Regni Præfecturam provexit, id eſt, Proregem Ægypti inſtituit, eique adminiſtrationem univerſi Regni ſui concredidit. Cœperunt ſeptem anni ubertatis, quos prædixerat *Ioſephus*, per quos ingentem annonæ copiam comparavit, & in horrea cum maxima ſollicitudine convexit. At, ſeptem illis annis ubertatis ſucceſſerunt ſeptem anni ſterilitatis & famis, per quos *Ioſephus* non modò totam Ægyptum ſingulari providentiâ ſublevavit, ſed etiam aliis Regionibus, in quibus lòngè latèque graſſabatur fames, alimenta copioſè ſuppeditavit. *Iacobus*, pater *Ioſephi*, fame id temporis preſſus, decem filios ſuos pro habenda annona in Ægyptum miſit, qui, cùm illùc appuliſſent, totam familiæ ſuæ ſeriem coràm *Ioſepho*, fratre ſuo, texentes, *Benjamini*, fratris ſui, domi relicti, mentionem fecerunt. Fratres ſuos cognovit quidem *Ioſephus*, ſed *Benjaminum*, fratrem ſuum, ex eadem matre *Rachele* natum, videndi percupidus, de induſtria diſſimulavit, illos à ſe cognoſci, immò verbis malè excepit, exploratores Ægypti eos appellavit, & in carcerem detrudi juſſit, nec ab eo fuerunt dimiſſi, niſi priùs conſenſiſſent, ut *Ioſephus* retineret in vinculis, tanquàm vadem & obſidem, *Simeonem*, fratrem, natu maximum ex his, qui in venditionem *Ioſephi* conjuraverant, & ſimul promiſiſſent, ſe redituros, & ſecum ad *Ioſephum* adducturos *Benjaminum*, fratrem ſuum minimum.

His

His legibus, duris licèt, obtemperantes fratres *Ioſephi* ad patrem ſuum *Iacobum* reverſi ſunt, non levem ferentes frumenti copiam, unà cum ejuſdem pretio, quod dederant, quodque *Ioſephus*, fratribus ſuis inſciis, in ipſorum ſaccis, ſeu ſarcinis inſeri ac occludi præceperat.

D. Antequàm in Hiſtoria *Ioſephi* ulteriùs progrediaris, ſolve, quæſo, Dubium, quod mox ſubiit animum meum, videlicèt, quì potuerit *Ioſephus* citrà mendacium appellare fratres ſuos *Exploratores Ægypti*, quos tamen probè ſciebat non eſſe exploratores, ſed eo dumtaxat fine in Ægyptum veniſſe, ut frumentum emerent, imperante parente, ſimul & urgente fame?

M. Fratres ſuos *Ioſephus* vocavit *Exploratores*, non ut teſtis affirmans, ſed ut Judex interrogans. Solenne quippè eſt judicibus reos hac loquendi formâ abſque mendacio interrogare: *Tu es fur?* quòd licèt primâ fronte, & quantùm ad loquendi formam, quædam affirmatio videatur, reapsè tamen mera interrogatio eſt; & in tali ſenſu fratres *Ioſephi* id acceperunt, ſtatim negantes, quaſi reſpondendo interroganti, non contradicendo affirmanti: *Non eſt ita Domine, ſed ſervi tui venerunt, ut emerent cibos.* Hæc autem cruda fratrum *Ioſephi* negatio, ſi ad affirmantem referretur, haud mediocrem injuriam irrogaſſet *Ioſepho*, quem, necdùm ſibi cognitum, & in ſpeciem iratum, fratres ipſius non verbis exaſperare & offendere, ſed potiùs officiis & obſequiis demereri, ſibique propitium reddere ſummoperè ſtudebant. Prӕterquàm

quàm quòd crediderim cum S. *Aug.* hanc ſimulationem *Ioſephi* cum ſuis fratribus non fuiſſe veram, ſed tantùm jocoſam ſimulationem, quâ illos adigere voluit, ut ei de ſtatu, in quo pater *Iacob* verſabatur, & de his, quæ *Benjaminum*, fratrem uterinum, ſpectabant, vera narrarent.

D. Liberaruntne fratres *Ieſephi* fidem, quam ei dederant, ſe ad illum adducturos *Benjaminum*, fratrem ſuum minimum?

M. Ad parentem *Iacobum* reverſi fratres *Ioſephi* copioſam, quam ex Ægypto advexerant, annonam ei dederunt, ſimul & triſtiſſimum nuncium de revellendo ab ejus amplexibus *Benjamino*, quem pater plus ſuis oculis diligebat. Tàm acerbam ſeparationem ferre haud poterat bonus ille ſenex, quòd ei renovaret dolorem, quem *Ioſephus*, paucos ante annos perditus, cordi ejus altè inuſſerat, nec adhùc concoquere potuerat. Quocircà, filiis ſuis, ut promiſſis ſuis ſtarent, tàm triſtem ſeparationem ei ſuadentibus, ſurdum ſe præbebat, nec *Benjamino*, corculo ſuo, & baculo ſenectutis ſuæ, carere volebat. Attamen, ſive ob urgentem famem, ſive ad libertate donandum filium ſuum *Simeonem*, quem ſciebat, vinculis in Ægypto eſſe detentum, tandèm aliquandò *Iacob*, volens nolens, permiſit filiis ſuis, ut *Benjaminum*, ingenti lacrymarum ſuarum copiâ perfuſum, deducerent in Ægyptum. Hùc iterùm adventantes fratres ſuos, & ſecum referentes repertum in ſaccis ſuis prioris tritici pretium, ſummâ benevolentiâ, lautoque convivio excepit *Ioſephus*; ſed præcipuè *Benjaminum*, quem in deliciis

ciis habebat, ut potè fratrem ſuum uterinum, ſingularis amoris ſignificatione proſecutus eſt, lætoſque omnes ad patrem cum pecunia, quam denuò ſingulis reſtitui juſſit, ſicut priùs, remiſit, poſtquàm Scyphum ſuum, in quo vaticinabatur, in ſarcinula *Benjamini* condi imperaſſet. At, vix itineri ſe dederant *Ioſephi* fratres, paucaque emenſi eſſent ſtadia, cùm eccè ſubitò à ſatellitibus, à *Ioſepho* de induſtria miſſis, invaduntur, furti inſimulantur, &, excuſſis ſingulorum ſaccis, inventus eſt in ſarcinula *Benjamini* ſcyphus *Ioſephi*, Ægyptiorum Proregis. Quò factum eſt, ut, abſquè mora, ſatellites compulerint illos, tanquàm publicos graſſatores, & de Prorege Ægypti peſſimè meritos, ut ſua relegerent veſtigia, in urbem redirent, & coràm Prorege Ægypti ſe ſiſterent, qui in illos debitis pænis eſſet animadverſurus. Hoc inopinato caſu, tanquàm repentini fulminis ictu perculſi fratres *Ioſephi*, rectà pergunt ad Proregem Ægypti, &, abjectis in terram corporibus, veniam ab ipſo precantur, omnibus pænis dignos ſeſe ultrò profitentes. Ad hæc reſpondit *Ioſephus*, ſe unum dumtaxàt ex illis, *Benjaminum* videlicèt, latrunculum ſuum, punire velle, ac detinere ſibi deinceps famulaturum, cæteris verò fratribus, ut potè innocentibus, nullum negotium faceſſere velle, ſed potiùs eis jubere, ut cæptâ viâ pergerent ad patrem. Hæc cùm audiſſent fratres *Ioſephi*, afflictis humi vultibus in lacrymas proruperunt, Proregi ſignificantes, ſe ad patrem ſuum abſquè *Benjamino* redire haud poſſe, & *Benjamini* in Ægypto

to detentionem omni procùl dubio mortem illaturam parenti *Iacobo*, jam capulari ſeni, qui filium ſuum *Ioſephum*, fratrem uterinum *Benjamini*, aliquot antè annos deperditum, etiamnùm lugebat, ejuſque dolor in dies ingraveſcens nullo ſolatio poterat demulceri. Hìc *Ioſephus*, Prorex Ægypti, à lacrymis, quas hactenùs cohibuerat, temperare ampliùs non potuit, &, ablegatis famulis ſuis, palàm *Ioſephum* ſe eſſe, & fratrem ab illis venditum voce patriâ prodidit, trepidantes fratres ſuos erexit, confirmavit, juſſitque ut bonis animis eſſent, quia Deus eum præmiſerat in Ægyptum, ut illorum, multorumque ſaluti conſuleret. Deniquè, accedente conſenſu Regis *Pharaonis*, præcepit fratribus ſuis *Ioſephus*, ut feſtinarent, & acceptis curribus ac jumentis, revolarent ad parentem *Iacobum*, eumque cum ſuis omnibus adducerent in Ægyptum. Venerunt itaque fratres *Ioſephi* ad parentem *Iacobum*, in Terra Chananæa degentem, *& nunciaverunt ei, dicentes: Ioſeph, filius tuus, vivit, & ipſe dominatur in omni Terra Ægypti. Quo audito, Iacob ait: Sufficit mihi, ſi adhùc Ioſeph, filius meus, vivit. vadam, & videbo illum, antequàm moriar*, Gen. cap. 45. Tunc *Iacobus*, ingenti lætitia geſtiens, ad longum licèt & laborioſum iter ſe confeſtim accinxit, venitque in Ægyptum cum omnibus filiis ſuis, nepotibus, & cunctâ progenie, quorum nomina leguntur cap. 46. lib. Gen. & ſunt numero ſeptuaginta: *Omnes animæ domûs Iacob, quæ ingreſſæ ſunt in Ægyptum, fuere ſeptuaginta.*

D. Hæc, quæ de *Ioſepho*, & de deſcenſu *Ia-*

cobi in Ægyptum hùc uſquè dixiſti, duas mihi ingerunt difficultates, quas hìc cum bona tua venia proponam. In primis, narraſti, *Ioſephum* præcepiſſe, ut in ſacculo *Benjamini*, junioris fratris ſui, reconderetur ſcyphus, quo ille ad augurandum, ſeù vaticinandum utebatur, & capite 46. libri Geneſis legitur, diſpenſatorem domûs *Ioſephi*, poſtquàm fratres ejus, ad patrem *Iacobum* redeuntes, in via fuiſſet aſſecutus, ſic illos eſſe allocutum: *Quare reddidiſti malum pro bono? ſcyphus, quem furati eſtis, ipſe eſt, in quo bibit Dominus meus, & in quo augurari ſolet*: Explica, quæſo, quænam eſſet illa augurandi ſcientia, quâ pollebat *Ioſephus*, & utrùm illam ab Ægyptiis didiciſſet, vel Dei ſpeciali infundentis beneficio eam accepiſſet? Altera difficultas ſita eſt in numero illorum, qui cum *Iacobo* deſcenderunt in Ægyptum. *Moyſes* enim, ſicut obſervaſti, ait cap. 46. libri Geneſis, *Omnes animas domûs Iacob, quæ ingreſſæ ſunt in Ægyptum, fuiſſe ſeptuaginta*: Et tamen S. *Lucas* cap. 7. v. 14. lib. Actuum Apoſtolorum ſic inducit S. *Stephanum*, loquentem in Concilio Judæorum: *Mittens autem Ioſeph accerſivit Iacob patrem ſuum, & omnem cognationem ſuam in animabus ſeptuaginta quinque.*

M. Ut duabus hiſce propoſitis difficultatibus faciam ſatis, à prima exordium ducam, quam ut clariùs diluere poſſim, debes inprimis obſervare, Ægyptum, utì omnis Idololatriæ fontem atque ſuperſtitionum, ita omnis Magiæ atque divinationum multiplicium caput factam atque ſaturiginem extitiſſe, indèque ad Græ-

cos,

coſ, Romanos, Indos, Iaponenſes, Americanos, & ad alios populos dimanaſſe Idololatriam, variaque per artem diabolicam ariolandi, ſeu auguraudi, ac divinandi genera. Præterea, obſervare debes, Patriarchas ante & poſt Diluvium ab omnibus Magiæ ſuperſtitionum, & diabolicarum divinationum ſpeciebus omninò abhorruiſſe. Erant enim viri, fide, religione, & pietate in Deum quàm maximè conſpicui, nihil planè cum diabolo, ejuſque inſtrumentis commercii & negotii habentes, ſed ſoli divino cultui, quem ad poſteros tranſmiſerunt, addictiſſimi. His obſervationibus hunc in modum præmiſſis, cenſeo, artem & ſcientiam divinandi, quâ *Ioſephus* in Ægypto pollebat, fuiſſe propheticam, ipſique cælitùs infuſam. Id manifeſtò comprobant non ſolùm tot ſcientiæ verè cæleſtis, quâ in Ægypto donatus eſt *Ioſephus*, experimenta, præſertim in quatuor ſomniorum interpretatione, & futuræ tùm fertilitatis, tùm ſterilitatis prædictione editâ, verùm etiam egregiæ, & aliorum captum longè ſuperantes animi dotes, quibus pleniſſimè inſtructus atque exornatus *Ioſephus*, vulgò vir divinus in Ægypto audiebat. Addo denique *Joſephum* (ſicut patet ex totius illius vitæ converſatione, quæ in ſacra Hiſtoria deſcribitur) ſpeciali quâdam Spiritûs Sancti inhabitatione atque aſſiſtentiâ fuiſſe condecoratum, & eodem Spiritûs Sancti lumine, quo erat ipſe affuſus, rerum atque factorum cauſas & circircumſtantias primo ſtatim intuitu ſeſe offerentes, penetrare, accuratè cuncta, & ad amuſ-
ſim

ſim examinare, de iiſdem rectè & citrà ullum erroris periculum judicare, atque ratiocinari, ſomnia interpretari, & futura prædicere potuiſſe. *Joſephus* itaque hanc artem & ſcientiam, quam habuit, divinandi non didicit ab Ægyptiis, Magiæ, ſuperſtitionibus, variiſque diabolicarum divinationum generibus addictis, ſed illam accepit à Deo, qui ejus mentem Prophetiæ dono illuſtravit. Sed de prima difficultate hactenùs ſatis. Ab altera vero, quam propoſuiſti, difficultate breviter me expedio, dicendo, Evangeliſtam *Lucam* in deſcribendis Actis Apoſtolorum ſecutum fuiſſe Verſionem LXX. Interpretum, in qua inter animas, quæ cum Patriarcha *Iacobo* ingreſſæ ſunt in Ægyptum, numerantur quinque nepotes *Ioſephi*, ſeu quinque filii *Manaſſis* & *Ephraim*, videlicèt *Machir*, *Galaad*, *Sutalaam*, *Taam*, & *Edem*, quos quinque *Ioſephi* nepotes prætermiſit in Textu Hebræo *Moyſes*, enumerans ſubindè ſeptuaginta dumtaxàt animas, quæ ingreſſæ ſunt in Ægyptum, cùm tamen S. *Lucas*, ſequens Verſionem LXX. Interpretum, percenſeat animas ſeptuaginta quinque. Quod ſi dicas, hos quinque *Ioſephi* nepotes non potuiſſe per anticipationem ab Evangeliſta *Luca* numerari, nec verè dici ingreſſos in Ægyptum, cùm ibi nati ſint; reſpondebo ipſe, tàm verè S. *Lucam* numeraſſe inter animas, quæ ingreſſæ ſunt in Ægyptum, quinque illos *Joſephi* nepotes, tametſi in Ægyto natos, quàm *Moyſes* in Textu Hebreo numeret inter animas, quæ cum *Jacobo* deſcenderunt in Ægytum, duos filios *Joſephi*, ſcilicèt

Ephraim, & *Manaſſem*, quos tamen in Ægypto natos eſſe tàm certum eſt, quàm quòd maximè. Præterea cap. 46. lib. Gen, *Moyſes* recenſendo nomina eorum, qui cum Patriarcha *Jacob* deſcenderunt in Ægyptum, numerat *Benjaminum* & decem ejus filios. Non poterat autem *Benjaminus*, quandò deſcendit in Ægyptum, eſſe pater decem filiorum, quia *Benjaminus*, quandò ingreſſus eſt in Ægyptum, natus erat dumtaxàt annos viginti tres, ſicut proclivè eſt demonſtrare ex Scriptura Sacra, & ex conſenſu omnium Scripturæ Interpretum. At, cui veriſimile ſit, *Benjaminum*, etiamſi à prima pubertate cæpiſſet procreandis liberis operam dare, genuiſſe ſquot annis prolem, eamque vitalem ſemper, & nullas in ea filias fuiſſe, nihilominùs habuiſſe filios decem ante annum ætatis ſuæ vigeſimum tertium? Veroſimilius itaque eſt, *Benjaminum* habuiſſe quidèm decem filios, quorum aliquot genuit, antequàm cum patre ſuo *Iacobo* deſcenderet in Ægyptum, alios verò genuit in Ægypto. *Moyſes* autem ait, *Benjaminum* deſcendiſſe in Ægyptu m cum decem filiis, non quòd velit ſacer ille Scriptor, decem illos *Benjamini* filios deſcendiſſe in Ægytum in ſua perſona (quidam enim ex his decem necdùm erant nati) ſed *Moyſes* dumtaxàt innuit, quoſdam ex his decem filiis *Benjamini*, deſcendiſſe in ſua perſona cum patre in Ægyptum, quoſdam verò ex his decem filiis deſcendiſſe in Ægyptum, non in ſua perſona, ſed in lumbis patris ſui *Benjamini*, in quibus adhùc latitabant, eoſque natos eſſe in Ægypto.

D.

D. Quot anni interfluxerunt à vocatione *Abrahami*, id eſt, ab ejus egreſſu ex *Haran* in Terram Chanaan, uſque ad ingreſſum Patriarchæ *Iacobi* in Ægyptum? Et quot annos in Ægypto vixerunt Patriarcha *Iacob*, ejuſque filius *Ioſephus* poſt deſcenſum Iſraelitarum in Ægyptum?

M. *Abrahamus*, quandò vocatus eſt à Deo, & exivit ex *Haran*, ut veniret in Terram Chanaan, natus erat annos ſeptuaginta quinque, dùm autem centeſimum ætatis ſuæ annum attigiſſet, hoc eſt viginti quinque annis poſtquàm exiiſſet ex *Harane*, & veniſſet in Terram Chananæam, genuit *Iſaacum*. Nam centenarium fuiſſe *Abrahamum*, quandò genuit *Iſaacum*, legimus cap. 17. v. 17. & cap. 21. v. 5. lib. Geneſis. Porrò *Iſaacus*, dùm genuit *Iacobum*, natus erat annos ſexaginta, ſicut legimus cap. 25. v. 26. lib. Geneſis. Deniquè, quandò *Iacobus* in Ægyptum deſcendit, erat annorum centum triginta, ut ipſemet Regi *Pharaoni*, eum interroganti, quot annos natus eſſet, dùm venit in Ægyptum, reſpondit, dicens: *Dies peregrinationis meæ, centum triginta annorum ſunt*, libri Geneſis cap. 47. v. 9. Factâ igitur per partes horumce annorum ſupputatione coaleſcet ſumma annorum ducentorum & quindecim, qui interfluxerunt à vocatione *Abrahami*, ſeu ab ejus exceſſu ex *Harane* in Terram *Chanaan*, uſque ad ingreſſum Patriarchæ *Iacobi* in Ægyptum. Vixit autem *Iacobus*, poſtquàm cum ſuis filiis intraſſet in Ægyptum, annis ſeptemdecim, ut liquet ex cap. 47. v. 27. libri Geneſis,

ubi *Iacobus* mortuus dicitur anno ætatis ſuæ centeſimo quadrageſimo ſeptimo. Venerat autem *Iacobus* in Ægyptum annos natus centum triginta, ſicut mox diximus, ex quo evidenter conſequitur, eum vixiſſe dumtaxàt in Ægypto annos ſeptemdecim. Quod ſpectat annos per quos *Ioſephus* vixit in Ægypto, poſtquàm pater ipſius *Iacob* cum tota familia ingreſſus eſt in Ægyptum, facilè hoc pacto putari poſſunt. *Ioſephus*, quandò ipſius pater *Iacobus* venit in Ægyptum, annum agebat quadrageſimum, & moriente patre *Iacobo*, annum agebat ætatis ſuæ quinquageſimum ſeptimum. A morte autem *Iacobi* uſque ad mortem *Ioſephi*, elapſi ſunt quinquaginta tres anni; nam *Ioſephus* annos natus erat centum & decem, cùm diem ultimum clauſit, ſicut legitur cap. 50. v. 22. & 25. lib. Geneſis. Porrò, ſi ex his centum & decem annis vitæ *Ioſephi* detrahantur ſeptemdecim anni, quos habebat *Ioſephus*, quandò, à fratribus ſuis venditus mercatoribus Iſmaelitis, seù Madianitis, fuit in Ægyptum deportatus, invenietur, *Ioſephum* vixiſſe in Ægypto annos nonaginta tres, à tempore verò, quo pater ipſius *Iacobus* migravit in Ægyptum, eum vixiſſe annos ſeptuaginta. Erat enim *Ioſephus* annos natus quadraginta, quandò pater ipſius *Iacobus* venit in Ægyptum, & mortuus eſt *Ioſephus* annos habens centum & decem, ſicut perhibet Scriptura Sacra, ex quo planè ſequitur, *Ioſephum* vixiſſe annos ſeptuaginta in Ægypto, poſtquàm pater ipſius *Iacobus* cum ſuis filiis venit in Ægyptum, ut ibi ſuum figeret domicilium.

D.

D. Fueruntne *Iſraelitæ*, qui unà cum Patriarcha *Iacobo* deſcenderunt in Ægyptum, benè excepti à *Pharaone*, Ægyptiorum Rege, & à *Ioſepho*, Prorege Ægypti?

M. Iſraelitæ, qui unà cum Patriarcha *Iacobo*, in Ægyptum ſunt ingreſſi; magnificè à *Pharaone*, Rege Ægypti, & à *Joſepho*, Prorege Ægypti, fuerunt ſuſcepti, & collocati in Terra *Geſſen*, quæ ipſis, ut potè vitam paſtoritiam agentibus, paſcendo pecori aptior erat, illoſque veri Dei cultores, ab Aegyptiis, Idololatriæ addictis, disjungebat. Diù in hac Terra *Geſſen*, ſoboles Patriarchæ *Iacobi* habitavit, & majora in dies incrementa cepit. Quod Aegyptii, ſivè invidiâ, ſivè metu extimulati, cùm ferre minimè poſſent, Iſraelitas intolerabili ſervitutis jugo, ſicut legitur cap. 1. libri *Exodi* opprimere tentarunt. Infeſtum iſtud Aegyptiorum conſilium disertè deſcribit *Flavius Ioſephus*, Hebræus, cap. 9. lib. 2. Antiq. Jud. juxtà *Rufini* translationem, his verbis: *Cùm enim* Joſephi (Proregis Aegypti) *memoriam tempus obliteraſſet, Regnumque Ægypti in aliam demigraſſet familiam, inhumanè tractabant Iſraelitas, & variis laboribus atterebant. Nam & flumen in multas foſſas diducere ſunt juſſi, & mœnia exædificare, & aggeres exſtruere, quibus inundationes fluminis arcerentur. Pyramidum etiam inſanis ſubſtructionibus vexabant gentem noſtram, cogendo varias artes ediſcere, & laboribus ferendis adſueſcere.* At, cùm videret Aegyptiorum Rex, Iſraelitas, quibus erat exoſus, oppreſsos licèt graviſſimis laboribus, magis ac magis, Deo

ſic volente, multiplicari, perdere mares omnes Iſraelitas, recens natos, decrevit, idque molitus eſt per obſtetrices Aegyptias, à quibus cùm ſeſe officioſo mendacio deluſum intellexiſſet, irâ excandeſcens ferale promulgavit Edictum, de mergendis Nilo, flumine, omnibus infantibus Judæis, exceptis fæminis. Sed irritum planè & evanidum fuit iſtud Regis Edictum, cùm id temporis natus ſit in Aegypto *Moſes*, quem ex aquis, quibus, juxtà Regis Edictum, fuerat expoſitus, ſingulari beneficio liberavit Deus, quemque ad aſſerendos Iſraelitas è captivitate Aegyptiaca in priſtinam libertatem deſtinavit.

D. Deſcribe hìc, quæſo, vitam *Moyſis* ab ejus ortu uſquè ad exitum Iſraelitarum ex Aegypto.

M. *Moyſes*, cujus meminêre multi non modò ſacri, ſed prophani Scriptores, natus eſt in Aegypto, ac illuſtres parentes habuit, genere, virtuteque præſtantes. Pater illi fuit *Amram*, filius *Caath*, nepós *Levi*, pronepos *Jacobi*, ſicut legitur cap. 6. v. 18. & 20. lib Exodi. Mater verò ejus fuit *Jocabed*, neptis *Levi*, & *Amræ* conſobrina, ut patet ex eodem Scripturæ Sacræ loco, mox à me laudato. Infantulum *Moyſem*, ac recens natum, domi cum maxima ſollicitudine, ut periclitanti ejus vitæ conſulerent, per tres menſes occultarunt parentes. Sed veriti, ne, fervente regiâ in pueros Hebræorum inquiſitione, ſibi, multiſque Iſraelitis ultimum in Aegypto exterminium accerſerent, ſi, diutiùs, contrà Edictum Regium puerulum

puerulum *Moyſem* celarent, illum miſerè comploratum ad Nili fluminis ripas expoſuerunt inter juncos, ne à flumine abriperetur, in *fiſcella ſcirpea*, ſeu in cymbula, vel arculâ ex papyro formatâ, & pice oblitâ, ut moris erat apud Aegyptios. *Maria*, ſoror *Moyſis*, puella decem aut duodecim annorum grandiuſcula, eminùs reſpiciens, futurā fratris ſui ſortem tacita expectabat, à matre ſua *Jocabeda* quid facto opus eſſet edocta. Eâ ſic excubante puellâ, ecce filia *Pharaonis*, Regis Aegyptiorum, cum ancillis ſuis ad lavandum purificandumque corpus venit ad fluvium, viditque puerulum aquis expoſitum, viſumque afferri juſſit, totumque à capite ad calcem inſpectum, vultu decoro, totiuſque corporis formâ probatâ, miſereri cæpit, & quaſi maternum induere affectum. Hæc ubi vidit *Maria*, ſoror Moyſis, quæ in excubiis erat, protinùs accurrit ad filiam Regis *Pharaonis*, eique jam deliberanti de educatione pueruli iſtius (quem Hebræum eſſe ex circumciſione ſtatim cognoverat) promiſit, ſe conducturam puerperam Hebræam, qui pueruli lac propinaret, & ejus curam haberet, cùmque conſenſum filiæ Regis *Pharaonis* facilè obtinuiſſet, ſuam & *Moyſis* matrem, tanquàm prorsùs alienā adduxit, cui puerulum lactandi, & educandi provinciam demandavit filia Regis *Pharaonis*, adoptavitque in locum filii hunc à ſe repertum infantulum, cui *Moyſis* nomen impoſuit, quòd de aqua tuliſſet eum. Linguâ enim Aegyptiacâ *Mos* aquam, *is*, vel *iſes*, ſervatum ſignificat. In Aula Aegyptiaca *Moyſes*, procurante filiâ

Regis Pharaonis, quæ illi inſtar matris erat, nutritus & educatus eſt, omnemque Aegyptiorum ſapientiam, ut ait Scriptura Sacra, fuit pleniſſimè edoctus, quod quidèm tamen non ſic intelligendum eſt, quòd Aegyptii fuerint ante *Moyſem* ſapientiæ, ſeu artium & ſcientiarum inventores (ſicut, poſt *Marshamum*, Hæreticum Anglum, perperàm nonnulli pertendunt) ſed quòd Patriarchæ *Abrahamus*, *Jacobus*, & *Joſephus*, qui in Aegypto permanſerunt, verâ ſapientiâ, ſeu Artium & Scientiarum notitiâ, quam à ſuis Majoribus acceperant, Aegyptios, diſcendi cupidos, jam informaverant, ſicut docet S. *Auguſtinus*, lib. 18. De Civitate cap. 39.

D. Quot annos *Moyſes* manſit in Aula Aegyptiaca Regis *Pharaonis*?

M. Per quadraginta annos *Moſes* vixit in Aula Aegyptiaca Regis *Pharaonis*, quibus exactis, aulam reliquit, ſeque palàm gente Hebræum profeſſus, venit ad ſuos fratres, id eſt, gentiles ſuos Hebræos, ut illos variis calamitatibus in Aegypto jactatos, & tantùm non oppreſſos, ad patientiam, & in ſpem meliorum temporum erigeret. Sed cùm vidiſſet *Moyſes* Aegyptium quemdam, qui conviciis & plagis Judæum immerentem malè mulctabat, in percuſſorem irruit, eumque occidit. Quod cùm Regi Aegyptiorum innotuiſſet, pænamque metueret *Moyſes*, in Madianitidem protinùs fugit, ubi filiam *Jethro*, dictam *Sephoram*, duxit uxorem, & per quadraginta annos in Madian paſtorem egit. Sed cùm attigiſſet annum ætatis ſuæ octuageſimum,

&

& in monte Orebo, qui etiam dictus eſt mons *Sinai*, paſceret gregem ſoceri ſui *Jethro*, apparuit ei Angelus in ardente Rubo, eique, nomine Dei loquens, præcepit ut iret ad *Pharaonem* Aegyptiorum Regem, & captivos in Aegypto Iſraelitas in libertatem vindicaret. *Moyſi*, hanc difficilem Provinciam ſuſcipere eo potiſſimùm nomine detrectanti, quòd blæſus eſſet, & impeditoris linguæ, adjunctus eſt comes *Aaron*, ipſius frater, vir facundus & eloquens. Seſe itaque ad iter accingunt *Moſes* & *Aaron*, in Aegyptum ingreſſi ſunt ambo, Regem *Pharaonem* adeunt, Mandatum, ſibi à Deo datum, de Iſraelitis è ſervitute Aegyptiaca liberandis, ei exponunt, & ad faciendam fidem *Moyſes*, virgam, quam præ manibus tenebat, mutavit in draconem, ſeu in ſerpentem, qui ſtatim devoravit illos ſerpentes, in quos miniſterio dæmonum virgas ſuas converterant Magi, ſeù Præſtigiatores Aegypti, quorum Principes fuiſſe *Jannem* & *Mambrem*, docet Apoſtolus *Paulus* Epiſt. 2ª. ad Timoth. cap. 3. v. 8. Hæc ſigna quæ iſti Magi coràm Rege *Pharaone* ediderunt, fuiſſe meras præſtigias fusè oſtendit *Auguſtinus Calmet*, Benedictinus, in Diſſertatione *De miraculis*, quam præfixit ſuo Commentario litterali in librum *Exodi*, & in qua certas præſcribit Regulas, vera miracula à falſis ſecernendi.

D. Tàm inſigne prodigium à *Moyſe* per virgam editum compulitne *Pharaonem*, ut dimitteret Iſraelitas ex Aegypto?

M. Nequaquàm, ſed potiùs induratum eſt cor Regis *Pharaonis*, quòd vidiſſet, Magos ſuos ſimile

ſimile ſignum feciſſe, parùm cogitans, quòd ſerpens, in quem *Moyſes* ſuam virgam, divinâ ope fretus, verterat, devoraſſet illos ſerpentes, in quos Magi Aegypti miniſterio dæmonum ſuas virgas commutaverant. Cùm igitur Regis *Pharaonis* animus, nec ſignis, nec verbis molliri, flecti, ac ſubigi poſſet, tandem à verbis ventum eſt ad verbera, ſeu plagas, quibus Deus per *Moyſem* percuſſit totam Aegyptum, induxitque Regem *Pharaonem*, tot plagis attritum, ut, volens nolens, Iſraelitas dimitteret ex Aegypto.

D. Percenſe, quæſo, illas plagas, quibus Deus per *Moyſem* percuſſit Aegyptum, & quibus tandèm aliquandò domitus Rex *Pharao*, Hebræos dimiſit ex Aegypto.

M, Plagas iſtas ad decem revocat Scriptura Sacra. In prima, Nilus univerſus verſus eſt in ſanguinem. Secunda plaga fuit incredibilis Ranarum, & Buffonum copia, quæ per totam Aegyptum confeſtim ſparſa eſt. Tertia plaga fuit productio Ciniphum, quos alii putant eſſe pediculos, alii pulices, alii culices. Utut ſit, agnoverunt Magi in hac plaga divinam virtutem & operationem, dicentes: *Digitus Dei eſt hic.* Quarta plaga fuit productio Muſcarum, quæ alis obſtrepebant, proboſcide pungebant, morſu aculeum altè inſigebant, contactu omnia contaminabant, & ſedentibus, ambulantibus, cubantibus infeſtæ ac moleſtiſſimæ erant. Quinta plaga fuit peſtis animalium. Sexta plaga fuit Lues, quæ pervaſit quoque homines, inducens ulcera, ardore, & ſanie turgida ac tumentia.

mentia. Septima plaga fuit grando, quæ permixta fulguribus arbores omnes excuſſit, contrivitque. Octava plaga fuit incredilis locuſtarum multitudo, quæ quidquid ex grandine ſupererat, depaſta eſt. Nona plaga fuit denſitas tenebrarum, quæ per totam Aegyptum effuſæ, adeò cæcæ erant, ut nec ignibus, nec facibus accenſis diſſipari poſſent; adeò craſſæ, ut ſentiri, palparique viderentur. Decima deniquè plaga, quæ divinis in Aegypto flagellis colophonem impoſuit, eſt ſtrages omnium primogenitorum tàm hominum, quàm animalium, facta ab Angelis exterminatoribus, qui ſolis pepercerunt Hebræis, qui moniti à *Moyſe* ſuperliminaria domorum ſuarum intinxerant ſanguine Agni Paſchalis, quem ſolemni ritu manducaverant. Eâdem igitur nocte, quâ Angeli exterminatores omnes primogenitos, in domibus, quarum portæ ſacro carebant cruore, occiderunt, turmatìm covenerunt Aegyptii, compellentes Hebræos, ut ſuum ex Aegypto maturarent diſceſſum, tantuſque fuit Aegyptiorum timor, ut in his temporum anguſtiis obliti ſint repetere ab Hebræis Vaſa aurea, argentea, aliaque id genus pretioſa monilia, quæ Hebræi pridiè quàm diſcederent, ab illis mutuati fuerant, & quibus onuſti ex Aegypto abierunt. Hoc pacto Iſraelitæ omnes ſoſpites & incolumes ad ſexcenta virorum millia cum ſuis conjugibus & liberis exceſſerunt ex Aegypto, in qua per ducentos & quindecim annos ab ingreſſu Patriarchæ *Jacobi* hæſerant. In hac profectione Populi Iſraelitici ex Aegypto oſtendit

virtutem

virtutem ſuæ Majeſtatis Deus. Nam, prætèrquàm quòd fugientibus Hebræis, præſentiſſimam in via opem tulit per columnam, quæ noctù lucida erat, ut eos illuſtraret, interdiù verò erat opaca, ut illos ab æſtu vindicaret: trajecit etiam Deus Hebræos medio mari rubro, præcedente Angelo, & ſcindente aquam, ut Populus Iſraeliticus per ſiccum gradi poſſet, quem veriùs (ut ait Poeta) *Curvata in montis faciem circumſtetit unda*. Deniquè, Deus, qui hactenùs ſuſtinuerat in multa patientia Aegyptios, tanquàm vaſa iræ apta in interitum, *Pharaonem*, Aegyptiorum Regem, cum magna ſuorum manu Iſraelitas inſecutum, & rubrum mare adhùc patens temerè ingreſſum, coeuntibus protinùs aquis, cum omni exercitu ita delevit, ut ne unus quidem tantæ cladis nuncius fuerit ſuperſtes.

D. In hac Iſraelitarum profectionis ex Aegyto compendioſâ, quam texuiſti, narratione plures invenio difficultates. Prima eſt; quorsùm *Moyſes* præceperit Hebræis, ut, antè ſuam ex Aegypto egreſſionem, tàm ſolemni ritu comederent Agnum Paſchalem? Altera difficultas eſt, quî fieri potuerit, ut Iſraelitæ per ducentos dumtaxàt & quindecim annos, per quos ab obitu *Jacobi* manſerunt in Aegypto, ita multiplicati ac propagati ſint, ut, dùm ex Aegypto exierunt, cenſa ſint ſexcenta millia Iſraelitarum, cùm tamen ſacer Textus Hebræus percenſeat ſeptuaginta tantùm animas, quæ unà cum Patriarcha *Jacobo* ingreſſæ ſunt in Aegyptum? Tertia difficultas eſt, quo pacto ſexcenta illa

illa millia Iſraelitarum peditum, ſeu virorum bellatorum, intrà tàm breve temporis ſpatium, quod illis ab Aegyptiis ad diſcedendum ex Aegypto conceſſum fuit, potuerint congregari, & in unum locum ſimul convenire, atque compoſitâ exercitus ordinatione ex Aegypto diſcedere? Quarta difficultas eſt, an peccaverint Iſraelitæ, qui, ex Aegypto proficiſcentes, Vaſa aurea & argentea, aliaque id genus, quæ eis commodaverant Aegyptii, ſecum abſtulerunt, hiſque Aegyptios ſpoliarunt? Has quatuor difficultates optarem quidèm, ut hìc dilucidè explanares, ſed veritus, ne longiùs quàm par ſit; noſtrum protrahatur Colloquium, conſultius eſſe duco, ut earum examen ad proximum, quod habebimus, Colloquium remittamus. Hoc unum igitur dumtaxàt ſub finem hodierni noſtri Colloquii à te ſcire percupio, nùm ſcilicèt Hiſtorici Prophani, præſertim Aegyptii, aliquam de Iſraelitarum in Aegyptum ingreſſu, & de eorumdem ex Aegypto exitu mentionem fecerint, nomenque expreſſerint illius Aegyptiorum Regis, ſub quo contigit hæc Iſraelitarum ex Aegypto profectio?

M. De ingreſſu Iſraelitarum in Aegyptum, & de illorum ex Aegypto exitu non pauca referunt Scriptores Prophani, potiſſimùm Aegyptii, nimirùm *Manetho*, *Lyſimachus* & *Chæremon*, quorum teſtimonia citat *Joſephus*, Hebræus, in libro primo contrà *Apionem*. Verba *Manethonis* ſic *Joſephus* ibidèm exſcribit: *Fuit nobis Rex, Timæus nomine* (inquit *Manetho*) *ſub hoc Rege neſcio quomodò Deus iratus fuit, & prætèr ſpem*

ex

ex partibus Orientalibus homines genere ignobiles, adeptâ fiduciâ, in Provincia caſtra metati ſunt, facilè ac ſine bello eam potentèrque ceperunt, & Principes ejus alligantes, de cætero civitates crudelitèr incendêre, & Deorum Templa evertêre ... Vocabatur autem illa gens Hycſos, *hoc eſt, Reges Paſtores.* Hyc *enim ſecundùm ſacram linguam* (ſeu Aegyptiacam) *Regem ſignificat*: Sos *verò Paſtorem, ſivè Paſtores, ſecundùm communem dialectum, & ita compoſitum invenitur* Hycſos. *Quidam verò dicunt, eos Arabas eſſe. In aliis verò Exemplaribus non Reges ſignificari comperi per appellationem* Hyc, *ſed è diverſo captivos declarari Paſtores.* Hyc *enim Ægyptiacâ Linguâ captivos apertè ſignificat, & hoc potiùs veriſimile mihi videtur, & Hiſtoriæ antiquæ conveniens.* Hos ergò, quos prædiximus Reges, & eos, qui Paſtores vocabantur, & qui ex eis fuêre (loquitur nunc Joſephus) obtinuiſſe Aegyptum, ait *Manetho*, annis undecim & quingentis. Poſt hæc autem idem *Manetho* dicit, Regum Thebaidis, & Aegypti reliquæ factam eſſe ſuper Paſtores invaſionem, & bellum maximum & diuturnum eis illatum. Sub verò Aegyptiorum Rege, cui nomen erat *Aliſfragmuthoſis*, victos dicit Paſtores, & incluſos in loco, cui nomen erat *Avaris*, filium autem Regis *Aliſfragmuthoſeos*, dictum *Themoſin*, conatum eſſe hos Paſtores, incluſos in eo loco, dicto *Avaris*, quem, ut ait *Manetho*, maximo muro atque robuſtiſſimo circumdederant Paſtores, vi, inquam, conatum eſſe Regem Aegyptiorum *Themoſim* illos expugnare, ſed cùm Rex obſidium deſperaſſet, pacta

pacta cum eis feciſſe, ut Aegyptum relinquentes, quò vellent innoxii abirent, illos verò, ſeu Paſtores, his promiſſionibus impetratis, cum omni domo & poſſeſſionibus non minùs ducenta quadraginta millia numero ex Aegypto per deſertum in Syriam iter egiſſe, & in terra, quæ nunc Judæa vocitatur, civitatem ædificaſſe, quæ tot millibus hominum ſufficere poſſet, eamque Hieroſolymam vocitaſſe. Hæc, & alia ex *Manethone* exſcribit *Joſephus*, ex quibus illos Paſtores in Aegypto, de quibus loquitur *Manetho*, quoſque *Hycſos* vocat, non alios fuiſſe quàm Iſraelitas, qui cum Patriarcha *Jacobo* deſcenderunt in Aegyptum multis momentis evinci poteſt. Primò, quia Iſraelitæ, qui cum *Jacobo* venerunt in Aegyptum, erant Paſtores: *Paſtores ovium ſumus ſervi tui, & nos & patres noſtri*, ait Patriarcha *Jacobus*, dùm Regem *Pharaonem* ſalutavit, ficut legitur cap. 47. libri Geneſeos. Secundò, ſemel mortuo illo Aegyptiorum Rege, qui Iſraelitis impensè favebat, alius regium in Aegypto ſolium conſcendit, qui Iſraelitarum fuit infenſiſſimus hoſtis, & in eos atrocem perſecutionem excitavit, quam Scriptura Sacra cap. 1. lib. Exodi v. 8. 9, 10. & 11. deſcribit his verbis: *Surrexit intereà Rex novus ſuper Ægyptum, qui ignorabat Joſeph, & ait ad populum ſuum: Ecce populus filiorum Iſrael multus, & fortior nobis eſt. Venite, ſapienter opprimamus eum, ne fortè multiplicetur.... Prapoſuit itaque* (Rex) *eis* (ſeu Iſraelitis) *magiſtros operum, ut affligerent eos oneribus.* Hinc Iſraelitæ facti ſunt in Aegypto captivi, miſeram cöacti
ſervire

ſervire ſervitutem, quos ſubindè *Manetho* jure optimo appellat *Hycſos*, id eſt, *Paſtores captivos*. Tertiò, tempus, quo illos *Hycſos*, ſeù Paſtores captivos, ex Aegypto pulſos fuiſſe ſcribit *Manetho*, optimè quadrat tempori, quo Iſraelitæ ex Aegypto re verâ egreſſi ſunt. *Apio* ſiquidem, & *Ptolomeus Mendeſius*, citati à *Tatiano* in libro quem edidit contrà Græcos, & à *Juliano Africano* apud *Euſebium* lib. x. *De Præp. Evangelica* cap. 10. aſſerunt, Iſraelitas exiviſſe ex Aegypto, regnante *Amoſo*, qui etiam dicebatur *Amoſis*. Scribit autem *Manetho*, illos *Hycſos*, ſeu Paſtores captivos, egreſſos fuiſſe ex Aegypto, regnante *Themoſi*, qui idem planè eſt ac *Amoſis*. Binomius quippè erat ille Aegyptiorum Rex, ſicut teſtatur *Georgius Syncellus* in ſua Cthronographia pag.63. & 69. & perindè vocabatur *Amoſis*, vel *Themoſis*. Ex quo palàm ſequitur, tempus, quo Iſraelitæ egreſſi ſunt ex Aegypto, planè convenire cum Epocha, quam aſſignat *Manetho*, expulſionis ex Aegypto illorum Paſtorum captivorum, quos *Hycſos* appellat. Quartò, Iſraelitæ, quandò ingreſſi ſunt in Aegyptum, erant Paſtores, id eſt, viri obſcuri, ignobiles, tales autem fuiſſe illos *Hycſos*, ſeù *Paſtores*, qui expulſi ſunt ex Aegypto, teſtatur *Manetho*, quos ideò appellat homines obſcuros, nullâque re geſtâ memorabili adhùc commendabiles. Quod quidèm argumento eſt, illos *Hycſos*, ſeù *Paſtores*, quos *Manetho* ſcribit fuiſſe ex Aegypto extruſos, non alios eſſe quàm Iſraelitas, qui tantùm poſt ſuam ex Aegypto profectionem in Rempublicam coaluerunt, nomenque

menque ſuum ſub *Moſe*, *Joſue*, & aliis, ſivè Judicibus, ſivè Regibus, ſivè Pontificibus, toti orbi illuſtre reddiderunt. Poſtremò, ait *Manetho*, illos *Hycſos*, ſeù *Paſtores*, ex Aegypto ejectos, iter ſuum per deſertum in Syriam egiſſe, & in terra, quæ nuncupatur *Judæa*, ampliſſimam extruxiſſe civitatem, quam *Hieroſolymam* appellarunt. Quibus verbis apertè indicat *Manetho*, illos *Hycſos*, ſeù *Paſtores*, quos ex Aegypto exceſſiſſe ſcribit, fuiſſe ipſiſſimos Hebræos, qui ex Aegypto dimiſſi venerunt poſteà in terram, quæ dicitur *Judæa*, ibique civitatem ædificaverunt, quam *Hieroſolymam* vocitarunt. Faceſſat itaque *Joannes Marshamus*, qui in ſuo *Chronico Canone Ægyptiaco, Hebraico, & Græco*, pertendit, Hiſtoricum *Manethonem* voluiſſe per illos *Hycſos*, ſeù *Paſtores*, qui ex Aegypto fuerunt ejecti, indicare non Hebræos, ſeù Iſraelitas, ſed Arabes, qui in Aegyptum cùm irrupiſſent, ibique vitam paſtoritiam degerent, tandèm potentiores facti, imperium obtinuerunt, illudque exercueruut in Aegyptios, à quibus vocati ſunt *Hycſos*, id eſt, *Reges Paſtores*. Faceſſat, inquam, *Joannes Marshamus*, cujus vanum ſyſtema è fronte pugnat cum hiſtoria *Manethonis*. Nàm primò, *Manetho*, conceptis verbis, aſſerit, illos *Hycſos*, ſeu *Paſtores* ab Aegypto expulſos, veniſſe in Judæam, ibique civitatem quàm *Hieroſolymam* appellarunt, conſtruxiſſe. Qui caracter in ſolos Hebræos, ſeu Iſraelitas, competere poteſt, non verò in Arabes, quos neque in Judæam veniſſe, neque Hieroſolymorum urbem condidiſſe certiſſimè conſtat. Præ-

tereà, quamvis *Manetho* innuat, aliquibus viſum eſſe per *Hycſos* ſignificari *Reges Paſtores*, teſtatur tamen idem Hiſtoricus, ſe in aliis Exemplaribus comperiſſe per *Hycſos* non ſignificari *Reges Paſtores*, ſed è diverſo declarari *captivos Paſtores*, & hoc potiùs *ſibi veriſimile videri, & hiſtoriæ antiquæ conveniens*. Tertiò, *Manetho* ait, illos *Hycſos*, ſeu *Paſtores*, fuiſſe viros obſcuros, & ignobiles, qui ſanè caracter competere haud poteſt in Arabes, qui in Aegypto non poterant eſſe viri obſcuri & ignobiles, cùm, ipſomet fatente *Marshamo*, Arabes ſuos in Aegypto habuerint Reges, & imperium exercuerint in Aegyptios. Deniquè, *Marshamus* in citato Opere, quod lucubravit, omnem ſibi abrogavit fidem, quia in eo Veteris Teſtamenti antiquitatem evertere totis viribus adnititur; cæremoniarum, quarum in veteri Teſtamento Judæis præcipitur obſervatio, Deum negat eſſe auctorem ac inſtitutorem; Prophetiam *Danielis* de LXX. Hebdomadibus ad Jeſum Chriſtum pertinere audacter inficiatur, *Joſephum*, egregium Nationis & Religionis Judaicæ defenſorem in libris, quos ſcripſit contrà *Apionem*, Ethnicum Grammaticum Alexandrinum, datâ operâ refellit, impugnat, eumque tanquàm fabularum, & mendaciorum Scriptorem traducere ac ſugillare non veretur: Verbo dicam, *Marshamus* in ſuo malè conſarcinato opere tot futilia, tot abſurda commenta, tot inaudita paradoxa in his, quæ Religionem, Sacramque Hiſtoriam cùm Veteris, tùm Novi Teſtamenti ſpectant, effutiit, ut jure optimo apud omnes, qui de Religione

Religione benè ſentiunt, tanquàm temerarius Scriptor audiat, dignumque judicetur ejus malè natum Opus, quod natalitiis tenebris damnetur.

D. Quamvis in tuam ſententiam facilè deſcendam, ac vehementèr improbem falſam *Marshami* interpretationem; non poſſum tamen, ne quid diſſimulem, narrationem *Manethonis*, circà illorum Paſtorum, quos *Hycſos* appellat, manſionem in Aegypto, conciliare cum his, quæ ſuperiùs dixiſti de habitatione Iſraelitarum in Aegypto. *Manetho* quippè, teſte *Joſepho*, Hebræo, quem laudaſti, ſcribit, illos Paſtores, quos *Hycſos* nuncupat, manſiſſe in Aegypto per annos quingentos & undecim. At, juxtà Chronologiæ ſacræ peritiorum ſententiam, quam ſuperiùs probaſti; Iſraelitæ habitarunt in Aegypto per annos dumtaxàt ducentos quindecim. Ex hac itaque haud medioeri Chronologiæ diſcrepantia colligi poſſe videtur, Paſtores illos, quos *Manetho* appellat *Hycſos*, planè diverſos eſſe ab *Iſraelitis*.

M. Non ita eſt: ſed ex ea Chronologiæ diſcrepantia colligi tantùm poteſt primò, circà numerum annorum, per quos Paſtores, quos *Manetho* appellat *Hycſos*, manſerunt in Aegypto, irrepſiſſe in Textum Joſephi mendum, & loco annorum 215. ſuffectum fuiſſe 511. non quòd exiſtimem, *Joſephum*, Hebræum, qui fuit in ſcribendo diligentiſſimus juxtà ac graviſſimus Auctor, in notandis temporibus ita turpitèr erraſſe, ſed quòd putem, Textum *Joſephi* in annorum numeris fuiſſe interpolatri-

ce manu vitiatum, ſicut apertè declarant quàm plurima menda, quibus in annorum numeris ſcatet hodiernus *Joſephi* Textus, idque ultrò fatentur omnes hujus temporis Chronologi, in libris *Joſephi* verſati, quos inter unum inſtar omnium laudabo noſtrum *Melchiorem Canum*, qui lib. XI. *De Locis* cap. v. ad Argumentum 9, iſtud de libris *Joſephi* profert judicium: *Sed in numeris Joſephi libri menda habent innumera, quæ ego menda viro diligentiſſimo atque graviſſimo aſſignare nec volo, nec debeo.* Secundò, ex ea Chronologiæ, quam adduxiſti, diſcrepantia colligitur, *Manethonem*, & alios Græcos Hiſtoricos Prophanos, multa quidèm ex Hiſtoria Sacra hauſiſſe, ſed eam pluribus mendaciis & erroribus aſperſiſſe, ſivè ut contradicerent Judæis, quos capitali odio proſequebantur; ſivè ut vanam & falſam ſuam antiquitatem ac Religionem ſtabilirent, ſivè ut fabulis, quas finxerunt de ſuis Diis, *Jove*, *Appolline*, *Marte*, *Mercurio*, *Hercule*, & aliis, aliquam veri ſpeciem conciliare poſſent, ſicut lato calamo oſtendit illuſtriſſimus *Daniel Huetius*, in ſua *Demonſtratione Evangelica*; ſive deniquè cùm eſſent Idolorum cultores, non poterant ſacras litteras *omni ſcrupuloſitate ſequi*, ut ait *Joſephus* lib. I. contrà *Apionem*, ubi ſermonem habens de Scriptoribus Prophanis Græcis, *Demetrio Phalereo*, *Philone ſeniore*, & *Eupolemo*, ait: *Plurimi prædictorum virorum veritate quidèm cauſarum antiquarum fruſtrati ſunt.... non enim inerat eis, ut noſtras litteras*, id eſt, Sacram Hiſtoriam, *poſſent omni ſcrupuloſitate ſequi.* Quæ cùm ita
ſint

ſint, mirum ſanè tibi videri haud debet, quòd *Manetho*, Scriptor Prophanus, & ex ea Gente oriundus, quæ erat Hebræis infeſtiſſima, Hiſtoriam ſacram de ingreſſu Iſraelitarum in Aegyptum, de eorum manſione in Aegypto, & de illorum profectione ex Aegypto, datâ operâ interpolarit, ac nonnullis mendaciis, & erroribus in numeris reſperſerit, quamvis multa reliquerit veritatis veſtigia, & per illos Paſtores, quos vocat *Hycſos*, quoſque ait veniſſe in Aegyptum, in ea diù manſiſſe, & poſteà fuiſſe ex ea expulſos, non obſcurè, ſicut mox commonſtravimus, indicare voluerit Iſraelitas, qui erant Paſtores, quique, ut narrat Hiſtoria Sacra, ingreſſi ſunt unà cum Patriarcha *Jacobo* in Aegyptum, diù in ea habitarunt, ac deniquè ex ea pulſi fuêre, ſeu potiùs à Deo per *Moyſem*, eorum Ducem, in libertatem aſſerti ac vindicati. Hæc, quæ hactenùs dixi, confirmare non pigebit teſtimonio *Grotii*, qui lib. 1. *De Veritate Chriſtianæ Religionis* hæc appoſitè ſcribit: *De exitu Hebræorum ex Ægypto non pauca referunt Scriptores Ægyptii, Manetho, Lyſimachus, & Chæremon. Loca ſunt apud Joſephum contra Apionem, quæ tamen pluribus mendaciis ſunt reſperſa, ut potè ſcripta à gente Judæis infenſiſſimâ, undè & ſua hauſit Hiſtoricus Cornelius Tacitus. Apparet autem ex his omnibus Scriptoribus Ægyptiis, Hebræos, Ægypti parte potitos, ibi paſtoralem egiſſe vitam, ſed operis poſteà ſervilibus preſſos exiiſſe Ægypto, Ægyptiis etiam quibuſdam ipſos commitantibus, Moſe Duce, perque Arabum terras poſtremò perveniſſe in Syriam Palæſtinam, ibi-*

que eos Inſtituta ſecutos, Ægyptiorum Inſtitutis contraria. Caterùm, quomodò in his, quæ huic Hiſtoriæ aſpersêre mendaciis Scriptores Ægyiptii inter ſe quidèm, & ſecum ſinguli pugnent, quotque illa ſæculis ab antiquitate Moyſis librorum vincantur, egregiè oſtendit Joſephus in illo libro erudituſſimo, ſeu primo, quem edidit contra *Apionem*. Sed eo de argumento hactenùs ſatis, de quo tamen ſi plura ſcire aveas, auctor tibi ſum, ut legas, modò per otium liceat, Tomum ſecundum perdocti Operis, quod *Cl. Ferrandus*, inſignis Senatûs Pariſienſis Cauſidicus, gallicè concinnavit, cuique hunc præfixit titulum: *Reflexions ſur la Religion Chrêtienne*. Ibi quippè laudatus ille Auctor hoc argumentum non minùs fusè, quàm eruditè tractat, & omnes objectiones, quas proponit *Joannes Marshamus*, pleniſſimè diluit.

COL-

COLLOQUIUM SECUNDUM,

In quo proponuntur Dubia, quæ tàm Theologi, quàm Scripturæ Sacræ Interpretes, circa Hiſtoriam tertiæ Mundi Ætatis ventilare ſolent.

D. SÆPIUS in ſuperioribus noſtris Colloquiis dixiſti, Deum apparuiſſe Patriarchis *Abrahamo*, *Iſaaco*, *Jacobo*, & aliis, eoſque familiari Colloquio fuiſſe dignatum. At, nunc ſcire vellem, an verè ipſemet Deus ſub humana ſpecie apparuerit Patriarchis? An potiùs Angelus, humanam formam referens, apparuerit Patriarchis, & cum illis, nomine Dei, quem repræſentabat, Colloquia miſcuerit?

M. Communis eſt Theologorum ſententia, quòd dùm legitur in Veteri Teſtamento, apparuiſſe Deum Patriarchis, & cum illis fuiſſe locutum; id eo in ſenſu intelligi non debeat, quaſi Deus ſub humana ſpecie ſeſe Patriarchis conſpicuum exhibuerit, & cum illis ſermonem habuerit; ſed quòd Angelus, à Deo miſſus, ejuſque vice fungens, id muneris, ex aere ſibi formato corpore, obiret, ſeque Patriarchis adſpectabilem præberet. At, non deſunt celebres quidam Theologi, qui, aliquot ſanctorum Patrum antiquorum, ſeu S. *Juſtini*, Martyris, in Dialogo cum *Tryphone*, S. *Irenæi*, lib. 4 adversùs Hæreſes cap. 26. S. *Auguſtini*, lib. 2. de

Trinitate cap. 13. & *Theodoreti*, quæſt. v. in Exodum, Doctrinam ſecuti, ſentiunt, quod quandò in ſacris litteris dicitur, Deum apparuiſſe Patriarchis, id intelligi haud debeat de Angelo, tanquàm Dei Legato, ſed potiùs de Verbo Divino, ſeu de ſecunda Sanctiſſimæ Trinitatis Perſonâ, quæ ſub ſpecie humana ſeſe Patriarchis jam tùm viſibilem oſtendebat. Doctiſſimus *Bernardus Lamy*, Congregationis Oratorii Presbyter, in ſuo *Apparatu Biblico* pag. 26. hanc Theologorum ſententiam, his verbis confirmat: *Ille ſummus Deus, qui dicitur dignatus Abrahamum familiari Colloquio, ipſum erat Dei Verbum, ſeu ſecunda Sanctiſſimæ Trinitatis Perſona, quæ ab hiſce temporibus præludebat Incarnationi ſuæ. Quanquàm enim tunc Carnem non ſic aſſumeret, ut jam fieret Homo, in imagine tamen carnis, ſivè veræ, ſivè apparentis, conſpicuum Patriarchis ſe præbebat; ipſum, inquam, erat Verbum Dei, ut omnis Antiquitas credidit, unus ex tribus Angelis, qui apparuerunt Abrahæ, & promiſit de lumbis ejus Carnem ſe ſumpturum. Hunc verò Abraham ut Deum ſummum adoravit, pro Deo habuit, & ejus Colloquio gaviſus eſt, ad quod alludens, ut opinor, Chriſtus aiebat cap. 8. Evang. S. Joannis: Abraham, pater veſter, exultavit ut videret diem meum, vidit & gaviſus eſt.* Prævit *Bernardo l'Amy* in hac ſententia *Petrus Cunæus*, qui libro 3. *De Republica Hebræorum* cap. 3, pag. 378. hæc habet: *Aiunt præſtantiſſimi Theologi, quotieſcumque Deus immortalis hominibus apparuit, apparuiſſe ſecundam Sanctiſſimæ Trinitatis Perſonam, ſeu Filium Dei. Quòd ſanè ab illis rectè*

exiſtimatum

exiſtimatum eſt. Utique cùm Apoſtolus ait: Sæpè Deum antè per Prophetas, noviſſimè autem locutum fuiſſe per Filium: non ille negat, viſum anteà in terris Meſſiam, ſed haud obiiſſe eum concionandi illud munus ſignificat, quod olim à Vatibus ſemper, ac tandèm verò ſuſceptum ab ipſo eſt. Non poterat ipſum illud corpus induere, quod in terris poſteà intuiti ſunt, & contrectavêre mortales. Id enim ſerò admodùm genitum formatumque eſt, neque anteà extitit. Quarè imaginem dumtaxdt illius repræſentavit Abrahamo, ſed planè eamdem, quam inter homines habuit.

D. Lubentiùs, ut candidè dicam, deſcenderem in ſententiam horumce Theologorum, qui docent, ſecundam Sanctiſſimæ Trinitatis Perſonam, ſeu Filium Dei, apparuiſſe etiam Patriarchis, qui vixerunt ante Legem Scriptam, ſeu Moſaicam. Indè enim facili negotio intelligitur, Patriarchas, etiam illos, qui præceſſerunt Legem Moſaicam, habuiſſe notitiam, ſeu fidem in venturum Meſſiam, Liberatorem generis humani, & Mediatorem Deum inter & homines. At, cùm ejuſmodi Secundæ Perſonæ Sanctiſſimæ Trinitatis apparitiones non omnibus Iſraelitis, qui vixerunt ante Legem Moſaicam contigerint, fateor ultrò, me prorsùs neſcire, quo pacto Populus Iſraeliticus potuerit ante Legem Moſaicam habere notitiam, ſeu fidem in Meſſiam venturum, cùm ejuſmodi notitiam, ſeu fidem, nec ex apparitionibus Secundæ Perſonæ Sanctiſſimæ Trinitatis, quæ ei factæ non ſunt, nec ex Lege Moſaica, quæ necdùm ſcripta erat, haurire potuerit? Hic eſt ſanè nodus vindice dignus.

M.

M. Neminem ab Adamo, ſeu à Creatione Mundi, abſque fide in venturum Meſſiam, ſalutem æternam fuiſſe conſecutum, nec deinceps ad finem uſque Mundi conſecuturum, conſtans eſt ac perpetua Eccleſiæ Catholicæ Doctrina, quam nullus citrà apertam hæreſim impugnare poteſt. Id tamen diſcriminis fuit inter fidem Patriarcharum ante Legem Moſaicam, & fidem Populi Iſraelitici, quòd Patriarchæ ante Legem Moſaicam, haberent fidem in venturum Meſſiam magis diſtinctam, quam ideò Theologi appellant *Fidem explicitam*; Populus verò Iſraeliticus ante Legem Moſaicam haberet fidem in Meſſiam venturum minùs diſtinctam, quam ſubindè Theologi vocant *Fidem implicitam*, quam videlicèt à Patriarchis, & à Majoribus ſuis acceperant, per continuam traditionem, quæ ab ipſa Creatione Mundi uſque ad ipſorum tempora fuit jugitèr conſervata, eorumque animis altiùs infixa. Quod, ne gratis à me dictum eſſe videatur, plurimis Scripturæ Sacræ teſtimoniis evincam. In primis, legimus cap. 4. Evangelii, quod ſcriptum eſt à S. *Joanne*, mulierculam Samaritanam ex recepta pridèm ac pervulgata apud Judæos traditione Jeſum Chriſtum, verum Meſſiam, quem ipſa veniſſe ignorabat, ſic fuiſſe affatam; *Novimus Meſſiam venturum. Cùm venerit ille, omnia nobis annuntiabit.* Erant autem Samaritani reſidua pars Iſraelitarum, quos à Judæis olim *Jeroboamus* avulſerat, proindèque ignorare non poterant, quod vulgò cuncti Hebræi ſuper hac re ſenſerunt, ſicut optimè obſervat *Petrus Cunæus* ſub

finem libri 3. *De Repub'. Hebr.* Prætereà, Apoſtolus *Paulus* cap. XI. Epiſtolæ ad Hebræos, poſtquàm præmiſit, *Fidem eſſe ſubſtantiam rerum ſperandarum*, non ſolùm Fidem *Abelis*, *Enochi*, *Noemi*, *Abrahami*, *Iſaaci*, *Jacobi*, *Joſephi*, & *Moyſis* laudat ac plurimùm commendat, ſed etiam ejuſdem fidei laudem Populo Iſraelitico, etiam ante Legem Moſaicam, tribuit eo potiſſimùm nomine, quòd Dei imperio obſecutus, Aegyptum reliquit. Sic enim ait Apoſtolus: *Fide tranſierunt mare rubrum tanquàm per aridam terram.* Quin, idem Apoſtolus eodem in capite fidei hujus laudem adſcribit Iſraelitis, qui jam defuncti erant, dicens: *Juxtà Fidem defuncti ſunt omnes iſti, non acceptis repromiſſionibus, ſed à longè eas aſpicientes; & ſalutantes, & confitentes, quia peregrini & hoſpites ſunt ſuper terram. Qui enim hæc dicunt, ſignificant, ſe patriam inquirere.... Nunc autem meliorem appetunt, id eſt cæleſtem.* Id ſæpiùs inculcat Apoſtolus *Paulus*, ſed præſertim cap. x. Epiſt. 1. ad Corinthios, ubi indiſcriminatim omnes Iſraelitas fidei elogio ornat his verbis: *Nolo enim vos ignorare, Fratres, quoniam Patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes mare tranſierunt, & omnes in Moyſe baptizati ſunt, in nube, & in mari; & omnes eamdem eſcam ſpiritalem manducaverunt, & omnes eumdem potum ſpiritalem biberunt (bibebant autem de ſpiritali conſequente eos petrâ: petra autem erat Chriſtus.)* Tertiò, Patriarcha *Jacobus* propedièm moriturus in Aegypto, ſuos omnes accerſivit filios, quibus viritim benè precatus, dixit filio Judæ:

Non

Non auferetur ſceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio Gentium, Gen. cap. 49. quibus verbis voluit Patriarcha *Jacobus*, non ſolùm filiorum ſuorum, ſed etiam omnium Iſraelitarum, qui erant in Aegypto, Fidem, quam habebant de adventu Meſſiæ, ſeu Liberatoris, quæque à ſuis Majoribus accepta penitùs eorum animis inſidebat, confirmare, prædicens illis, venturum illum Meſſiam, quem expectabant, poſtquàm familiæ filii ſui *Judæ* Regium Sceptrum fuiſſet ablatum, & ad alienigenam tranſiiſſet. Quartò, *Joſephus*, filius Patriarchæ *Jacobi*, moriens itidèm in Aegypto, obſecravit, & obteſtatus eſt Iſraelitas, ut dùm eſſent ex Aegypto exituri, ejus oſſa ſecum aſportarent ſepelienda in Terra Chananæa: *Aſportate oſſa mea vobiſcum de loco iſto*, Gen. cap. 50. Sciebat quippe *Joſephus*, fore ut in Chananeenſium ſedibus naſciturus eſſet Meſſias, illicque ſua oſſa quieſcere voluit. Fidem *Joſepho* datam liberarunt Iſraelitæ, quandò exceſſerunt ex Aegypto, & fide, quam in Meſſiam venturum habebant, animati, oſſa *Joſephi*, ſepelienda in Terra Chanaan, ſecum aſportarunt: *Tulit Moyſes oſſa Joſeph ſecum, eò quòd adjuraſſet filios Iſrael, dicens: Viſitabit vos Deus, afferte oſſa mea hinc vobiſcum*, lib. Exodi cap. 13. Denique, non tantùm Patriarchis, ſed & omnibus Iſraelitis, etiam ante Legem Moſaicam, nota erat illa promiſſio, quâ Deus ab exordio Mundi, hoc eſt, poſt primorum parentum noſtrorum peccatum, ſeſe obſtrinxit, mittendi Meſſiam, ſeu Liberatorem,

rem, dùm imprecando ſerpenti, dixit: *Ipſa conteret caput tuum*, id eſt, Meſſias, aliquandò ex muliere naſciturus, conteret caput tuum. Hanc, inquam, promiſſionem, quâ Deus ab exordio Mundi ſe obſtrinxerat, mittendi Liberatorem, ſeu Meſſiam, omnes Iſraelitæ etiam ante Legem Moſaicam jam perſpectam exploratamque habebant, tùm ex certa traditione ab Adamo ad ipſos uſque propagatâ; tùm etiam ex ſanctificatione Sabbati, quæ per ſingulas Hebdomades monebat illos de Creatione Mundi, ſeu in memoriam illorum revocabat Creationem Mundi, formationem primi hominis, ejus lapſum, divinam promiſſionem mittendi Liberatoris, & Legem latam à Deo ab exordio Mundi, & à Majoribus ſuis, etiam ante *Moyſis* tempora, jugitèr obſervatam, ſanctificandi Sabbatum in memoriam creationis mundi, & diei ſeptimi, quem ſanctificavit Deus, *quia in ipſo ceſſaverat ab omni opere ſuo*, uti legitur Geneſis cap. 2. Cùm igitur omnibus Iſraelitis, etiam ante Legem Moſaicam, nota fuerit hæc promiſſio, quâ Deus ab exordio Mundi, hoc eſt, poſt peccatum Adami, ſeſe obſtrinxit, mittendi Liberatorem, ſeu Meſſiam, planum ac expeditum eſſe debet, omnes Iſraelitas, etiam ante Legem Scriptam, habuiſſe aliquam notitiam, ſeu fidem in Meſſiam venturum. Hinc meritò S. *Auguſtinus* lib. *de peccato originali* cap. 24. ait; *Sine Fide ergò Incarnationis & Mortis, & Reſurrectionis Chriſti, nec antiquos Iuſtos, ut Iuſti eſſent, à peccatis potuiſſe mundari, & Dei gratiâ juſtificari, veritas Chriſtiana non dubitat, ſivè in eis Iuſtis,*

quos

quos Scriptura ſancta commemorat, ſivè in Iuſtis, quos quidem illa non commemorat, ſed tamen fuiſſe credendi ſunt, vel ante diluvium, vel indè uſque ad Legem datam, vel ipſius Legis tempore non ſolùm in filiis Iſrael, ſicut fuerunt Prophetæ, ſed etiam extra eumdem Populum, ſicut fuit Job. Ipſorum enim corda eâdem mundabantur Mediatoris Fide. Quò fit, ut omninò inexcuſabiles ſint Hebræi, qui, licèt per Legem Moſaicam, & vaticinia Prophetarum majorem de venturo Meſſia notitiam poſteà habuerint, pertinaciâ tamen pluſquàm adamantinâ Jeſum Chriſtum, verum Meſſiam, in quo *Moyſis*, & Prophetarum fuerunt ad amuſſim omnia adimpleta oracula, agnoſcere detrectarunt. *Undè cùm reputare in animo ſoleo* (utor verbis *Sulpicii Severi*, lib. 1. Hiſtoriæ Sacræ) *Populum*, ſeu Hebræum; *tot beneficiis Dei obligatum, tot cladibus, cùm peccaret, coercitum, expertumque & miſericordiam, & ſeveritatem Dei, nequaquàm emendatum; & cùm ſemper veniam erroris acciperet, ſemper peccaſſe poſt veniam; nihil mirum videri poteſt, Chriſtum ab his non eſſe receptum, cùm jam in dies ab initio totiès in Domino rebelles deprehendantur, magiſque mirum eſt, illis ſemper peccantibus, nunquàm Dei, ſi quandò eum imploraverunt, defuiſſe clementiam.*

D. In illo Vaticinio Patriarchæ *Iacobi*: *Non auferetur ſceptrum de Iuda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio Gentium*: In hoc, inquam, vaticinio *Iacobi* probè intelligo, promitti adventum Meſſiæ, quandò Sceptrum Regium fuerit ablatum è Juda; ſed quandonàm id reverà contigerit,

tigerit, prorſùs me latet.

M. Sunt quidam periti Theologi, & Scripturæ Sacræ Interpretes, qui aſſerunt, in hoc vaticinio *Iacobi* promitti venturum Meſſiam, quandò è Tribu *Iuda* Sceptrum eſſet ablatum, adeò ut illud Jacobæum Oraculum: *Non auferetur Sceptrum de Iuda, & Dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus eſt* &c. ad ſolam Tribum *Iudæ* reſtringi debeat cum excluſione Leviticæ, Benjamiticæ, & aliarum Tribuum. Sed, pace illorum Theologorum, & Scripturæ Sacræ Interpretum dixerim, huic ſententiæ calculum meum adjicere non poſſe. Primò, quia compertum habemus ex Scriptura Sacra, plures extitiſſe Gentis Judaicæ Duces ac Principes à *Iacobi* vaticinio uſque ad Chriſtum, Servatorem noſtrum, qui ex Tribu Juda non fuerunt oriundi. *Moſes* namque & Joſue, qui, poſt egreſſionem Iſraelitarum ex Aegypto, præfuerunt Populo Judaico, ſuam ex Tribu Juda originem non ducebant, ſed *Moſes* erat de Tribu *Levi*, Joſue verò de Tribu *Ephraim*. Inter *Iudices* poſteà, qui, poſt *Moſem* & *Ioſue*, apud Judæos ſummâ poteſtate præditi erant, duo tantùm fuerunt orti è Tribu Juda, videlicèt *Othoniel*, & *Abeſan*. Secundò, tempore, quo Judæi in Captivitatem Babylonicam fuerunt abducti, Sceptrum è Tribu Juda ablatum eſt in *Iechonia*, & *Sedecia* Regibus. Poſt laxatam verò Captivitatem Judæorum Reſpublica formam Ariſtocratiæ aſſumpſit, ita ut Judæi nunquàm ampliùs regiâ & abſolutâ imperandi formâ potiti ſint, utpotè qui Perſarum Monarchis primùm ſubditi fuerunt,

deindè,

deindè, poſtquàm *Alexander Magnus*, Macedo, *Darium Codomannum*, & Perſarum ſimul Imperium deleviſſet, & omnem hujus gloriam ad Græcos tranſtuliſſet; Judæi Græcis paruerunt, id eſt Aſiæ minoris, & Aegypti Regibus ſervierunt, donec tandèm à Romanis devicti ſub jugum miſſi ſunt. Porrò, per totum illud temporis intervallum, quod à ſoluta Captivitate Babylonica fluxit uſque ad Chriſtum Dominum, nullos Duces habuerunt Judæi è Tribu Juda oriundos, ſed ſumma rerum erat penès Summos Pontifices, quæ Pontificum poteſtas per Aſſamonæos, in Ordine Sacerdotali conſtitutos, firmata eſt uſque ad tempus *Herodis*, qui devicto *Antigono*, genus Aſſamonæorum penitùs extinxit, & Regnum Judææ à Senatu Romano obtinuit. Cùm igitur à laxata Captivitate Babylonica uſque ad Chriſtum, hoc eſt, per quingentos & ampliùs annos Sceptrum è Tribu Juda fuerit ablatum, ſtare nullo modo poteſt ſententia illorum, qui *Iacobi* de venturo Meſſia vaticinium: *Non auferetur Sceptrum de Iuda* &c. reſtringuunt ad ſolam Tribum Juda, excluſis aliis Tribubus.

D. Quo pacto igitur vis eſſe intelligenda hæc Jacobæi vaticinii verba: *Non auferetur Sceptrum de Iuda, & Dux de femore ejus* &c? videtur quippe mihi, quòd ſola hìc indigitetur Tribus *Iuda*, excluſis aliis Tribubus.

M. Ut huic Jacobæo Vaticinio de venturo Meſſia ſua conſtet veritas, neceſſum eſt, ut hæc priora verba, quibus conſtat: *Non auferetur ſceptrum de Iuda*, non limitentur ad ſolam Tribum

bum *Iuda*, excluſis aliis Tribubus, ſed potiùs referantur ad totam Gentem Judaicam, adeò ut ſenſus ſit, non ablatum iri ſceptrum è tota GenteJudaica, donec veniat Meſſias. Hac autem ſemel admiſsâ Jacobæi vaticinii interpretatione, proclive eſt demonſtrare, Judæos, à tempore, quo à Patriarcha *Iacobo* editum eſt hoc vaticinium,uſque ad *Herodem*, alienigenam, qui à Senatu Romano Judææ Regnum obtinuit, & quo adhuc in Judæa regnante, natus eſt Jeſus Chriſtus, verus Meſſias, ſemper habuiſſe è Gente ſua Judaica, ſeu ex genere ſuo, & ex aliqua Tribu Duces, Reges, ac Principes, qui toti Populo Judaico cum ſumma rerum poteſtate præfuerunt. At enim, poſt mortem Patriarchæ *Iacobi* in Aegypto, Judæi Ducem habuerunt *Moyſem*, qui eos è captivitate Aegyptiaca liberavit. Poſt obitum *Moyſis*, Judaico Populo præfuit *Ioſue*, qui illum in terram promiſſam, ſeu in terram Chananæam introduxit. *Ioſue* in regimine Populi Iudaici ſucceſſerunt alii Duces, quos è genere ſuo ortos Judæi appellarunt *Iudices*, qui ſummâ apud Gentem Judaicam poteſtate potiebantur. Poſt *Iudices*, habuerunt Judæi Reges, & Regia dignitas, ſeu poteſtas permanſit in Tribu Juda, & in familia Davidica uſque ad captivitatem Babylonicam. A tempore autem captivitatis Babyloniæ Judæi habuerunt Duces itidèm ex genere ſuo, ſeu Principes exercitûs, qui ipſis reducibus, & proprio ſolo, laxatâ captivitate, reſtitutis præfuerunt. His Ducibus ſuffecti ſunt Pontifices, dicti *Aſſamonæi*; ſeu Machabæi, qui paritèr è Ju-

 dæorum

dæorum genere erant oriundi, & quibus Rempublicam Judaicam gubernandi onus incumbebat. Deniquè, hanc ſupremam Reipublicæ adminiſtrandæ poteſtatem conſervarunt Pontifices, ſeu Aſſamonæi, uſque ad *Herodem*, qui, licèt non eſſet ex Gente Judaica, ſed alienigena, ut potè genere Idumæus, devicto tamen *Antigono*, ultimo Aſſamonæorum Rege, Regnum Judææ obtinuit à Romanis. Quo tempore, cùm Judææ Regnum ad *Herodem*, alienigenam, tranſierit; natus eſt Ieſus Chriſtus, verus Meſſias, juxtà Patriarchæ *Iacobi* vaticinium: *Non auferetur Sceptrum de Iuda*, id eſt, de tota Gente Judaica, *donec veniat qui mittendus eſt*, *& ipſe erit expectatio Gentium*. Hoc pacto intelligendum & explicandum eſſe Patriarchæ *Iacobi* de venturo Meſſia vaticinium cenſent ſancti Patres, & Scriptores Eccleſiaſtici, *Iuſtinus*, Martyr, in Dialogo cum *Triphone*, *Athanaſius* in lib. de Incarnatione, *Euſebius* lib. 8. Demonſtrationis Evangelicæ, *Chryſoſtomus* Homiliâ 77. in Gen. *Ambroſius* in libro de Benedictionibus Patriarcharum, cap. 4. *Auguſtinus* lib. 18. De Civitate Dei cap. 45. *Theodoretus* quæſt. 110. in Geneſin, aliique ſancti Patres, qui iſtam vaticinii Jacobæi interpretationem ſuo calculo approbarunt. Huic igitur tàm cano, tàmque venerando totius Antiquitatis conſenſui aſſenſum præſtare debes.

D. Prono capite veneror antiquos illos ſanctos Patres, eorumque ſententiæ lubentiſſimè ſubſcribo; ſed necdùm feciſti ſatis difficultati, quam mox inſinuavi. Videtur quippè mihi, hæc

hæc verba vaticinii Patriarchæ *Iacobi*: *Non auferetur Sceptrum de Iuda*, pertinere dumtaxàt ad Tribum *Iuda*, excluſis aliis Tribubus. Alioquì ſi prædicta verba ſpectent totam Gentem Iudaicam, non video certè, quid peculiare de filio ſuo, *Iuda*, Patriarcha Jacobus prædixerit, dùm, antequàm moreretur, ſuam ei benedictionem largitus eſt. Et tamen legimus cap. 49. libri Geneſis, Patriarcham *Iacobum*, jam morti proximum, convocaſſe omnes filios ſuos, hiſque ſingulis viritìm, ſpeciatìm, ac diſtinctè benedixiſſe, atque prædixiſſe, quæ ipſis, eorumque poſteritati deinceps obventura erant. Quæ cùm ita ſint, longè veroſimilius mihi videtur, hæc verba vaticinii *Iacobi*: *Non auferetur Sceptrum de Iuda*, reſtringenda eſſe ad ſolam Tribum Judæ, excluſis aliis tribubus Iſraeliticis.

M. Non ita eſt, ſicut ſentis. Quamvis enim hæc benedictio, ſeu prædictio *Iacobi* morientis: *Non auferetur Sceptrum de Iuda* &c. toti Genti Judaicæ, ſeu cæteris Tribubus Iſraeliticis competat, attamen *Iudæ*, filio Patriarchæ *Iacobi*, peculiariùs accommodari debet, & ejus Tribum magis ſpectat, quàm cæteras Tribus. Primò, in eo quod ſoli filii Judæ, ſeu viri è Tribu *Iudæ* orti, à *Davide* uſque ad captivitatem Babylonicam, hoc eſt, per annos circitèr quingentos, Regnum in Gente Judaica obtinuerint, idque ſub *Davide* & *Salomone* florentiſſimum. Secundò, in eo quod, poſt captivitatem Babylonicam, cùm ad aliam Tribum, diſtinctam à Tribu Juda, ſuprema poteſtas in Gente Judaica tranſierit;

 nihilominùs

nihilominus univerſus Populus Iſraeliticus à *Juda* nomen ſortitus ſit, tùmque primùm Iſraelitæ cœperint cognominari *Iudæi.* Tertiò, in eo quod eodem tempore, quo ſuprema in gente Judaica poteſtas penès Pontifices, ſeu Aſſamonæos erat devolvenda, Regio tamen ipſa, quâ Regnum continebatur, tota, aut maxima ex parte ad ſortem Tribus Juda pertinere debebat. Quartò, in eo quod Tribus Juda, ſivè in caſtris ponendis, ſivè in ordine offerentium, ſivè in diviſione terræ Chanaan, cæteris Tribubus præſtantiâ quâdam, & excellentiâ ſingulari præire debebat. Poſtremò, in eo quod Jeſus Chriſtus, verus à Patriarcha *Iacobo* promiſſus Meſſias, ex ſola Tribu Juda, & non ex aliis Tribubus Iſraeliticis proditurus erat. Proptèr has, & alias rationes, quæ legi poſſunt apud *Euſebium* lib. 8. *De Demonſtratione Evangelica*, jure optimo dici poteſt, hanc benedictionem, ſeu prædictionem Patriarchæ *Iacobi*, fuiſſe quidèm omnibus Tribubus Iſraeliticis communem, peculiari tamen ratione, ad Tribum *Iudæ* pertinuiſſe. Conſule etiam, ſi velis Diſſertationem, quæ in *Tractatu De Myſteriis & annis Chriſti*, à me Romæ recens edito, ordine ſeptima eſt, in qua evinco, hoc Patriarchæ *Iacobi* Vaticinium: *Non auferetur Sceptrum de Iuda, donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium*, fuiſſe reverà impletum in ortu Ieſu Chriſti, veri Meſſiæ, illudque ab omnibus Judæorum argutiis & cavillis vindico.

D. Sufficit mihi hæc, quam de Patriarchæ *Iacobi* vaticinio dediſti, brevis explanatio. At nunc

nunc duo Dubia haud levis momenti, ne quid diſſimulem, circa eumdem Patriarcham *Jacobum* ſubeunt animum meum, quæ mihi ſolvas velim. Primum Dubium eſt, an reverà mentitus ſit *Jacobus*, quandò, uſus conſilio matris ſuæ *Rebecæ*, paternam benedictionem, loco *Eſau*, fratris ſui primogeniti, accepit, dicens patri ſuo Iſaaco: *Ego ſum filius tuus primogenitus Eſau*? quod tamen probè ſciebat eſſe falſum. Alterum Dubium iſtud eſt: Nùm Patriarcha *Jacobus* injuſtâ fraude deluſerit ſocerum ſuum *Labanum*, dùm, poſt famulatum quatuordecim annorum, pactâ cum illo mercede, gregem ſuum per virgas ex parte decorticas, ſicque varias, quas beſtiis inter bibendum, calente venere, objiciebat, copioſa pecudum acceſſione multiplicavit cum evidenti diſpendio gregis ſoceri ſui *Labani*, utì narrat *Moyſes* cap. 30. lib. Geneſis. His duobus Dubiis rogo te, ut breviter facias ſatis.

M. A duobus iſtis, quæ propoſuiſti, Dubiis nunc paucis verbis me expedio, & ad primum dico, Patriarcham *Iacobum*, ſi litterali Scripturæ ſenſui inhæreamus, vix ac ne vix quidèm à mendacio poſſe excuſari, dùm paternam benedictionem, loco *Eſau*, fratris ſui primogeniti, conſilio matris ſuæ, accepit. Id luculentèr colligi poſse videtur ex capite 27. libri Geneſis, ubi primò narratur, *Iacobum* non modò dixiſse ſe eſse primogenitum, ſed etiam diſertis verbis profeſsum fuiſse, ſe eſse *Eſau*, idque reſpondiſse patri ſuo *Iſaaco*, de perſona *Eſau*, non de ſolo jure primogenituræ quærenti, & benedictionem

nem *Eſau*, non autem *Iacobo* dare volenti. Deindè, legitur eodem in capite, *Iacobum*, vulgares cibos offerentem patri ſuo *Iſaaco*, id eſt, duos hædos, quos non in ſilvis venatus erat, ſed in ſtabulo conquiſitos & electos à matre coquendos ac parandos attulerat, ipſum rogaſſe, ut de ipſius venatione comederet, quod certè (ſi ſolus attendatur litteralis verborum ſenſus) à fraudis & mendacii crimine excuſari non poteſt. Deniquè, ibidèm legitur *Iacobum*, acceptâ benedictione, ſtatim à patre ſuo *Iſaaco*, fraudis ac mendacii fuiſſe inſimulatum. *Eſau* quippè lugenti, & gravitèr de ſurrepta ſibi à fratre ſuo *Jacobo* benedictione querenti, reſpondit pater, *Jacobum* veniſſe fraudulentèr, & benedictionem ſuffuratum fuiſſe: *Venit germanus frater tuus fraudulentèr, & accepit benedictionem tuam.* Hæc, inquam, ſi juxtà litteralem dumtaxàt ſenſum expendantur, *Jacobum* mentitum fuiſſe haud obſcurè ſignificabunt. At, ſi ad ſenſum verborum *Jacobi* myſticum, ſeu figuratum, ut par eſt, aſſurgamus, Pariarcham *Jacobum* ab omni fraude & mendacio poterimus excuſare, ſicut illum tàm verè quàm piè excuſant ſancti Patres, *Auguſtinus* lib. 1. *Contra Mendacium* cap. x. *Theodoretus* quæſt. 81. in Geneſim, *Gregorius M.* Homiliâ VI. in *Ezechielem*, *Iſidorus Hiſpalenſis*, *Venerabilis Beda*, *Rupertus*, quorum agmen claudit *S. Thomas*, qui 2ª. 2ª. quæſt. CX. Art. 3. in reſponſione ad 3. Argumentum, his verbis agit *Jacobi* vindicias: *Jacob dixit, ſe eſſe Eſau primogenitum Iſaac, quia videlicèt primogenita illius de jure ei debebantur. Uſus eſt autem hoc modo loquendi*

di per ſpiritum Prophetiæ ad deſignandum myſterium, quia videlicèt minor populus, ſcilicèt Gentilium, ſubſtituendus erat in locum primogeniti, ſcilicèt Judæorum. Quam rationem excerpſit *S. Thomas* ex jam citato libro primo S. Auguſtini *contra Mendacium* cap. decimo. Huic itaque ſanctorum Patrum, & graviſſimorum Theologorum, qui *Jacobum* à mendacio excuſant, conſtantèr adhærere debes, illumque penitùs repudiare errorem quorumdam recentium molliorum Theologorum, qui, licèt faterentur, *Jacobum* non fuiſſe mentitum, aiebant tamen, illum amphiboliâ, ſeu verbis ambiguæ ancipitiſque ſignificationis, necnon mentis reſtrictione uſum fuiſſe abſque peccato. Quin, quòd magis mirari debeas, hunc amphiboliarum uſum adeò licitum & innoxium eſſe audactèr pronunciabant molliores illi Thologi, ut non puderet eos aſſerere, Deum ipſum, Patriarchas, alioſque viros ſanctos interdùm amphiboliis, mentiſque reſtrictionibus fuiſſe uſos. Sed, apage hunc errorem Deo & Sanctis tàm injurium, ſinceritati ac ſimplicitati Chriſtianæ (quam tantoperè commendat Chriſtus cap. v. *Matthæi* v. 37. dicens: *Sit autem ſermo veſter, eſt, eſt, non, non: quod autem his abundantius eſt, à malo eſt.*) omninò oppoſitum; ſocietatis humanæ peſtem, & occultandæ veritatis peſſimum artificium, uno verbo, ſæpiùs fulguritum, & vaticanis protritum fulminibus.

Venio nunc ad alterum, quod propoſuiſti Dubium, an Patriarcha *Jacobus* injuſtâ fraude deluſerit ſocerum ſuum *Laban*, quandò ſingu-

lari uſus artificio gregem ſuum multiplicavit, cum gravi jactura, quam indè paſſus eſt *Laban*? Quod quidèm Dubium, ut clariùs diluere poſſim, obſervare debes, *Jacobum*, poſtquàm per quatuordecim annos *Labano*, ſocero ſuo, nullo recepto præmio, gregem ipſius paſcendo, famulatus fuiſſet, tandèm exiguam mercedem ab illo popoſciſſe, ut videlicèt quidquid ex ovibus unius coloris deinceps naſceretur variegatum, id eſt, variis diſtinctum coloribus, ad ſe pertineret. Annuit *Laban*, futuri artificii, quo *Iacobus*, ipſius gener, uſurus erat, omninò inſcius. At, cùm ſubdolus & rapax *Labani* animus,quem multis experimentis per quatuordecim famulatûs annos probè perſpectum habebat *Iacobus*, non ſponderet pacti fidem, nec mercedis acceptæ ſecuritatem, niſi notabili coloris diſcrimine, & loci intervallo peculium ſuum, à reliquo *Labani*, ſoceri ſui, grege ſecerneret, ideò *Iacobus* ſegregavit oves, & capras diſcolores, ſibi oves, & capras unius coloris paſcendas ſervavit, ne, ſi *Labanus*, præter opinionem ſuam, gregem *Iacobi* auctum ac multiplicatum videret, furta & rapinas clamitaret. Aderat tempus, quo Deus injuriam & damna à *Labano* per quatuordecim annos illata *Iacobo*, qui totius ſpei ac fiduciæ ſuæ anchoram nunquàm non in remuneratione divina collocaverat, ſarcire conſtituit. Monetur itaque *Iacobus* à Deo de artificio, quo præmia, toleratis laboribus digna, cum fænore conſequi debebat; cùmque non ignoraret *Iacobus*, quanta vis eſſet imaginationis in variando fætu, & quàm facilè ea moveretur ab errore externo,

externo, ſpeciatìm in beſtiis, quarum ſenſio cum ſpeciebus corporeis arctiùs connexa eſt, quales fœtus naſci oportebat, tales oculis conſpicientium objiciendas arbitrabatur. Nec viſa commodior via, ut rem ad optatum exitum perduceret, quàm ſi virgulta ex arboribus, quarum color artificium adjuvabat, recens reſecta, cortice alternis intervallis detracto, variegata, in conchis, vel alveis, aquâ limpidâ plenis, reponerentur, ut quâ aviditate potum faucibus, eâ ſpecies objectas oculis inter bibendum haurirent beſtiæ, quas fortè cum imaginibus marium laſcivientium & adhærentium commixtas, ex aqua, tanquàm ex ſpeculo naturali, oculus, aliàs vagus, & inſtinctu potiùs, quàm conſilio, in objecta quæque raptus, ut ſolet eſſe oculus beſtiarum, ad hoc unum tempore generationis raptus faciliùs perciperet, & firmiùs imaginationi imprimeret, undè inſignita & impreſſa informatio fœtum eodem tempore conceptum imbueret. Non defuit *Iacobo* ſucceſſus, quotiès uſus eſt iſto artificio, quod fuiſſe naturale, ſolâ vi imaginationis, nullo interveniente miraculo, ad quod citrà ullam neceſſitatem recurrunt nonnulli, contigiſſe facilè crediderim. Vis ſiquidem phantaſiæ, ſeu imaginationis, ſolet in coitu eſſe maxima, & fœtui ſimilitudinem viſam fortitèr imprimit, ſicut benè multis experimentis conſtat, quibus falſi convincitur ſyſtema Carteſianorum, aliorumque modernorum Philoſophorum, qui docent, belluas eſſe mera automata, arcanis rotulis & elateriis affabrè contexta, omni cognitione, vitâ, vi imaginitrice.

imaginitrice, aliiſque ſenſionibus tam internis, quàm externis prorsùs deſtituta. Sed iſtud recentiorum Philoſophorum ſyſtema hìc impugnare locus non eſt. Quarè, Dubii à te propoſiti explicationi dumtaxàt inſiſtens, brevitèr hìc oſtendam, *Iacobum*, in eo, quo uſus eſt, artificio, injuſtâ fraude non deluſiſſe ſocerum ſuum *Labanum*. Et primò quidèm, *Iacobus* juſtè ac licitè uſus eſt eo artificio, quia illud ab Angelo in ſomnis doctus erat, ut teſtatur ipſemet *Iacobus* cap. 31. v. 11. libri Geneſis, ſic loquens: *Dixit Angelus Dei ad me in ſomnis: Leva oculos tuos, & vide univerſos maſculos aſcendentes ſuper fæminas, varios, maculoſos, atque reſperſos. Vidi enim omnia quæ fecit tibi Laban.* Secundò, hoc aſtu & dolo uſus eſt, titulo juſtæ compenſationis, quia per viginti annos ſervierat *Labano*, & tamen juſtam laborum ſuorum mercedem ab eo, ut potè homine avaro, extorquere necdùm potuerat, ſicut ipſemet queritur cap. 21. v. 40. & ſeq. libri Geneſis, dicens: *Die noctuque æſtu urebar & gelu, fugiebatque ſomnus ab oculis meis, ſicque per viginti annos in domo tua* (id eſt, ſoceri Laban) *ſervivi tibi, quatuordecim pro filiabus, & ſex pro gregibus tuis; immutaſti quoque mercedem meam decem vicibus.... Forſitan modò nudum me dimiſiſſes, Afflictionem meam, & laborem manuum mearum reſpexit Deus, & arguit te beri.* Deniquè, *Laban* promiſerat *Iacobo* dotes filiarum *Rachelis*, & *Liæ*, quas ei uxores dederat, & quas tamen indotatas reliquit, quemadmodùm ipſæmet teſtantur cap. 31. v. 14. lib. Geneſis, his verbis: *Reſponderunt Rachel & Lia: Numquid babemus*

reſidui

reſidui quidquam in facultatibus & hæreditate domus patris noſtri? nonne quaſi alienas reputavit nos, & vendidit, comeditque pretium noſtrum? His, & aliis ejuſmodi rationibus probant Scripturæ Sacræ Interpretes, *Iacobum* non injuſtâ fraude deluſiſſe ſocerum ſuum *Labanum*, quandò ad augendum gregem ſuum, & ad ſe redimendum ab injuſta vexatione, novo iſto commento, ſeu artificio uſus eſt.

D. Jam ſciebam, *Liam* & *Rachelem* eſſe filias *Labani*, & uxores Patriarchæ *Iacobi*. Sed earum Hiſtoria, quam legi in libro Geneſis, duos mihi injecit ſcrupulos, quos mihi eximas velim. Narratur quippè cap. 29. hujus libri, *Liam*, quæ erat filia *Labani*, natu major, obtemperaſſe patri ſuo, qui illam concubiâ nocte introduxit in lectum *Iacobi*, eamque ſuffecit in locum *Rachelis*, quæ verè cum *Iacobo* erat matrimonio juncta, non verò ejus ſoror *Lia*. Quæro igitur, an peccaverit *Lia*, quæ obſecuta patris conſilio, dormivit, remque habuit cum Jacobo, cui tamen nondùm nupta erat? Deindè capite ſequenti, ſeu trigeſimo ejuſdem libri Geneſis, legitur, quod *Ruben*, filius *Liæ*, *reperit mandragoras, quas matri Liæ detulit, dixitque Rachel: Da mihi partem de mandragoris filii tui*. Dic, ſodes, quid ſibi velint iſtæ mandragoræ, quibus tantoperè delectabatur *Rachel*, & quâ virtute pollerent?

M. *Liam* peccaſſe, dùm parenti ſuo morem gerendo, intruſit ſeſe, loco *Rachelis*, in lectum *Iacobi*, & cum ipſo carnalem copulam habuit, cui tamen nondùm nupta erat, in confeſſo eſt apud omnes Scripturæ Sacræ Interpretes. Con-

ſenſit

ſenſit quippè *Lia* in ſtuprum, immò adulterium, à quo *Iacobus*, hujus facinoris planè neſcius, jure optimo excuſari debet ob facti ignorantiam invincibilem, quâ putavit, ſe non cum *Lia*, ſed cum *Rachele*, quæ ei verè nupta erat, congreſſum carnalem habuiſſe. Hinc eſt, quòd *Iacobus* manè expergefactus, & videns *Liam*, loco *Rachelis* ſubrogatam, ſic ſocerum ſuum, hujus ſtrophæ, ſeu potius facinoris, auctorem allocutus eſt: *Quid eſt quod facere voluiſti? nonne pro Rachele ſervivi tibi? quarè impoſuiſti mihi?* Potuit autem facilè *Laban* decipere generum ſuum *Iacobum*, & in ejus lectum *Liam*, loco *Rachelis*, intrudere, quia mos olim vigebat, ut virgines, dùm nubebant, in tenebris, verecundiæ causâ, mariti thalamum adirent. At, ſi peccavit *Lia*, parentis ſui dicto audiens, gravius ſanè peccatum admiſit *Laban*, quippè qui filiam ſuam *Liam* ad hoc facinus induxit. Tentavit quidèm *Laban*, ſe, prætextu conſuetudinis, ab hoc crimine purgare, genero ſuo *Iacobo* reſpondens: *Non eſt in loco noſtro conſuetudinis, ut minores* (ſupple ſorores) *ante tradamus ad nuptias*, Geneſis cap. 29. Sed fictus ille erat conſuetudinis prætextus, quem obtendebat *Laban*. Nam ſi reverà obſtitiſſet aliqua loci conſuetudo, non debuiſſet *Laban* publicè illud ſolemne convivium nuptiale, cujus meminit Scriptura Sacra eodem in capite libri Geneſis, celebrare, quaſi uxorem *Iacobo* daturus *Rachelem*, quam omnes ſciebant eſſe natu minorem. Sed de hoc primo, quod propoſuiſti, Dubio, hactenùs ſatis dictum ſit. Quod ſpectat alterum Dubium, videlicèt

licèt quid per *Mandragoras*, quas *Ruben* invenit, & detulit ad matrem ſuam *Liam*, quaſque tantoperè expetivit *Rachel*, intelligendum ſit? fateor ingenuè, me in explanatione hujus Dubii hærere ad aquas, & quà mihi vadum tentandum ſit, prorsùs neſcire. At enim, in primigenio Textu Hebræo cap. 30. libri Geneſis legitur, *Ruben* detuliſſe DUDAIM ad matrem ſuam *Liam*. Legitur etiam in Textu Hebræo cap. 7. libri Canticorum: *Dudaim dederunt odorem ſuum*. Sed quid per *Dudaim* intelligendum ſit? Hoc opus, hic labor eſt, reſque difficillima, ac multùm & ſæpè quæſita, quæ crucem fixit Scripturæ Sacræ Interpretibus, eoſque coegit in varias abire ſententias. Quapropter ipſe, antequàm aperiam, quid in tanta rerum obſcuritate, tantiſque clariſſimorum virorum opinionibus longè diverſis, ac inter ſe pugnantibus, probabilius ſentiam, varias præmittam opiniones, in quas Scripturæ Sacræ Interpretes, virique doctiſſimi in hujus vocis *Dudaim* interpretatione diſtrahuntur. Alii exiſtimant, *Dudaim* eſſe certos quoſdam flores & fructus agreſtes, orientalibus in locis menſe Maio matureſcentes, coloris, odoris, & ſaporis gratiſſimi, eoque nomine multùm amabiles. Alii autumant, *Dudaim* eſſe Lilia; alii Narciſsum; alii Tubera. Alii putant *Dudaim* eſse poma, quæ arabicè nuncupantur *Mautz*, & quæ ſunt dulciſſima, guſtuique gratiſſima. & hanc ſententiam tuetur Cl. Vir, exoticarum Linguarum peritiſſimus, *Blaſius Cariophilus in Diſſertationibus Miſcellaneis*. Diſsertatine tertia. Alii docent, *Dudaim* eſse Man-

Mandragoras. Alii deniquè difficultate oppreſſi, aiunt, quid fuerint *Dudaim* in ſpecie? non liquere, ac ſubindè in hujus vocis explicatione bonas horas collocari non debere. Hæ ſunt diſcrepantes circà notionem *Dudaim* Sacræ Scripturæ Interpretum opiniones, quas inter huic, ut potè communiori, adhæreo, quæ vocem hanc *Dudaim* pro Mandragoris accipit. Sic enim omnes Paraphraſtæ, tàm Græci, quàm Chaldæi, Syri, & Arabes, vocem illam *Dudaim* pro Mandragoris acceperunt. Editio etiam vulgata, à qua diſcedere nefas eſt, illam *Dudaim* Hebraicam vocem, quæ dumtaxàt duobus in locis Sacræ Scripturæ repetitur (ſcilicèt cap. 30. libri Geneſis, & cap. 7. Cantici Canticorum) accipit pro Mandragoris, ut videre eſt in Editione vulgata cap. 30. v. 14. libri Geneſis, ubi hæc habet: *Egreſſus autem Ruben tempore meſſis triticeæ in agrum, reperit Mandragoras.* (In Textu Hebræo legitur vox *Dudaim.*) Similitèr in Editione vulgata cap. 7. v. 13. libri Cantici Canticorum hæc leguntur: *Mandragoræ dederunt odorem.* (In Textu Hebræo habetur vox *Dudaim.*) Cùm igitur omnium Paraphraſtarum, & vulgati noſtri Interpretis unus conſenſus & conſpiratio ſit in accipienda voce illa Hebraica *Dudaim* pro Mandragoris, eorum interpretationi lubens ſubſcribo. Monitum tamen te obitèr velim, ut caveas à gemino errore, in quem circà ejuſmodi Mandragoras impegerunt aliquot Scriptores. Quidam enim ſunt, qui aſſerunt, Mandragoras vim habere dandi mulieribus fœcunditatem, & ideò *Ruben* illas detuliſse

liſse ad *Liam*, matrem ſuam, & ad *Rachelem*, ut non ſolùm earum amænitate & flagrantiâ delectarentur, verùm etiam ut ab illis acciperent fæcunditatem. Quod quidèm tàm falſum eſt, quàm quod maximè. Nam primò, quî ſcire poterat *Ruben*, adhuc puellus, *Dudain*, ſive Mandragoras, fæcunditatem comparare, & ſterilitati adverſari? Deindè, legimus in ſacris Litteris, fæminas fuiſſe conſecutas fæcunditatem precibus Deo factis, ſicut de *Sara*, uxore *Abrahami*, & de aliis manifeſtum eſt, ſed nominatìm de *Lia* & *Rachele*. Ait enim Scriptura, loquendo de *Liâ* cap. 30. v. 17. libri Geneſis: *Et exaudivit Deus preces ejus; concepitque & peperit filium.* Et verſu 22. ejuſdem capitis libri Geneſis, *Moyſes* hæc de *Rachele* ſcribit: *Recordatus quoque Dominus Rachelis, exaudivit eam, & aperuit vulvam ejus; quæ concepit, & peperit filium.* Tertiò, ſoli Ethnici gloriabantur, fæcunditatem, vel ſterilitatem adhibitis quibuſdam medicamentis, procurari poſse. At, illo Ethnicorum errore laboraſse *Liam* & *Rachelem*, eaſque ſancto viro *Iacobo* ſociatas, id ſibi perſuaſiſse & fæcunditatem à Mandragoris ſe accepturas putaſse nullâ ratione ſit veroſimile, maximè, cùm Patriarcha *Iacob* ægrè ferenti *Racheli*, quòd infæcunda eſset, eique dicenti: *Da mihi liberos, alioquin moriar*, ſtatim iratus reſpondit: *Nùm pro Deo ego ſum, qui privavit te fructu ventris tui.* Quibus verbis palàm innuit *Iacobus*, mulieres, quæ ſunt ſteriles, non debere fæcunditatem à medicamentis quærere, ſed illam à Deo, fuſis precibus, poſtulare. Nulla ergò vis ineſt Man-

Mandragoris mulieribus ſterilibus accerſendi, ſeu dandi fæcunditatem, ſed tantùm, ut docent Medici, Mandragoræ poſsunt quadantenùs fæcunditatem juvare. Scribit enim *Plinius* lib. 25. cap. 13. ſemen Mandragoræ potum purgare fæminarum uterum, indèque fieri, ut ad conceptum præparetur. Alter error, quem perindè cavere debes, in eo ſitus eſt, quòd nonnulli, poſt *Dioſcoridem* & *Theophraſtum*, affirmant, Mandragoras vim habere philtri amatorii, undè inferunt, *Rachelem* Mandragoras ſororis ſuæ *Liæ* ideò expetiviſse, ut hoc pacto amorem viri ſui *Iacobi* magis ac magis in ſe accendere ac inflammare poſset, quemadmodùm olim Ethnicis, ad amorem fæminarum ſibi conciliandum, philtris amatoriis uti ſolemnè fuiſse, docent Scriptores Prophani. Sed apage hunc errorem. Tantùm enim abeſt, ut Mandragora vim habeat Philtri, apti ad provocandum amorem, quin potiùs ſit genus herbæ ſoporiferæ, proptèr innatam, quam habet frigiditatem, quò fit, ut ſivè olfactu, ſivè in poculo ſomnifera ſit, & libidinis impetum cohibeat, ſicut (poſt *Plinium* lib. 25. cap. 13.) docent periti Scriptores Botanici, qui de Mandragora, ejuſque vi, ac proprietatibus tractarunt, quos inter præſertim legi debet *Matthiolus*, qui luculentiſſimos in *Dioſcoridem* edidit Commentarios. Præterquàm quòd, incredibile eſt, *Liam* & *Rachelem*, quarum preces ad habendam prolem Deus, ut inquit Scriptura Sacra, exaudivit, voluiſse pagano ritu uti Mandragoris, philtri gratiâ, quò amorem mariti *Iacobi* ardentiùs ergà ſe excitarent.

D.

D. Id, pace tuâ dixerim, non mihi incredibile videtur. Suſpicor enim, *Rachelem* Idololatriæ cultricem fuiſſe, eamque à teneris annis in ædibus paternis per educationem & inſtitutionem, culturæ Idolorum aſſueviſſe. Id non obſcurè colligitur ex cap. 31. libri Geneſis, ubi ſacer Scriptor *Moyſes* narrat, *Rachelem*, unà cum ſuo viro *Jacobo*, è paterna domo fugientem, ſurripuiſſe Idola patris ſui *Laban*, non alio certè fine, quàm ut ea coleret, ſuperſtitionis & Idololatriæ ſtudioſa. Si ergò *Rachel* Idolorum cultui fuit addicta, incredibile non eſt, eam, Ethnicorum morem ſecutam, mandragoris, philtri amatorii gratiâ, uſam fuiſſe, ut arctiori vinculo amorem mariti ſui *Jacobi* ſibi devinciret.

M. Non inficias quidèm eo, eſſe quoſdam ſanctos Patres, & Scripturæ Sacræ Interpretes, quibus viſum eſt, *Rachelem*, in ædibus patris ſui *Laban*, Idolorum cultoris, educatam, ſuperſtitionum & Idololatriæ ſtudioſam fuiſſe, eamque idcircò, è domo paterna fugientem, compoſitis ſarcinis Deos penates, ſeu Idola patris ſui *Laban* (inſcio viro ſuo *Jacobo*) inſeruiſſe, eaque ſecum furto ſuſtuliſſe. Sic cenſent *S. Joannes Chryſoſtomus* Homiliâ 57. in Geneſim, *Rupertus* lib. 7. Comment. cap. 42. noſter *Cajetanus*, & *Oleaſter*. At, *Rachelem* ab Idololatria vindicant non ſolùm omnes fermè Scripturæ Sacræ Interpretes, verùm etiam plures ſancti Patres, nimirùm *S. Baſilius* Homil. 12. in principium *Libri Proverbiorum*, Sanctus *Gregorius Nazianzenus* Oratione 42. & *Theodoretus* quæſt. 90. in Geneſim, iiſque rationibus ducuntur,

quæ rem planè conficere videntur. At enim primò, veroſimile haud videtur, *Jacobum*, Patriarcham ſanctiſſimum, voluiſſe matrimonium inire cum *Rachele*, ejuſque ſorore *Liâ*, ſi utraque fuiſſet reverà Idolorum cultrix; ea quippè illicita matrimonia Iſraelitarum cum infidelibus deteſtati ſunt ſancti Patriarchæ *Abrahamus*, *Iſaacus*, ac ſubindè *Iacobus*, qui ſanctitate morum conſpicuus, ſemper inſtitit veſtigiis Majorum ſuorum. Secundò, Deus preces, quas *Rachel* & *Lia* ad obtinendam prolem fuderunt, gratas habuit, ut ait Scriptura Sacra; quod argumento eſt, eas non fuiſſe Idololatriæ tenebris immerſas, quia, ſicut ait *Apoſtolus*: *Sine Fide impoſſibile eſt placere Deo.* Poſtremò, ipſamet *Rachel* ſat ſuperque oſtendit, ſe non eſſe Idolorum cultricem, quandò *Labano*, patre ſuo, tentorium ipſius, ad quærenda Idola ſua, ingreſſo, *illa feſtinans* (inquit Scriptura Sacra, Geneſis cap. 31.) *abſcondit Idola ſubtèr ſtramenta*, id eſt, ſub clitellis *Camelorum*, *& ſedit deſuper*, & ne parenti ſuo, qui ad invenienda Idola ſua omnes angulos cum magna ſollicitudine perſcrutabatur, aſſurgere cogeretur, ſimulavit, ſe laborare fluxu menſtruorum, ideòque præ infirmitate aſſurgere non poſſe. Non eſt autem veroſimile, *Rachelem*, ſi fuiſſet Idolorum cultrix, voluiſſe ea tàm indecentèr, tàm irreverentèr & abjectè tractare. Sed quorsùm igitur dices, *Rachel* Idola patris ſui ſuffurata eſt, ſi non eſſet Idolatriæ dedita? Huic quæſtioni multifariàm reſpondent Scripturæ Sacræ Interpretes. Abſtulit *Rachel* Idola patris ſui, vel quia timuit, ne parens

parens illa aſpiciendo, & per illa augurando, cognoſceret ſuam & mariti *Jacobi* fugam, quam tamen volebat eſſe occultam; vel ut parenti Idola colendi occaſionem adimeret; vel deniquè (qud ipſe probabilius cenſeo) quia ejuſmodi Idola ex pretioſa materia erant conflata, quæ *Rachel*, intentione compenſandæ dotis, quam ei parens promiſerat, & injuſtè non dederat, ſibi vindicavit, eaque juſto titulo retinere poſſe ſibi perſuaſit. Hæc autem *Labani* Idola, hebraicè dicta *Teraphim*, erant ſtatuæ, ſeu figuræ, aut imagines, humanam formam habentes,ut patet ex lib. 2. Regum cap. 19. v. 13. Hac etiam voce Hebraicâ *Teraphim* propriè utitur Scriptura Sacra ad deſignandas illas ſtatuas, quæ operâ Dæmonum reſponſa dabant, ut videre eſt cap. 18. v. 18. libri *Judicum*, cap. 21. v. 21. *Ezechielis*, & cap. 10. v. 2. *Zachariæ*.

D. Poteſtne *Judas*, qui Patriarchæ *Jacobi*, & *Liæ* filius fuit, excuſari à peccato, dùm *Thamarem*, nurum ſuam,conſtupravit, quam tamen non nurum ſuam, ſed ſcortum ſeu meretricem eſſe putabat? Audivi quippè nuperrimè virum quemdam eruditum, qui in publico cætu aſſerebat, ſcortationem fuiſſe licitam Iſraelitis ante Legem Moſaicam, idque ſe evincere poſſe putabat exemplo *Judæ*, qui cum *Thamare*, quam meretricem eſſe credebat, ſcortatus eſt.

M. Priuſquàm tuæ difficultati faciam ſatis, hiſtoriam *Judæ* cum *Thamare* congreſsûs, ſicut refertur cap. 38. libri Geneſis, paucis deſcribam, ex qua manifeſtè patebit, nec *Judam*, nec *Thamarem*, a peccato poſſe ullo pacto excuſari.

Judas, ſicut in ſuperiori Colloquio jam obſervavimus, inconſulto patre ſuo *Jacobo*, matrimonium iniit cum muliere Chananæa, ex qua tres filios ſuſcepit, videlicèt *Herem*, *Onanum*, & *Selam*. Primogenito filio ſuo *Her*, uxorem dedit nomine *Thamarem*. Sed, cùm *Her* eſſet vir nequam in conſpectu Domini, & ideò ab illo occiſus, voluit *Judas*, ut *Onanus*, ſuorum filiorum alter, *Thamarem*, jure Leviratûs, uxorem duceret, ad ſuſcitandum ſemen fratri ſuo defuncto: *Ingredere*, inquit ei, *ad uxorem fratris tui, & ſociare illi, ut ſuſcites ſemen fratri tuo. Ille*, ſeu *Onanus*, *ſciens non ſibi naſci filios, introiens ad uxorem fratris ſui, ſemen fundebat in terram, ne liberi, fratris nomine, naſcerentur; & ideò percuſſit eum Dominus, eò quòd rem deteſtabilem faceret*, cap. 38. v. 8. 9. & 10. lib. Geneſis. Mortuo *Onano*, juſſit *Judas* tertio filio ſuo *Selæ*, ut *Thamarem* acciperet uxorem ad ſuſcitandum, jure itidèm Leviratûs, ſemen fratri ſuo *Onano* defuncto. At, cùm *Sela* adhuc ætatem haberet intempeſtivam matrimonio, coacta eſt *Thamar*, ei deſponſata, expectare donec *Sela* in ætatem matrimonio idoneam firmamque adoleſceret. Tandèm, promiſſis non ſtante *Juda*, eoque non dante *Thamari* jam adultum *Selam* maritum, quem ei promiſerat, & ex jure Leviratûs tenebatur; hanc nimiam dilationem ægrè ferens *Thamar*, moræ impatiens, & habendæ prolis percupida, induit perſonam ſcorti, & meretricia ſpecie atque habitu *Judam*, ſocerum ſuum, ad libidinem incitavit, à quo, poſtquàm pro furtivo concubitu accepiſſet arrhabonem, ſeu

annulum

annulum *Judæ*, armillam, & baculum, quem præ manibus tenebat *Judas*, ſeſe ei proſtituit, duoſque ex uno coitu concepit filios, *Pharem* & *Zaram*. Hactenùs deſcripſi brevitèr Hiſtoriam *Judæ* cum *Thamare* congreſsûs. Nunc oſtendendum mihi incumbit, ſcortationem non fuiſſe licitam Iſraelitis ante Legem Moſaicam, ac ſubindè nec *Iudam*, nec *Thamarem* poſſe à peccato fornicationis excuſari. Et primò quidèm, ſcortationem non fuiſſe Iſraelitis licitam antè Legem Moſaicam docet Scriptura Sacra cap. 24. lib. Geneſis, ubi, poſtquàm *Moyſes* narravit cruentam cædem Sichemitarum, factam à *Simeone*, & *Levi*, filiis Patriarchæ *Iacobi*, in ultionem ſtupri ſororis ſuæ *Dinæ*, inducit *Iacobum* objurgantem filios ſuos his verbis: *Turbaſtis me, & odioſum feciſtis me Chananæis & Pherezæis, habitatoribus hujus terræ*. Cui paternæ objurgationi confeſtim reſponderunt *Simeon* & *Levi*: *Numquid ut ſcorto abuti debuère ſorore noſtrâ?* Quod certè reſponſum (ſi ſcortatio Iſraelitis antè Legem Moſaicam licita fuiſſet) planè futile eſſet ad excuſandam crudeliſſimam illam ſtragem, quâ *Simeon* & *Levi*, ob ſtuprum ſorori ſuæ *Dinæ* illatum, omnes ad unum Sichemitas internecione deleverunt. Ut quid enim hi duo filii *Iacobi*, irâ & furore perciti, tot tragædias excitaſſent, totque homines per ſummam immanitatem & perfidiam trucidaſſent, ſi tum temporis, id eſt, antè Legem Moſaicam, ſcortatio Iſraelitis licita eſſet? Prætereà, factum iſtud hiſtoricum de ſcortatione *Iudæ* cum *Thamare*, dùm narrat Scriptura Sacra cap. 38. lib. Geneſis, apertè declarat,

rat, ſcortationem non fuiſſe Iſraelitis licitam ante Legem Moſaicam. Ibi quippè legitur, quòd cùm *Thamaris* uterus, poſt tres menſes à furtivo cum *Iuda* concubitu intumeſceret, nunciatum eſt *Iudæ*: *Fornicata eſt Thamar, nurus tua, & videtur uterus illius intumeſcere.* Quem nuncium audiens *Iudas*, ſceleris atrocitate perculſus, in eam tulit duram ſententiam: *Producite eam ut comburatur.* Attamen, dùm *Thamar* duceretur ad pœnam, & miſiſſet ad *Iudam*, ſocerum ſuum, dicens: *De viro, cujus hæc ſunt, concepi, cognoſce cujus ſit annulus; & armilla, & baculus.* Hæc cùm audiſſet *Iudas*, ſententiam, quam tulerat in *Thamarem*, revocavit, eamque ab indictâ pœna liberam pronunciavit. Quis autem credat, *Iudam* in *Thamarem*, fornicationis ream, & quam ipſe prægnantem eſſe ſciebat, tàm gravi pœna animadvertere voluiſſe, illamque ultricibus flammis addici juſſiſſe, ſi tùm temporis, hoc eſt, antè Legem Moſaicam, ſcortatio, ſeu fornicatio, Iſraelitis licita fuiſſet? Deniquè, fornicatio non ideò mala eſt, quia Lege Moſaicâ prohibita eſt, ſed ideò Lege prohibita eſt, quia per ſe & intrinſecè eſt mala. Quò fit, ut non potuerit eſſe licita Iſraelitis antè Legem Moſaicam. Id confirmare non pigebit egregio S. *Thomæ* ratiocinio 2ª. 2ª. Quæſt. clɪv. Art. II. ubi inquirit, *utrum fornicatio ſimplex ſit peccatum mortale*? Sic autem hanc quæſtionem ſolvit: *Reſpondeo dicendum, quòd abſque omni dubio tenendum eſt, quòd fornicatio ſimplex ſit peccatum mortale. Ad hujus autem evidentiam conſiderandum eſt, quòd peccatum mortale eſt omne peccatum, quod*

committitur

committitur directè contra vitam hominis: Fornicatio autem ſimplex importat inordinationem, quæ vergit in nocumentum vitæ ejus, qui eſt ex tali concubitu naſciturus. Videmus enim in omnibus animalibus, in quibus ad educationem prolis requiritur cura maris & fœminæ, quod in eis non eſt vagus concubitus, ſed maris ad certam fœminam, unam, vel plures, ſicut patet in omnibus avibus. Secùs autem eſt in animalibus, in quibus ſola fœmina ſufficit ad educationem fœtus, in quibus eſt vagus concubitus, ut patet in canibus, & hujuſmodi aliis animalibus. Manifeſtum eſt autem, quod ad educationem hominis non ſolùm requiritur cura matris, à qua nutritur, ſed multò magis cura patris, à quo eſt inſtituendus & defendendus, & in bonis tàm interioribus, quàm exterioribus promovendus. Et ideò contra naturam hominis eſt, quòd utatur vago concubitu; ſed oportet quod ſit concubitus maris ad determinatam fœminam, cum qua permaneat, non per modicum tempus, ſed diù, vel etiam per totam vitam. Et indè eſt, quòd naturalitèr eſt maribus in ſpecie humana ſollicitudo de certitudine prolis, quia eis imminet educatio prolis. Hæc autem certitudo tolleretur, ſi eſſet vagus concubitus. Hæc autem determinatio certæ fœminæ, matrimonium vocatur, & ideò dicitur eſſe de jure naturali. Ex quo S. *Thomæ* ratiocinio facilè colligitur, fornicationem eſſe peccatum mortale; primò, quia eſt contrà bonum procreationis. Fornicator quippè in coitu non intendit generationem prolis, ſed effræni dumtaxàt libidini ſuæ vult indulgere. Secundò, fornicatio eſt contrà bonum nutritionis, educationis, & inſtruc-

tionis prolis. Deniquè, fornicatio eſt contrà divinam Ordinationem, quæ ab exordio Mundi fuit, & eſt, ut una uni conjungatur. Dixit enim Deus *Adamo*, primo omnium hominum parenti: *Quamobrem, relinquet homo patrem ſuum, & matrem, & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una*, ſivè, ut habet Textus Hebraicus, *in carnem unam*, quia vir & mulier, qui eo junguntur actu, qui ad generis humani propagationem à natura eſt deſtinatus, una caro eſſe debent, id eſt, ita ſibi arcta neceſſitudine adhærere, ita ſe amare, fidem ſibi mutuo datam ſervare, & omnes amoris reciproci vices, communi convictu, perpetuo contubernio, bonorum & malorum communione, inter ſe alternare debent, ut in unam carnem, ſeu in unum & idem corpus coaluiſſe videantur. Qui ergò ſe carnali copula jungunt, nec una caro eſſe volunt, hoc eſt, per conjugium, perpetuumque contubernium ſociari nolunt, hi profectò non ſolùm non utuntur medio ad generis humani propagationem legitimo, verùm etiam divinum Inſtitutum violant, primordialemque de Matrimonio Legem, non Moſaicam dumtaxàt, ſicut perperam ſibi perſuaſit *Ioannes Marshamus*, Scriptor Anglus, qui inter cætera opinionum portenta, quæ effutire illum non puduit, auſus eſt aſſerere in ſuo *Canone Chronico* pag. 17. *antè Legem Moſaicam Hebræis innuptis licitum fuiſſe corporis copiam pro libitu facere.* Qui error ex his, quæ hactenùs diximus, abundè confutatus manet. Cùm igitur ſcortatio, ſeu fornicatio, non fuerit Iſraelitis antè Legem Moſaicam licita, ſicut jam oſtendimus, apertè

apertè ſequitur primò, *Thamarem*, quæ datâ operâ ſe meretricem ſimulavit, & meretriciâ ſpecie atque habitu *Judam*, ſocerum ſuum, ad libidinem provocavit, ſeque ei proſtituit, à peccato excuſari nullatenùs poſſe. Sequitur ſecundò, peccaſſe itidèm *Judam* cum *Thamare* congreſſum, quippè qui petulanti libidine incenſus, ad eam acceſſit, quam putabat meretricem, & illicitæ voluptatis fruitionem pactus, nefariæ libidini ſuæ fræna laxavit. Hinc S. *Thomas*, loco mox à me laudato, ſic reſpondet tertio, quod ſibi proponit, argumento: *Judam autem neceſſarium non eſt à peccato excuſare, qui etiam auctor fuit venditionis Joſeph.*

D. Nimis moroſum profectò te exhibes cenſorem, dùm *Thamarem* à fornicationis peccato excuſari haud poſſe aſſeveras, At, ſi ipſe hac in cauſa arbiter, ac judex ſederem, à peccato eam liberam incunctantèr pronunciarem, ob rectam, quam habuit, intentionem, dùm ad ſuffurandum *Judæ*, ſoceri ſui, concubitum impulſa eſt. Nec enim furtivum iſtum concubitum expetivit *Thamar*, ut libidini indulgeret, ſed quia marito, ſeu *Sela*, ſibi promiſſo, & ſuo debito fraudata fuit à *Juda*, ſocero ſuo, & quia etiam ardenti flagrabat deſiderio ex *Abrahami* ſtirpe, quæ à Deo benedicta erat, ſuſcipiendi prolem. Quis autem inficiari poteſt, hanc fuiſſe bonam intentionem, rectum ac pium conſilium? Cùm igitur multi, quos conſului, Theologi, nonnullas actiones excuſant, quæ ſine hac intentione factæ jure culparentur, non video ſanè, cur *Thamarem*, cum bona intentione, pioque

que conſilio operantem in concubitu, quem habuit cum *Juda*, à peccato fornicationis eximere nolis?

M. Recta illa intentio, piumque conſilium, quo *Thamar* inducta eſt ad ſuffurandum *Judæ*, ſoceri ſui, concubitum, non poteſt illam à peccato fornicationis excuſare proptèr duplicem rationem, quam hìc ſubjicio. Prima hæc eſt: Duplex non bonorum officiorum genus diſtinguit S. *Thomas* Quodlibeto 9. Art. xv. Aliud ſuaptè naturâ, ſivè, ut loquuntur Theologi de Schola, intrinſecè malum, & nullis additis circumſtantiis emendabile. Tale eſt, Ex. gr. ſtuprum, ſeu fornicatio. Aliud eſt non bonorum officiorum genus, quod quidèm in malum eſt propenſum, & ſua ſponte inordinatum, ſed tale tamen, ut quibuſdam adhibitis circumſtantiis, poſſit illis inordinationibus exui, imò laudabile fieri, quale eſt quod à S *Thoma* ibidèm commemoratur exemplum illius, qui proptèr maximas quaſdam Eccleſiæ utilitates retineat plures Præbendas. Hoc jacto ſolidiſſimo in Doctrina morali S. *Thomæ* fundamento, fateor ultrò, illas actiones, quæ non ſunt ſuaptè naturâ, id eſt, intrinſecè malæ, ſed dumtaxàt propendent in malum, nonnunquàm fieri licitas, non ſolâ & voluntariâ directionis intentione, ſed ex additis circumſtantiis, quibus ad bonum reflectuntur, ſicut conceptis verbis docet Angelicus Doctor, loco mox à me citato. At, actionem, quæ eſt intrinſecè mala, qualis eſt fornicatio, poſſe adhibitis circumſtantiis, vel ſolo bonæ intentionis flexu evadere bonam, hoc eſt, quod

nego

nego ac pernego non ſolùm cum S. *Thoma*, ſed etiam cum S. *Auguſtino*, qui lib. *contra Mendacium* cap. 7. hæc habet: *Intereſt quidèm plurimùm, quâ causâ, quo fine, quâ intentione quid fiat. Sed ea, quæ conſtat eſſe peccata, nullo cauſæ bonæ obtentu, ullo quaſi bono fine, nullâ velut bonâ intentione facienda ſunt.* Altera ratio, quæ probat recti finis intentionem, quam habuit *Thamar* non poſſe eam à fornicationis peccato excuſare, hæc eſt, quia docent Theologi, recti finis intentionem opus, quod ex genere ſuo malum eſt, moralitèr bonum non efficere, cùm moralis bonitas non ſolùm hauriatur ex bonitate finis, verùm etiam ex bonitate objecti & circumſtantiarum, & bonum ex integra cauſa, malum verò ex quocumque defectu cenſeatur; alioquì graviſſima peccata, homicidium, furtum, duellum, ſacrilegium, &c. quæ quis proptèr bonum finem perpetraret, putà ad impertiendam eleemoſynam, ad tuendum honorem, ad vitam ſervandam, ad publicum aliquod bonum conſequendum, facili negotio excuſari poſſent, ſicut ea excuſare tentarunt nonnulli moderni molliores Theologi, qui per directionis intentionis methodum, quam excogitarunt, ampliſſimam aperuiſſent viam ad excuſandas excuſationes in peccatis, niſi Eccleſia horendas laxitates, ac corruptelas, quas in doctrinam moralem invexerunt, proſcripſiſſet. Eſto igitur bona fuerit intentio, rectumque deſiderium ſuſcipiendæ prolis, quo *Thamar* flagrabat; prolem tamen ex furtivo *Juda*, ſoceri ſui, expetere, turpe fuit & execrandum flagitium, quia, ſicut dicit

dicit S. *Auguſtinus* lib. 22. contrà *Fauſtum* cap. 62. *Meliùs ſine filiis remaneret* (Thamar) *quàm ſine jure matrimonii mater fieret.* Scio quidèm *Judam*, cùm facti *Thamaris* veritatem exploratam habuiſſet, ſeque ſceleris participem eſſe intellexiſſet, hæc verba protuliſſe : *Iuſtior me eſt*, id eſt, *Thamar.* Non me latet etiam quoſdam Eccleſiæ Doctores, S. *Chryſoſtomum* Homil. 62. in Geneſim, S. *Ambroſium* lib. 3. Comment. in Evangelium S. *Lucæ*, & *Theodoretum* quæſt. 95. in Geneſim, excuſare intentionem & conſilium *Thamaris*, quæ non impulſu libidinis, ſed amore ſuſcipiendæ prolis, furtivum concubitum *Iudæ*, ſocero ſuo, conceſſit. Verùm, ut candidè fatear, nihil indè ad excuſandum *Thamaris* factum extundi, ſeu elici poteſt ; primò, quia *Iudas* non dixit de *Thamare*, quòd eſſet ſe ipſo ſanctior, aut caſtior, ſed tantùm quod eſſet ſe ipſo *Iuſtior*, quod certè veriſſimum eſt, *Iudas* enim promiſſa & pacta ſua minimè ſervaverat, & injuſtè impediebat, ne *Thamar* prolem ex *Sela*, quem maritum ei promiſerat, & dare tenebatur, ſuſciperet. Secundò, *Iudas*, his verbis : *Iuſtior me eſt*, innuere dumtaxàt voluit, *Thamarem*, quæ ejus concubitum appetierat, non turpis libidinis causâ, ſed honeſto ſuſcipiendæ prolis deſiderio impulſam, minùs eſſe ream, quàm ipſe reverà erat, qui turpis ardore libidinis flagrans ad *Thamarem* acceſſerat ; ſed illam inſontem nequaquàm pronunciavit. Sic verba hæc *Iudæ* interpretatur S. *Hieronymus* in libro Traditionum Hebraicarum in Geneſim : *In Hebræo*, inquit ſanctus ille Doctor, *habet* ; Juſtificata eſt ex me,

me, (ſeu *Thamar*) *non quòd juſta fuerit, ſed quòd comparatione illius* (ſeu Judæ) *minùs mali fecerit, nèquaquàm vaga ad turpitudinem, ſed liberos requirendo.* Poſtremò, *Thamarem*, ob illud honeſtum, quod habuit, ſuſcipiendæ prolis deſiderium, nullâ fœdâ libidine conſpurcatum, excuſant mox citati Eccleſiæ Doctores, eam tamen non abſolvunt, quia hæc *Thamaris* intentionis honeſtas in actionem ex ſe & intrinſecè malam refundi non potuit, eamque efficere bonam, tametſi actionis malitiam minuerit, & *à tanto*, *non à toto*, ut poſt ſanctum *Thomam* docent Theologi, eam excuſaverit.

D. Referendo ſuperiùs hiſtoriam *Iudæ* concubitûs cum *Thamare*, obſervaſti, *Iudam* tres habuiſſe filios, *Herem*, videlicet, *Onanum*, & *Selam*, primogenito filio *Heri* nuptam eſſe *Thamarem*, ſed, eo mortuo, abſque prole, *Onanum*, alterum *Iudæ* filium, uxorem, jure leviratûs, duxiſſe *Thamarem*, viduam fratris ſui *Her*, demortui abſque liberis; deniquè, demortuo itidèm *Onano* abſque prole, *Selam*, qui erat tertius *Iudæ* filius, eodem jure leviratûs, uxorem accepiſſe *Thamarem*, viduam, ut ſuſcitaret ſemen fratri ſuo *Onano*; qui è vivis abierat nullis procreatis liberis. Jam probè ſcio, jus leviratûs in eo ſitum eſſe, quòd frater demortui fratris ſui ſine prole uxorem viduam ducere tenebatur, eique ſuſcitare ſemen, ſeu prolem, quæ fratris defuncti ſtirpem propagaret. Quâ de re *Moyſes* cap. 25. Libri Deuteronomii v. 5. ſpecialem tulit Legem, his verbis conceptam: *Quandò habitaverint fratres ſimul, & unus ex his abſque liberis*

beris mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri, ſed accipiet eam frater ejus, & ſuſcitabit ſemen fratris ſui. Hanc, inquam, de Leviratu Legem à Moyſe inſtitutam eſſe ſcio. Sed indè emergit difficultas, quam mihi in præſentia expedias velim. Dicas enim, ſodes, quî fieri potuerit, ut hanc de Leviratu Legem, cujus auctor ac conditor fuit *Moyſes*, notam habere & obobſervare potuerint *Judas*, aliique Patriarchæ, qui ante Legem Moſaicam vixerunt?

M. *Judas*, aliique Patriarchæ, qui ante promulgationem Legis Moſaicæ vixerunt, prædictum jus Leviratûs per ſpecialem divinam revelationem notum habuerunt, & obſervarunt, ut conſtat jam adducto exemplo filiorum *Judæ*. Voluit quippè Deus triplici potiſſimùm de cauſa, ut jus Levirationis, quo frater defuncti fratris abſque prole uxorem viduam ducere tenebatur, & fratri ſemen excitare, ſeu prolem, quæ ejus familiam propagaret; obſervaretur à ſanctis Patriarchis, qui vixerunt ante Legem Moſaicam, primò, ne familiarum Iſraelitarum numerus minueretur, & ne hereditates Tribuum ac familiarum promiſcuè confunderentur, quod accidiſſet, ſi viduæ alienis viris nupſiſſent, bona enim ſua in exteras familias tranſiviſſent. Deindè, hoc jus Leviratus voluit Deus ut Patriarchæ, etiam ante Legem Moſaicam obſervarent, quò jus primogenituræ, addictaque ei benedictio in familia continuarentur ad præfigurandum Meſſiam, qui (ut inquit Apoſtolus in Epiſtola ad Romanos cap. 8. v. 29.) eſt *Primogenitus in multis fratribus*. Deniquè voluit Deus,

Deus, ut Patriarchæ, qui vixerunt ante Legem Moſaicam, obſervarent jus Levirationis, quod poſteà per Legem *Moyſis* poſteris ſanciendum & præſcribendum erat, quò Hebræi, Majorum ſuorum excitati exemplo, jus illud Levirationis, moremque ducendi uxorem fratris ſine liberis defuncti, in Lege Moſaica præceptum, promptiùs ac faciliùs obſervarent. Non clàm me eſt, *Joannem Marshamum*, vanis conjecturis indulgentem, auſum fuiſſe aſſerere, Patriarchas ante Legem Moſaicam mutuatos fuiſſe ab Ægyptiis hoc jus Leviratûs, ſeu morem ducendi uxorem fratris abſque prole defuncti; eumque ad tam inauditi hactenùs paradoxi probationem citare quamdam Legem ab Imperatore *Zenone* latam (quæ extat lib. 5. *Juſtiniani Codicis*, Tit. VI. L. VIII) in qua laudatus Imperator narrat, quoſdam Ægyptios idcircò mortuorum fratrum conjuges ſibi matrimonio copulaſſe, quòd poſt illorum mortem manſiſſe virgines dicebantur, ideòque diſtrictè in hac Lege inhibet *Zeno* Imperator, ne quis, ad exemplum Ægyptiorum, hujuſmodi nuptias contrahere præſumat. At, hæc *Marshami* probatio quàm jejuna, quàm ſubleſta & frigida ſit, nemo eſt, qui ſtatim non videat. *Zeno* ſiquidèm Imperator non ait, receptum hunc apud Ægyptios morem, & ex jure,patriove Inſtituto ab illis obſervatum, ut defunctorum conjuges, ſibi matrimonio conjungerent, ſed ſolùm ait, id ſolemne dumtaxàt fuiſſe quibuſdam Ægyptiis: *Licèt quidam Ægyptiorum*, ſunt ipſiſſima verba *Zenonis* Imperatoris. Prætereà, mos ille, qui apud

apud quoſdam Ægyptios invaluerat, uxores fratris defuncti ſibi matrimonio ſociandi, eo dumtaxàt caſu locum habebat, quo mortuus frater non conveniſſet cum ſua conjuge, id eſt, matrimonium cum ea non conſummaſſet: adeò ut poſt mariti mortem virgo permanſiſſe diceretur. At, diſpar omninò fuit, ac longè latèque diſcrepans Juris Leviratus ratio apud Hebræos, quia, juxtà jus Leviratus, quod fuit in uſu apud Hebræos ante Legem Moſaicam, quodque poſteà ſancitum eſt in Lege Moſaica, matrimonium conjugum jam ſupponebatur conſummatum, & frater uxorem fratris abſque liberis demortui ducere obſtringebatur ad ſuſcitandum defuncto fratri ſemen, & ejus hereditatem unà cum benedictione primogeniti in familia conſervandam. Poſtremò, Imperator *Zeno* imperare cæpit anno CCCCLXXIV. Quo pacto igitur *Marshamus* ex ea recentiori *Zenonis* Lege, ſibi, aliiſque perſuadebit, jus Leviratus ante *Judæ* Patriarchæ tempora, & ante Legem Moſaicam apud Ægyptios ibi invaluiſſe, ibique obtinuiſſe? Ad ſummum ex ea Imperatoris *Zenonis* Lege colligi poteſt, Ægyptios jus Leviratus, alioſque Hebræorum ex Lege Moſaica ritus mutuatos eſſe, eoſque, imperante *Zenone* adhùc obſervaſſe. Cæterùm, Patriarcham *Judam*, jus Leviratûs è more Ægyptiorum in familiam ſuam recepiſſe, ſicut comminiſcitur *Marshamus*, tàm falſum eſt, quàm quod maximè, cùm *Judas* id temporis, id eſt, quandò filius ejus *Onanus* jure Leviratus, matrimonium inivit cum *Thamare*, uxore fratris ſui *Her*, defuncti abſque liberis, necdùm

in

in Ægyptum profectus eſſet, nihilque negotii, ſocietatis, & conſuetudinis adhùc habuiſſet cum Ægyptiis, ſicut convenit inter omnes Scripturæ Sacræ Interpretes, quamvis in aſſignanda hujus hiſtoriæ *Judæ* & *Thamaris* epochâ non una ſit apud illos ſententia. Alii namque putant, hanc *Judæ* & *Thamaris* hiſtoriam contigiſſe ante venditionem *Ioſephi*. Alii verò exiſtimant, hanc *Iudæ* & *Thamaris* hiſtoriam contigiſſe poſt venditionem *Ioſephi*. Sed, ut ut ſit de iſtius hiſtoriæ epocha, quam certè ac præcisè non deſignat, & definit Scriptura Sacra, in confeſſo eſt apud omnes, hanc hiſtoriam *Judæ* & *Thamaris* contigiſſe, antequàm Patriarcha *Judas*, unà cum patre ſuo *Jacobo* ingrederetur in Ææegyptum, eique aliqua cum Ægyptiis intercederet conſuetudo. Faceſſat itaque *Marshamus*, qui faciliùs oleum ex pumice extundere potuiſſet, quàm ex memorata *Zenonis*, Imperatoris, Lege elicere, jus Leviratûs, ſeu morem, quo fratres tenebantur uxores fratrum abſque liberis defunctorum ſibi matrimonio copulare, jam apud Ægyptios ante Patriarchæ *Judæ* tempora, hoc eſt, ante Legem Moſaicam invaluiſſe.

D. Cùm de venditione *Joſephi* mox mentionem feceris, obſecro te, ut mihi exponas, quale ſit nomen, quod *Pharao*, Rex Ægyptiorum, poſtquàm ſomniorum ſuorum à Patriarcha *Joſepho* explicationem accepiſſet, impoſuit eidem Patriarchæ *Joſepho*? Legi ſiquidèm in Scriptura Sacra, *Pharaonem* vertiſſe nomen *Joſephi*, & vocaſſe eum Linguâ Ægyptiacâ, Salvatorem Mundi: *Dixit Rex ad Joſeph: Ego ſum Pharao, abſque tuo imperio non movebit quiſquam manum,*

aut pedem in omni terra Ægypti : vertitque nomen ejus , & vocavit eum linguâ Ægyptiacâ , Salvatorem mundi , Geneſis cap. 41. v. 44. & 45. Velim igitur ſcire , an nomen Patriarchæ *Joſepho* à *Pharaone* , Rege Ægyptiorum , impoſitum verè in Lingua Ægyptiaca ſignificet *Salvatorem* ?

M. Tametſi , ut candidè fatear , Linguam Ægyptiacam prorsùs ignorem , & eam nequidèm à limine ſalutaverim , nihiloſeciùs (ne ad aquas omninò hærere videar) referam hìc breviter quid circa ethymologiam Ægyptii nominis , quod Patriarchæ *Joſepho* indidit *Pharao* , Ægyptiorum Rex , ſentiant viri eruditi. Dein , eam , quæ mihi magis arridet , ſententiam , quamque tu tenere debeas , indicabo. Dudùm quærunt Scripturæ Sacræ Interpretes , utrùm nomen , quod *Joſepho* Patriarchæ impoſuit Rex *Pharao* , Salvatorem Mundi ſignificet , an verò revelatorem arcanorum , ſeu abſconditorum repertorem. *Lyranus* , Linguæ Hebraicæ peritiſſimus , daturus hujus Ægyptii nominis etymon , hæc ſcribit : *In Hebræo , inquit , ſic dicitur* , & vocavit Pharao nomen Joſeph Zaphnath Pahaneah , *quod in Hebraica Lingua ſignificat* occultum revelans , *ſecundùm quod dicunt Hebræi & Hieronymus , & eſt conveniens ipſi Joſeph , qui revelavit ea , quæ erant aliis occulta , ut patet per prædicta. Utrùm autem idem nomen in Lingua Ægyptiaca , ſignificet Salvatorem Mundi , neſcio , niſi quantùm dicit translatio noſtra* (ſeu vulgata editio) *quia Linguam Ægyptiacam penitùs ignoro.* Hactenùs *Lyranus* , qui cenſet, nomen Patriarchæ *Joſepho* à Rege impoſitum ſignificare hebraicè *Revelatorem*

torem occultorum, ſed non *Salvatorem*. In eamdem *Lyrani* interpretationem abeunt *Oleaſter*, *Joannes Gregorius* in Notis & Obſervationibus in loca aliquot Scripturæ Scræ cap. 16. & aliqui periti Rabbini. At, iſta nominis *Joſepho* à Pharaone impoſiti interpretatio non probatur doctiſſimo *Patri Guillelmo Bonjour*, Ordinis Eremitarum S. *Auguſtini*, qui Romæ anno MDCXCVI. eruditam Diſſertationem edidit *De nomine Patriarchæ Joſephi à Pharaone impoſito*, in qua omnigeno antiquitatis argumento, multiſque perdoctis obſervationibus, ex antiquiſſimis Linguæ Ægyptiacæ fontibus hauſtis, probat, nomen Patriarchæ *Joſepho* à *Pharaone* impoſitum ſignificare in Lingua Ægyptiaca SALVATOREM. Sed præcipuè Cl. ille Scriptor ſententiam ſuam adſtruit ex vetuſtis Nummis & Inſcriptionibus *De Serapide*, quem tanquàm Deum colebant Ægyptii, & in cujus ſimulacro quidam ſancti Patres, Patriarcham *Joſephum* adumbratum eſſe tradiderunt. In his namque Inſcriptionibus *Serapis* appellatur *Servator*, ut patet ex iſta de *Serapide* Inſcriptione, quæ extat apud *Gruterum* pag. 85. num. 3.

DEO
INVICTO
SERAPIDI
SERVATORI.

Eſt etiam vetus Inſcriptio de *Iſide*, individuâ *Serapidis* comite, quamque Ægyptii invocabant tanquàm *Deam ſalutis* in memoriam ſalutis per Servatorem *Ioſephum* latæ. Hæc autem Inſcriptio, *Iſidi Salutari* nuncupata, extat apud *Gruterum* pag. 83. num. 15.

SÆCULO. FELICI.
PHISIAS. SACERDOS. ISIDI. SALUTARIS.
CONSECRATIO.

Advertit tamen eruditus *Guillelmus Bonjour*, imperitum Scalptorem *Iſidi Salutaris* mendosè poſuiſſe pro *Iſidi Salutari.*

D. Age nunc, & indica, ſi placet, quænam ex his, quas mox adduxiſti, de nomine Patriarchæ *Ioſepho* à *Pharaone*, Ægyptiorum Rege, impoſito, interpretationibus, ſit probabilior, & cui adhærere debeam?

M. Vera & genuina nominis Patriarchæ *Ioſephi* impoſiti interpretatio ea eſt, quæ *Ioſephum* fuiſſe à Rege *Pharaone* appellatum SALVATOREM MUNDI ſtatuit. Hæc enim interpretatio apprimè conſona eſt Editioni vulgatæ, quæ, ut anteà dixi, cap. 41. lib. Gen. v. 45. hæc habet: *Et vocavit* (ſeu Pharao) *eum* (id eſt Patriarcham Joſephum) Linguâ Ægyptiacâ SALVATOREM MUNDI. Porrò, ab Editione Vulgata, quam Æcumenicum Concilium Tridentinum authenticam declaravit, & Eccleſiæ uſui conſecravit, diſcedere nefas eſt. Præthereà, hanc interpretationem ſuo calculo probant ſancti Patres *Auguſtinus* & *Hieronymus*, quorum prior lib. Quæſt. ſuper Gen. quæſt. 135. ait: *Hoc nomen interpretari dicitur*, occulta revelavit, *ex illo utique*, *quòd ſomnia* (Joſephus) *Regi aperuit. Ægyptiâ verò Linguâ Salvatorem Mundi perhibent iſto nomine appellatum*, quibus verbis palàm innuit S. *Auguſtinus*, non ſolùm ſibi, ſed & pluribus aliis probatam fuiſſe ejuſmodi interpretationem: *Ægyptiacâ verò Linguâ Salvato-*

rem

rem Mundi perhibent iſto nomine appellatum. Id ipſum quoque tradidit S. *Hieronymus* lib. *Traditionum Hebraicarum in Geneſim*, ubi hæc habet: *Licèt Hebraicè hoc nomen abſconditorum reperto rem ſonet, tamen quia ab Ægyptio ponitur, ipſius Linguæ debet habere rationem. Interpretatur ergò ſermone Ægyptio* Zaphanath Phaneca, *ſivè, ut ſeptuaginta transferre voluerunt* Ψομθομφα νὴχ-*Salvator Mundi, eò quòd orbem terræ ab imminente famis excidio liberarit.* Auctoritas autem S. *Hieronymi* hac in re præſertim magni ponderis eſſe debet, quippè qui Linguam Aegyptiacam apprimè callebat. Epiſtolas enim, quas S. *Pachomius*, *Cornelius*, & *Syrus* Aegyptio ſermone ad ſe ultrò citròque ſcribebant, Latinas ille fecit, ſimplicitatem ſermonis Aegyptii imitatus, ſicut ipſe teſtatur Præfatione in Regulam S. Pachomii: *Aiunt*, inquit, *Thebæi, quòd Pachomio, Cornelioque & Syro, qui uſque hodiè ultrà centum & decem annos vivere dicitur, Angelus linguæ myſticæ ſcientiam dederit, ut ſcriberent ſibi, & loquerentur per alphabetum ſpeciale, ſignis quibuſdam & ſymbolis abſconditos ſenſus involvens: quas nos epiſtolas, ita ut apud Ægyptios, Græcoſque leguntur, in noſtram linguam vertimus, eadem, ut reperimus, elementa ponentes, & quâ ſimplicitate Ægyptiâ ſermonis imitati ſumus, interpretationis fides eſt, ne viros Apoſtolicos, & totos gratiæ ſpiritualis ſermo Rethoricus immutaret.* Cùm igitur S. *Hieronymus* Linguæ Aegyptiacæ fuerit peritus, debet omni procul dubio eſſe teſtis locupletiſſimus, omnique exceptione major, ſignificationis vocabulorum hujus linguæ,

hiſque omnibus Scriptoribus præferendus eſt, qui, nullâ Aegyptii ſermonis ratione, aut notitiâ habitâ, nomen *Ioſephi*, *à Pharaone*, Aegyptiorum Rege, impoſitum *Revelatorem arcanorum* interpretantur.

D. Ex his, quæ in noſtro primo Colloquio in Hiſtoriam tertiæ Mundi Aetatis de habitatione Iſraelitarum in Aegypto narraſti, ſatis compertum habeo, tribus potiſſimùm rebus hanc habitationem inſignitam atque nobilitatam fuiſſe. Primùm enim *Ioſephus* eo tempore univerſam Aegyptum ſummo cum imperio, & ſecundus à Rege gubernavit, eoque ſuperſtite omnia propria & læta fuerunt Hebræis. Deindè, poſt mortem *Ioſephi* perinſignis & admiranda fuit multiplicatio Hebræorum, quamvis duriſſimâ ſervitute ab Aegyptiis opprimerentur. Demùm, eorum liberationem atque exitum ex Aegypto tot & tanta tunc à Moyſe edita prodigia illuſtrem ac mirabilem reddiderunt. Hæc, inquam, ex his, quæ de habitatione Iſraelitarum in Aegypto narraſti, ſatis comperta & explorata habeo. Sed nonnihil difficultatis patior circà ſtirpis Iſraeliticæ multiplicationem in Aegypto. At enim, certum eſt ſeptuaginta tantùm animas, ut loquitur Scriptura Sacra, ſeu ſeptuaginta dumtaxàt Iſraelitas familiæ Patriarchæ *Iacobi* deſcendiſſe in Aegyptum, & habitationem Iſraelitarum in Aegypto fuiſſe tantummodò ducentorum & quindecim annorum; atqui tamen, quandò Iſraelitæ profecti ſunt ex Aegypto, fuere (ſicut legitur lib. Exodi cap. 12. v. 37.) ſexcenta armatorum millia, nec eum in

in numerum venêre pueri, aut mulieres, fortaſſe nec calones, nec lixæ, ſed ſolùm illi, qui propriè militum loco poterant cenſeri. Quî igitur, amabo te, fieri potuit, ut ex tam paucis Iſraelitis, qui in Aegyptum ingreſſi ſunt, tam exiguo tempore, tantus hominum prodierit numerus?

M. Nonnulli Scriptores, ut ab hac, quam propoſuiſti, difficultate ſeſe expediant, aiunt, Iſraelitas manſiſſe in Aegypto per quadringentos triginta annos, ac ſubindè mirum non eſſe, ſi per tantum temporis intervallum in hunc immenſum, qui percenſetur Exodi cap. 12. v. 37. numerum excreverint, quandò egreſſi ſunt ex Aegypto. Verùm, hanc ſententiam jam falſi convicimus in noſtris Colloquiis in Hiſtoriam ſecundæ Mundi Aetatis, ubi, explicando hæc verba, quæ Deus (cap. xv. lib. Geneſis) dicit *Abrahamo*, in Chananæa Regione jam habitanti: *Scito prænoſcens quod peregrinum futurum ſit ſemen tuum in terra non ſua, & ſubjicient eos ſervituti, & malè tractabunt eos annis quadringentis*, oſtendimus, per *terram non ſuam*, tùm terram Chananæam, tùm Aegyptum deſignari, adeò ut anni Hebræorum peregrinationis, quam Deus eò loci futuram prædixit *Abrahamo*, duas in partes æquales diſtribuendi ſint, & ducenti quindecim peregrinationi eorum in terra Chanaan, ducenti verò & quindecim alii anni peregrinationi eorum in terra Aegypti ſint aſſignandi. Quod quidèm, ut magis hujuſce rei pateſcat veritas, duobus momentis hic confirmare non pigebit. Primò, hæc quadringentorum

& triginta annorum ſumma ad ſervitutem Ægyptiacam referri citrà errorem non poteſt, quia generationes, quas toto eo tempore, quo Iſraelitæ manſerunt in Ægypto, percenſet *Moyſes*, id minimè patiuntur. *Caath* ſiquidèm filius *Levi* cum patre ſuo, & avo *Jacobo* deſcendit in Ægyptum (Gen. c. 46. v. 11.) *Amram* autem filius Caath, pater fuit *Moyſis*. Quis autem tàm bonus, ut credat, unam, vel duas generationes per 430. annos eâ ætate protendi potuiſſe? Præterea, 430. annos peregrinationis Hebræorum, de qua loquitur Scriptura Sacra, putandos eſſe non ab ingreſſu Iſraelitarum in Ægyptum, ſed ab eo tempore, quo Deus dixit Abrahamo: *In ſemine tuo benedicentur omnes Gentes*, concors eſt omnium Scriptorum, cùm Græcorum, tùm Latinorum, necnon peritorum Rabbinorum ſententia. Veteres ſolùm hìc ponam Scriptores Græcos, quales ſunt *Euſebius* in Chronicis, *Epiphanius* in *Ancorato* cap. 12. *Chryſoſtomus* Homil. 37. in Geneſim, ut de *Cedreno*, *Zonara*, è juniorum aliis ſileam. E Latinis verò laudabo S. *Hieronymum* Comment in cap. 3. Epiſt. ad Gal. S. *Auguſtinum* cap. 16. libri 16. *De Civitate Dei*, & quæſt. 47. in Exodum, *Severum Sulpicium* lib. 1. Sacræ Hiſtoriæ, ut nihil dicam de modernorum Scripturæ Sacræ Interpretum copiâ, quorum hìc catalogum texere nimis longum foret. Deniquè, inter Judæos huic ſententiæ apertè ſuffragatur *Joſephus* lib. 2. Antiquitatum Judaicarum cap. 5. ubi conceptis verbis, ait, Hebræos profectos fuiſſe ex Ægypto anno, poſt Patriarchæ *Jacobi* migrationem in Ægyptum, ducenteſimo

teſimo quinto decimo. *Joſephum*, Hebræum, in hoc computo ducentorum & quindecim annorum habitationis Hebræorum in Ægypto, ſequuntur *R. Levi Ben-Gerſon*, *R. Salomon*, & Rabbini in *Seder Olam.* Huic igitur tot Scriptorum, in eamdem ſententiam conſpirantium, calculo adhærere debemus, planèque cum illis affirmare, initium quadringentorum triginta annorum peregrinationis Hebræorum, cujus mentionem facit Scriptura Sacra, non eſſe arceſſendum ab ingreſſu Populi Iſraelitici in Ægyptum, ſed à tempore promiſſionis à Deo factæ Abrahamo: *In ſemine tuo benedicentur omnes Gentes*, ita ut Iſraelitæ unà cum *Abrahamo*, *Iſaaco*, & *Iacobo* peregrinati ſint in Terra Chananæa per annos ducentos quindecim, & deindè habitaverint in Ægypto per alios ducentos & quindecim annos. Sed, ſi ita ſit, inquies, quo pacto fieri potuit, ut ex ſeptuaginta illis animabus, ſeu Iſraelitis, qui cum Patriarcha *Jacobo* ingreſſi ſunt in Ægyptum, prodierit, intrà ſpatium ducentorum & quindecim annorum, ingens illa & ſtupenda Iſraelitarum multitudo, quæ prævaleret Ægyptiis, tàmque gravem metum conciret *Pharaoni*, Ægyptiorum Regi, ut obſtetricibus mandarit, ut quotiès maſculi apud Hebræos naſcerentur, eos interficerent? Huic difficultati tuæ reſpondebo cum S. *Auguſtino* in libro *Quæſtionum in Geneſin*, quæſt. xlvii. *His* (ccxv. annis) *quantùm multiplicari potuerint Hebræi, ſi fæcunditas hominis conſideretur, adjuvante illo, qui eos voluit multiplicari, reperietur, non eſſe mirum, quod in ſexcentis millibus peditum*

egreſſus

egreſſus eſt populus. Et ſanè, ut obitèr dicam, ſi tres filii Noemi, *Semus*, *Chamus*, & *Japhetus* à Diluvio uſque ad diviſionem terræ, ſeu diſperſionem hominum, quæ facta eſt anno circitèr centeſimo nonageſimo ſecundo à Diluvio pares fuerunt procreandis hominibus, qui ad Turrim Babylonicam ſtruendam, diverſáque condenda Regna ſufficere potuerunt, ſicut oſtendimus in noſtris Colloquiis in Hiſtoriam ſecundæ Mundi Aetatis; quidni credibile erit, potuiſſe Iſraelitas intrà ſpatium ducentorum & quindecim, annorum ita ſoboleſcere ac multiplicari in Aegypto, ut in numerum ſexcentorum millium, hominum armatorum, divinâ maximè favente ac fæcundante benedictione, excreverint, quandò ſunt egreſſi ex Aegypto?

D. Dixiſti, ſi benè memini, in ſuperiori Colloquio, Regem *Pharaonem*, ab obſtetricibus Hebræis, quibus ipſe præceperat, ut puerulos Hebræorum, recens ex utero materno egreſſos interficerent, officioſo mendacio fuiſſe deluſum. Quæro nunc, quodnam fuerit iſtud officioſum obſtetricum Hebræarum mendacium? & an reverà fuerit peccatum?

M. Illud officioſum obſtetricum Hebræarum mendacium, in hoc ſitum eſt, quòd hæ obſtetrices, timentes Deum, & nolentes obtemperare crudeli Mandato Regis de mactandis maribus Hebræorum, irato Pharaoni reſponderunt: *Non ſunt Hebrææ, ſicut Ægyptiæ mulieres: ipſæ enim habent obſtetricandi ſcientiam, & priuſquàm veniamus ad eas, pariunt*, Exodi cap. 1. ſubdit autem Scriptura Sacra ibidèm: *Et quia timuerunt*

runt obſtetrices Deum, ædificavit eis domos. Dubium non eſt, quin obſtetrices illæ mentitæ ſint, non quidèm animo fallendi, ſed miſericordiam præſtandi, ſed nullo modo mentiendum eſt. Undè cùm Scriptura Sacra dicit, eas à Deo fuiſſe mercede donatas, reſpondet S. *Auguſtinus* lib. *Contra Mendacium* nu. 32. aliàs cap. 15. *Non ideò factum, quia mentitæ ſunt, ſed quia in homines Dei miſericordes fuerunt. Non eſt itaque in eis remunerata fallacia, ſed benevolentia; benignitas mentis, non iniquitas mentientis.* Et inferiùs nu. 34. aliàs cap. 17. *Sed dicet aliquis, ergone obſtetrices illæ meliùs feciſſent, ſi nullam miſericordiam præſtitiſſent? Immò verò illæ mulieres Hebrææ, ſi eſſent tales, de qualibus quærimus, utrùm ſit eis aliquandò mentiendum, nec aliquid falſi dicerent, & fœda miniſteria de parvulis occidendis liberrimè recuſarent. Sed, inquies, ipſæ morerentur. At vide quid ſequatur: morerentur enim cæleſtis habitationis incomparabilitèr ampliore mercede, quàm domus illæ, quas ſibi fecerunt in terra eſſe potuerunt: morerentur futuræ in æterna felicitate, mortem perpeſſæ pro innocentiſſima veritate.* Huic Doctrinæ S. *Auguſtini* non ſolùm ſubſcribit S. *Thomas*, ejus fideliſſimus diſcipulus, ſed tota ei conſtantèr adhæret ſanctioris Ethicæ Schola, quæ omne mendacium in quocumque caſu, omnem fictionem, aut diſſimulationem, vel reſtrictionem mentalem, vel quemlibet verborum ancipitis ſignificationis uſum, quo decipi poſſint homines, & candor Chriſtianus infici, ſuis penitùs interdicit, & damnat.

D. Cùm iſtud officioſum mendacium, ab obſtetricibus

ſtetricibus Hebræis prolatum, à peccato excuſari non debere cenſeas, non excuſabis itidèm opinor, à peccato Iſraelitas, qui vaſa aurea & argentea, cæteramque divitem Ægyptiorum ſupellectilem, quam mox ex Ægypto diſceſſuri ab illis mutuati fuerânt, fraudulenter abſtulerunt, ſuffurati ſunt, ſuumque in uſum vendicarunt?

M. Non ita eſt, ſed potiùs cenſeo, Iſraelitas, qui Ægyptiorum bona ſuum in uſum vendicarunt, non peccaſſe. Primò, quia Deus, qui omnium bonorum Dominus eſt, voluit, ut Iſraelitæ, qui multis injuriis vexati, duriſque ac iniquis laboribus, abſque ulla mercede, fuerant ab Ægyptiis tempore captivitatis oppreſſi, terrenis bonis locupletarentur, quibus Ægyptii, denſiſſimis Idololatriæ tenebris immerſi, ad ſuperſtitionem falſorum ſuorum Numinum in injuriam creatoris præpoſterè abutebantur. Præthereà, id confirmari poteſt exemplo Patriarchæ *Jacobi*, qui, ut ſuperiùs dicebamus, dùm peculiari uſus artificio gregem ſuum auxit, non peccavit, nec injuſtâ fraude ſocerum ſuum deluſit; tùm quia hujuſmodi artificium *Jacobus* à Deo edoctus eſt per Angelum: Tùm quia etiam nullam, poſt tot annorum famulatum, nihil mercedis acceperat *Jacobus* à ſocero ſuo *Labano*: Tùm quia deniquè, Patriarcha *Jacobus* nihil ſibi ſumpſit, quod non debebatur; ſed arte providit, ne quæ conventione ſua erant, à ſocero ſibi contrà jus eriperentur. Et ſanè, quàm alienus fuerit *Jacobus* à ſurripiendis ſoceri bonis ex pacto ſibi non debitis, non aliundè meliùs

liùs diſci poteſt, quàm ex ipſius verbis: Ecce enim quàm hoc ſibi à *Labano*, ſocero ſuo, exprobratum indignè ferat: *Quam ob culpam meam, ob quod peccatum meum ſic exarſiſti poſt me, & ſcrutatus es omnem ſupellectilem meam? Quid inveniſti de cuncta ſubſtantia domûs tuæ?* Gen. cap. 31. v. 36. & 37. Cave tamen, ne putes, me hìc patrocinari velle Doctrinæ recentis Scriptoris *Baunii*, qui in ſua Summa Morali pag. 213. & 214. ſextæ Editionis, quam præ manibus teneo, hæc de famulis bona dominorum occultâ compenſatione ſurripientibus, habet: *Famuli, qui de ſtipendiis ſuis queruntur, poſſuntne ea augere, tantum ex bonis domini ſibi corradentes, quantum ſufficit ut ſuis laboribus merces reſpondeat? Poſſunt omninò aliquandò id licitè facere; veluti ſi tam inopes operam ſuo domino locarunt, ut quodvis pretium ab eo accipere coacti ſint: deindè, ſi vulgò ob ſimilia officia famuli majori mercede conducantur.* Cave, inquam, ne putes, hanc *Baunii* doctrinam illicitam, pernicioſam, divinæ, naturali, humanæ Legi contrariam, omnibus familiis peſtiferam, fovendiſque domeſticis furtis accommodatam, me hìc approbare velle, à qua tàm alienus ſum, quàm qui maximè. Nec enim jus eſt famulis in Domini, ſeu heri, bona, qui pactis non deeſt; nec Deus illis, itidèm ut Iſraelitis, bonorum domini poſſeſſionem adjudicavit. Quocircà, lubentiſſimè ſubſcribo cenſuræ, quam doctrinæ *Baunii* furtum famulis concedentis, duæ præſtantiſſimæ Facultates, Pariſienſis nempè & Lovanienſis jure optimo inuſſerunt. Pariſienſis Cenſura anno MDCXLI.

in

in *Baunium* lata ſic habet : *Falſa eſt & periculoſa, & domeſticis furtis viam aperiens.* Cenſura Lovanienſis his verbis concepta eſt : *Hæc aſſertio falſa eſt, naturam hominis de ſe pronam ad malum præcipitans in furta, ac domeſticam pacem perturbans, eò vel potiſſimùm quòd iſta compenſatio ipſorummet famulorum & famularum judicio relinquitur.*

D. Si *Baunii*, aliorumque ejuſdem farinæ Caſuiſtarum, qui puritatem Doctrinæ Moralis Chriſtianæ variis corruptelis & laxitatibus depravarunt, deteſteris doctrinam, ipſe, ut ingenuè dicam, non minùs odi & execror quoſdam Scriptores prophanos, qui Sacram Hiſtoriam de exitu Iſraelitarum ex Aegypto, eorumque Inſtitutis auſi ſunt multis fabulis, & inſulſis figmentis interpolare, dictitantes, liberationem Judæorum ex Aegypto non factam eſſe à Deo per *Moyſem* potenti virtute miraculorum, ſed potiùs Judæos, quos aiunt, fuiſſe agmen hominum, qui impetigine, ſeu ſcabie & leprâ in Aegypto erant infecti, per ignominiam, & ne peſtis illa ad plures ſerperet, è tota Aegypto eſſe expulſos, unà cum *Moyſe*, eorum Duce, qui itidèm ſcabiem & vitiliginem patiebatur. Hos inter Scriptores, unum, quem nunc penès me habeo ; proferam *Cornelium Tacitum*, qui Hiſtoriarum lib. v. cap. 3. & 4. hæc habet : *Plurimi Auctores conſentiunt, ortâ per Ægyptum tabe, quæ corpora fœdaret, Regem Occhorim, adito Hammonis Oraculo, remedium petentem, purgare Regnum, & id genus hominum, ut inviſum Deis, alias in terras avehere juſſum. Sic conquiſitum collectumque vulgus, poſtquàm vaſtis locis relictum ſit,*

ſit, cæteris per lacrymas torpentibus, Moſem, unum exulum, monuiſſe, ne quam Deorum hominumve opem expectarent, ab utriſque deſerti, ſed ſibimet, ut Duci cæleſti, crederent, primo cujus auxilio credentes, præſentes miſerias pepuliſſet. Aſſensêre, atque omnium ignari fortuitum iter incipiunt. Sed nihil æquè quàm inopia aquæ fatigabat. Iamque haud procul exitio, totis campis procubuerant: cùm grex aſinorum aggreſtium, è paſtu in rupem nemore opacam conceſſit. Secutus Moſes conjecturâ herbidi ſoli, largas aquarum venas aperit. Id levamen: & continuò ſex dierum iter emenſi, ſeptimo pulſis cultoribus, obtinuere terras, in quibus Urbs & Templum dicata ſunt. Moſes, quò ſibi in poſterum gentem firmaret, novos ritus, contrarioſque cæteris mortalibus indidit. Prophana illic omnia, quæ apud nos ſacra. Rursùm conceſſa apud illos, quæ nobis inceſta. Effigiem animalis (ſeu aſini) *quo monſtrante, errorem ſitimque depulerant, penetrali ſacravere*, &c. Hæc & alia id genus ibidèm ſcribit *Cornelius Tacitus*, quem non pudet, veram, quam texit *Moyſes*, exitûs Iſraelitarum ex Aegypto, totiuſque Gentis Judaicæ Hiſtoriam putidis mendaciis interpolare. Sed cùm *Cornelius Tacitus* longè poſt tempora *Moyſis* vixerit, ſcire vellem an ejuſmodi figmenta proprio marte procuderit, aut ex antiquioribus Scriptoribus ea hauſerit?

M. Iſthæc malè conſarcinata figmenta hauſit *Cornelius Tacitus* ex antiquioribus Scriptoribus Ethnicis, videlicèt ex *Manethone* in Aegyptiacis, *Chæremone*, *Lyſimacho*, ſed potiſſimùm ex *Apione*, Grammatico Alexandrino, qui ſub Imperato-

peratoribus *Tiberio, Caio*, & *Claudio* vixit, quemque *Ioſephus*, Hebræus, datâ operâ duobus libris perdoctè confutavit, Gentiſque Judaicæ Hiſtoriam ab illius Ethnici Scriptoris mendaciis, & calumniis egregiè vindicavit. Non is certè ego ſum, qui velim ſingulas hìc inſerere rationes, quibus *Ioſephus* illorum malè feriatorum Scriptorum deliramenta refellit; id enim longiùs me abduceret, ſed tantùm brevitèr referam præcipuas *Ioſephi* rationes, quibus tres inſignes calumniæ horumce Scriptorum Ethnicorum, qui odio pluſquàm vatiniano Gentem Judaicam proſequebantur, facili negotio diſpunguntur. In primis, falſum eſt, Judæos, dùm egreſſi ſunt ex Aegypto, ſcabie, leprâ, aliiſque generibus morborum laboraſſe, ſicut calumniantur iſti Scriptores; nam ſi his morbis languiſſent reverà Judæi, quo pacto, quæſo, tantum iter agere, ſuiſque vincendis hoſtibus pares eſſe potuiſſent? Apage fabulam tàm craſſo filo contextam. Alteri calumniæ, quam iſti Scriptores inferunt *Moyſi*, dicentes, eum fuiſſe Aegyptium; Sacerdotem Heliopolitanum, nomine *Oſarſiphum* vocatum, & leprâ infectum cum aliis ex Aegypto fuiſſe pulſum, ac tandèm illorum exulum Ducem factum, mutaſſe nomen ſuum, & deinceps *Moyſem* ab iſtis exulibus, qui fidem ei obſtrinxerant, appellatum eſſe: huic, inquam, atroci calumniæ, ſic reſpondet *Ioſephus* lib. 1. contrà *Apionem*: *Quòd verò hujus calamitatis*, ſeu lepræ, *corpus expers habuit* Moyſes, *ipſius dicta indicant. Leproſis enim & oppidis & vicis interdixit, ut ſeorſim in lacero veſtitu*

ſtitu agant, & eum, qui eos attigiſſet, aut ſub idem tectum ſucceſſiſſet, pro impuro habet. Quin etiam, ſi eo morbo laborari, & in priſtinum ſtatum reſtitui contingat, præſcripſit certas purificationes, mundationes, & fontanarum aquarum lavacra, & omnium pilorum abraſiones, multiſque & variis ſacrificiis peractis, tùm demùm ſanctam Urbem adeundam. Atque contrà par erat, qui talem calamitatem, ſeu lepram, *expertus eſſet, providentiam aliquam ac humanitatem exhibere ſimili infortunio preſſis. Non ſolùm autem de leproſis ſic Leges tulit* (Moyſes) *ſed ne nimia quidèm corporis parte mutilatos ad ſacrorum curam admiſit. Sed etiam ſi Sacerdoti tale aliquid accidiſſet, honore eum privavit. Quomodò igitur veriſimile eſt, illum has adversùs ſemetipſum cum opprobrio ſuo damnoque tuliſſe Leges? Quin & nomen valdè incredibilitèr mutavit. Oſarſiph enim* (inquit Apion) *vocabatur. Hoc ad tranſmutationem nihil quadrat. Verum autem nomen ſignificat ex aqua ſervatum Moyſem, nam aquam Ægyptii Moy vocant.* Tertia deniquè & horribilis calumnia de capite aſini à Judæis in Templi Hieroſolymitani penetralibus conſecrato, ſuâ ſponte concidit. At enim, ſi Judæi caput aſini in Templo conſecraſſent, illudque venerati fuiſſent, Idololatriæ cultores extitiſſent. Et tamen *Cornelius Tacitus*, qui, loco à me citato, hanc de capite aſini conſecrato Judæis impingit calumniam, ultrò fatetur, Judæos ab Idololatria & ſuperſtitioſo cultu Imaginum penitùs abhorruiſſe, Deumque dumtaxàt adoraſſe: *Judæi*, inquit, *mente ſola, unumque Numen intelligunt, ſummum illud & æternum,*

neque mutabile , neque interiturum. Igitur nulla ſimulacra urbibus ſuis , nedùm Templis ſunt. Non Regibus hæc adulatio , non Cæſaribus honor. Qui igitur credibile eſt , Judæos , qui , teſte ipſomet *Cornelio Tacito* , Idololatriam ſummoperè averſabantur , voluiſſe caput aſini in Templo Hieroſolymitano conſecrare ? In hac itaque teterrima concinnanda calumnia non ſibi conſtat *Cornelius Tacitus* , & antiqui Scriptores , ex quibus illam exſcripſit, nullam prorsùs merentur fidem, tùm quia fuerunt Ethnici , & Gentis Judaicæ infenſiſſimi hoſtes ; tùm quia etiam certiſſimè conſtat , eos multis fabulis ac malè conſutis mendaciis Hiſtoriam Sacram interpolaſſe , tùm quia denique , æſtu paſſionum abrepti , nullam , de rebus Judæorum ſcribentes , veritatis rationem habuerunt , & , quod caput eſt , animum ad ſcribendum appulerunt longè poſt tempora *Moyſis* , qui primus eſt omnium Gentium Scriptor , atque divinâ revelatione & inſpiratione Sacram Hiſtoriam litteris conſignavit.

D. Quòd Scriptores Ethnici Sacram Hiſtoriam de exitu Iſraelitarum ex Aegypto fabulis & putidis mendaciis infuſcaverint , mirari certè non ſubit ; voluerunt namque ſtupenda illa prodigia , quæ Deus in hac mirabili Iſraelitarum liberatione per *Moyſem* patravit , quæque Genti Judaicæ , cujus erant infeſtiſſimi hoſtes , maximum decus conciliabant , negare , & ad Sacræ Hiſtoriæ veritatem occultandam , fabulas de induſtria commenti ſunt , in quibus nec mica , nec ulla rationis ſcintilla apparet. At , illud maximè miror , quòd *Joſephus* , qui erat Gente

Gente Hebræus, & Antiquitatum Judaicarum peritiſſimus, incertum habeat, an Mare Rubrum, per quod Hebræi, ex Aegypto egreſſi, ſiccis veſtigiis tranſierunt, naturæ viribus per æſtum maritimum, ſeu fluxum & refluxum, diviſum ſit, an hæc Maris Rubri diviſio facta ſit Dei, ſupra naturæ Leges operantis, poteſtate, ſicque miraculo adſcribenda? Sic enim (locum mihi nuperrimè indicante viro erudito) legi apud *Joſephum* lib. 2. *Antiq. Jud.* cap. 7. *Nemo autem*, inquit Joſephus *mirari debet tanquàm incredibilia, ſi priùs hominibus, & ad malitiam rudibus, de ſalute periclitantibus, via per mare patuit, ſivè Dei voluntate, ſivè ſponte naturæ: Quandoquidèm heri & nudiuſtertius Alexandri ductu Macedonibus Pamphylium Mare ceſſit, & aliam viam non habentibus illàc iter aperuit, cùm Deus ejus operâ ad deſtruendum Perſarum Imperium uti decreviſſet; Id quod omnes teſtantur, qui res geſtas illius Regis ſcripto prodiderunt*: Hanc *Joſephi* de inſigni illo miraculo, quod in Maris Rubri diviſione, & Iſraelitarum tranſitu contigit, præpoſteram dubitationem ferre minimè poſſum.

M. Sunt nonnulli Scriptores, qui *Joſephum* excuſant, quòd ad captum Ethnicorum, quibus ſcribebat, ſeſe attemperando, in ſpeciem dubitare videatur, an diviſio Maris Rubri in tranſitu Iſraelitarum aut viribus naturæ, ſeu fluxui & refluxui Maris, aut potiùs omnipotentiæ Dei, ſeu miraculo ſit adſcribenda? *Joſephum* tamen certiſſimè in diviſione Maris Rubri, & Iſraelitarum tranſitu agnoviſſe inſigne, quod

 contigit,

contigit, miraculum, colligunt illi Scriptores ex his, quæ ibidèm narrat *Joſephus*: *Ut verò*, inquit, *ad extremum littus ventum eſt, tùm Moyſes ſumptâ virgâ Deum in auxilium ſupplex invocat.* Et poſtquàm deſcripſit orationem, quam Moyſes, tanto in diſcrimine conſtitutus, fudit ad Deum, ſic pergit: *Hæc precatus* (Moyſes) *Mare virgâ percutit: Quo ictu repentè ſciſſum, & retrorsùm ſe recipiens, nudum ſolùm Hebræis ad fugam capeſſendam relinquit.* Denique narrans *Joſephus*, Aegyptios ſibi quoque eumdem eventum pollicitos fuiſſe, ait: *Verùm feſellit eos hæc opinio, neſcientes non quorumvis talem viam eſſe, ſed Hebræorum tantùm..... Ergò cùm jam uniuniverſus Exercitus ingreſſus eſſet, refunditur iterùm Mare, & Ægyptios fluctibus involvit.* Ex hac *Joſephi* narratione, quidam Scriptores colligunt, eum in diviſione Maris Rubri, & tranſitu Iſraelitarum, miraculum agnoviſſe. At, ipſe hanc *Joſephi* excuſationem admittendã non eſſe judico. Primò quia, ut dem *Joſephum* agnoviſſe illud miraculum, attamen illud proponit, non tanquàm rem indubitatam, ſed potiùs illius judicium permittit aliorum arbitrio, dicens: *Sed de his, ut cuique libet, ita ſentiat.* Debuiſſet autem *Ioſephus* referre iſtud miraculum tanquàm extrà omnem dubitationis aleam poſitum, quia Scriptura Sacra pluribus in locis diſſertiſſimam de illo mentionem facit. Quædam hìc laudare abundè ſufficiet: *Tu autem eleva virgam tuam,* (ait Deus *Moyſi* cap. 14. lib. Exodi) *& extende manum tuam ſuper Mare, & divide illud, ut gradiantur filii Iſrael in medio Mari per ſiccum.*

Et

Et lib. Sapientiæ c. 10. *Tranſtulit illos per Mare Rubrum, & tranſvexit illos per aquam nimiam; inimicos autem illorum demerſit in Mare.* Item cap. 5. lib. *Judithæ v. 12. Fugientibus his*, ſeu Iſraelitis; *Deus Cæli Mare aperuit, ita ut hinc indè aquæ quaſi murus ſolidarentur, & iſti pede ſicco fundum Maris perambulando tranſirent.* Denique, ut alia non minus luculenta Scripturæ loca prætermittam, dicitur Pſalmo 135. *Qui diviſit Mare Rubrum in diviſiones, & eduxit Iſrael per medium ejus; Et excuſſit Pharaonem, & virtutem ejus in Mari Rubro, quoniam in æternum miſericordia ejus.* Hæc ſanè locupletiſſima Scripturæ teſtimonia omnem de eo miraculo dubitandi locum adimunt. Quorsùm igitur *Ioſephus* illud miraculum, velut rem incertam & dubiam Ethnicis proponit? Prætereà, ſuam *Ioſephus* de illo miraculo dubitationem confirmat exemplo *Alexandri Magni*, cui Pamphylium Mare ceſſiſſe, & Macedonibus liberum permiſiſſe aditum ait. Quod tamen oppidò falſum & fabuloſum eſſe teſtatur *Plutarchus* in *Vita Alexandri M.* Alii verò (poſt *Strabonem* lib 14. Geographiæ) aſſerunt, *Alexandrum Magnum* non tranſiiſſe per medium Mare, ſed per Montem dumtaxàt, qui, affluente Mari, coopertus aquis eſſe ſolebat, tranquillo tamen pelago, diſcoopertus; reciproco autem Maris æſtu interceptos *Alexandrum M.* ejuſque milites magnum ſubiiſſe diſcrimen, adeò ut in aqua, umbilico tenùs, iter facere cogerentur. Porrò, iſtum *Alexandri M.* tranſitum, nihil ſimile admirabili tranſitui Hebræorum per Mare Rubrum habuiſſe, nemo eſt, qui ſtatim

 non

non videat. Deniquè, quemadmodùm *Ioſephus* jure optimo à viris eruditis culpatur, quòd Prophetarum vaticinia, quibus prædicitur adventus Ieſu Chriſti, veri Meſſiæ; ſacrilegâ adulatione detorſerit ad Imperatorem *Veſpaſianum*, cujus benevolentiam aucupari volebat; ita ipſe exiſtimo, debere vitio verti *Ioſepho*, quòd miraculum, factum in tranſitu Iſraelitarum per Mare Rubrum, velùt incertum & dubium retulerit, ut ſeſe accommodaret ad captum Ethnicorum, qui miraculis, quæ in ſacra Hiſtoria leguntur, nullam fidem dabant. Ex his, quæ hactenùs dixi, debes colligere primò, tranſitum Hebræorum per Mare Rubrum non refluxui Maris, quem obſervaverit *Moyſes*, rerum naturalium peritiſſimus, eſſe tribuendum. Refluxus ſiquidèm Maris pervia dumtaxàt littora Maris facit, ſed medium Mare pervium & ſiccum facere non poteſt. Iſraelitæ autem, ut legere eſt in Hiſtoria ſacra, per medium Mare ſiccis veſtigiis tranſierunt. Præterquàm quòd, incredibile omninò eſt, hunc fluxum & refluxum Maris Rubri (ſi quis unquàm fuit) ſoli *Moyſi* fuiſſe notum, & neminem ex aula Regis *Pharaonis*, neminem è numeroſiſſimo ejus exercitu, neminem Aegyptiorum, qui maritimas plagas incolebant, ullam hujus fluxûs & refluxûs Maris notitiam habuiſſe. Si enim aliqui inter Aegyptios hunc maritimum æſtum, ſeu fluxum & refluxum Maris, perſpectum & exploratum habuiſſent, confeſtim Regem *Pharaonem*, ejuſque exercitum de evidenti, quod imminebat, periculo monuiſſent, & Rex, ab illis monitus, ſe cum toto exercitu ſoſpitem & incolumem

incolumem ſervaſſet. Quod cùm factum haud fuerit; ſed potiùs contrarium acciderit, ſignum eſt; hunc prætenſum æſtum maritimum, ſeu fluxum & refluxum Maris Rubri latuiſſe Ægyptios, ac ſubinde omninò fictitium eſſe; eique prodigioſum illum per Mare Rubrum Iſraelitarum tranſitum tribui minimè poſſe. Addo etiam cum *Julio Scaligero*; apud Criticos ſacros in cap. xv. libri Exodi pag. 304. non potuiſſe *Moyſem* (tametſi Mare Rubrum habuiſſet fluxum & refluxum) in ſicco unà cum Iſraelitis tranſire nactum refluxionis occaſionem. Hæc ſunt perdocti illius Scriptoris verba: *Erythræo* ſeu Mari Rubro; *tantus eſt æſtus, ut oſores Sacrarum Litterarum temerè mentiti ſint; Moſem in ſicco tranſiviſſe; nactum refluxionis occaſionem. Quòd tamen fieri non potuit, propterea quòd ad Syres uſque; quod intimo in receſſu jacet, Mare operit littus illud; neque unquàm regrediens ita nudat, ut inferiores partes; quà tranſierunt Hebræi, ſuà deceſſione aperiat.* Secundò, colligere debes, falſam eſſe; & Scripturæ Sacræ penitùs contrariam opinionem quorumdam Hebræorum; qui pertendunt, Iſraelitas, Duce *Moyſe*, non totum Mare Rubrum tranſiiſſe, id eſt, non ab uno littore Maris ad aliud oppoſitum littus tranſmiſiſſe; immò ne adiiſſe quidèm medium Mare, ſed illos dumtaxàt circuiviſſe neſcio quam rupem, per Mare aliquanto intervallo protenſam, eoſque, ducto illo intra Mare circuitu, ſeu ſemicirculo, demùm ad littus, undè progreſſi fuerant, rediiſſe. Sic opinantur quidam Hebræi; quos inter cenſetur *Aben-Eſra.* Sed

hæc opinio, ſeu potiùs iſtud recutitorum figmentum (cui *Toſtatum*, Epiſcopum Abulenſem, voluiſſe ſuffragari mirantur viri eruditi) apertè adverſatur his, quæ ſuperiùs laudavi, Scripturæ teſtimoniis, ex quibus coruſcante meridiano ſole clariùs patet, Iſraelitas non circuiſſe Mare Rubrum, ſed per medium Mare tranſiviſſe. Si autem quæras, quî fieri potuerit, ut tot Iſraelitarum millia, per ſpatium quatuor aut ad ſummum quinque horarum, tranſierint totum Mare Rubrum, quod latiſſimè patet, & ex Topographorum commenſuratione vix horis viginti quinque trajici poteſt? Reſpondebo ipſe, obſervari ab iiſdem Topographis, Mare Rubrum in ſummo ſuo capite eſſe adeò anguſtum, ut eo loco, quo à *Moyſe* trajectum eſt, vix ſex milliaribus pateat. Præterquàm quod, Deus robuſtas Iſraelitis ad fugiendum inſeruit, ſuppeditavitque vires, & inſequentium Aegyptiorum metus eis addidit alas, illoſque compulit maturare gradum, ut ab uno littore Maris uſque ad aliud littus oppoſitum feſtino pede ſe conferrent. Sed de tranſitu Iſraelitarum per Mare Rubrum ſatis dictum ſit. Nunc velim brevitèr obſerves, illud Mare, quod nos *Rubrum* vocamus, appellari ab Hebræis *Mare Suph*, nec ideò nuncupari *Rubrum*, quòd illius aquæ rubeant (ſicut multis Scriptoribus per errorem obrepſit) ſed quia id nominis huic Mari impoſitum eſt ab *Erythro*, Rege, ut teſtis eſt *Q. Curtius* lib. 8. *Mare*, inquit, *quo alluitur, ne colore quidèm abhorret à cæteris. Ab Erythro Rege conditum eſt nomen, proptèr quod ignari rubere aquas credunt.*

credunt. Et lib. 10. ait: *Rubrum Mare non à colore undarum, ut plerique credunt, ſed ab Erythro, Rege, appellari. Erythrus* quippè Græcè ſignificat *Rubrum*, non ſecùs ac nomen *Edom*, quod idem Mare accepit olim ab *Eſau*, ejuſque poſteris, Regionem Idumæam incolentibus, Hebraicè ſignificat itidèm *Rubrum.* Circà hanc Maris Rubri ethymologiam cum *Q. Curtio* conſentiunt *Srabon* lib. 16. *Plinius* lib. 6. cap. 23. *Pomponius Mela* lib. 3. cap. 8. *Agatharcides* Editionis Oxon. pag. 2. *Philoſtratus* lib. 3. cap. 19. *Arrianus* in libro Rerum Indicarum pag. 579. quos citat recens Scriptor *Humphrydus Prideaux*, Tom. I. Hiſtoriæ Judæorum, quam gallico idiomate concinnavit. Addit quoque *Q. Curtius*, in Inſula quadam illius Maris non procul à continente columnam eminere, iſtius Regis *Erythri* monumentum, litteris ejus gentis ſcriptam. Teſtatur etiam *Brodæus* in *Miſcellaneis* lib. 3. cap. 9. ſe à multis viris & nautis, qui, tempeſtatibus acti, in Mare Rubrum fuerant ejecti, audiviſſe, Mare illud *Rubrum* appellatum, non diſcrepare, quantùm ad aquæ colorem, ab Occeano noſtro. Si plura de tranſitu Hebræorum per Mare Rubrum ſcire deſideres, lege Diſſertationem, quam eo de argumento *Auguſtinus Calmet*, Benedictinus, præfixit ſuo Commentario litterali in lib. Exodi.

D. Cùm horam, quam Colloquiis noſtris præfigere ſolemus, ad finem vergere videam, præſtat, ut quidquid adhùc ſupereſt temporis, id totum nunc impendamus in explanandis his omnibus, quæ ſpectant Paſcha, quod Judæi, ſicut

ſicut anteà obſervaſti, juſſu Moyſis, celebrârunt, priuſquàm diſcederent ex Aegypto. Et primò, ſi placet, incipiamus ab hujus nominis *Paſchatis* ethymologia. Explica igitur quid ſibi velit iſtud Paſchatis nomen? & quâ die Judæi Paſcha celebrârint in Aegypto?

M. *Paſchatis* nomen Chaldaicum eſt: ab Hebræis appellatur *Peſach*, à Latino Interprete dicitur *Phaſe*; ſed Latinè ſignificat *tranſitum*, ut videre eſt in noſtra Vulgata Editione cap. 12. v. 11. & 12. libri Exodi: *Eſt enim Phaſe* (*id eſt tranſitus*) *Domini*; *& tranſibo per terram Ægypti nocte illa, percutiamque omne primogenitum in terra Ægypti ab homine uſque ad pecus.* Ad refricandam itaque ſingulis annis memoriam inſignis illius beneficii; quo Angelus vaſtator, nocte tranſiens, omnia Aegyptiorum primogenita trucidavit, & ſolis pepercit Hebræis; qui portas ædium ſuarum tinctas habebant ſanguine Agni, Paſchatis celebritatem inſtituit Moyſes in Aegypto, cùmque Iſraelitæ eſſent in procinctu itineris, & illâ ipſâ nocte ex Aegypto profecturi, juſſit eis *Moyſes*, ut ſuccinctis lumbis, calceatis pedibus, & cum baculo in manu, qui viatorum habitus eſt, Agnum Paſchalem cum feſtinatione comederent, ſicut legitur cap. 12. v. 11. libri Exodi. Hic autem modus celebrandi Paſcha, ſeu Agnum Paſchalem manducandi, peculiaris fuit huic primo Paſchati, quod Hebræi peregerunt in Aegypto; nam deinceps non accincti, ſed diſcincti, non ſtantes, ſed ſedentes, non raptim, viatorum inſtar, ſed lentè, & pacatè Agnum Paſchalem comederunt Hebræi,

bræi, eumque morem ſecutus eſt Chriſtus Dominus, dùm pridiè quàm pateretur, diſcumbens cum Diſcipulis ſuis, ſupremum Paſcha celebravit. Explicatâ breviter cauſâ, cur Deus per *Moyſem* juſſerit Hebræis; ut priuſquàm excederent ex Aegypto; Paſcha celebrarent, & deinceps hanc Paſchatis celebritatem in perennem beneficiorum memoriam quot annis obſervarent; nunc præfigere debemus diem, quâ Hebræi in Aegypto Paſcha peregerunt, ſeu Agnum Paſchalem immolarunt; & manducaverunt. Hæc autem ſtata dies Paſchatis, ſeu immolationis, & comeſtionis Agni Paſchalis in Aegypto, fuit dies decima quarta primi menſis ad veſperam; ſicut legitur c. 12. v. 3. l. Ex. *Decimâ die menſis hujus tollat unuſquiſque annum per familias & domos ſuas.* Et v. 6. *Et ſervabitis eum ad quartam decimam menſis hujus; immolabitque eum multitudo filiorum Iſrael.* Et cap. 23. v. 5. libri Levitici: *Menſe primo, quartâ decimâ menſis ad veſperam Phaſe Domini eſt.* Porrò, primus menſis anni apud Judæos ille eſt, qui partim menſibus noſtris Martio; & Aprili reſpondet; quique ab ipſis appellatur *Abib*, ſeu *Niſan*; & à quo ducitur Veris initium. Quamvis enim menſis *Abib*, ſeu *Niſan*, eſſet antehàc apud Hebræos ſeptimus anni, attamen; poſt eorum ex Aegypto profectionem, pro primo menſe anni in rebus ſacris haberi cæpit, Deo ita jubente, cap. 12. v. 2. libri Exodi: *Menſis iſte vobis principium menſium: primus erit in menſibus anni.* Ad veſperam itaque diei decimæ quartæ menſis *Niſan* Paſcha in Aegypto celebrarunt, ſeu Agnum Paſchalem

Paſchalem comederunt Hebræi. Per veſperam autem diei decimæ quartæ, intelligi non debet prior veſpera, quæ initium erat diei decimæ quartæ, ſed poſterior veſpera, in quam dies decima quarta deſinebat, ita ut Hebræi, juxtà Legis Moſaicæ præſcriptum, Paſcha peragere, ſeu Agnum Paſchalem mactare dumtaxàt poſſint à meridie diei decimæ quartæ in ſecundis veſperis uſque ad occaſum ſolis; poſteà verò id agere ſit eis à Lege prohibitum. Hinc *Jeſus Chriſtus*, qui fuit Legis obſervantiſſimus, ultimum ſuum Paſcha celebravit, ſeu Agnum Paſchalem comedit die à Lege ſtatutâ, ſeu die decimâ quartâ in ſecundis veſperis, ſeu ineunte die decimâ quintâ, quæ erat prima dies Azymorum, ſicut teſtantur Sacri Evangeliſtæ, *Matthæus* cap. 26. v. 17. *Marcus* cap. 14. v. 12. & *Lucas* cap. 22. v. 7. Conſule Diſſertationem decimam nonam Tractatûs, quem edidi, *De Myſteriis & Annis Jeſu Chriſti, Servatoris noſtri*, ubi omni argumentorum genere oſtendi, Chriſtum Dominum anno, quo mortuus eſt, ultimum Paſcha peregiſſe, ſeu Agnum Paſchalem cum Diſcipulis ſuis comediſſe die ipsâ à Lege præfixâ, ſeu die decimâ quartâ in ſecundis veſperis, non verò die decimâ quartâ in primis veſperis, ſicut nonnullis Scriptoribus perperàm viſum eſt.

D. Hebræos antequàm diſcederent ex Ægypto, Paſcha celebraſſe, ſeu Agnum Paſchalem comediſſe die XIV. in ſecundis veſperis, ægrè admodùm mihi perſuadere poſſum. Legi etenim capite 12. libri *Exodi*, & apud *Joſephum*, Hebræum, lib. 2. Antiq. Jud. cap. 6. Judæos pro-

fectos fuiſſe ex Ægypto, illuceſcente die xv. menſis *Niſan*. At, ſi Judæi, antequàm diſcederent ex Ægypto, Agnum Paſchalem comediſſent in poſteriori veſpera diei 14. menſis *Niſan*, vix intelligi poſſet, nedùm explicari, quo pacto omnes Hebræi, intrà tam anguſtum temporis ſpatium, quod fluxit à poſteriori veſpera diei 14. menſit *Niſan*, uſque ad diluculum diei 15. ejuſdem menſis, potuerint ſeſe ad iter accingere, vaſa aurea & argentea, variamque ſupellectilem mutuari ab Aegyptiis, & tandèm congregari, in eumdemque convenire locum (erant enim, ut ſuperiùs obſervaſti, ſexcenta millia peditum armatorum, præter ſenes, mulieres, parvulos, & promiſcuum vulgus Aegyptiorum, qui Judaicâ Religione initiati Judæos comitari voluerunt.) Id autem eò difficiliùs creditu eſt, quòd Moyſes, ſicut legitur eodem in capite libri Exodi, diſtrictè inhibuiſſet, ne ullus Hebræorum *egrederetur oſtium domûs ſuæ uſque mane*. Longè itaque mihi veroſimilius eſſe videtur, Hebræos in Aegypto Agnum Paſchalem immolaſſe, & comediſſe in poſteriori veſpera diei 13. menſis *Niſan*. Hoc enim ſemel poſito, habuerunt Hebræi (poſtquàm in Aegypto Agnum Paſchalem manducarunt) diei integræ, ſeu diei decimæ quartæ ſpatium, ut poſſent ſeſe ad iter præparare, dona ab Aegyptiis mutuò accipere, quibus acceptis, illuceſcente die 15. ejuſdem menſis *Niſan*, ex Aegypto, compellente Rege Pharaone, profecti ſunt, ſeque itineri dederunt. Hæc conjectura, quam ultrò fateor, me in cætu quorumdam virorum erudi-

torum

torum paucis abhinc diebus audiviſſe, an tibi probetur, ſcire vehementer deſidero.

M. Hanc conjecturam, quam à viris eruditis te accepiſſe profiteris, certè meo calculo probare haud poſſum. Primò, ſi Hebræi, antequàm excederent ex Aegypto, Agnum Paſchalem comediſſent in poſteriori veſpera diei 13. menſis Niſan, debuiſſent Judæi poſt exitum ex Aegypto, ſingulis recurrentibus annis Agnum Paſchalem comedere itidèm in poſteriori veſpera diei 13. menſis Niſan, cùm certô certius ſit ex Scriptura Sacra, Judæos debuiſſe poſt egreſſionem ex Aegypto comedere Agnum Paſchalem eodem menſe, eodem die, eâdem horâ, quâ Judæi in Aegypto Agnum Paſchalem manducarunt: *Habebitis autem hanc diem in monumentum, & celebrabitis eam ſolemnem Domino in generationibus veſtris cultu ſempiterno*, Exodi cap. 12. *Immolabis Phaſe veſpere ad ſolis occaſum quandò egreſſus ex Ægypto.* cap. 16. lib. Deuteronomii. Atqui tamen compertum omnibus atque exploratum eſt, Judæos, poſt profectionem ſuam ex Aegypto, ſemper ad noſtra uſque tempora Agnum Paſchalem comediſſe non in poſteriori veſpera diei 13. menſis Niſan, ſed in poſteriori veſpera diei 14. ejuſdem menſis, quandò videlicet incipit apud Judæos Feſtivitas Azymorum, & tenentur ex præſcripto Legis in hac poſteriori veſpera diei 14. menſis Niſan, abſtinere in integrum à pane fermentato, & veſci dumtaxàt pane Azymo. Hæc igitur perennis, & nunquàm interrupta Judæorum conſuetudo, argumento eſt, Patres eorum, antequàm diſcederent

derent ex Aegypto, non manducaſſe Agnum Paſchalem in poſteriori veſpera diei 13. ſed in poſteriori veſpera diei 14. menſis Niſan, quâ die Judæis pane fermentato veſci ex Legis præcepto nefas & illicitum omninò eſt. Et ſanè, modus ille, quo, ſicut ſuperiùs obſervavimus, Hebræi in Aegypto Agnum Paſchalem manducarunt, apertè oſtendit, illos in Aegypto Agnum Paſchalem comediſſe non in poſteriori veſpera diei 13. menſis Niſan, ſed in poſteriori veſpera diei 14. ejuſdem menſis. At enim, Hebræi in Aegypto Agnum Paſchalem comederunt, non menſæ accumbentes, ſed ſtantes, pedibus calceatis, accinctis renibus, baculum præ manibus tenentes, more illorum, qui parati ſunt ad ingrediendum iter. Non fuiſſet autem neceſſarium, ut Hebræi in Aegypto tàm feſtinantèr comederent Agnum Paſchalem, ſi reverâ illum manducaſſent in poſteriori veſperâ diei 13. menſis Niſan, quandoquidèm, factâ hac hypoteſi, Agni Paſchalis comeſtio in Aegypto præceſſiſſet integrâ die & ampliùs Judæorum profectionem ex Aegypto, quæ ſolùm contigit illuceſcente die 15. menſis Niſan, in quam apud Judæos incurrit Feſtivitas Azymorum. Ex m odo itaque, quo Hebræi in Aegypto Agnum Paſchalem comederunt facilè colligitur, illos non manducaſſe Agnum Paſchalem in poſteriori veſpera diei 13. menſis Niſan, ſed in poſteriori veſpera diei 14. ejuſdem menſis, hoc eſt, in pervigilio eorum profectionis ex Aegypto. Denique, univerſa Eccleſia Latina docet contrà Græcos, in pane Azymo, & non fermentato confici

debere

debere Euchariſtiam, quia Chriſtus Dominus, ultimum Paſcha peragendo cum Diſcipulis ſuis, eam inſtituit poſt comeſtionem Agni Paſchalis, in poſteriori veſpera diei 14. menſis Niſan, à qua die incipiebat Feſtivitas Azymorum, ac ſubindè vetitum erat Judæis tunc uti pane fermentato, ſed poterant tantùm comedere panem Azymum. Si ergò Hebræi manducarint in Aegypto Agnum Paſchalem in poſteriori veſpera diei 13. menſis Niſan, dicendum erit, Chriſtum fuiſſe tranſgreſſorem Legis, quandò anno, quo mortuus eſt, Agnum Paſchalem comedit in poſteriori veſpera diei 14. à qua incipiebat prima dies Azymorum, ſicut teſtantur tres Evangeliſtæ, ſuperiùs à me laudati; tenebantur enim Iudæi ex Legis præſcripto Agnum Paſchalem comedere eodem menſe, eâdem die, eâdemque horâ, quâ Hebræi illum manducarunt in Aegyto. Chriſtum autem Dominum fuiſſe tranſgreſſorem Legis ſoli recutiti effutire poſſunt, tàmque execrabilem blaſphemiam audire horrent Chriſtianorum aures. Quod ſi dicatur, Chriſtum Dominum, anno, quo ex hoc mundo migravit ad Patrem, Agnum Paſchalem cum ſuis Diſcipulis comediſſe non in poſteriori veſpera diei decimæ quartæ menſis Niſan, ſed in poſteriori veſpera diei decimæ tertiæ ejuſdem menſis; tunc improbanda eſſet praxis univerſæ Eccleſiæ Latinæ, quæ contrà Græcos Schiſmaticos ſtatuit: ideò Euchariſtiam non in pane fermentato, ſed in pane Azymo confici debere, quia Chriſtus, pridiè quàm moreretur, ſupremum Paſcha cum Diſcipulis ſuis peragendo, mandu-

manducavit Agnum Paſchalem in poſteriori veſpera diei 14. menſis Niſan, à qua die apud Iudæos incipiebat prima dies Azymorum, & obſtringebantur abſtinere omnino à pane fermentato; quæ Lex de abſtinentia à pane fermentato, non obligat Judæos in poſteriori veſpera diei 13. menſis Niſan, cùm ab hac die initium non haberet prima dies Azymorum, eſſetque illis integrum ac licitum per totam illam diem decimam tertiam comedere panem fermentatum; ſed illos tantùm obligabat in poſteriori veſpera diei 14. menſis Niſan, à qua die auſpicabatur Feſtivitas Azymorum, & Judæis incumbebat obligatio veſcendi pane Azymo, omni ex ædibus ſuis repudiato & ablegato penitùs pane fermentato. Si igitur Chriſtus anno, quo in Crucem actus eſt, Agnum Paſchalem comediſſet in poſteriori veſpera diei 13. menſis Niſan, Sacroſanctam Euchariſtiam, quam in ultima Cæna inſtituit, confeciſſet in pane fermentato, & non Azymo, ſicque præferenda eſſet praxis Græcorum Schiſmaticorum, in pane fermentato Euchariſtiam conſecrantium, praxi totius Eccleſiæ Latinæ, quæ Euchariſtiam dumtaxât conficit in pane Azymo, & non in fermentato; quod tamen nemo Catholicus dicere audeat. Ut igitur Eccleſiæ Latinæ, Euchariſtiam in pane dùmtaxàt Azymo conſecrantis, praxi ſua conſtet veritas, dicendum eſt, Hebræos, antequàm diſcederent ex Ægypto, Agnum Paſchalem immolaſſe, & manducaſſe in poſteriori veſpera diei decimæ quartæ menſis Niſan, ac

ſubindè Chriſtum Dominum,qui erat Legis obſervantiſſimus, Agnum itidèm Paſchalem,anno quo mortuus eſt, comediſſe cum Diſcipulis ſuis in poſteriori veſpera diei 14. menſis Niſan, & Sacroſanctam Euchariſtiam in pane Azymo conſecraſſe. Sed dicis: *Quì fieri potuit, ut in Ægypto innumerabilis illa Judæorum multitudo (erant enim, ut ait Scriptura Sacra, ſexcenta millia hominum armatorum, non computatis aliis) potuerit intrà tàm anguſtum temporis ſpatium, quod fluxit à poſteriori veſpera diei 14. menſis Niſan uſque ad diluculum diei 15. ejuſdem menſis, quo Judæi egreſſi ſunt ex Ægypto, ſic ſe præparare ad iter, opulentam ab Ægyptiis mutuari ſupellectilem, congregari ex diverſis locis, & in unum convenire locum, ad profectionem à Moyſe deſtinatam?* At, difficultatem iſtam nullo negotio ſuperabis, ſi advertas, Hebræos in Ægypto fuiſſe à *Moyſe* aliquot retrò actis diebus admonitos, ut ſeſe ad iter præpararent. Legimus quippè cap. 12. Exodi, Moyſem præcepiſſe Judæis, ut unuſquiſque decimâ die menſis Niſan (hoc eſt, quinque circitèr diebus, priuſquàm Judæi excederent ex Ægypto) tolleret Agnum per familias & domos: Decimâ die hujus menſis (ait Moyſes Hebræis in Ægypto) *tollat unuſquiſque Agnum per familias & domos ſuas ..... & ſervabitis eum ad quartam decimam menſis hujus* (ſeu Niſan) *immolabitque eum multitudo filiorum Iſrael uſque ad veſperam.* Potuerunt itaque Hebræi, quinque diebus ante profectionem ſuam ex Ægypto moniti à *Moyſe*, facilè ſe præparare ad iter, & anguſtias etiam, ſi quæ fuerunt, temporis, diligentiâ

gentiâ ſupplere. Adde etiam, Hebræos in Ægypto hac nocte, quâ Angelus omnia Ægypti primogenita interfecit, ſervatis tantùm Hebræis, quorum ædes rubebant ſanguine Agni, domi ſuæ concluſos non remanſiſſe; quamvis enim *Moyſes* prohibuiſſet Hebræis, ne quis egrederetur oſtium domûs ſuæ uſque mane, ubi tamen ex comploratione Ægyptiorum intellexerunt Hebræi, omnium Aegypti primogenitorum cædem ab Angelo exterminatore eſſe factam, omni abjectâ cunctatione ex ædibus ſuis abierunt, eruperunt, & in locum à *Moyſe* indictum, certatìm convolarunt, urgentibus præſertim Aegyptiis, tot inopinatis cladibus attritis.

D. Nondùm ſatis intelligo, cur *Moyſes* inſtituerit hanc Feſti Azymorum ſolemnitatem, & cur etiam hic Azymorum Feſtus inciperet dumtaxàt à poſteriori veſpera diei 14. menſis Niſan, non verò à poſteriori veſpera diei 13. ejuſdem menſis, ſicut mox obſervaſti.

M. Hunc Azymorum Feſtum eô potiſſimùm fine inſtituit *Moyſes*, ut Judæi fixam jugitèr haberent recordationem inſignis illius beneficii, quo Angelus vaſtator omnes ad unum Aegypti primogenitos occidit, ſed ſalvos & incolumes reliquit Hebræos, quorum poſtes tincti erant ſanguine Agni, quique ab Aegyptiis expulſi, citò & abſque mora ſeſe itineri accingere debuerunt, nec per temporis anguſtias expectare potuerunt, donec panis eſſet fermentatus, ſed (ut ait Scriptura Sacra, cap. 12. Exodi) *conſperſam farinam coxerunt, & fecerunt*

ſubcinericios panes Azymos. Ut igitur tanti beneficii, quod Hebræi à Deo acceperant, ſenſum ex eorum animis nulla obliteraret ætas, *Moyſes* hanc Azymorum inſtituit Feſtivitatem, ſanxitque Legem, quâ deinceps Hebræi obſtringebantur per ſeptiduum abſtinere à pane fermentato, & comedere dumtaxàt panes Azymos. *Septem diebus*, inquit Moyſes, *erunt Azyma, in die primo non erit fermentum in domibus veſtris.* Solemnitas autem primæ diei Azymorum incipiebat à poſteriori veſpera diei 14. menſis Niſan, quia Judæi feſtos ſuos dies ab occaſu Solis ad alium occaſum ducebant, adeò ut noctem ſequentem, & diem craſtinum ad noctem uſque excluſivè complecterentur, juxtà illud Lib. Levit. cap. 17. *A veſpera uſque ad veſperam celebrabitis Sabbata veſtra.* Per Sabbata autem quælibet feſta, maximè verò ſolemnia, intelliguntur. Cùm igitur prima dies Azymorum, quæ erat apud Judæos ſolemnis, ſemper incideret in diem 15. menſis Niſan, ejus proindè feſtivitas incipiebat à poſteriori veſperà diei 14. ejuſdem menſis. Quemadmodùm autem primus Azymorum dies apud Judæos Feſtus ſolemnis eſt, ita & ſeptimus dies, quia, ſicut in primo Azymorum die ex dura captivitate Aegyptiaca in libertatem aſſerti ſunt Hebræi, ita in ſeptimo Azymorum die, *Pharao*, Ægyptiorum Rex, qui furens animi, quo angebatur tot hominum millia Regno ſuo & poteſtati decedere, eos cum ingenti exercitu inſequutus eſt, videnſque Mare Rubrum Populo Iſraelitico, cedentibus in latera aquis, velut in continenti, iter pervium feciſſe,

feciſſe, Mare, quâ patebat, ipſe ingreſſus, mox relabentibus aquis, cum omni exercitu, curribus, armis, & inſtrumentis, oppreſſus ac deletus fuit.

D. Quid typicè præfigurabat, ſeu ſignificabat Agnus iſte Paſchalis, quem Iſraelitæ, jubente *Moyſe*, comederunt, priuſquàm diſcederent ex Aegypto?

M. Agnus iſte, quem Iſraelitæ comederunt antequam egrederentur ex Aegypto, præfiguravit *Jeſum Chriſtum*, Salvatorem noſtrum, quem ſub Agni typo, Prophetæ & Apoſtoli adumbrarunt; quique, quamdiù vixit, manſuetudine, modeſtiâ, patientiâ, fuit Agno reverà ſimillimus. Hanc ſimilitudinem inter Agnum Paſchalem, quem in Aegypto immolarunt Hebræi, & Jeſum Chriſtum, quem Hebræi paritèr morti tradiderunt, facilè percipies ex variis, quos hîc ſubjiciam, typis ac figuris. In primis, ſicut in Aegypto hi homines, qui poſtes ædium ſuarum tinctos non habebant ſanguine Agni Paſchalis, fuerunt ab Angelo exterminatore vitâ mortali privati: ſic illi omnes, qui ſanguine Chriſti non ſunt aſperſi, æternam mortem incurrunt. Iſraelitæ, poſt mactationem Agni Paſchalis, excuſsâ captivitate Aegyptiacâ, libertatem recuperarunt, & in terram promiſſam ingreſſi ſunt. Jeſus Chriſtus per effuſionem ſanguinis ſui redemit nos à captivitate diaboli, cui eramus antehàc mancipati; nobiſque aditum fecit ad Regnum Cælorum, quod anteà omnibus per peccatum originale erat occluſum. Iſraelitæ poſt mactationem Agni Paſchalis diſ-

ceſſerunt ex Aegypto onuſti ſpoliis Aegyptiorum: Jeſus Chriſtus per mortem ſuam *expoliavit Principatus & Poteſtates, traduxit confidentèr, palàm triumphans illos in ſemetipſo*, ſicut ait Apoſtolus *Paulus*, Epiſt. ad Coloſ. c. 2. v. 15. Agnum ſine macula Iſraelitæ immolarunt in Aegypto: Jeſus Chriſtus appellatur à S. *Petro* Epiſt. 1. c. 1. v. 19. *Agnus immaculatus*, id eſt, ab omni peccato immunis. Et S. *Paulus* Epiſt. ad Hebræos cap. 7. v. 26. loquendo de Chriſto, ait: *Talis enim decebat, ut nobis eſſet Pontifex; ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus . . . . qui per Spiritum Sanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo.* Agnum Paſchalem Iſraelitæ in Aegypto immolarunt in medio menſe Niſan; eo ipſo tempore, quo immolatus eſt Jeſus Chriſtus. Agnum Paſchalem in Aegypto immolavit univerſa multitudo filiorum Iſrael: Jeſum Chriſtum, verum Agnum, qui tollit peccata Mundi, morti addixerunt Sacerdotes, Scribæ, Phariſæi, & univerſus Judaicus Populus. Agnum Paſchalem in Aegypto Iſraelitæ feſtinantèr comederunt, calceatis pedibus, baculos in manibus geſtantes, & ad iter expediti, ſicut ſuperiùs obſervavimus: Jeſus Chriſtus intrà paucas horas proditus, captus, ad varia Tribunalia, videlicèt, *Annæ*, *Caiphæ*, *Pilati*, & *Herodis* ductus eſt, damnatus, flagellatus, & in Monte Calvariæ actus in Crucem. Poſtremò, ut mittam alios typos: ſanguis Agni Paſchalis in Aegypto, domorum foribus aſperſus, Iſraelitis ſignum ſalutis & libertatis fuit: Ieſu Chriſti ſanguis pretium & cauſa ſalutis, atque libertatis omnium hominum eſt. Hos ty-

poſ,quibus Agnus Paſchalis, in Ægypto immolatus, adumbravit Jeſum Chriſtum perpendens S. *Auguſtinus* Tractatu 50. in *Joannem*, ait: *Illa celebratio umbra erat futuri: Quid eſt umbra futuri? Prophetia Chriſti pro nobis paſſuri, ut tranſiret umbra & lux veniret, & tranſiret ſignificatio, & veritas teneretur. Habebant ergò Judæi Paſcha in umbra, nos in luce. Quid enim opus erat, ut eis Dominus præciperet, per ipſum feſtum diem ovem occidere, niſi quia ille erat, de quo prophetatum eſt: ſicut ovis ad immolandum ductus.* Hinc inter Rabbinos, Rabbi *Bechai*, cujus teſtimonium profert doctiſſimus *Joſephus de Voiſin* in ſuis Annotationibus in cap. 4. Partis 2. *Pugionis Fidei*, noſtri *Raymundi Martini*, diſertè aſſerit, Redemptionem noviſſimam, quæ in fine dierum fieri debet per Meſſiam, fore ſimilem Redemptioni Ægyptiacæ: *Quippè*, inquit ille Rabbinus, *hæ duæ*, redemptiones, *ſimiles ſunt inter ſe, & traditio Prophetarum eſt, redemptionem noſtram fore ſimilem redemptioni Ægyptiacæ in multis rebus; præſtantiorem tamen futuram, majoremque in cordibus futuram Dei notitiam.* Sed de Agni Paſchalis immolatione in Ægypto factâ plura impræſentiarùm dicere non vacat, quia, ne longiùs, quàm par ſit, præſens noſtrum protrahamus Colloquium, cæteras quæſtiones, quas multi Interpretes & Commentatores Scripturæ Sacræ, aliique viri eruditi, prolixè tractare ſolent, nimirùm de loco, ubi poſt exitum Iſraelitarum ex Ægypto mactari, & immolari debebat Agnus Paſchalis? De Agni Paſchalis ſacrificii Miniſtris, de Convivis Agni Paſchalis; deniquè

deniquè de Ritibus Sacrificii, & convivii Agni Paſchalis: Has, inquam, quæſtiones, quæ ad Legem, quam *Moyſes*, poſt egreſſionem Iſraelitarum ex Ægypto, inſtituit ac promulgavit, pertinent, opportuniùs dirimemus in noſtris Colloquiis in Hiſtoriam quartæ Mundi Ætatis, ubi de Lege Moſaica, juxtà ordinem Hiſtoriæ Sacræ, datâ operâ diſſeremus. Noſtrum itaque hìc claudo Colloquium. Tu verò, cariſſimè Diſcipule, honeſtiſſimo, ſuaviſſimoque Sacrarum Litterarum ſtudio, ac virtutis amore animum tuum domi recreare, & refocillare ſatage. Si enim (ut ſpero) amore virtutis, & jugi Scripturæ Sacræ ſtudio contempſeris cætera Mundi bona, te innocuum, purum, caſtum, integrum, & incorruptum ſervabis: intelliges nihil præter Sacrarum Litterarum ſtudia eſſe dulce; nihil, præter Dei cognitionem, habere amabile: Verbo dicam, ſanctioribus deditus ſtudiis, animum tuum efferes altiùs ad guſtandam divinam excellentiam, reliqua verò Mundi bona, quæ ſupremo tandèm guſtu amara evadunt, tanquàm infirma, momentanea, corruptibiliora fuco, & jejuniora papilionibus volantibus, relinques, fugies, contemnes, abjicies, ac conculcabis, contentus te ipſo, & Scripturæ Sacræ lectione, quæ per ſe tàm dulcis, tàmque jucunda eſt, ut incredibiles amatoribus ſuis afferat voluptates. Vale igitur, & hæc, ad tuos lares reverſus, ſedulò meditare, ut indè ad Muſeum noſtrum poſtridiè doctior ac ſapientior regrediaris.

COL-

COLLOQUIUM TERTIUM,

In quo referuntur Patriarcharum tertiæ Mundi Ætatis, præcipua Geſta & Scripta, quæ Jeſum Chriſtum, *verum Meſſiam, vel adumbrant, vel vaticinantur, ibidèmque in putandis annis Patriarcharum ejuſdem Ætatis accurata ſtabilitur Chronologia.*

D. IN Patriarchis *Abrahamo*, ejuſque filio *Iſaaco*, viris ſanctimoniâ vitæ clariſſimis, multa fuiſſe & divinitùs dicta & piè geſta, quæ referebantur ad *Jeſum Chriſtum*, verum Meſſiam, in quem crediderunt, & venturum ſpectarunt, certiſſimè jam ſcio. Novi etiam, Patriarcham *Jacobum*, filium *Iſaaci*, ſuis; quæ retuliſti, præclarè geſtis præfiguraſſe Jeſum Chriſtum, eumque venturum prænunciaſſe inſigni iſto vaticinio: *Non auferetur ſceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium.* Geneſis cap. 49. Quocircà, in hocce Colloquio, ne actum agere videamur, de geſtis trium illorum Patriarcharum, *Abrahami*, *Iſaaci*, & *Jacobi*, ſermonem inſtituere non debemus, ſed ſat ſuperque ſufficiet, cæteros tertiæ Mundi Ætatis indicare Patriarchas, qui vel typum Jeſu Chriſti egregiis ſuis factis geſſerunt, vel ſuis Scriptis eum venturum prædixerunt. M.

M. Inter Patriarchas tertiæ Mundi Ætatis, nullus eſt, meâ quidèm ſententiâ, qui evidentiùs Jeſu Chriſti, Servatoris noſtri, typum geſſerit, quàm *Joſephus*, filius Patriarchæ *Jacobi*. At enim primò, cùm *Joſephus*, præ fratribus ſuis, à patre *Jacobo* plus diligeretur, fratrum ſibi conflavit invidiam, odiumque concivit: Idem contigit Jeſu Chriſto, cujus Doctrinæ repugnarunt Judæi, eumque, quandiù vixit, pariter inſectati ſunt, conviciis proſcindendo, inceſſendo dicteriis, argutiis cavillando, fodicando actiones, miracula eludendo. Prætereà, ſomnia Patriarchæ *Joſephi*, quæ ſummam ei dignitatem portendebant, in Jeſu Chriſto fuerunt ad amuſſim impleta. Nam Jeſus Chriſtus à ſuis fratribus fuit adoratus, nec allegoricè tantùm, ſed reverà Sol, Luna, & reliquæ ſtellæ eum, tanquàm ſupremum omnium rerum Dominum Agnoverunt. Advenienti *Joſepho*, mortem fratres meditantur: *Venite*, inquiunt, *occidamus eum*: Veniente per Incarnationem ad homines *Jeſu*, dicunt Iudæi: *Morte turpiſſimâ* condemnemus eum. Venditur *Joſephus* à fratribus ſuis, viginti, vel, ut alii putant Scripturæ Sacræ Interpretes, triginta nummis, teſtibus *Ambroſio* & *Auguſtino*: Ieſus Chriſtus à Iuda, proditore, triginta quoque nummis venundatus eſt. Cruenta *Joſephi* tunica, ad patrem *Jacobum*, cruentam mortem Ieſu Chriſti ſignificat. Apud *Putipharem*, Præpoſitum Cubiculariorum *Pharaonis*, Ægyptiorum Regis, ſerviit *Joſephus*: Ieſus Chriſtus, ut inquit Apoſtolus, *ſemetipſum exinanivit formam ſervi accipiens*. Ioſephus,

ſephus, carcere clauſus, duos inter reos, alteri mortem, alteri ſalutem & libertatem vaticinatur, eumque orat, ut ſuæ priſtinæ dignitati reſtitutus illius meminerit: Ieſus Chriſtus, affixus Cruci inter duos latrones, unum condemnat, alteri in extremis veniam petenti æternam felicitatem ſpondet, cùm ab eo rogaretur, ut Regnum adeptus, memor ipſius eſſet: *Memento mei, dùm veneris in Regnum tuum.* Ad *Joſephi in* Ægypto *nutum frumenta populis vendebantur*, ut ait Moyſes: Ieſus Chriſtus panem & eſcas populis eſurientibus non ſemel ſubminiſtravit. Ipſe palàm profitetur, ſe eſſe panem vitæ, panem vivum, qui de Cælo deſcendit, & eum, qui venerit ad ipſum, non ampliùs eſuriturum, & qui panem hunc manducaverit, non moriturum. *Joſephus* fratribus ſuis fuit cauſa ſalutis, ideòque ſic eos allocutus eſt: *Pro ſalute veſtra miſit me Deus ante vos in Ægyptum ..... Præmiſitque Deus, ut reſervemini ſuper terram.*, Geneſis cap. 45. v. 5. & 7. Nec ſolùm ſuos fratres, & Ægyptios, ſed exteras quoque gentes fame laborantes ſublevavit, & *Salvator Mundi*, à Pharaone, Ægyptiorum Rege, dictus eſt; Hæc autem omnia mirum in modum quadrant in Ieſum Chriſtum, qui reverà fuit *Salvator totius Mundi.* Fratres ſuos dimittens *Joſephus*, præceptum hoc dat proficiſcentibus: *Ne iraſcamini in via*, Geneſis cap. 45. v. 24. Ieſus Chriſtus, à Diſcipulis ſuis abiturus ad patrem ſuum, eis potiſſimùm pacem reliquit: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis*, Evang. *Joannis* cap. 14. v. 27. Rex *Pharao* jubet Ægyptiis, ut coràm *Joſepho*

in genua procumbant, vult inſuper, ut tota Ægyptus ab ipſo pendeat, ſitque *Joſephus* alter à Rege: Deus exaltavit Ieſum Chriſtum, & *donavit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ut in nomine Jeſu omne genu flectatur*, ſicut ait Apoſtolus Epiſt. ad Philipp. cap. 2. v. 9. Deniquè de Ioſepho ſic fatur moriens Patriarcha *Jacobus*: *Filius accreſcens Joſeph, filius accreſcens*: De Chriſto Domino teſtimonium perhibens *Joannes Baptiſta*, ait: *Oportet illum* (ſeu Ieſum Chriſtum) *creſcere*, Evang. *Joannis* cap. 3. v. 29. Cujus incrementi in Chriſto figura itidèm fuit lapis ille, qui (ſicut ſcribit Propheta *Daniel*, cap. 2. v. 35.) *Factus eſt mons magnus, & implevit univerſam terram.*

D. Incredibilitèr me delectant iſti typi, quibus antiqui Patriarchæ Ieſum Chriſtum venturum adumbrarunt. Video ſiquidèm, ejuſmodi typos ac figuras admirabili concordiâ & concentu quadrare cum vita Ieſu Chriſti, quam quatuor Evangeliſtæ accuratè deſcripſerunt, & cum exploratiſſima rerum multò poſt geſtarum hiſtoriâ, ac ſubindè Ieſum Chriſtum, quem Deus tot typis ac figuris, longè antè ejus adventum, delineari ac præfigurari voluit, eſſe illum ipſiſſimum Meſſiam, quem, poſt peccatum Adami, ad liberandum genus humanum ſe aliquandò miſſurum promiſerat, quemque tot ardentibus votis Patriarchæ omni ævo exſpectarunt. Perge itaque, ſi placet, alios indicare ſanctos ac præſtantes viros, qui in tertia Mundi Ætate typum Chriſti Domini geſſerunt.

M. Summæ patientiæ, quam Chriſtus Dominus

nus inter dira acerbiſſimæ ſuæ Paſſionis tormentorum ſupplicia exhibuit, imaginem tibi dabo patientiſſimum poſt hominum memoriam *Jobum*, quem Patriarcharum tertiæ Mundi Ætatis temporibus, & antè *Moſem* vixiſſe, colligo ex ipſius Hiſtoria, deſcriptâ in libro, qui *Jobi* nomine inſignitur. At enim, in tota illa *Jobi* hiſtoria ne minimum quidèm ſit verbum de Lege Moſaica, & de Prophetis; nulla extat admirabilium Dei operum ſive in longo in Terram Chanaan itinere, ſivè in Ægypto, ſivè in Deſerto, mentio. Quod quidèm argumento eſt, *Jobum*, & ejus amicos, qui ad illum conſolandum acceſſerant, antè *Moyſis* tempora vixiſſe; nec enim credibile eſt, *Jobum*, ejuſque amicos, ſi *Moyſe* poſteriores fuiſſent, voluiſſe hæc omnia tàm alto prætermittere ſilentio. Præterea, in eadem hiſtoria legitur, *Jobum* ſolitum eſſe offerre ſacrificia; quod certè licitum dumtaxàt fuit antè Legem Moſaicam; nam poſt promulgationem Legis Moſaicæ ſolis Sacerdotibus Aaronicis, ſivè his, qui erant è Tribu *Levi*, ſacrificia in Templo offerre fas erat. Pluribus encomiis *Jobum*, tanquàm virum eximiâ patientiâ præditum, celebrant ſancti Patres, videlicèt *Origenes* Hom. 4. in Ezechielem, *Tertullianus* cap. 14. lib. *de Patientia*, *Cyprianus* in lib. *de Bono patientiæ*, *Hieronymus* Epiſt. 103. *Baſilius* Hom. 4. *de Gratiarum actione*, *Auguſtinus* Serm. 105. *de Tempore*, *Gregorius M.* Præfat. in Librum *Jobi*, ubi ait, *Jobum* non tantùm loquendo, ſed etiam patiendo, Chriſtum prophetaſſe, & venturi cum ſuo corpore Redemptoris typum inſinuaſſe. Al-

ludit

Iudit autem S. *Gregorius M.* ad celebre iſtud vaticinium, quod *B. Jobus* vivâ fide in Verbum Divinum, carne indutum, animatus, cap. 19. libri, qui ejus nomine inſignitur, protulit, dicens: *Scio, quod Redemptor meus vivit, & in noviſſimo die de terra ſurrecturus ſum: & rursùm circumdabor pelle meâ, & in carne mea videbo Deum meum, quem viſurus ſum ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius. Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.* Propheta *Ezechiel* cap. 14. ſuæ Prophetiæ, *Jobum* cum *Noemo* & *Daniele* laudat, atque Catholica Eccleſia *Jobum* veneratur ut ſanctum, ejuſque meminit Martyrologium Romanum die x. menſis Maii, Menologium Græcorum octavo Idus ejuſdem menſis. De patria, è qua oriundus eſt *Jobus*, ſeu an Idumæus, vel Chananæus fuerit? Non convenit inter ſanctos Patres, & Scripturæ Sacræ Interpretes. Probabilius tamen eſt, illum fuiſſe natione Idumæum, quia *Jobus* habitavit in terra *Hus*, ut conſtat ex libri *Jobi* exordio, videlicèt cap. 1. v. 1. ubi hæc leguntur: *Vir erat in terra Hus, nomine Job, & erat vir ille ſimplex, & rectus ac timens Deum, & recedens à malo.* Porrò, Terram *Hus* ſitam fuiſſe in Idumæa ſcribit *Hieremias*, Propheta, cap. 4. *Threnorum*; *Gaude*, inquit, *filia Edom, quæ habitas in Terra Hus.* Edom autem eſt in Idumæa, quæ eſt vicina Arabiæ. Hinc, viri, Geographiæ periti, Terram *Hus*, patriam *Jobi*, collocant ad Orientem in ſcenitide Arabiæ, cui à Septemtrione Meſopotamia, & Euphrates fluvius; ab ortu Babylonia & Chaldæa; ab occaſu Syria & Paleſtina;

leſtina; à Meridie Arabiæ felicis Montana. Addo etiam, quòd amici *Jobi*, qui ad illum conſolandum venerant, ſcilicèt *Eliphaz Themanites*, *Baldad Suhites*, & *Sophar Naamathites*, vel Idumæi fuerunt, vel Idumææ finitimi, ſicut docent periti Scripturæ Sacræ Interpretes.

D. *Jobum* fuiſſe genere Idumæum, non ita facilè aſſentior. Erat enim *Jobus*, ſicut patet ex eo, quod mox laudaſti, Scripturæ Sacræ teſtimonio, *vir ſimplex*, *ac timens Deum* &c. Idumæi autem Ethnicorum Religioni addicti fuerunt uſque ad tempora *Joannis Hircani*, Judæorum Pontificis atque Regis, qui Idumæos armis domuit, adegitque, ut, acceptâ circumciſione, ad Iudæos aggregarentur. Credibile igitur non eſt, *Jobum*, qui ſupremi Numinis notitiâ pollebat, ſuos natales debuiſſe Idumææ, quæ in ſumma veri Dei ignoratione verſabatur, & Idolorum atque ſuperſtitionum tenebris erat infuſcata.

M. Idumæi, qui ab *Eſau*, primogenito Patriarchæ *Jacobi*, originem ducunt, per certum aliquod tempus ſincerum Dei cultum retinuerunt; ſed poſteà in Idololatriam prolapſi, ex ea dumtaxàt emerſerunt, quandò à *Joanne Hircano*, Iudæorum Pontifice, victi, jugum ſubire, & Nationi Iudaicæ ſubdi cæperunt, juxtà illud Scripturæ Sacræ: *In Idumæam extendam calceamentum meum*, *mihique alienigenæ ſubditi facti ſunt*. At, *Jobus* ortus eſt in Idumæa, eo tempore, quo in illa vigebat veri Dei cultus, ſicut non obſcurè innuere videtur Scriptura Sacra cap. 36. lib. Geneſis v. 31. 32. & 33. ubi hæc

hæc ſcribit Moſes: *Reges autem, qui regnaverunt in Terra Edom, antequàm haberent Regem filii Iſrael, fuerunt hi: Bela, filius Beor, nomenque urbis ejus Denaba. Mortuus eſt autem Bela, & regnavit pro eo* IOBAD *filius Zare de Boſra.* Idem repetitur lib. 1. Paralipomenon cap. 1. v. 43. & 44. Septuaginta verò Interpretes in ea clauſula, quam libro *Iobi* attexuerunt, quæque reperitur in omnibus Codicibus Græcis, docent, hunc *Iobad*, qui, teſte ſacro Scriptore *Moyſe*, fuit ſecundus Rex Idumæorum, & Pronepos *Eſau*; eumdem eſſe cum *Iobo*. Sic enim, aiunt: *Iobad qui vocatur Iob, habitavit in finibus Idumææ & Arabiæ, & accepit uxorem Arabiſſam.* Si igitur, juxtà hanc clauſulam, libro *Iobi* à lxx. Interpretibus adtextam, quamque antiqui Scripturæ Sacræ Interpretes, & ſpectatiſſimi Patres, genuinam agnoſcunt, iſte *Iobad*, qui fuit pronepos *Eſau*, & Rex Idumæorum ſecundus, idem ſit ac *Iobus*, planè compertum erit, Idumæos adhùc veri Dei cultores extitiſſe, quandò in Idumæa natus eſt *Iobus*. Quis enim credat, Idumæos, qui veri Dei Religionem ab *Eſau* acceperant, tàm citò ab eà defeciſſe, ut regnante in Idumæa *Iobad*, qui fuit pronepos *Eſau*, ſecundus Idumæorum Rex, & idem omninò ac *Iobus*, Idola coluerint? Probabilius itaque eſt, Idumæam, quandò in ea natus eſt *Iobus*, veri Dei adhùc cultricem fuiſſe. Hìc autem obitèr velim obſerves, Deum, qui *Iobum* elegerat, ut heroicæ patientiæ exemplar fidelibus præberet, utque Ieſu Chriſti, qui verè fuit *vir dolorum*, inſignis typus eſſet, nomen *Iobi*, huic ſancto viro

ro imponi voluiſſe: *Job quippè* (ait S. *Gregorius M.* cap. 8. Præfationis in librum *Jobi*) *interpretatur dolens. Quo nimirùm dolore vel Mediatoris Paſſio, vel ſanctæ Eccleſiæ labor exprimitur, quæ multiplici præſentis vitæ fatigatione cruciatur.* Et hinc etiam eſt, quòd Deus voluit, ut *Iobus*, qui, ſicut conſtat ex ipſius hiſtoria, antehàc potentiſſimus & opulentiſſimus erat, adverſo fortunæ caſu jactatus, egeſtatem, calamitatem, dolorem, derelictionem, aliaſque hujuſmodi ſubiret miſerias, quò in his typum gereret chriſti Domini, qui, ut nemo neſcit, in Paſſione, ſua à Cognatis, à Diſcipulis, & ab ipſo Patre ſuo derelictus eſt, atque Judæorum furori permiſſus.

D. Nunc geſtit animus audire hiſtoriam *Iobi*, qui fuit typus Chriſti, Mediatoris & Redemptoris noſtri.

M. *Iobus* fuit inter omnes Orientales, ſeu Arabes, vir magnus, admirabilis, & ubique per Orbem terrarum celebratus. Pietatis athleta, per omnia genera certaminum tranſivit, ſimulque, devicto Diabolo, innumera erexit trophæa. Hic fuit opibus inclytus, ſed poſteà pauper, glorioſus & contemptibilis, ſeptem liberorum, & trium filiarum pater & orbus. Hic verſatus eſt in aulis regalibus, ſed idem fuit in ſterquilſnio. Hic fuit in ſplendida veſte, ſed poſt illam, in morſu tinearum. Hic poſſedit multa miniſteria, ſed idem ſuſtinuit multas contumelias à familiaribus,in ipſum inſurgentibus, ab uxore inſultante, à tribus amicis, *Elyphaz Themanite*, *Baldad Suhite*, & *Sophar Namathite*

thite, qui trium Idumææ finitimarum urbium, reguli erant, & ad illum conſolandum venerant, ei conviciantibus, & afflicto afflictionem addentibus. Omnia *Iobo* priùs velut è fonte effluebant, pecuniarum copia, potentiæ magnitudo, gloriæ acceſſio, pax & ſecuritas, honores & obſequium, corporis ſanitas & filiorum opulentia, nec erat in his quidquam moleſtum. Aderant illi divitiæ cum ſecuritate, proſperitas ſtabilis, atque optimo jure: Deus enim undique illum vallaverat; ſed poſt illa omnia receſſerunt, moxque innumeræ tempeſtates immigrarunt in domum illius: omnes, inquam, ac ſibi invicem ſuccedentes, ac perpetuæ, denique ſuprà modum, ſuprà quàm credi, & oratione exprimi poteſt. Siquidem univerſæ facultates ei actutum ereptæ ſunt, famuli, liberique præmaturâ violentâque morte oppreſſi ſunt, ad menſam & ipſo in convivio mactati. Tùm uxor, ad pietatem ejus ſubſannandam à malo ſpiritu ſubornata, in illum armabatur, ſuaſque machinas admovit viro juſto. Famuli porrò & amici, partim exſpuerunt in faciem ejus, quemadmodùm ait ipſe: *Non pepercerunt faciem meam conſpuere*: partim irruerunt in eum, & ex ædibus ſuis ejectus eſt, ac deinceps in ſterquilinio vitam egit. Vermium fontes ex ipſius corpore ſcatebant, membra ejus ſanguine undique diffluebant & ſanie, quam, acceptâ teſtâ, abſtergebat ipſe ſibi factus carnifex, dolor dolorem excipiebat, & cruciatus intolerabiles, & nox die moleſtior, & dies nocte terribilior, ſicut ipſe dixit: *Quum obdormiero, dico quandò erit dies? quandò ſurgo, rursùm dico,*

dico, quandò erit veſpera? Plenus dolorum ſum à veſpera uſque ad diluculum. Omnia præcipitia, omnia ſcopuli, nec eſt ullus qui conſoletur, qui inſultent innumeri. Attamen *Iobus* in tanta tempeſtate, tantiſque fluctibus adeò intolerandis conſtitit adversùs omnia generoſo & impavido prorsùs animo. Bonorum jacturam, liberorumque funera æquo animo tulit, in has voces erumpens: *Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut Domino placuit, ita factum eſt: ſit nomen Domini benedictum.* Ulcera fædiſſima, quibus Diabolus, permittente Deo, ipſum à planta pedis uſque ad verticem afflixerat, non minori patientiâ tulit. Uxoris,in eum ſævientis, proterviam his verbis redarguit ac compeſcuit; *Quaſi una de ſtultis mulieribus locuta es: ſi bona ſuſcepimus de manu Dei, mala quarè non ſuſcipiemus?* Trium amicorum quos mox memoravi, convicia & imprecationes æquâ mente toleravit, nec unquam vinci potuit, ut præ doloris impatientiâ aliquâ in parte peccaret. Quò factum eſt, ut, poſt hanc diuturnam, & à ſæculis inauditam patientiam, Deus non ſolum priſtinam incolumitatem reddiderit patientiſſimo *Iobo*, verùm etiam univerſa, quæ amiſerat, reſtituerit, & duplo majora addiderit. Finem vivendi fecit *Iobus* anno ætatis ſuæ ducenteſimo decimo ſeptimo. Hic eſt Electorum triumphus, ut nec in adverſa fortuna deſpondeant animum, nec in rebus proſperioribus inſoleſcant. Talis fuit B. *Iobus*, qui, ſicut ait *Severus Sulpicius* lib. 1. Hiſtoriæ Sacræ, *eò illuſtrior fuit, quòd neque opibus integris, quibus prædives erat, corruptus, neque amiſſis depravatus*

 tus

tus eſt. Hæc dùm audis, chariſſime Diſcipule, nec paupertate dejiciaris, nec divitiis intumeſce; ſed in rerum mutatione animum immutabilem, ſibique ſemper conſtantem retine, quia ſi ſtellæ,quæ ſunt in Cælis perpetuòque lucent, identidèm nonnullam recipiunt mutationem; ſi Sol & Luna interdùm deficiant, extremæ profectò dementiæ eſt, terrena pro ſtabilibus fixiſque ducere. Meditare ſæpiùs hæc S. *Ioannis Chryſoſtomi* verba in *Oratione quinta adversùs Iudæos : ſed quid dicis ?* ait ille eloquentiſſimus Doctor, *affligit te, premitque corporis morbus ? Atqui nondùm tanta paſſus es, quanta beatus ille Iob, immò ne minimam quidem partem malorum illius. Siquidèm, poſtquàm interiſſent greges & armenta cum cæteris omnibus, in prædam abductus eſt, & puerorum totus chorus, eaque omnia uno die peracta ſunt, ut non modò natura calamitatum, verùm etiam perpetuitas dejicere poſſet athletam. Poſt hæc omnia, vulnus accepit lethale, vidit vermes toto undique corpore ſcatentes, nuduſque ſedit in ſterquilinio, publicum iis, qui aderant, ſpectaculum, ille juſtus, ille pius, ille ab omni malo opere abſtinens. Nec hic quidèm erat malorum finis, ſed dolores addebantur diurni paritèr ac nocturni, novaque quædam & admirabilis illum fames oppugnabat: probra quotidiana, ſcommata, riſus, & in ſomnis terrores, cogitationum perpetua quædam conflictatio. Atqui uxor conſilium dedit, ut ab his omnibus malis liberaretur, ita loquens : Dic aliquod verbum adversùs Dominum, ac morere. Dic, inquit, blaſphemiam, & ab urgentibus malis liberabêre. Quid igitur ? Num ſubvertit ſanctum*

ctum illum virum mulieris conſilium? immò contrarium fecit, magiſque ſibi ſumpſit alas, ſic ut etiam increparet uxorem. Potiùs enim duxit, majoribus affici, cruciarique doloribus, innumeraque perpeti mala, quàm blaſphemiâ ullâ tantorum malorum relaxationem conſequi.

D. Niſi me præmonuiſſes, *Iobum* fuiſſe à Deo electum, ut typum gereret Ieſu Chriſti, Salvatoris noſtri, qui in Paſſione ſua diris tormentis excruciatus, à Cognatis, à Diſcipulis, & ab ipſo Patre derelictus eſt, atque Iudæorum furori permiſſus, vix ac ne vix quidèm huic hiſtoriæ *Iobi* aſſenſum præbere poſſem, meumque inducere in animum, hunc virum potentiſſimum & ditiſſimum ad illam extremam egeſtatem fuiſſe redactum, eumque, in ſterquilinio ſedentem, omni humano ſubſidio ita eſſe deſtitutum, ut ſaniem, ex ulceribus ſuis fluentem, teſtâ abſtergere cogeretur. Id mihi creditu difficile, & ſupra fidem hiſtoriæ eſſe videtur.

M. Quod à *Iobo*, ad extremam ſemel egeſtatem redacto, omnes cognati, & amici abalienati ſint, nec incredibile, nec tàm mirùm videri debet. In hoc ſiquidèm *Iobus* eamdem nactus & expertus eſt ſortem, quæ accidit multis, qui, toto eo tempore, quo illis arriſit fortuna, abundarunt amicis, ſed adverſo fortunæ flatu, dùm è florenti illo ſtatu fuerunt dejecti, confeſtim ab illis deſerti ſunt. Quis inter Reges potentior *Davide*? & tamen legimus in Libris Regum, *Davidem* relictum & proditum à ſuis, & totius penè Regni conſpiratione expoſitum ad mortem, tempore conjurationis Abſalonicæ.

Poſſem alia id genus congerere exempla, quæ ſtatui *Iobi* in extrema calamitate derelicti fidem conciliare poſſent, præſertim ſi audiamus Scripturam Sacram, quæ diſertè nos monet, Deum conceſſiſſe Diabolo in omnia *Iobi* bona, & corpus poteſtatem, eâ tamen Lege ut ipſi mortem non inferret. Legimus etiam in Libro *Tobiæ* cap. 2. v. 12. & ſeq. Deum permiſiſſe tentationem *Iobi*, & cæcitatem *Tobiæ*, ut poſteris daretur utriuſque eximiæ patientiæ exemplum: *Hanc autem tentationem ideò permiſit Dominus evenire illi* (ſeu Tobiæ) *ut poſteris daretur exemplum patientiæ ejus, ſicut & ſancti Iob .... Nam ſicut beato Iob inſultabant Reges, ita parentes & cognati ejus* (ſeu Tobiæ, qui, permittente Deo, cæcus evaſerat) *irridebant vitam ejus, dicentes: ubi eſt ſpes tua, pro qua eleemoſynas & ſepulturas faciebas?* Credibile igitur eſt, Diabolum poteſtate ſibi à Deo conceſſa, & antiquo nequitiæ ſuæ negotio uſum, graviſſima damna, plureſque morbos beato *Iobo* intuliſſe. Sed quænam fuerint illæ morborum ſpecies, quibus *Iobus* à Diabolo fuit afflictus? Incertum eſt, cùm hujuſmodi morbos clarè & ſpeciatim non exprimat Scriptura Sacra, nec nobis liceat in ea curioſiùs inquirere, quæ Deus ſilentii ſipario obtecta eſſe voluit. Doctiſſimus tamen *Auguſtinus Calmet*, Ordinis S. *Benedicti*, in Diſſertatione quam præfixit Commentario litterali in Librum *Iobi*, cenſet cum nonnullis modernis Scriptoribus, *Iobum* à capite ad talos fuiſſe perculſum leprâ, quam non diſcrepaſſe putat ab eo morbo, quem nunc Neapolitani appellant *Morbum Gallicum*,

licum, & verſâ vice Galli vocant *Morbum Neapolitanum.* At, utrùm eruditus ille Scripturæ Commentator ſuis conjecturis rem planè confecerit ? judicandum relinquo peritis Medicis, quibus ex officio incumbit, naturas & differentias morborum, queis confligantur corpora, examinare, diſcutere, ac definire.

D. Habetne hiſtoria *Iobi* certos veritatis characteres, qui eam omni ex parte indubitatam reddant ?

M. Hiſtoria *Iobi* certos habet veræ hiſtoriæ characteres, quos inter tres dumtaxàt hic recenſebo. In primis, antiqui Patres, quos ſuperiùs laudavi, de veritate hiſtoriæ *Iobi* nunquàm dubitarunt, ſed potiùs eximium illum & ſanctiſſimum Heroem præclaris elogiis celebrarunt, & Chriſtianis ceù patientiæ exemplar in adverſis imitandum propoſuerunt; immò Eccleſia, cùm Græca, tùm Latina B. *Iobo*, tanquàm admirandæ patientiæ viro, exhibet cultum, ut videre eſt apud *Ioannem Bailletum* in Tomo Sanctorum Veteris Teſtamenti ad diem 10. menſis Maii. Præterea, hæc *Iobi* hiſtoria deſcribitur in libro, qui *Iobi* nomine inſignitur, quem librum non ſolùm Hebræi in ſacrorum Voluminum Canonem referunt, ſed etiam ei ſacram & divinam authoritatem aſſerunt ac vindicant Summi Pontifices *Innocentius I.* in Epiſtola ad *Exuperium*, Toloſanum Epiſcopum, *Gelaſius*, Papa, in Concilio Romano lxx. Epiſcoporum, omnes ſancti Patres, cùm Græci, tùm Latini, & plura Concilia, videlicèt Charthaginenſe III. Synodus quinta generalis, in qua damnatus eſt *Theodorus*

dorus Mopſveſtenus, qui inter alios, quos effutiebat, errores, hiſtoriam *Iobi* tanquam fabuloſam explodebat, inſuper Concilium Tridentinum Seſſione 4. ubi liber *Iobi* ſacrorum Librorum Veteris Teſtamenti Canoni accenſetur. Denique Hiſtoria *Iobi*, quæ legitur in libro hujus ſancti viri nomine inſcripto, hos habet veritatis characteres, quibus à fabuloſa hiſtoria plané ſecernitur. Auctor quippè illius libri *Iobi*, non ſolùm illius ſancti viri proprium nomen adſcribit, ſed etiam ejus uxorem, & terram, cujus incola fuit, deſignat, liberorum ejus numerum, ac bona, quæ poſſidebat, ſingillatim recenſet, indicat etiam nominatim populos, qui bona ipſius diripuerunt, amicorum, qui illum adierunt, numerum, nomina, patriam exprimit, ſermones, quos invicem contulerunt, accuratè refert, poſtremò, ingens præmium, quod *Iobus* pietatis ac patientiæ ſuæ merito à Deo conſecutus eſt, reſtitutam ſanitatem, auctas opes, & numeroſam prolem oculis Lectoris ſubjicit ſacer libri *Iobi* Auctor. Quæ omnia eſſe veræ hiſtoriæ luculentiſſima argumenta ultrò fatebitur, quiſquis erit æquus rerum æſtimator. Non me fugit, *Joſephum*, Hebræum, in Antiquitatibus Judæorum verſatiſſimum, alto ſilentio hiſtoriam *Jobi* prætermiſiſſe. At, ex eo *Joſephi* ſilentio perperàm Hæretici occaſionem arripiunt, hanc *Jobi* hiſtoriam, ceu fabuloſam repudiandi: tùm quia multa, ad hiſtoriam ſacram ſpectantia, à *Joſepho* de induſtria aut omiſſa, aut interpolata fuiſſe demonſtrat clariſſimus *D'Andilli* in ſua Operum *Joſephi* Verſione

Verſione Gallicâ; tùm quia etiam *Joſephus* gentis ſuæ dumtaxàt Judaicæ hiſtoriam concinnandi provinciam ſuſceperat, ad quam cùm nihil conferre poſſet hæc hiſtoria *Jobi*, qui ex Populo Hebræo oriundus non erat, eam ideò ſilentio tranſmiſit. Addo etiam, *Ioſephum* unà cum Judæis admittere viginti duos libros in Canone Veteris Teſtamenti, adeòque ipſum ſacram & divinam auctoritatem tribuiſſe libro, qui nomine *Iobi* inſcribitur, ejuſque continet hiſtoriam: alioquì ſi hunc librum pro ſacro non habuiſſet, viginti tantùm & unum libros *Ioſephus* repoſuiſſet in Canone ſacrorum librorum Veteris Teſtamenti. Cùm igitur *Ioſephus* librum *Iobi* in Canonem ſacrorum librorum Veteris Teſtamenti retulerit, neceſſe prorsùs eſt, ut hiſtoriam *Iobi*, eo in libro exaratam agnoverit, tanquàm veram, ſinceram, & divinâ auctoritate munitam. Unum tamen eſt, ne quid diſſimulem, quod Heterodoxi ad nauſeam uſque opponere ſolent, ut omnem hiſtoriæ *Iobi* fidem adimere, eamque, ceu fabuloſam, rejicere poſſint. Dictitant enim, in hiſtoria *Iobi* multa offendi, quæ fabularum loco haberi debent, cujuſmodi ſunt Concilium Angelorum, cui ipſemet Deus præfuit, Colloquium Satanæ cum Deo, variæ quæſtiones Diabolo factæ à Deo, reſponſiones Diaboli, & aliæ id genus narrationes, quæ apertè fabulas olent. Verùm, hanc Hæreticorum objectionem facili negotio elidere ac exſufflare poteris, ſi ſemel advertas, in hiſtoria *Iobi* non omnia in ſenſu litterali eſſe accipienda, ſed quædam in ſenſu litterali, quædam in ſenſu figurato

gurato intelligi debere. In ſenſu litterali ſumenda ſunt ea, quæ in hiſtoria *Iobi* narrantur de perſona *Iobi*, de illius ſummis animi corporiſque doloribus à Diabolo, ita permittente Deo, ei inflictis, de jactura bonorum, & liberorum, de colloquiis ejus cum uxore & amicis, de illius eximia pietate, & heroicâ patientiâ, de recuperatione bonorum, de reſtituta ſanitate, de auctis opibus, de numeroſa prole, quam à Deo accepit in præmium invictæ patientiæ ſuæ. Hæc, inquam, in ſenſu litterali accipienda ſunt, in ſenſu autem figurato intelligi debent iſta, quæ in eadem *Iobi* hiſtoria narrantur de concilio Angelorum, cui præfuit Deus, de colloquio Dei cum Diabolo &c. Sed propter illas figuratas locutiones, quas ſæpiùs uſurpat Scriptura ſacra, in dubium revocari debere hiſtoriam *Iobi*, ſoli heretici affirmare poſſunt, qui contemptâ Eccleſiæ Catholicæ auctoritate, ac deſpecto Spiritu Sancto, in Libros Sanctos impunè graſſantur, atque pro nutu & arbitrio ſuo, quos volunt, recipiunt, quos verò nolunt, dictatoriâ auctoritate è Catalogo Librorum Sacrorum temerè expungunt.

D. Necdùm indicaſti nomen Auctoris libri, qui ſub nomine *Iobi* proſtat, & in quo deſcripta eſt ipſius hiſtoria.

M. De Auctore libri, qui *Iobi* nomine inſignitur, non una eſt omnium Scriptorum Eccleſiaſticorum ſententia. Quidam hunc librum ab ipſomet *Iobo* ſcriptùm eſſe putarunt, eô potiſſimùm ducti argumento, quod *Iobus* cap. 19. v. 23. illius libri hæc dicat: *Quis mihi tribuat, ut ſcribantur*

ſcribantur ſermones mei? quis mihi det, ut exarentur in libro, ſtylo ferreo, & plumbi lamina, vel celtè ſculpantur in ſilice? Sed quid aliud ex his *Iobi* verbis colligi poſſit, quàm vehemens deſiderium, quo optabat, ut hiſtoria ſua & ſermones conſcriberentur, certè non video. Præterquàm quòd, ſi *Iobus* eſſet reverà legitimus parens libri, qui ejus nomine inſcribitur, *Moyſes*, qui *Iobo* fuit poſterior, non eſſet primus omnium Gentium Scriptor, & tamen *Moyſem* eſſe primum Scriptorem omnium Gentium, conſtans eſt omnium ſanctorum Patrum ſententia. *Iobo* itaque adſcribi haud debet liber, qui ejus nomen præfert. *Codurcus* Præfatione in *Iobum*, cenſet, hunc librum, qui *Iobi* nomine inſcribitur, eſſe genuinum cujuſdam Idumæi Prophetæ fætum, vel à Propheta *Iſaia* fuiſſe ſcriptum. *Hugo Grotius*, Præfatione Comment. in *Iobum*, aſſerit, libri *Iobi* Auctorem Regibus *Davide* & *Salomone*, recentiorem eſſe. *Fridericus Spanhemius* cap. 13. *Hiſtoriæ*, quam concinnavit, *Iobi*, opinatur, hiſtoriam, quam nunc habemus, *Iobi*, conflatam eſſe à quodam Hebræo. Alii denique, librum, in quo deſcribitur hiſtoria *Iobi*, adjudicant *Moyſi*, qui ex Ægypto fugere coactus, eò quòd Ægyptium inſultantem Hebræo calce interemiſſet, & raptim occultaſſet ſabulo, ſeceſſit in eam Arabiæ partem, quam incolebant Madianitæ, & in eo ſeceſſu Madianitico, dùm ſummo perfrueretur otio, ſcripſit librum, ſeu hiſtoriam *Iobi*, ut Hebræos, ſuos Gentiles, in Ægyptiaca ſervitute graviſſimis laboribus & afflictionibus oppreſſos, propoſito heroicæ patientiæ

tientiæ exemplo ſolaretur, & ut ipſi ad aſpectum *Iobi*, qui in rebus adverſis æquam ſemper mentem ſervavit, addiſcerent fortitèr ac conſtantèr tolerare aſperrimam ſervitutem. Ad hanc poſtremam ſententiam, quæ eruditorum virorum, cùm veterum, tùm recentiorum ſuffragiis probatur, lubens ipſe accedo. Obitèr tamen velim advertas, *Moyſem*, in eo conſcribendo libro, qui *Iobi* nomine inſignitur, omnia, quæ ad hiſtoriam, ſeu ad vitam, mores, calamitatem, & proſperitatem *Iobi* pertinent, ſolutâ oratione narraſſe: verba verò *Iobi*, amicorum interlocutiones, ejuſdemque reſponſiones metricis numeris illigaſſe: quò ſit, ut hic liber partim proſâ, ſeu ſolutâ oratione, partim verſibus ſit concinnatus. Nihil autem deperit hiſtoriæ veritati, ſivè proſâ deſcribatur, ſivè metris illigetur numeris, cùm certum ſit, *Lamentationes Ieremiæ*, *Librum Pſalmorum*, *Canticum Moyſis*, *Canticum Deboræ & Barac*, aliaque Cantica legi in Scriptura Sacra, quæ ſunt verſibus illigata, & quæ tamen divinâ pollêre auctoritate nullus inficias ire audeat. Legeſis Diſſertationem *De Poetice Hebræorum*, quam *Auguſtinus Calmet*, Monachus Benedictinus, præfixit ſuo *Commentario litterali* in librum Exodi.

D. Nunquàm profectò, pace tuâ dixerim, adducar ut credam, *Iobum*, in ſterquilinio jacentem, ejuſque uxorem, & amicos, qui cum ipſo interloquebantur, carmina, poetarum more, ex tempore fudiſſe; nam, præterquàm quòd, id difficile & inſolens fuiſſet, non congruebat certè hic Poeticè loquendi modus infeliciſſimo

liciſſimo huic ſtatui, ad quem redactus erat *Jobus*, non tàm homo, quàm putridum cadaver. Ut quid ergò *Moyſes*, quem dicis eſſe Auctorem libri, qui *Jobi* nomine inſcribitur, inducit ſanctum illum virum poeticè loquentem. Addo etiam ſtylum, quo in conſcribendo Pentateucho uſus eſt *Moyſes*, eſſe facilem, pervium, familiarem, & omninò alienum à ſtylo poetico, quo librum *Jobi* partim exaratum eſſe mox innuiſti. Quæ ſtyli diverſitas hàud obſcurè probare videtur, *Moſem* non eſſe Auctorem libri *Jobi*.

M. Nullus dubito, quin *Jobus*, ejus uxor, & amici patrio & familiari ſermone in ſuis interlocutionibus uſi fuerint. At, *Moyſes*, qui *Jobi* hiſtoriam deſcripſit, ſtylum adhibuit poeticum, ſententiarum plenum, illamque, ut populares ſuos Hebræos, in Ægypto captivos, ad patientiam, & ad malorum tolerantiam extimularet, novis additis ornamentis condecoravit, ita ut in hoc *Iobi* libro verborum collocatio, ſententiarum digeſtio, Dialogi compoſitio, Interlocutorum diſpoſitio & diſtinctio, figurarum concinnitas, & reliquus ſermonis ornatus *Moyſi*, hujus libri Auctori, tribui debeat. Quòd ſi aliquid grandius ſonare videtur liber *Iobi*, crebrioribuſque diſtinctus luminibus ac ſententiis, quàm ſit Pentateuchus, à *Moyſe* exaratus: *Memineris* (inquit illuſtriſſimus *Daniel Huetius*, Epiſcopus Abrincenſis, in ſua Demonſtratione Evangelica, Propoſitione IV.) *hunc Iobi librum fuiſſe à Moſe ſcriptum, cùm florentibus annis vigeret felix piæ mentis calor; Pentateuchum verò ab eodem*

eodem Moſe eſſe ſcriptum, cùm per ſenectam jam ætatem ignea vis animi deferbuiſſet, tametſi in Hymnis, ſeu Canticis, quæ in Pentateucho occurrunt, ad ſublime & magnificum dicendi genus ſplendidè aſſurgat Moſes. Si autem quæras, quo pactò *Moſes*, Hebræus, & in Ægypto natus, habere potuerit notitiam hiſtoriæ *Iobi*, hominis Arabis, & eorum adverſæ fortunæ caſuum, quos vir ille juſtus patientiſſimè in Arabia toleravit? Reſpondebo *Moyſem* in ſeceſſu ſuo Madianitico, ubi per quadraginta annos verſatus eſt apud ſocerum ſuum *Iethro*, cujus filiam, *Sephoram* videlicèt, ſibi matrimonio junxit, facilè hiſtoriam *Iobi*, hominis Arabis, & inter ſuos clariſſimi, ex vulgi ſermone diſcere potuiſſe. Madianitæ quippè Arabica Gens eſt, Syrorum & Idumæorum vicina. Quid igitur mirum, ſi *Moyſes*, in Arabia degens, hiſtoriæ *Iobi*, hominis Arabis, & inter ſuos ſpectatiſſimi, notitiam habuerit, maximè, cùm hæc hiſtoria paulò antè contigerit, quàm *Moyſes*, fugiens ex Ægypto, in Regionem Madianitarum ſeceſſerit, eſſetque apud Madianitas lippis ac tonſoribus notiſſima. In hoc diuturno ſeceſſu ſuo Madianitico, *Moyſes*, proptèr congreſſum, quem cum exteris habuit, patriam, ſeu Hebraicam, loquelam (quod cæteris hominibus, qui peregrinas diù incolunt Regiones, uſu venire ſolet) inquinavit, & hinc eſt, quòd in *Iobi* libro, quem in hoc ſuo ſeceſſu Madianitico conſcripſit, occurrant Arabiſmi, Syriaſmi, utì notatum eſt à S. *Hieronymo*, nonnunquàm etiam Chaldaiſmi. At, poſtquàm *Moyſes*, relicto ſuo ſeceſſu Madianitico, ad

ad ſuos populares, ſeu Hebræos, reverſus eſt, loquelam ſuam Hebraicam excolere ac perpoli-re ſategit, omneſque ſordes, quas congreſſus exterorum ei aſperſerat, ita abſterſit, ut, quandò ad ſcribendum Pentateuchum animum appulit, majorem adhibuerit Linguæ Hebraicæ caſtitatem ac munditiem. Sed de hiſtoria *Iobi* ſatis dictum eſt. Nec enim otii & inſtituti noſtri eſt, in levibus ac futilibus, quas contrà librum *Iobi* proponunt Hæretici, diluendis objectionibus anxiè laborare ac deſudare. Conſule, ſi plura deſideres, illuſtriſſimum *Danielem Huetium* in ſua *Demonſtratione Evangelica*, propoſitione quarta.

D. Cùm Deus ſelegerit *Moyſem*, ut eſſet Dux & Legislator Gentis Judaicæ, è qua proditurus erat Meſſias, facilè mihi perſuadeo, hunc Judæorum Legislatorem geſſiſſe typum Jeſu Chriſti, veri Meſſiæ. At, quia Judæi hanc ſimilitudinem, quæ *Moyſem* inter & Jeſum Chriſtum intercesſit, obſtinatis animis negant, debes nunc paucis commonſtrare, quo pacto *Moyſes* rebus præclarè geſtis Jeſum Chriſtum, Salvatorem noſtrum, adumbrarit?

M. Non ſolùm *Moyſes* rebus, quas præclarè geſſit, typum geſſit Jeſu Chriſti, ſed etiam in Pentateucho, quem edidit, multis oraculis eum venturum ſole clariùs prænuntiavit. Tractat fusè eâ de re *Euſebius* cap. 2. lib. 3. *De Demonſtratione Evangelica*, ubi datâ operâ accuratam & luculentam inſtituit comparationem *Moyſem* inter & *Ieſum*. Sed, quia nimis longum eſſet integrum *Euſebii* ſermonem hìc inſerere,

ſuprema

ſuprema illius, (cum illuſtriſſimo *Daniele Huetio*, Abrincenſi Epiſcopo, in ſua *Demonſtratione Evangelica*, Propoſitione IV.) ſequar veſtigia. In primis, *Moyſem*, ſtatim ab ortu, nefario *Pharaonis*, Ægyptiorum Regis, Edicto morti addictum, parentes à letho ei parato ſubduxerunt: *Ieſum* naſcentem, ab *Herode* Rege, ad mortem ſollicitè quæſitum, parentes, fugientes in Ægyptum, ab imminente morte, quam immaniſſimus ille Tyrannus ei inferre moliebatur, exemerunt. Deus Principem ac Ducem Hebræorum *Moyſem* conſtituit: *Ieſum* Ducem ac Dominum omnium hominum declaravit Deus, dicens: *Poſtula à me, & dabo tibi gentes, hæreditatem tuam, poſſeſſionem tuam, terminos terræ*; *Pſalm.* 2. *Moyſes* ſe à Deo miſſum, magnis approbavit miraculis; *Ieſus* ſe à Deo miſſum ſtupendis confirmavit prodigiis. *Moyſes*, Hebræos ex Ægyptiorum ſervitute vindicavit in libertatem: *Ieſus* homines, Dæmonum omnium mancipatos vinculis, libertate donavit. *Moyſes* Hebræos per Deſertum ad Terram promiſſam introduxit: *Ieſus* hominibus per vitæ hujus anguſtias ad cæleſtem patriam, Ducem ſe præbuit. *Moyſes* nutu mare ſiſtit & exſiccat: *Ieſus* ſævientes ventos frænat, & tumidos fluctus dictis ſedat. *Moyſes* Hebræos trans mare ſalvos ducit & incolumes: *Ieſus Chriſtus*, fluctibus ſuſpenſus, graditur ſuper mare, & *Petro*, Diſcipulo ſuo, idem poſſe concedit. *Moyſes* Hebræos, *Ieſus* homines ab Idolorum cultu avertit. *Moyſes* Hebræis, *Ieſus* univerſo generi humano Leges ſanxit. *Moyſes* Hebræos, trajecto Mari Rubro,

bro, Ægyptiorum tyrannidi ſubduxit; *Ieſus* hominibus per Baptiſma jugum Dæmonum detraxit. *Moyſes* Deum inter & homines conciliatorem ſe geſſit: *Unus mediator Dei & hominum Homo Chriſtus Ieſus*, ait Apoſtolus *Paulus* Epiſt. 1. ad Timoth. cap. 2. Fuit *Moyſes* cum Domino per quadraginta dies & totidem noctes, panem non comedit, & aquam non bibit, ſicut legitur cap, 34. v. 28. lib. Exodi: *Ieſus*, cùm jejunaſſet quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, poſteà eſuriit, ſicut narrat Evangeliſta *Matthæus*, cap. 4. v. 2. *Moyſes* præcepit Hebræis, antequàm egrederentur ex Ægypto, ut Agnum Paſchalem comederent, & omnes, quorum ædes illius Agni ſanguine non rubebant, fuerunt ab Angelo exterminatore occiſi in Ægypto: *Ieſus Chriſtus*, ſicut oſtendimus ſub finem ſuperioris noſtri Colloquii, fuit verus Agnus Paſchalis, immolatus ab Hebræis, cùm ex hoc Mundo ad Patrem eſſet tranſiturus, & omnes qui ejus ſanguine non ſunt aſperſi, æternâ morte peribunt. Serpentem æneum exaltavit *Moyſes* in Deſerto, ut ſpectatus ab ægris afferret remedium: *Jeſus* fuit exaltatus, ſeu in Crucem actus, *ut omnis, qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam*. Joannis cap. 3. v. 14. *Moyſes* ſplendidâ facie deſcendit de monte; *Ieſus*, conſcenſo cum tribus Apoſtolis monte, *transfiguratus eſt ante eos, & reſplenduit facies ejus ſicut ſol*, Matthæi cap. 17. Eſurientibus Hebræis coturnices & manna de Cælo, & aquam de rupe ſitientibus Deus per *Moyſem* in Deſerto largitus eſt: *Ieſus* turbæ in Deſerto fame languenti, ci-

non ſemel ſuppeditavit, & aquam vitæ ſe gratis daturum pollicitus eſt. Septuaginta viros de Senibus Iſraeliticis Populi Magiſtros ac Duces conſtituit *Moyſes*, cujus & ſpiritum cum illis communicat Deus: *Ieſus* Diſcipulos ſeptuaginta duos quoquoversùs dimittit, doctrinæ ſuæ præcones, & ſpiritu ſuo afflatos. *Mariam*, leprâ laborantem, ſanat *Moyſes*: hominem *Ieſus*, eodem morbo affectum, illicò ſanitati reſtituit. Denique, *Moyſes* duodecim exploratores miſit in Terram Chanaan: *Ieſus* duodecim Apoſtolos miſit in univerſam terram. Hos igitur typos, quibus *Moyſes*, Judæorum Legislator, præfiguravit *Ieſum Chriſtum*, Salvatorem omnium hominum, ſi attento animo perpendas, fateberis ultrò, *Moyſem* inter & *Ieſum*, ſummam intercedere ſimilitudinem. Quò fit, ut Apoſtolus *Paulus* Epiſt. ad Hebræos cap. 11. Fidem, quam *Moyſes* habuit in Jeſum Chriſtum venturum, his verbis maximè commendet: *Fide Moyſes grandis factus, negavit, ſe eſſe filium filiæ Pharaonis; magis eligens affligi cum Populo Dei, quàm temporalis peccati habere jucunditatem; majores divitias æſtimans theſauro Ægyptiorum improperium Chriſti. Aſpiciebat enim in remunerationem. Fide reliquit Ægyptum, non veritus animoſitatem Regis: Inviſibilem enìm tanquàm videns ſuſtinuit, fide celebravit Paſcha, & ſanguinis effuſionem, ne qui vaſtabat primitiva, tangeret eos.*

D. Perplacet mihi hæc, quam delineaſti, ſimilitudo *Moyſem* inter & *Ieſum* Salvatorem noſtrum, addiderim tamen ipſe, *Moyſem* in hoc etiam figuram fuiſſe Jeſu Chriſti, quòd *Moyſes* virorum

virorum omnium manſuetiſſimus prædicetur: *Ieſus* verò, qui nobis protulit Legem Gratiæ & Charitatis, mitiſſimus fuit, totus ad benè de omnibus merendum compoſitus, nihilque prius & antiquius habens, quàm ut ſui Diſcipuli ejus manſuetudinem æmularentur: *Diſcite à me*, inquiebat illis, *quia mitis ſum & humilis corde, & invenietis requiem animabus veſtris, jugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve*, Matthæi cap. 11. v. 29. & 30. Sed nunc pergamus ulteriùs, & ea ſtudiosè perquiramus oracula, quibus *Moyſes*, prophetico afflatus ſpiritu, Jeſu Chriſti, veri Meſſiæ, prænunciavit adventum.

M. Quòd quinque libri *Moyſis*, qui Pentateucho continentur, apertas, manifeſtaſque compleſtantur de Jeſu Chriſti, veri Meſſiæ, adventu propheticas prædictiones, id toto capite annuo, ac breviter hic demonſtro. Oracula librorum *Moyſis* alia ipſe fudit, alia jam fuſa prodidit ſacris Litteris & poſteritati propagavit. Lapſum narrans *Moyſes* protoparentum exhibet Deum prænunciantem, venturum mulieri filium, per quem ipſa caput ſerpentis conterat, Geneſis cap. 3. v. 15. Si loquar de *Abrahamo*, de *Iſaaco*, de *Iacobo*, quæ & quantæ de Jeſu Chriſti, veri Meſſiæ, adventu prædictiones erunt mihi recenſendæ ex Libris Moſaicis? Cap. 12. lib.Gen.v.3. dixit Dominus ad Abrahamum: *Et benedicentur in te univerſæ cognationes terræ.* Et cap. 22. ejuſdem libri v. 18. Deus iterùm dixit Abrahamo: *Et benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ.* Eamdem promiſſionem fecit Deus *Iſaaco*, Gen. cap. 26. v. 4. fecit & *Iacobo*,

cap. 28. v. 14. ejuſdem Libri Geneſis. Ipſe *Jacobus* moriturus, benedicens filiis ſuis, & quæ ſingulis erant futura, prædixit. Prædictiones has refert *Moyſes* in libro Geneſis cap. 49. Præcipua eſt, quæ pertinet ad Ieſum Chriſtum, verum Meſſiam, quæque his verbis concepta eſt: *Non auferetur Sceptrum de Iuda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio Gentium.* Mitto alia vaticinia, quæ *Moyſes* retulit. At, prætermittere nec poſſum, nec debeo inſigne vaticinium, quod *Moyſes* cap. 18. lib. Deuteronomii v. 15. de Jeſu Chriſto protulit, dicens: *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus: ipſum audies.* Quod *Moyſis* vaticinium S. *Petrus*, jam tùm naſcente Chriſtianiſmo, objecit Judæis, in ea, quam ad illos habuit, Concione, quæ legitur cap. 3. Act. Apoſtolorum, ubi exponens quæ de Jeſu Chriſto locutus eſt Deus per os Sanctorum ſuorum à ſæculo Prophetarum, ſic effatur: *Moyſes quidèm dixit: Quoniam Prophetam ſuſcitabit vobis Dominus Deus noſter de fratribus veſtris, tanquàm me, ipſum audietis juxta omnia, quæcumqne locutus fuerit vobis.* Idem *Moyſis* vaticinium objecit Judæis S. *Stephanus* cap. 7. v. 37. ejuſdem libri Act. Apoſtolòrum, dicens: *Hic eſt Moyſes, qui dixit filiis Iſrael: Prophetam ſuſcitabit vobis Deus de fratribus veſtris, tanquàm me ipſum audietis.* Hoc Moſaicum Oraculum de Jeſu Chriſto intelligendum eſſe negabat olim *Iulianus*, Apoſtata, Imperator, quem invictis argumentis confutavit S. *Cyrillus Alexandrinus* libro VIII. contrà hunc

hunc Imperatorem Apoſtatam. *Euſebius* verò lib. 3. *Demonſtrationis Evangelicæ* cap. 2. probat, hoc Moſaicum Oraculum non de *Ioſue*, non de *Davide*, non de *Ieremia*, vel de aliis Prophetis, ſicut Judæi perperàm commentabantur, ſed de uno Jeſu Chriſto eſſe intelligendum. *Nùm, inquit, ex iis, qui poſt Moſem extiterunt Prophetæ, Eſaias, exempli gratiâ, aut Ieremias, aut Ezechiel, aut Daniel, aut alius quiſpiam de cæteris duodecim, Legum Auctori Moyſi conferendus extitit? Nequaquàm. Sed ex illis tandèm quis unquàm Moſi ſimilia effecit? Nuſquàm poteris dicere. Sed quiſque illorum à primo ad noviſſimum quoſcumque inſtituebant ac docebant, ad ipſum Moſem remittetebant, atque Populum in hoc reprehendebant, quòd Moyſis Legem non ſervaſſet, ſed contra illam feciſſet, neque illum ad quidquam aliud hortabantur, niſi ad ea firmitèr tenenda, quæ in Lege Moſis poſita ſunt. Nullum igitur horum illi ſimilem dixeris. Quemnam igitur alium Moſi ſimilem futurum canit Oraculum illud, niſi Salvatorem, & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum?* Deniquè, cùm inter Samaritanos exorta eſſet controverſia, & quidam inter illos cenſerent, hunc Prophetam, quem poſt ſe miſſum iri prædixit *Moſes*, eſſe *Doſthem*, ſeu *Doſitheum*, quidam verò alii putarent, *Ieſum Nave*, ſeu *Ioſuem*, filium *Nun*, ſucceſſorem *Moyſis*, fuiſſe illum Prophetam; S. *Eulogius*, Epiſcopus Alexandrinus, ad dirimendam illam controverſiam, quæ plebem Samaritanam in contrarias factiones diſtrahebat, frequentem Synodum Alexandriæ coegit, utramque damnavit ſententiam, & Jeſum Chriſtum

hoc vaticinio à *Moyſe* prænunciatum eſſe definivit, ſicut refert *Photius*, Opera S. *Eulogii* recenſens Codice ccxxx. *Bibliothecæ ſuæ*, ubi hæc habet: *B. Eulogius, diſcuſſis quæ ab utraque parte afferebantur, & utrâque erroris, â veritate procul remoti, convictâ, illum à Prophetis prædictum* Meſſiam, *ex Scripturis Sacris docuit eſſe Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, verum Deum: illos verò graviſſimo errore laboraſſe: Hos quidèm, quòd Ieſum Nave illum Prophetam prænuntiatum fingerent; illos verò, quòd Doſthen, ſeu Doſitheum impium portentosè comminiſcerentur. Atque ita Concilium ſolvit*: Hæc itaque prædictio Moyſis de venturo poſt ſe Prophetâ ſoli Jeſu Chriſto accomodari poteſt, & in ipſo exitum habuit. Similitèr, hæc promiſſio, quam ſcribit *Moyſes* à Deo factam Abrahamo: *Et benedicentur in ſemine tuo omnes Gentes terræ*, manifeſtò completa eſt in Jeſu Chriſto de ſemine Abrahæ, vero Meſſia, vero Chriſto, *in quo benedici omnes Gentes non nunc prænunciamus, ſed quod tunc prænunciatum eſt, nunc videmus*, ſicut ait S. *Auguſtinus* cap. 41. libri duodecimi contrà *Fauſtum*, Hæreticum Manichæum. Poſtremò, *in Chriſto noſtro evidentiſſimâ luce claruerunt* (ut rursùm utar verbis ejuſdem *Auguſtini* capite mox ſequenti ejuſdem libri) illa Patriarchæ *Iacobi* verba, quæ *Moyſes* cap. 49. libri Geneſis refert: *Non auferetur Sceptrum de Iuda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio Gentium*; quia Jeſus Chriſtus, cujus Regnum ſpirituale quaquaversùs per omnes Gentes patet, venit his temporibus, quibus ablatum eſt Sceptrum

trum de Juda. Negari igitur haud poteſt, libros *Moyſis*, Pentateucho comprehenſos, multa, eaque aperta & luculenta de Jeſu Chriſto venturo complecti Oracula, quæ vel ipſemet *Moyſes* fudit, vel ab aliis jam fuſa litteris conſignavit, & ad poſteritatem tranſmiſit. Hinc *Philippus*, volens *Nathanaelem* trahere ad Jeſum Chriſtum, dixit ei: *Quem ſcripſit* Moyſes *in Lege, & Prophetæ, invenimus Ieſum, filium Ioſeph à Nazareth*, Joannis cap. 1. v. 45. Chriſtus etiam Dominus incredulitatem Judæorum increpat his verbis: *Nolite putare, quia ego accuſaturus ſim vos apud Patrem: eſt qui accuſat vos* Moyſes, *in quo vos ſperatis. Si enim crederetis* Moyſi, *crederetis forſitan & mihi: de me enim ille ſcripſit*. Ex his de venturo Jeſu Chriſto Oraculis, quæ in Pentateucho, & in ſingulis Prophetarum libris paſſim continentur, argumentum validiſſimum ſumpſit Apoſtolus *Paulus* ad tuendum coràm *Agrippa*, Rege, & *Feſto*, Judææ Præſide, cauſam ſuam, dicens: *Uſque in hodiernum diem ſto, teſtificans minori atque majori, nihil extra dicens, quàm ea, quæ Prophetæ locuti ſunt, futura eſſe, &* Moyſes, *ſi paſſibilis Chriſtus, ſi primus ex reſurrectione mortuorum, lumen annunciaturus eſt Populo & Gentibus*, Act. Apoſt. c. 26. v. 22. & 23. Nihil iſto argumentandi genere eſt magis in uſu apud Apoſtolos & Evangeliſtas, quorum Scriptis conſtituuntur fundamenta Fidei. Nihil apud ſanctos Patres eſt receptius, nihil Chriſtianis plauſibilius, nihil ad frangendam Judæorum pervicaciam efficacius, ſicut fusè oſtendi in *Tractatu*, quem publicam in lucem emiſi: *De Vita, Myſteriis, & annis Ieſu Chriſti, Servatoris noſtri.*

D. Quo tempore, & quibus characteribus *Moyſes* ſcripſit Pentateuchum?

M. Probabiliùs ipſe cum *Theodoreto* Quæſtione 1. in Geneſim cenſeo, *Moyſem* ſcripſiſſe Pentateuchum poſt exitum Iſraelitarum ex Ægypto, & poſt Legem à Deo ei datam in monte Sinai: Characteres autem, quibus in ſcribendo Pentateucho uſus eſt *Moyſes*, fuerunt Hebraici, id eſt, iidem planè, ac characteres, quibus olim utebantur Chananæi, quorum Regionem diù incoluerunt Hebræi. *Auguſtinus Calmet* in Diſſertatione, quam præfixit ſuo Commentario litterali in librum Geneſis, aſſerit, *Moyſem* ſcripſiſſe Pentateuchum characteribus Aegyptiacis, qui non diſcrepabant à characteribus, qui erant in uſu apud Chananæos. Certè, Pentateuchus *Moyſis* Samaritanus, qui adhùc extat, quemque antiquiſſimum eſſe affirmant *Origenes*, *Iulius Africanus*, *Euſebius*, *Diodorus Tarſenſis*, *Cyrillus Alexandrinus*, & *Procopius Gazenſis*, deſcriptus eſt his antiquis Chananæorum characteribus, ſicut teſtantur viri eruditi. Obſervat enim *Ioſephus Scaligerus* in *Diſſertatione de litteris Ionum*, ſeu Græcorum, characteres Græcos ad exemplum characterum Samaritanorum eſſe formatos, antiquiſſimam verò eſſe litterarum Ionicarum originem, ut potè profectam à Phænicibus, ſeu Chananæis. Hunc Pentateuchum *Moyſis* Samaritanum, antiquiſſimis Chananæorum characteribus exaratum, doctiſſimus *Ioannes Morinus*, Congregationis Oratorii Preſbyter, hiſce poſtremis temporibus evulgavit, eumque in Heptaplis Pariſienſibus, & in Polyglottis

glottis Bibliis inſertis perdoctis Diſſertationibus illuſtravit. His Hebraicis, ſeu antiquis Chananæorum characteribus deſcriptum Pentateuchum *Moyſis* conſervarunt Judæi uſque ad captivitatem Babylonicã, ſed, durante captivitate Babylonicâ, cùm Judæi Linguæ Hebraicæ, & modi antiquos formandi characteres Hebraicos eſſent penitùs obliti, *Eſdras*, qui, eâ laxatâ captivitate, ſacros libros à mendis, quæ in eos irrepſerant, repurgavit, mutatis antiquis characteribus Hebraicis ſuffecit characteres Chaldaicos, quibus nunc utuntur Judæi, & eorum Biblia hiſce characteribus Chaldaicis deſcripta leguntur.

D. Cùm *Moyſes* ſcripſerit dumtaxàt Pentateuchum poſt exitum Iſraelitarum ex Aegypto, & Legem ei datam in monte Sinai, intempeſtivè à te nunc poſtularem notitiam rerum, quas in hoc Pentateucho *Moyſes* complexus eſt: de his quippè commodiùs ſuo loco, hoc eſt, in Colloquiis noſtris in Hiſtoriam quartæ Mundi Aetatis ſermonem inſtituemus. Verùm, quia probè ſcio, eſſe quoſdam incredulos, & omnis Religionis oſores, quos perfrictâ fronte non pudet antiquitatem, & ſacram Pentateuchi *Moyſis* auctoritatem aut negare, aut ſaltem in dubium revocare, plurimi mea intereſſe video, generales quaſdam circa antiquitatem, & divinam Pentateuchi auctoritatem habere notiones, quò faciliùs, ſi quos aliquandò nanciſcar ejuſmodi incredulos, eorum petulantiam retundere poſſim. Primùm igitur à te percunctor, an *Moyſes* ſit Auctor totius Pentateuchi? Audivi enim, eſſe

quoſdam

quoſdam intemperatioris Critices viros, qui licèt fateantur, *Moyſem* eſſe Auctorem totius Legis, quæ ad benè conſtituendam Rempublicam Judæorum deſcripta eſt in Pentateucho; pertendunt tamen, *Moyſem* non eſſe Auctorem Hiſtoriæ, quæ legitur in Pentateucho, maximè in libro Geneſis, ſed eam à quodam Scriba, poſt obitum *Moyſis*, concinnatam fuiſſe dicunt. Quòd ſanè antiquitati Pentateuchi *Moyſis* haud parùm derogare mihi videtur.

M. In hunc errorem, fateor, non multis abhinc annis impegit *Richardus Simonius*, qui in ſua *Hiſtoria critica Veteris Teſtamenti* Capitibus primo, ſecundo, & tertio ſupponit, in Republica Judæorum fuiſſe publicos Scribas, Prophetiæ dono inſignes, quibus auctoritate publicâ demandabatur provincia res memorabiles, ſuis temporibus geſtas, in litteras referendi, non ſecùs ac ſolis Hierophantis apud Aegyptios, ſolis Chaldæis apud Babylonios, ſolis Magis apud Perſas, ſolis Gymnoſophiſtis apud Indos, ſolis Litteratis apud Sinas, ſolis Pontificibus apud Romanos, jus ex officio & auctoritate publicâ incumbebat res ætatis ſuæ memorabiles litteris mandare. Hac autem ſemel factâ ſuppoſitione, ait *Richardus Simonius*, Hiſtoriam, quæ legitur in Pentateucho *Moyſis*, fuiſſe ſcriptam ab aliquo Scriba, divino tamen Prophetiæ ſpiritu afflato, qui, poſt mortem *Moyſis*, à Republica Judæorum ſcribendis Judaicæ Gentis Annalibus deſtinatus, ex veteribus Diariis aliorum Scribarum, qui *Moyſis* temporibus coævi fuerant, & res ſub illo geſtas fuſiùs deſcripſerant, excerpſit Hiſ-

toriæ monumenta, eaque in ordinem digeſſit, ac ſummatim perſtrinxit, ſicut nunc leguntur in Pentateucho. Hoc eſt novum *Richardi Simonii* Syſtema, quod nullâ efficaci ratione, nullâ alicujus ponderis conjecturâ, nullo antiquitatis monumento fultum, immò, expreſſis ac diſertis Scripturæ Sacræ, & ſanctorum Patrum teſtimoniis, quæ *Moyſi*, ceù verò ac legitimo parenti, integrum Pentateuchum aſſerunt ac vindicant, omninò oppoſitum, ab omnibus viris eruditis fuit exploſum atque confutatum, idque jure optimo. Nam, etiamſi fatear lubentiſſimè, ſacros conſcribendi libros poteſtatem non fuiſſe promiſcuè omnibus in Republica Hebræorum permiſſam, ſed, ut ait *Ioſephus* lib. 1. *contra Apionem*, datam fuiſſe *ſolummodò Prophetis, antiquiſſima quidèm & veterrima ſecundum inſpirationem factam à Deo cognoſcentibus, alia verò ſuorum temporum, ſicuti ſunt facta, palàm conſcribentibus*; contendo attamen, illos Prophetas, quibus in Republica Hebræorum ex officio & auctoritate publica concedebatur facultas conſcribendi libros ſacros, & de quibus eò loci mentionem facit *Joſephus*, non alios fuiſſe à *Moyſe*, à *Joſue*, & à cæteris aliis ſacris Scriptoribus, qui, divino afflati ſpiritu, libros Scripturæ ſacræ, quos nunc habemus, exararunt. Quò fit, ut nunquàm in Republica Hebræorum extiterint illi Scribæ, Prophetiæ dono illuſtres, quos *Richardus Simonius* aſſerit, à *Moyſe*, à *Ioſue*; & à cæteris aliis ſacrorum Librorum Scriptoribus fuiſſe planè diſtinctos, & ad illos ſpectaſſe, res, memoriâ dignas, ſuis temporibus geſtas, in litteras

litteras referre, vel ex veterum Scribarum Diariis hiſtoricam collectionem excerpere, in ordinem digerere, atque compendioſè deſcribere. Horum ſiquidèm publicorum Scribarum, quos in Republica Hebræorum à ſacrorum Librorum Scriptoribus diſtinctos commentus eſt *Richardus Simonius*, ne apex quidem in Scriptura Sacra, & in tota retrò antiquitate temporum ne minimum quidèm occurrit veſtigium. Quocircà, hoc recens à *Richardo Simonio* de publicis illis in Republica Hebræorum Scribis excogitatum ſyſtema, tàm infirmis nixum radicibus corruere neceſſe eſt. Scripſit itaque *Moyſes* Legem ad benè conſtituendam Rempublicam Hebræorum, & auctor etiam eſt Hiſtoriæ, quæ Pentateucho continetur, & quam ipſe à creatione Mundi ad ſua uſque tempora perduxit. Quòd ſi quæras, quorsùm *Moyſes*, qui Legem daturus erat Hebræis, Hiſtoriam à creatione Mundi, & res præclarè geſtas à Patriarchis antè & poſt diluvium voluerit in Pentateucho deſcribere? hanc ipſe proferam rationem, quam mihi ſuppeditat *Euſebius* lib. 7. *Præparationis Evangelicæ* cap. 7. ubi hæc habet: *Moſes, eximius ille Theologus, atque ex Hebræis Hebræus ipſe procreatus, cùm patriæ Gentis Hiſtoriam accuratè, ſi quiſquam alius, teneret, priſcorum Hebræorum vitas, quæ ſacris Legibus, cujuſdam quaſi proæmii loco, viam munirent, poſterorum memoriæ commendare voluit, nullâ unquàm oblivione delendas. Iis porrò non ea tantùm, quæ divinitùs acceperant beneficia, verùm & nonnullorum præteread, qui omnem cum divinitate pietatis ſenſum abjecerant, mores, ſimul*

mul ac pœnas intexuit: ratus iis, qui Legibus ſuis inſtituendi eſſent, genus id cognitionis apprimè neceſſarium futurum, ut eos & ab improborum imitatione deterreret, & ad conſectanda proborum exempla ſtimularet. Tanti etiam erat, uti eos non lateret, majorum quidem ſuorum quàm plurimos, antequàm ab ſeſe Leges ſcripto latæ eſſent, rectâ unius rationis manum ſecutos, ad ſummam Religionis, ac divini cultûs laudem perveniſſe, qui, quòd & divini Numinis amicitiâ, & Prophetiæ munere præſtitiſſent, immortali apud ſe memoriâ viverent. Quibus autem Leges præſcriberet, eos cum Antiquioribus illis eſſe generis ac ſanguinis communione conjunctos, eoque verum eſſe, ut qui hominum Deo cariſſimorum ac virtutis amantiſſimorum nepotes eſſent, iidem Majorum quoque ſuorum pietatis æmulos ſe atque imitatores exhiberent, atque in beneficiorum ac præmiorum, patribus à Deo conceſſorum, partem ac ſocietatem venire omni ope ſtudioque contenderent.

D. Jactabant olim Gentiles antiquitatem Deorum ſuorum, Hiſtorias illorum, necnon pervetuſta ab eis prolata Oracula: optarem igitur ſcire primò, an ſuperſtitioſæ Gentilitatis Deorum Hiſtoriæ antiquiores ſint eâ Hiſtoriâ, quam *Moyſes* in Pentateucho deſcripſit? Secundò, quale extet diſcrimen Oracula horumce Deorum inter & Oracula, quæ de adventu Jeſu Chriſti, veri Meſſiæ, à *Moyſe* in Pentateucho fuſa fuiſſe, ſuperiùs oſtendiſti?

M. Fabuloſam planè eſſe ſuperſtitioſæ Gentilitatis Deorum antiquitatem, ipſimet Gentiles tantiſper eruditi ingenuè profeſſi ſunt, tempora,

ra, quibus Dii Gentium floruiſſe dicuntur, fabuloſa nuncupantes. Prætereà, omnis hiſtoria Gentilium longè poſterior eſt ſacrâ Hiſtoriâ, quam *Moyſes* deſcribit in Pentateucho, quandò quidèm *Moyſes* eſt primus Scriptor omnium Gentium, non ſolùm Perſarum, & Græcorum, ſed etiam Ægyptiorum, Chaldæorum, & Aſſyriorum, ac ſubindè multò antiquior eſt Philoſophis, Hiſtoricis, Oratoribus, & Poetis, qui apud Gentiles claruerunt, quique ex libris *Moyſis* benè multa hauſerunt, ſuiſque libris inſeruerunt. Deniquè, Hiſtoria, quam *Moyſes* deſcribit in Pentateucho, revelationem mundo coævam habet, & res mirabiles narrat videlicèt de ſummo omnium conditore Deo, de Religione, ſeu de cultu, Deo debito, de origine, naturâ, & conditione primi hominis innocentis, de illius ſtatu poſt peccatum, de ejus miſeriis, de adventu Liberatoris, ſeu Meſſiæ. Nihil aliud ſpirat hæc Hiſtoria, quàm ſanctitatem, juſtitiam, pietatem, uno verbo, exprimit quidquid purioris & ſublimioris virtutis nomine continetur. Contrà verò, Gentilium Hiſtoria nihil horum omnium habet, quibus vera, antiqua, & ſancta internoſcitur Religio, ſed potius, tota quanta eſt, ſcatet erroribus, innumeris antilogiis, næniis, anilibus fabulis, vitiis, turpiſſimiſque Deorum moribus, & obſcænis amoribus fædatur, quibus ad flagitioſam vitam, & ad effræni libidini indulgendum excitantur mortales. Nec tantùm Hiſtoria Gentilium narrat, ſed & laudat ſpurciſſimos amores Deorum, quos inter, ut memini, me aliis in Colloquiis obſervaſſe,

Bac-

Bacchus temulentus fuit, *Mars* homicida, qui etiam cum *Venere* adulterium commiſit, *Mercurius* fur ac nebulo, qui nihil aliud ad famam ſui reliquit, niſi memoriam fraudum ſuarum. Quid omnium horum pater *Jupiter*, qui, ne parùm videretur, ſi in expugnanda fæminarum pudicitia maculatus eſſet, etiam ſexui ſuo injuriam fecit? Prætereo, ut caſtis tuis auribus parcam, obſcænitates *Veneris*, omnium libidinibus proſtitutæ, non Deorum tantùm, ſed & hominum; quibus tamen horrendis vitiis, & flagitioſis Deorum amoribus non puduit Poetas variis figuris & coloribus venuſtatem & leporem carminibus ſuis addere. Apage ergò hanc Deorum Hiſtoriæ fabuloſam antiquitatem. Quòd ſpectat verò Deorum Oracula, quæ Ethnici plenis buccis in ſuis hiſtoriis jactare ſolent; dico, ea ficta, ambigua, & falſa omninò fuiſſe, tùm quia ejuſmodi Oracula collimabant ad lucrum, cui inhiabant callidiſſimi Sacerdotes, qui hac arte ambigua fundendi Oracula inſignitèr locupletati, deluſi populi ora obliniebant, atque marſupia, mille fraudulentis adhibitis artibus, emungebant. Tùm quia etiam, illa oracula tendebant ad bella & negotia ſecularia feliciùs adminiſtranda, ut nimirùm tumultuantes populos à gerendis bellis avocarent, vel ſpecioſo divinæ promiſſionis obtentu, ad bella redderent alacriores; ſed præcipuè ea Deorum Oracula tendebant ad nefariam populorum animis ſuperſtitionem inſtillandam, ac magis magiſque fovendam, & ad alios peſſimos fines, quos ſibi præſtituebant ſceleſtiſſimi ſuperſtitioſæ gentilitatis

litatis Sacerdotes, qui populo plus æquo credulo fucum faciebant. Hinc *Lactantius* lib. 2. Divin. Inſtitut, cap. 17. elegantèr probat, hæc Deorum Oracula nihil aliud fuiſſe quàm illuſiones & fallacias Dæmonum. Hinc *Cicero*, Ethnicorum licèt Religioni addictus, lib. 2. *de Divinatione*, hæc, quæ ſuâ ætate circumferebantur, Oracula deridet, partim ut falsò conficta, partim ut caſu vera, partim ut ambigua reſponſa Sacerdotum, incautam & ſimplicem plebem decipientium. Hinc *Lucianus*, tametſi Religionis Chriſtianæ infenſiſſimus hoſtis, qui ſub Imperio *Hadriani*, hoc eſt, ſecundo Eccleſiæ ſæculo, vixit, Deorum prædictiones & oracula falsè ridet, inſectatur, & ludibrio habet, ut videre eſt in ejus Dialogis: *De Deorum Concilio*: *De Iove Tragœdo*: *De Iove confutato*, ut jam de ejuſdem Scriptoris aliis *Deorum Dialogis* nihil in præſentia dicam. Quæ cùm ita ſint, facilè nunc dijudicare potes, quantùm falſa illa Deorum oracula diſtent à veris vaticiniis, quæ de Meſſia, ſeu de Jeſu Chriſto venturo, *Moyſes* in Pentateucho fudit, quæque publicis monumentis, tot ſæculis antè eventum oculis omnium expoſita ſunt, ut ſuo tempore implenda, ſicut reverà in Jeſu Chriſto, vero Meſſia, fuiſſe omni ex parte impleta tàm clarè nunc cernimus, quàm radii ſolares in meridie cernuntur. Rejectis itaque falſis oraculis, & fabulosâ Deorum Hiſtoriâ, conſtantèr profiteri debemus, Hiſtoriam, quam *Moyſes* deſcripſit in Pentateucho, eſſe antiquiſſimam, ac divinâ pollere auctoritate: *Cui etenim* (ſicut appoſitè ait S. *Auguſtinus*

guſtinus lib. 18. *De Civitate Dei* cap. 40.) *meliùs narranti præterita credamus, quàm qui futura prædixit, quæ præſentia jam videmus, nam & ipſa Hiſtoricorum inter ſe diſſonantia copiam nobis præbet, ut ei potiùs credere debeamùs, qui divinæ, quam tenemus, non repugnat veritati.*

D. *Moyſem* eſſe primum omnium Gentium Scriptorem, & ex ejus libris Gentiles Philoſophos, Hiſtoricos, Oratores, & Poetas multa defloraſſe, excerpſiſſe, ſuiſque Operibus inſeruiſſe, mox inſinuaſti. Sed quia indè, ut mihi videtur, maximè adſtruitur Pentateuchi *Moyſis* antiquitas, rogo te, ut quod obitèr de *Moyſe*, primo omnium Gentium Scriptore, dixiſti, nunc pleniùs confirmes, & in clariori luce reponas.

M. *Moyſem* eſſe primum omnium Gentium Scriptorem, ac ſubindè antiquiorem prophanis Scriptoribus, Philoſophis, Hiſtoricis, Oratoribus, Poetis, & Legum Latoribus, hoc argumento evinci poteſt: certiſſimè conſtat, omnes Gentium Scriptores Trojæ excidio recentiores eſſe, & omnes Gentiles Philoſophos, Hiſtoricos, Oratores, Poetas, & Legum Latores, poſteriores eſſe *Cyro*, Perſarum Rege, quo regnante, *Solon*, Athenienſis, & ſeptem Græci Sapientes floruerunt. Atqui *Moyſes* temporibus *Cyri*, Perſarum Regis, multò antiquior eſt, immò multis ſæculis antè Trojæ excidium vixit, ac ſcripſit *Moyſes*, negari igitur non poteſt, *Moyſem* eſſe primum omnium Gentium Scriptorem, multòque antiquiorem prophanis Philoſophis, Hiſtoricis, Oratoribus, Poetis, & Legum La-

toribus. Eo argumento antiquitatem *Moyſis* ſuprà omnes Scriptores prophanos demonſtrant ſancti Patres, & Scriptores Eccleſiaſtici, nimirùm S. *Juſtinus*, Martyr, in Paræneſi, & in ſecunda Apologia, *Tertullianus* cap. 19. Apologetici, *Tatianus* Oratione *adversùs Gentes*, ab Euſebio laudatus lib. 10 *Præparationis Evangelicæ* cap. 11. *Clemens Alexandrinus* lib. 1 *Stromatum*, *Julius Africanus* lib. 3. Chronographiæ, *Lactantius* lib. 4. *Divin. Inſtitutionum* cap. 5. *Euſebius*, Epiſcopus Cæſareenſis lib. 10, *Præparationis Evangelicæ* cap. 9. & 14. & S. *Auguſtinus* lib. 18. *De Civitate Dei*, cap. 37. Advertere tamen debes, *Julium Africanum*, *Tatianum*, *Clementem Alexandrinum*, alioſque Auctores, *Euſebio* antiquiores, Affirmare, *Moyſem* fuiſſe coævum *Inacho*, Regi Argivorum; *Euſebium* verò, Epiſcopum Cæſareenſem, differre ætatem *Moyſis* ad tempora *Cecropis*, Athenienſium Regis, qui Rege *Inacho* trecentis annis recentior fuit. Verùm, etiamſi ſtandum eſſet, circà ætatem *Moyſis*, calculo *Euſebii*, ſemper tamen verum eſſet, *Moyſem* omnium Gentium Scriptores antiquitate ſuperare, quia nullus vel Græcorum, vel externarum Gentium Scriptor proferri poteſt, qui ſit Rege *Cecrope* antiquior. Sed ipſe ſententiam *Julii Africani*, *Tatiani*, *Clementis Alexandrini*, aliorumque Scriptorum *Euſebio* antiquiorum, ſuffragiis munitam, quæ *Moyſem*, temporibus *Inachi*, Regis Argivorum, floruiſſe aſſerit, probabiliorem eſſe cum *Georgio Syncello* in ſua Chronographia pag. 67. & 68. exiſtimo. Quod ſi ita ſe habeat, planè conſequitur, nullum,

lum, non tantùm apud Græcos, ſed etiam apud Ægyptios, aliaſque Barbaras Gentes, extitiſſe Scriptorem antè *Moyſem*. Ægyptii ſiquidèm (ſicut obſervat S. *Auguſtinus* libro XVIII. De Civitate Dei cap. XXXVII.) gloriabantur, ſe ab *Iſide* litteras ad ſcribendum accepiſſe, cùm antè *Iſidem* litteras nullas haberent, niſi Hieroglyphicas. *Iſis* autem fuit filia *Inachi*, Regis Argivorum, ab Ægyptiis poſt obitum in Deam conſecrata. *Moyſem* autem ſub Rege *Inacho* floruiſſe, & Iſraelitas ex Ægypto eduxiſſe, non ſolùm tradunt Scriptores Eccleſiaſtici, mox à me laudati, ſed etiam infenſus Chriſtianæ Religionis hoſtis *Porphyrius*, illoque longè antiquiores Scriptores prophani, *Hellanicus*, & *Philocorus*, qui res Atticas, *Caſtor* & *Thallus*, qui res Syriacas litteris mandarunt. *Moyſem* itaque primum omnium Gentium Scriptorem eſſe, extra omnem dubitationis aleam apud omnes eſſe debet, nec minùs certum eſt, antiquos Philoſophos, Poetas, Hiſtoricos prophanarum Gentium legiſſe libros *Moyſis*, & ex iis multa defloraſſe, quæ etiamnùm in eorum libris leguntur, ſicut lato, eleganti, & erudito calamo probat illuſtriſſimus *Daniel Huetius* in ſua *Demonſtratione Evangelica* Propoſitione IV. undè pauca hic delibabo. Et primò quidèm, antiquos prophanarum Gentium Philoſophos legiſſe libros *Moyſis*, multaque ex illis excerpſiſſe, & in ſuam doctrinam derivaſſe aſſerunt *Clemens Alexandrinus*, lib. 5. *Stromatum*, & *Euſebius* lib. 8. *Præparationis Evangelicæ*, præſertim de *Platone*, qui ideò *Moyſes Atticus* fuit appellatus. Philoſo-

phum etiam *Pythagoram* multa ex libris *Moyſis* ſuffuratum eſſe teſtatur *Hermippus*, Pythagoræus, quod etiam de *Ariſtotele* aſſerit *Clearchus*, Peripateticus. Undè S. *Cyrillus*, Alexandrinus, *Platonem*, & *Ariſtotelem* fures appellat, quòd multa è Pentateucho *Moyſis* depromſerint, & in ſuos libros convaſarint. Tradunt inſupèr *Ariſtæas* in libro de LXX. Interpretibus, & *Joſephus*, Hebræus, lib. 12. Antiq. Iud. cap. 2. *Theopompum* mente fuiſſe privatum, & *Theodectem* oculorum uſu divinitùs eſſe orbatum, quòd nonnulla è ſacris Voluminibus deflorata Scriptionibus ſuis attexere auſi fuiſſent, ſed agnito demùm & correcto errore, fuiſſe utrumque ſanitati reſtitutum. Secundò, libros, à Moyſe conſcriptos, lectos fuiſſe à Philoſophis, Poetis, aliiſque Ethnicis Scriptoribus, ex eo maximè patet, quòd iſti Scriptores ſacras Hiſtorias, in Pentateucho *Moyſis* deſcriptas variis modis in ſuis libris interpolarint. Hujus plagii & interpolationis pauca ex multis hìc ſubjiciam exempla. Quæ de rerum creatione ſcribit *Moyſes*, ea Carminum Orphicorum Auctor, *Heſiodus* in ſua Theogonia, *Ovidius* lib. 1. Metamorphoſeon, *Virgilius* Eglogâ 6. & lib. 6. Æneidos exprimunt. Paradiſum terreſtrem *Plato* deſcribit in *Jovis* horto, ſicut obſervarunt *Origenes* lib. 4. contrà *Celſum*, & *Euſebius* lib. 11. *Præparationis Evangelicæ* cap. 13. Serpentis tentatoris, lapsûſque *Adami* & *Evæ* Hiſtoriam *Plato* interpolavit, ſicut probat idem *Euſeb.* c. 14. Diluvii, & Arcæ Noeticæ Hiſtoriam interpolarunt *Beroſus*, *Abydenus*, *Alexander Polyhſtor*, *Lucianus* in Dialogo

logo *De Dea Syria*, *Hieronymus Ægyptius* Molo, & *Nicolaus Damaſcenus*, ſicut referunt *Joſephus*, Hebræus, lib. 1. contrà *Apionem*, & lib. 1. Antiquit. Jud. cap. 5. *Euſebius* lib. 9. *Præparation. Evang.* cap. 12. & 19. & S. *Cyrillus* lib. 1. contrà *Julianum.* Turris Babel, & confuſionis linguarum meminit *Abydenus*, rerum Aſſyriarum Scriptor, utì refert *Euſebius* lib. 9. *Præparation. Evangelic.* cap. 4. Aloidarum fabulam ex Hiſtoria Turris Babel derivatam docet *Origenes* lib. 4. contrà *Celſum.* Incendii Sodomorum mentionem faciunt *Diodorus Siculus* lib. 19. *Strabo* lib. 16. *Tacitus* lib. v. Hiſt. *Solinus*, juxtà *Salmaſii.* Editionem, cap. 36. *Abrahami* Hiſtoriam, quam *Moyſes* fusè deſcribit in libro Geneſis, legerunt *Beroſus*, *Hecatæus*, & *Nicolaus Damaſcenus*, teſte *Joſepho* lib. 1. *Antiq. Jud.* cap. 8. ubi *Beroſi*, & *Nicolai Damaſceni* verba refert, *Hecatæum* verò juſtum de *Abrahamo* volumen ſcripſiſſe tradit. Ejuſdem Patriarchæ *Abrahami* meminêre *Eupolemus*, *Artapanus*, & *Molo*, quorum teſtimonia, ab *Alexandro Polyhſtore* relata, leguntur apud *Euſebium* lib. 9. *Præparationis Evangelicæ* capitibus 17. 18. & 19. Patriarchæ *Jacobi* meminerunt *Theodotus* lib. *de Judæis*, & *Alexander Polyhſtor*. Mentionem quoque fecerunt Patriarchæ *Joſephi*, ut videre eſt apud *Euſebium* lib. 9. *Præparation. Evang.* capitibus 17. & 23. ubi eorum teſtimonia refert. Hiſtoriam *Moyſis*, & exitûs Iſraelitarum ex Ægypto interpolarunt, variiſque figmentis infuſcarunt *Manetho*, *Cheremonus*, *Lyſimachus*, & *Apion* Grammaticus Alexandrinus, quos eruditè refellit

N 2 *Joſe-*

Joſephus, Hebræus, libris, quos edidit contrà *Apionem*, ſicut jam obſervavimus ſub finem primi noſtri Colloquii in Hiſtoriam hujuſce tertiæ Mundi Ætatis. Deniquè, ex Moſaicis Libris Theologiam, & complures variarum Gentium Leges ac Ritus manaſſe, præter *Voſſium* & *Bochartum*, eruditis ac veriſimilibus conjecturis evincit illuſtriſſimus *Daniel Huetius* in ſæpè laudata ſua Demonſtratione Evangelica, ubi Phœnicum Theologiam ex *Moyſis* libris profluxiſſe probat *Propoſit.* IV. c. 3. Idem de Ægyptiorum Theologia demonſtrat clariſſimus ille Auctor c. 4. Græcos Moſaicam Doctrinam infinitis fabulis obduxiſſe probat Doctiſſimus ille Præſul capite octavo. Omnem Romanorum Theologiam ex libris *Moyſis*, velut è fonte, hauſtam fuiſſe oſtendit cap. 9. Si plura hac de re ſcire aveas, Legeſis *Demonſtrationem Evangelicam* doctiſſimi Præſulis *Danielis Huetii*, qui hoc argumentum cæteris uberiùs, feliciùs, & elegantiùs tractavit, ornavit, exhauſit, à capite tertio *Propoſitionis quartæ* uſque ad caput undecimum. Ipſe verò, qui brevitati conſulo, hujus argumenti de lecta & interpolata ab Scriptoribus prophanis ſacra *Moyſis* Hiſtoriâ, fidem facere volui aliquot dumtaxàt adductis exemplis ex hac reconditioris eruditionis ſylvâ ſelectis.

D. Antiquos ſuperſtitioſæ Gentilitatis Philoſophos legiſſe libros *Moyſis*, & ex illis multa excerpſiſſe, atque in ſuam doctrinam derivaſſe non ita facilè mihi perſuadere poſſum. Primò, quia antiqui Ethnici Philoſophi Linguam Hebraiçam non callebant. Qui igitur fieri potuit,

ut

ut lectitarint libros *Moyſis* hebraicè exaratos? Præterea, Judæi abhorrebant omninò à commercio & ſocietate Gentilium, eos pro immundis habebant, adeò ut ex eorum contactu putarent, ſe immunditiem contrahere, & hinc eſt, quòd *S. Petrus* cap. 10. *Act. Apoſtolorum* v. 28. ait: *Vos ſcitis, quomodò abominatum ſit viro Iudæo conjungi aut accedere ad alienigenam.* Cùm igitur Iudæi nihil negotii, commercii, & ſocietatis haberent cum Gentilibus, eorumque conſortia fugerent, veroſimile non videtur, illos Legem Moſaicam, quâ, ſecundùm Deum, nihil prius, ſanctius, & auguſtius habebant, voluiſſe exteris, ſeu viris à Religione Judaica extorribus, communicare, eiſque liberam permittere poteſtatem legendi libros *Moyſis*, & ex his multa delibandi.

M. Antiquos Philoſophos, alioſque Scriptores Ethnicos, quamvis à Judaica Natione eſſent Religione, patriâ, moribus, ac Legibus omninò ſejuncti, notitiam librorum *Moyſis* habere potuiſſe, multis momentis oſtendi poteſt. Primò, quia Scriptura Sacra teſtatur, Judæos, cùm Palæſtinam armis ſubegerunt, ex Ethnicis pleroſque ſervaſſe incolumes, velut Gabaonitas, Jebuſæos, alioſque, cum quibus Judæi promiſcuè commixti didicerunt opera eorum. In hoc igitur communi victu, & continua ſocietate, quam Iudæi habebant cum Ethnicis, potuerunt cum illis libros *Moyſis* communicare. Nec ſolùm ex ea ſocietate Judæorum cum Ethnicis, poſt devictam Palæſtinam, ſed etiam ex frequenti acceſſu quàmplurium Proſelytorum,

qui ex omnibus Mundi Regionibus ad Judæorum Religionem, Rituſque confluebant, verò quàm ſimillimum eſſe probatur, libros *Moyſis* ad exterarum Gentium notitiam perveniſſe. Præterea, Judæi non ſic intrà anguſtos Palæſtinæ fines continebantur, ut cum exteris nullam conſuetudinem, nullumve commercium haberent. Immò potiùs, frequens illis cum Phænicibus, proptèr loci vicinitatem, intercedebat commercium. Reges etiam Juda, videlicèt *David*, ejuſque filius *Salomon* commercium habuerunt cum *Hiramo*, Rege Tyri, cum Regina Saba, cum Regibus Hethæorum & Syriæ, & cum Ægyptiorum Rege, cujus filiam duxit uxorem Rex *Salomon*, aliaſque ex Gentibus filias ſibi matrimonio copulavit, ſcilicèt Sidonias, Moabitas, Ammonitidas, Idumæas, & Hethæas, quæ ſenſim ſine ſenſu cor illius depravarunt, eumque ad cultum Idolorum impulerunt. Potuerunt itaque Ethnici beneficio frequentis illius commercii, quod habuerunt cum Judæis, notitiam ſibi comparare librorum Moyſis, eoſque legendi facultatem. Tertiò, poſt *Alexandri Magni* Expeditionem in Aſiam, jam tùm frequens Judæos inter & Græcos vigebat commercium, quia tùm temporis Judæi Imperio Græcorum ſubditi erant. Poſt etiam *Alexandri Magni* obitum, *Ptolomæus Lagi*, Ægyptiorum Rex, invaſit Hieroſolymam, magnum Judæorum numerum abduxit in Ægyptum, eoſque jure Alexandrinæ Civitatis donavit. Græci igitur Ethnici cum Iudæis ſimul habitantes, facilè *Moyſis*, ejuſque librorum notitiam aſſequi potuerunt.

tuerunt. Addo etiam, fieri haud potuiſſe, quin libri *Moyſis*, quorum exemplar ſinguli Judæi penès ſe habere tenebantur, in Ethnicorum poteſtatem & cognitionem venirent, quandò omnes ad unum Judæi à *Nabuchodonoſore*, Aſſyriorum Rege, in captivitatem Babylonicam abducti ſunt. Sed dicis: *Ethnici Philoſophi Græcæ tantùm Linguæ periti erant, quo pacto igitur libros Moyſis, hebraicè conſcriptos, legere potuerunt?* At, numquid, amabo, Poetæ; & Philoſophi Ethnici, qui excellenti ingenio præditi erant, potuerunt intrà breviſſimum tempus ſufficientem Linguæ Hebraicæ conſequi notitiam, ut libros *Moyſis* intelligerent; & ſecundùm verborum ſaltem ſenſum intelligerent? Præterquàm quòd,non deſunt viri eruditi (quos inter, religione, meritis, doctrinâ, virtute, ac dignitate, eminet illuſtriſſimus *Daniel Huetius* in ſua *Demonſtratione Evangelica, Propoſitione* 4. cap. 12.) qui cenſent, antè Expeditionem *Alexandri Magni* in Aſiam extitiſſe librorum *Moyſis* Verſionem Græcam,vetuſtiorem Verſione illâ Græcâ, quæ poſteà, regnante in Ægypto *Ptolomæo Philadelpho*, à lxx. Interpretibus adornata eſt. Huic ſententiæ adſtipulantur *Clemens Alexandrinus*, lib. 5. *Stromatum*, & *Euſebius*, lib. 13. *Præparationis Evangelicæ* cap. 12. Libros etiam *Moyſis* antè *Ptolomæum Philadelphum*, Ægyptiorum Regem, jam Linguâ Græcâ fuiſſe donatos, aſſerunt *Ariſtæas* ab *Euſebio* laudatus lib. 8. *Præparationis Evangelicæ*, cap. 5. & *Demetrius Phalereus* in Epiſtola, quam ſcripſit ad mox citatum *Ptolomæum Philadelphum*, Ægyptiorum

tiorum Regem, quamque referunt *Joſephus* lib. 12. Antiq. Jud. cap. 2. & *Euſebius* lib. 8. *Præparationis Evangelicæ* cap. 3. Hac autem ſemel admiſsâ ſententiâ de Græcâ librorum *Moyſis* Verſione, quæ ſit vetuſtior Verſione Græcâ lxx. Interpretum, facilè percipitur, antiquos Græcos Philoſophos, Poetas, & Hiſtoricos, ope illius vetuſtioris Verſionis Græcæ, libros Moyſis lectitare, & plura ex his haurire potuiſſe, etiamſi Linguæ Græcæ eſſent dumtaxàt periti, & in ſumma Linguæ Hebraicæ ignoratione verſarentur.

D. Moyſem eſſe primum omnium Gentium Scriptorem, eumque veteres Ethnicos Philoſophos, Poetas, Oratores, & Hiſtoricos antiquitate ſuperare, jam probè intelligo. At, cùm Athei, aliique viri increduli, non tantùm negent antiquitatem librorum Moyſis, verùm etiam mordicùs pertendant, eos divinâ non pollêre auctoritate, obſecro te atque obteſtor, ut præcipua argumenta, quibus viri eruditi revelationem, inſpirationem, & divinam librorum Moyſis auctoritatem contrà Atheos, alioſque incredulos probare ſolent, hìc in medium proferre non graveris.

M. Multa ſuppetunt, eaque firmiſſima, argumenta, quæ libris Moyſis divinam aſſerunt ac vindicant auctoritatem. Primum argumentum petitur ex innumeris miraculis, & ſtupendis prodigiis, quæ à Moyſe, Dei auctoritate munito, edita fuiſſe, jam obſervavimus; cujuſmodi ſunt repentina mors omnium Primogenitorum in Ægypto tàm pecudum, quàm hominum (exceptis

ceptis Iſraelitis,) Converſæ aquæ fluminum in ſanguinem; tenebræ denſiſſimæ omnibus Ægyptiis offuſæ: Mare Rubrum virgâ Moyſis diviſum; Iſraelitarum per medium ejus ſiccis veſtigiis trajectio; Pharaonis, Ægyptiorum Regis, exercitûs ſubmerſio, columna nubis & ignis, quæ Iſraelitarum viæ dux erat, & alia quàm plurima prodigia, quæ in mirabili Iſraelitarum ex Ægypto liberatione patravit Moyſes, non clanculùm, ſicut factitare ſolent impoſtores, ſed in propatulo, videntibus Ægyptiis, & coram oculatis teſtibus ſexcentis & ampliùs Iſraelitarum millibus. Horumce miraculorum veritatem probat non ſolùm perpetuus conſenſus Judæorum, qui illa religiosè ſuſceperunt, & ad eorum memoriam poſterorum animis altiùs infigendam inſtituerunt Sacramenta, Sacrificia, Cæremonias, Solemnitates, & alia id genus monumenta, quæ etiamnùm ſedulò retinent & obſervant; verùm etiàm, eamdem miraculorum Moyſis veritatem confirmant Moyſis vitæ integritas, candor, modeſtia, ſtyli, orationiſque ſimplicitas ex quibus præclaris iſtius Judæorum Legislatoris dotibus, facilè intelligitur, eum non ita fuiſſe comparatum, ut falſa ac fictitia vellet venditare miracula. Alioqui fuiſſet Moyſes poſt homines natos imprudentiſſimus, ſi, jaciendo Reipublicæ Judaicæ fundamenta, perſuadere voluiſſet, Iſraelitas è captivitate Ægyptiaca liberatos eſſe ſtupendis prodigiis, quorum falſitatis tàm Iſraelitæ ſibi conſcii fuiſſent, quàm Ægyptii, apud quos Moyſes prædicta prodigia edita eſſe narrat. Nihil etiam glo-

tiæ

riæ & auctoritatis ex fictione & falſitate illorum miraculorum ſibi conciliare poterat Moyſes, ſed potiùs odium, invidiam, contemptum, & indignationem Ægyptiorum ſibi conflaſſet, omnem fidem ſibi apud Iſraelitas abrogaſſet, nullumque Judaicæ Reipublicæ, quam fundabat, incrementum, ſed ultimam cladem ac ruinam attuliſſet. Alterum argumentum de divina auctoritate librorum Moyſis deſumitur ex hiſtoria & doctrina, quam complectuntur, & ex ſanctiſſimis Legibus ac Præceptis, quæ in illis continentur. Hiſtoriam nobis exhibent libri Moyſis ex divina revelatione profectam, humano generi coævam, ab ipſo Mundi exordio congruis inſtrumentis diſpenſatam, & ad nos uſque mirabili Dei providentiâ tot inter ac tantas rerum perturbationes & viciſſitudines temporum integram ac illibatam jugitèr conſervatam, in qua verba non ornant res, ſed ipſa rerum magnitudo mentem Moyſis, & verba ſupra humanum modulum rapit, ita ut eloquii ſimplicitas reſpondeat Scriptori Moyſi, qui cùm nec aſtutus eſſet, nec ullius nectendæ ac concinnandæ fraudis capax, Hiſtoriam non ſtylo exquiſito & affectato, non in verborum delectu, & in apta rerum collocatione poſito, ſed ſimplici, & ad rudium captum accomodato, ſcripſit; rerum tamen, quas refert Moyſes, magnitudo tribui debeat Deo, qui per Moyſem loquebatur, qui ejus menti impreſſit illuſtrationem & cognitionem rerum, quas litteris mandare debebat, ejus voluntatem movit inſpirando, excitando, & ſpeciali afflatu impellendo, ut fideliter

liter & conſtanter eas litteris conſignaret, ejus manui ſingulari aſſiſtentiâ adfuit, ne rem pro re conſcriberet, deniquè ſic illum direxit, ut nullum vel minimum errorem, ſivè qui mentiendo profertur, ſivè qui memoriæ lapſu, vel alio quovis humano defectu inter ſcribendum obrepere poteſt, iis, quæ divinitùs ei revelata aut inſpirata erant, immiſceret. Doctrina etiam, quam exhibent libri Moyſis, eſt omni humanâ inventione ſublimior, & purioribus naturæ ac rationis circà Religionem principiis maximè conſentanea, ut potè quæ Dei in creatione Mundi omnipotentiam magnificat, ſimulque declarat ejus ergà homines, quos condidit affectum, & ineffabilia ſummæ ipſius charitatis viſcera. Æterna indicat bona, quæ Deus colentibus ſe præparavit, & quo pacto Deus à nobis in charitate, in ſanctitate, in juſtitia, & in omni bonitate ſit colendus. Sanctiſſimæ itidèm Leges, & optima Præcepta rectè vivendi, ad Deum tendendi, eique adhærendi in libris Moſaicis traduntur, & in iis docentur omnes virtutes, quæ veræ ac perfectæ eſſe haud poſſunt, ubi non eſt vera Religio. Et ſanè, ſi Lex Moſaica cum Gentium prophanarum Legibus, ſi mores & Inſtituta Judæorum olim ſecundùm illa viventium, cum Ethnicorum moribus componantur, manifeſtò patebit, Legem Moſaicam eſſe divinam. Nam, præterquàm quòd Ethnici, per inextricabiles Idololatriæ tenebras oberrantes, & in ſentina omnium vitiorum immerſi, plures Deos admitterent, beſtiis, rebuſque vitæ expertibus cultum deferrent, ac pro Diis colerent;

colerent, eorum inſupèr Sacra, ſicut ipſemet fatetur *Porphyrius*, Scriptor Ethnicus, in libro quem edidit: *De abſtinentia ab eſu animalium*, plena erant crudelitate, Deos ſuos humano ſanguine ubique fermè placabant (quem barbarum morem nec Græcorum, nec Romanorum mores ſuſtulerunt.) Nihil ſpirabant Gentiles niſi ultionem, vindictam, arma, bella, ſtrages, incendia. Nullam apud illos latrocinia infamiam habebant, Gladiatorum mutuæ dilaniationes licitæ & honoris loco ducebantur, erantque publica populorum oblectamenta: exponere liberos ſuos, eoſque Dæmoniis immolare, mactare, ſacrificare quotidianum: concubitus marium cum maribus exemplis Deorum ſuorum impunè ac palàm defendebant. Prætermitto turpiſſimos mores, quibus, ut videre eſt apud *Euſebium* lib. 6. *Præparation. Evangelicæ* cap. 10. Perſæ, Bactri, Parthi, Armeni nuptiarum honeſtatem, & jura contaminarunt, atque infandam libidinem approbarunt. Porrò, hæc crimina, hos nefandos variarum prophanarum Gentium mores damnat Lex Moſaica, eaque ad benè ſanctèque vivendum præcepta præſcribit, ut multi Scriptores Ethnici Iudæos, in hac Lege inſtitutos, ob morum integritatem, encomiis celebrarint, ſicut probant *Joſephus*, Hebræus, in libris contrà *Apionem*, & *Euſebius* lib. 10. *Præparation. Evangelicæ*. Tertium argumentum, quo probatur, libros Moyſis divinam habere auctoritatem, petitur ex his vaticiniis, quæ de venturo Meſſia aut ab aliis fuſa, aut à ſe prolata refert Moyſes in ſuo Pentateucho,

cho, quæque in Jeſu Chriſto, vero Meſſia, poſt multorum ſæculorum myriades, adimpleta fuiſſe ſuperiùs oſtendimus. Prædictio autem futuri evidens eſt divinæ auctoritatis argumentum: *Idoneum opinor teſtimonium divinitatis veritas divinationis*, inquit *Tertullianus* cap. 20. *Apologetici*. Quartum de divina librorum Moyſis auctoritate argumentum ſuppeditant Ieſus Chriſtus, & ejus Apoſtoli, qui Moyſis Scripta laudarunt ad doctrinæ, quam hominibus prædicarunt, confirmationem: *Amen, amen dico vobis*, (inquit Chriſtus cap. 5 Matthæi) *donec tranſeat cælum & terra, iota unum, aut unus apex non præteribit à Lege, donec omnia fiant*, &c. quibus verbis Chriſtus Dominus Legem Moyſis, id eſt, totum Moyſis Pentateuchum, etiam quantùm ad minima, quæ in eo continentur, ſacrâ, divinâ, & infallibili pollere auctoritate palàm declarat. Poſtremò, ut mittam cætera de divina librorum Moyſis auctoritate argumenta, certum eſt, libros Moyſis ſemper à Iudæis, quos olim Deus ſingulari protectione, innumeriſque beneficiis dignatus eſt, & quibus etiam credidit eloquia ſua, pro ſacris ac divinis habitos fuiſſe, & etiamnùm haberi, tametſi in libris Moyſis multa de adventu Meſſiæ extent vaticinia, quæ in Ieſu Chriſto, vero Meſſia, fuiſſe adimpleta apertiſſimè demonſtrant Chriſtiani. Hinc S. *Auguſtinus* cap. 46. lib. 18. *De Civitate Dei*, appellat Iudæos *Capſarios Chriſtianorum*, qui libros noſtros circumferunt, *ut cùm Pagani non credunt, quæ nos de Chriſto prædicta eſſe dicimus, mittamus eos ad inimicos fidei noſtræ Judæos,*

qui

qui libros noſtros circumferunt, in quibus eadem habentur, quæ nos prædicamus. Et Concione 1. in Pſalmum 58. hæc habet idem Aquilinus Doctor: *Diſperſi ſunt Judæi, teſtes iniquitatis ſuæ, & veritatis noſtræ ..... ſi aliquandò Paganus dubitaverit, cùm ei dixerimus Prophetias de Chriſto, quarum evidentiam obſtupeſcit, & admirans putaverit à nobis eſſe conſcriptas, de Codicibus Hebræorum probamus, quia hoc totum antè prædictum eſt. Videte, quomodò de inimicis noſtris alios confundimus inimicos.* Judæos etiam S, *Thomas* Lectione 2. in Cap. 9. Epiſt. ad Rom. vocat *capſarios noſtros, cuſtodientes libros, à quibus fidei noſtræ teſtimonium perhibetur.*

D. Legem Moſaicam veros divinæ auctoritatis characteres habere, ſolidè quidèm probaſti, optarem tamen, ut modò explicares quædam Apoſtoli *Pauli* teſtimonia, quibus, ut nuperrimè audivi, abutuntur nonnulli, ut Legis Moſaicæ elevent auctoritatem, doceantque, illam ſuis umbris, figuris, ac terroribus hypocritas, & vilia dumtaxàt mancipia feciſſe, atque cupiditates irritaſſe potiùs, quàm coercuiſſe. Ait enim Apoſtolus Epiſt. ad Galatas cap. 4. v. 9. cæremonias Veteris Legis eſſe *infirma & egena elementa.*Epiſt. ad Romanos cap. 4. v. 15. *Lex enim iram operatur.* Epiſt. 2. ad Corinth. cap. 3. v. 6. idem Apoſtolus de Lege Moſaica, ait: *Littera occidit, Spiritus autem vivificat.* Et verſu ſequenti appellat Legem Moſaicam, *adminiſtrationem mortis.* Deniquè, Epiſt ad Hebræos cap. 7. v. 18. hæc ſcribit: *Reprobatio quidèm fit præcedentis mandati proptèr infirmitatem ejus, & inuti-*

inutilitatem : nihil enim ad perfectum adduxit Lex. Explica igitur, ſi placet, hæc Apoſtoli *Pauli* teſtimonia, quæ primâ fronte, ut liberè dicam, auctoritati & utilitati Legis Moſaicæ haud parùm derogare videntur.

M. Ad germanam exponendam Apoſtoli *Pauli* mentem, variæ poſſunt teſtimoniorum, quæ laudaſti, afferri interpretationes. In primis, Apoſtolus non ait, Legem Moſaicam eſſe per ſe *adminiſtrationem mortis*, ſeu per ſe impellere ad peccatum, & irritare cupiditates, ſed tantùm ex occaſione. Lex enim Moſaica ad peccatum per ſe non impellebat, ſed ex occaſione dumtaxat, quia cupiditas, occaſione acceptâ ex Lege indicante malitiam peccati, magis excitabatur & irritabatur. Loquitur enim his in locis Apoſtolus *Paulus* non de omnibus indiſcriminatim Judæis, ſed tantùm de illis, qui carnales erant, quique dùm metu purè ſervili ſervabant externa Legis præſcripta, ſe pro juſtis arroganti ſupercilio venditabant, cùm reverà non ſervarent Legem, interiùs madentes vitiis, & id, quod totius Legis caput erat, negligentes. Hanc eſſe genuinam Apoſtoli *Pauli* mentem patet ex ipſius Epiſtola ad Romanos cap. 7. ubi hæc habet: *Nam peccatum, occaſione acceptâ per Mandatum*, ſeu per Legem, *ſeduxit me, & per illud occidit. Itaque Lex quidèm ſancta, & Mandatum ſanctum, juſtum, & bonum.* Non damnat itaque Apoſtolus Legem Moſaicam, quam potiùs fatetur eſſe bonam, juſtam, & ſanctam, ſed perſtringit vitium quorumdam carnalium Judæorum, qui, occaſione acceptâ co-

gnitionis peccati per Legem, excitabantur, ſtimulante cupiditate, ad peccandum, vel qui perfectioni Legis non reſpondebant, vel qui Lege abutebantur contrà ſcopum & finem Legis, vel qui non diſtinguebant id, quod temporaneum eſſe debebat in Lege, ab eo, quod in ea debuit eſſe perpetuum. Prætereà, Apoſtolus *Paulus* in his, quæ citaſti, locis, vult ſolùm oſtendere, Legem Moſaicam non habuiſſe ex ſe vim conferendi veram juſtitiam, ſeu dandi gratiam ſanctificantem. Hinc Epiſt. ad Galatas cap. 3. v. 11. ait: *Quoniam ex Lege nemo juſtificatur apud Deum, manifeſtum eſt, quia Juſtus ex fide vivit, Lex autem non eſt ex fide.* Rurſùs ibidèm v. 21. inquit; *Si enim data eſſet Lex, quæ poſſet vivificare, verè ex Lege eſſet juſtitia, ſed concludit Scriptura omnia ſub peccato ut promiſſio ex fide Jeſu Chriſti daretur credentibus*: Et ad Romanos cap. 5. dicit: *Quia ex operibus Legis non juſtificabitur omnis caro coram Deo, per Legem enim cognitio peccati*, Id igitur diſcriminis eſt, juxtà Apoſtolum *Paulum* inter Legem Veterem, ſeu Moſaicam, & Legem novam, ſeu Evangelicam, quòd Lex Vetus præcipiebat tantùm, non promittebat, nec vi ſuâ gratiam dabat, ut impleretur amore, quia per eam non dabatur Spiritus Sanctus, qui eſt principium amoris. Lex etiam Vetus jubebat, non ex ſe juvabat, peccatum puniebat, non ex ſe tollebat; exigebat, non dabat; onerabat, non roborabat; erat Lex timoris, non amoris, multaque, proptèr Hebræorum cordis duritiem tolerabat, quæ erant imperfecta, ſicut libellum repudii, polygamiam,

gamiam, pœnam talionis, &c. Aſt, Lex Nova, ſeu Evangelica, & præcipit, & promittit, & jubet, & roborat; exigit, & adjuvat, dat quod exigit, ſeu ſpiritum non ſervitutis in timore, ſed adoptionis filiorum Dei, ut ait Apoſtolus Epiſt. ad Romanos cap. 8. indèque Lex Nova appellatur Lex amoris: *Hæc eſt* (inquit S. *Auguſtinus* cap. 17. libri contrà *Adimantum*) *breviſſima & apertiſſima differentia duorum Teſtamentorum, timor, & amor; illud ad hominem veterem, hoc ad novum hominem pertinet.* Explanatâ ſat ſuperque Apoſtoli Pauli mente, nunc duos è diametro oppoſitos, circà Legem Moſaicam errores, oculis tuis ſubjiciam, à quibus perindè cavere debes. Primus error eſt *Pelagii*, ejuſque Diſcipulorum, qui, Legem Moſaicam nimiùm extollentes, aſſerebant, juſtos, qui vixerunt antè Legem Evangelicam, juſtitiam, ſeu morum ſanctitatem, & ſalutem æternam fuiſſe conſecutos non per fidem in Chriſtum venturum, ſed vi Legis Moſaicæ, quæ gratiam ſanctificantem eis conferebat: *Agnoſcimus Hæreſim veſtram* (ſic Pelagianos alloquitur S. *Auguſtinus* lib. 2. Operis imperfecti contrà *Julianum*) *definivit enim Pelagius, quòd non ex fide Chriſti, antiqui vixerunt juſti.* Sed hic Pelagianorum error proſcriptus eſt in Synodo Dioſpolitana, & ab Apoſtolo *Paulo* cap. 2. v. 16. Epiſt. ad Galatas fuit præfocatus his verbis: *Scientes autem quòd non juſtificatur homo ex operibus Legis, niſi per fidem Jeſu Chriſti: Et nos in Chriſto Jeſu credimus, ut juſtificemur ex fide Chriſti, & non ex operibus Legis; proptèr quod ex operibus Legis*

 non

non juſtificabitur omnis caro. Et v. 21. ejuſdem capitis, ait: *Non abjicio gratiam Dei. Si enim per Legem juſtitia, ergò gratis Chriſtus mortuus eſt.* Alter error, circa Legem Moſaicam, eorum eſt, qui docent, Legem Moſaicam ad irritandas magis cupiditates, quàm ad illas coercendas idoneam fuiſſe: Deum illos omnes, qui ſub Lege Moſaica vixerunt, reliquiſſe in impotentia obſervandi Legem: Denique, *Moyſem*, Prophetas, Sacerdotes, & Doctores Legis Moſaicæ nullum Deo dediſſe filium, ſed ſolùm effeciſſe mancipia per timorem. Hujus erroneæ doctrinæ præcipui aſſertores ac patroni fuerunt *Deſiderius Eraſmus*, & *Paſchaſius Queſnellus*, quorum prior nonnullas protulit Propoſitiones, quas hic inſeram cum Cenſura, quam ſacra Facultas Pariſienſis in eas tulit die 17. menſis Decembris anni MDXXVII. & quæ extat Tomo IX. ejuſdem *Eraſmi* Operum poſtremæ Editionis Lugduni Batavorum anni MDCCVI. à pag. 815. uſque ad pag. 954. Alter verò Scriptor, ſeu *Paſchaſius Queſnellus*, aliquot itidèm circà Legem Moſaicam propoſitiones, quas hic etiam referam, docuit, quæ à *Clemente XI.* Pontifice Maximo, in Conſtitutione, quæ incipit, *Unigenitus Dei Filius*, quæque data eſt die 8. menſis Septembris anni MDCCXIII. proſcriptæ ſunt. Ordiar autem à Propoſitionibus *Eraſmi*. quarum prior hæc eſt:

Cùm Lex terrorem incuteret potiùs quàm amorem, quid ſupererat, niſi poſteaquàm per Legem didicerant homines ſe peccatis obnoxios, nec

nec potuiſſe ab his temperare; ſimulque ſcirent Dei, ſeveri Vindicis, judicium neminem poſſe effugere, niſi ut trepidarent, horrerent, ac deſperarent. Quis autem amare poteſt, quem horret? Hæc propoſitio, quæ inter multas *Eraſmi* Propoſitiones à ſacra facultate Pariſienſi confixas eſt ordine 24. excerpta eſt è *Paraphraſi Eraſmi* in cap. 1. Evangelii S. *Marci.*

Cenſura ſacræ Facultatis Pariſienſis.

Hæc propoſitio innuens, homines Veteris Legis non potuiſſe vitare peccata, & magis induci per Legis cognitionem ad deſperationem, quàm ad amorem, eſt injuria Legi & Legiſlatori Deo. Tradidit enim Dominus Legem, non per quam perirent homines, ſed juſtificarentur (id eſt, illi, qui habentes fidem in Chriſtum venturum, Legem obſervabant) juxtà illud Apoſtoli: (*a*) *Lex quidèm ſancta & Mandatum juſtum.* Et illud Levitici: (*b*) *Cuſtodite Leges meas atque judicia, quæ faciens homo, vivet in eis. Neque enim Deus ad impoſſibile obligavit per Legem Moſaicam, cùm non poſſit eſſe injuſtus.*

Propoſitio ſecunda, quæ in Cenſura Facultatis Pariſienſis eſt ordine 25. Excerpta eſt ex Paraphraſi *Eraſmi* in caput 1. Evangelii S. *Marci.*

(a) *Ad Rom. cap.* 7. (b) *Levit. cap.* 18.

Lex Moyſis umbris, victimis, ac terroribus fecit Hypocritas.

Cenſura facultatis Pariſienſis.

Hæc propoſitio rursùs Legi Moſaicæ contumelioſa eſt, & ipſi Deo, qui hujuſmodi umbras, victimas, & ceremonias Legis inſtituit; quæ ſuâ inſtitutione ad bonum inducebant, & veritatem figurabant Novæ Legis.

Propoſitio tertia, quæ in Cenſura Facultatis Pariſienſis eſt ordine 26. deprompta ex Paraphraſi *Eraſmi* in cap. 6. Epiſt. ad Romanos.

Lex cupiditates irritabat, potiùs quàm coercebat.

Cenſura Facultatis Pariſienſis.

Hìc non connvenientèr uſus eſt Scriptor officio Paraphraſtæ. Quandòquidèm Lex de ſe potiùs coercebat cupiditates, quàm irritabat. Non enim data eſt Lex à Deo ad incitandum homines in peccata, ſed ad cohibendum: alioquì non eſſet ſancta neque juſta.

His *Eraſmi* Propoſitionibus, à ſacra Facultate Pariſienſi anno MDXXVII. damnatis, affines ſunt aliquæ Propoſitiones *Queſnelli* circà Legem Moſaicam, quas unà cum aliis ejuſdem Scriptoris Propoſitionibus *Clemens XI.* Summus Pontifex,

Pontifex, anno MDCCXIII. confixit in ſua Conſtitutione, quæ incipit: *Unigenitus Dei Filius*, &c.

Propoſitio *Queſnelli*, quæ, inter centum & unam Propoſitiones, à *Clemente XI.* damnatas, eſt ordine ſexta:

Diſcrimen inter fœdus Judaicum & Chriſtianum, eſt, quòd in illo Deus exigit fugam peccati, & implementum Legis à peccatore, relinquendo illum in ſua impotentia: in iſto verò Deus peccatori dat quod jubet, illum gratiâ ſuâ purificando.

Hæc *Queſnelli* Propoſitio, quatenùs aſſerit, homines, qui erant ſub Lege Moſaica, relictos fuiſſe à Deo in impotentia obſervandi Legem, coincidit cum prima Propoſitione *Eraſmi*, qui itidèm docebat, homines, ſub Lege Moſaica, peccatis obnoxios, *non potuiſſe ab illis ſe temperare*, & ideò fuit jure merito damnatus à ſacra Facultate Pariſienſi, quia, ut ait celeberrima illa Academia in ſua Cenſura: *Neque enim Deus ad impoſſibile obligavit per Legem Moſaicam, cùm non poſſit eſſe injuſtus.* Porrò, injuſtus fuiſſet Deus, ſi illis imponendo obligationem adimplendi Legem Moſaicam, eos tamen reliquiſſet in impotentia obſervandi Legem, hoc eſt, ſi non eis contuliſſet, vel ſaltem, non obtuliſſet gratiam, quâ præcepta Legis Moſaicæ ipſis redderentur poſſibilia. Quamvis certum ſit, Deum multis carnalibus Judæis, qui gratiis illis, ſibi à Deo

collatis, vel oblatis, quibus Legis Moſaicæ præcepta reddebantur eis poſſibilia, propriâ malitiâ & cupiditate reſiſtebant, juſto judicio denegaſſe ulterius auxilium, ſeu per ſe efficax, neceſſarium ad actualem obſervationem præceptorum Legis Moſaicæ, quodque Deus ex ſe paratus erat illis conferre, niſi illi, propriâ malitiâ & dominante cupiditate, gratiis illis ſibi à Deo collatis, vel oblatis, quibus præcepta Legis Moſaicæ reddebantur eis poſſibilia, obicem & impedimentum datâ operâ poſuiſſent. At, in hac denegatione auxiliorum per ſe efficacium, reſpectu quorumdam carnalium Judæorum, non eſt conſtituendum diſcrimen inter fœdus Judaicum & Chriſtianum, quemadmodùm *Eraſmus* & *Queſnellus* perſuadere voluerunt. Nam Deus etiam Chriſtianis, qui ſunt in ſtatu Legis gratiæ & Evangelicæ, quique gratiis illis à Deo ſibi vel conceſſis, vel oblatis, per quas præcepta Legis Evangelicæ redduntur eis poſſibilia, propriâ malitiâ & æſtuante cupiditate reluctantur, juſto judicio denegat gratias per ſe efficaces ad actualem obſervationem præceptorum Legis Evangelicæ neceſſarias, quas tamen Deus *de ſuo bonus*, ut inquit *Tertullianus*, paratus eſſet illis conferre, niſi ipſimet ſuâ malitiâ, & effervеſcentis cupiditatis vitio obſiſterent illis gratiis, quas Deus ipſis largitur, vel offert, & per quas fiunt eis poſſibilia præcepta Legis Evangelicæ. Et iſti ſunt, qui, ſicut ait Scriptura Sacra, *rebelles ſunt lumini*, & dicunt Deo: *Recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus.* Jure itaque optimo utraque *Eraſmi* & *Queſnelli* propoſitio

propoſitio damnata eſt, quia, ut docet S. *Thomas* 1ª. 2ª. quæſt. 98. art. 2. ad 4. Quamvis *Lex Vetus non ſufficeret ad ſalvandum homines, tamen aderat aliud auxilium à Deo hominibus ſimul cum Lege per quod ſalvari poterant, ſcilicèt fides Mediatoris, per quam juſtificati ſunt antiqui Patres..... Et ſic Deus non deficiebat hominibus, quin daret eis ſalutis auxilia.*

Altera Queſnelli *Propoſitio, quæ inter centum & unam Propoſitiones, à* Clemente XI. *proſcriptas, eſt ordine ſexageſima quinta.*

Moyſes, Prophetæ, Sacerdotes, & Doctores Legis mortui ſunt, abſque eò quòd ullum Deo dederint filium, cùm non effecerint niſi mancipia per timorem.

Hæc Propoſitio *Queſnelli* juſtâ de cauſâ Vaticano protrita fuit fulmine. Una quippè eſt omnium ſanctorum Patrum ſententia, Moyſem, Prophetas, Sacerdotes, & Doctores Veteris Legis, expreſſam & explicitam habentes fidem in Jeſum Chriſtum, verum Meſſiam, ac Liberatorem à Deo promiſſum, pertinuiſſe ad Eccleſiam Chriſti, & jam non nomine, ſed re ipsâ fuiſſe Chriſtianos. Eccur igitur non Deo dederunt, antequàm morerentur, ullum filium, & non effecerunt niſi vilia mancipia per timorem? Prætereà, conſtat, Moyſem & Prophetas, qui Jeſu Chriſti, veri Meſſiæ, prædixerunt adventum, induxiſſe

xiſſe multos Iſraelitas, qui jam per Legem cognoſcebant, ſe eſſe peccatores (*Per Legem* enim, ut inquit Apoſtolus in Epiſt. ad Romanos *cognitio peccati*) ut intelligerent, ſibi opus eſſe Salvatore, ſeu Jeſu Chriſto, in eum crederent, ejus adventum ardentibus votis & precibus deſiderarent, atque ſicut docet S. *Thomas* loco mox à me laudato in reſponſione ad 3. Argumentum, *recurrerent ad auxilim gratiæ ejus.* Quis autem dicat, ejuſmodi Iſraelitas, ſic à Moyſe, & à Prophetis inſtructos, per fidem, quam habebant, in Chriſtum venturum, juſtitiæ dono præditos, adeòque jam pertinentes ad Eccleſiam Chriſti, fuiſſe tamen vilia dumtaxàt timoris mancipia, & non verè filios, Chriſto Salvatori noſtro, per fidem & charitatem adhærentes. Fateor quidèm ultrò, Legem Moſaicam non habuiſſe vim juſtificandi, ſed dico, illam eò tendiſſe, ut Judæi, cognoſcentes per Legem ſe eſſe peccatores, ſuæ infirmitatis conſcii, ſibique diffiſi, ad gratiam confugerent, opem Salvatoris, à quo ſolo ſanari, & veniam peccatorum conſequi poterant, implorarent. Non ſecùs ac ſi Medicus alicui ægroto, qui ſibi ſanus videretur, præſcriberet, ut quotidiè mille paſſus ambularet, eo fine, ut ſtatim ac virium ſuarum imbecillitatem cognoverit, Medico ſe curandum ac ſanandum committat. Addo etiam, hanc Propoſitionem *Queſnelli* in eumdem recidere ſenſum, quem habet ſuperiùs inſerta *Eraſmi* Propoſitio, à ſacra Facultate Pariſiienſi proſcripta, hiſque verbis concepta: *Lex Moyſis umbris, victimis, ac terroribus fecit hypocritas.* Si

plura

plura deſideres, legeſis S. *Thomam* lectione 8. in cap. 3. Epiſtolæ *Pauli* ad Galatas, ubi explicat, quo pacto Lex Moſaica non obſit gratiæ, nec ſit contrà promiſſa Dei, ſed fuerit Pedagogus noſter in Chriſto, ſicut ait Apoſtolus *Paulus*. Præcipuam dumtaxàt rationem, quâ nititur Angelicus ille Doctor, hìc deſcribam: *Lex*, ſunt verba S. Thomæ, *obſequitur promiſſis Dei in generali quantùm ad duo. Primò, quia manifeſtat peccata, Epiſt. ad Rom. cap.* 3. Per Legem cognitio peccati. *Deindè, quia manifeſtat infirmitatem humanam, in quantum homo non poteſt vitare peccatum, niſi per gratiam, quæ per Legem non dabatur. Et ſicut iſta duo, ſcilicet cognitio morbi, & impotentia infirmi multùm inducunt ad quærendum Medicum: ita cognitio peccati & propriæ impotentiæ inducunt ad quærendum Chriſtum. Sic ergò Lex obſecuta eſt gratiæ, in quantùm præbuit cognitionem peccati, & experientiam propriæ impotentiæ. Et ideò dicit Apoſtolus*, SCRIPTURA, *id eſt, Lex ſcripta*, CONCLUSIT, *id eſt, tenuit incluſos Judæos* SUB PECCATO, *id eſt, oſtendit eis peccata, quæ faciebant, ſicut ait Apoſt. cap. 7. Epiſt. ad Romanos*: concupiſcentiam neſciebam, &c. *Item Lex concluſit Judæos ſub peccato, quia, veniente Lege, ſumpſerunt occaſionem peccandi, ut ait Apoſtol. ad Rom. cap.* 11. Concluſit Deus omnia in incredulitate, &c. *Et hoc ideò, ut homo quæreret gratiam. Et ideò dicit Apoſtolus*: UT PROMISSIO, *id eſt, gratia repromiſſa, daretur non ſolùm Judæis, ſed omnibus credentibus, quia illa gratia poterat liberare à peccatis, & hæc gratia eſt ex fide Jeſu Chriſti.* Quid, ſodes, hoc egregio

gio S. *Thomæ* ratiocinio ad ſtabiliendum diſcrimen, quod intercedit Iudaicum fœdus inter & Chriſtianum, clarius ac ſolidius dici poteſt?

D. Hoc unum S. *Thomæ* ratiocinium, ad conſtituendum diſcrimen, quod eſt fœdus Iudaicum inter & Chriſtianum, inſtar omnium argumentorum eſſe debet, planèque ſufficit ad refellendos errores, quorum mox meminiſti, & in quibus oppugnandis inſudarunt, ac multum operæ nuperrimè poſuerunt aliquot Theologi. Miſſis igitur *Eraſmi*, & *Queſnelli* circà diſcrimen, quod eſt fœdus Iudaicum inter & Chriſtianum, erroribus; nunc ſub finem hujuſce noſtri Colloquii, in quo generatim de Moyſe, de Lege, quam dedit Hebræis, quorum ſubindè Legislator fuit, & de libris, quos conſcripſit, ſermonem habuimus, unum dumtaxat proponam Dubium, quod ſpectat integritatem quinque librorum Moyſis, videlicèt *Geneſis*, *Exodi*, *Levitici*, *Numerorum*, *&* *Deuteronomii*, qui Pentateucho continentur. Cùm enim iſti libri fuerint exarati à Moyſe, qui, ſicut ſuperius oſtendiſti, omnes Gentium Scriptores, Philoſophos, Poetas, Oratores, & Hiſtoricos, antiquitate ſuperavit, ſcire vellem, an, & quomodò hi libri Moyſis in tam longa ſæculorum ſerie, ac tanta viciſſitudine temporum puri & integri ad nos pervenerint? vel an temporum injuriâ, & odio Iudæorum in Chriſtianos, fuerint datâ operâ corrupti & interpolati, in his præſertim vaticiniis, quæ à Moyſe de adventu Ieſu Chriſti, veri Meſſiæ, fuſa eſſe, paulò antè commonſtraſti?

M.

M. Sunt, ſat ſcio, nonnulli moderni Scriptores, qui aſſerunt, quemdam famoſum apud Iudæos Rabbinum, dictum *Akibah*, qui ſub *Hadriano*, Imperatore, ſeu in ſecundo Eccleſiæ vivebat ſæculo, de induſtria ex Chronologia Patriarcharum, qui vixerunt antè & poſt Diluvium, expunxiſſe mille ac quingentos fermè annos. Quâ factâ annorum detractione, aiunt illi Scriptores, accidit, ut Chronologia Patriarcharum primæ & ſecundæ Ætatis, quæ extat nunc in Pentateucho Moyſis, ſeu in libro Geneſis, ſit corrupta, & contractior mille & quingentis annis calculo lxx. Interpretum. Verùm, quia hanc modernorum Scriptorum ſententiam tàm in Colloquiis noſtris in hiſtoriam primæ & ſecundæ Ætatis, quàm in Diſſertatione quinta Tractatûs, *quem edidi, De Myſteriis & annis Jeſu Chriſti*, pluribus momentis, falſi convici, ſupervacaneum omninò eſſet in eâ operoſiùs confutandâ hìc diutiùs immorari. Contrà igitur alios quoſdam recentiores itidèm Scriptores probandum brevitèr ſuſcipio, Iudæos nec voluiſſe unquàm adulterare libros Moyſis, nec potuiſſe etiam illos corrumpere, tametſi ex malitia, vel odio in Chriſtianos perciti, id ſacrilegii attentare voluiſſent. Et ſanè, Iudæos nunquàm voluiſſe contaminare libros Moyſis patet ex duplici potiſſimùm capite. Primò, quia eadem vaticinia, quæ de venturo Meſſia, cecinit Moyſes, vel jam ab aliis fuſa retulit in ſuo Pentateucho, quæque Apoſtoli & ſancti Patres priorum Eccleſiæ ſæculorum citarunt ad probandum Ieſum Chriſtum eſſe verum Meſſiam à Moyſe

Moyſe prædictum, hæc, inquam, de venturo Meſſia vaticinia reperiuntur etiamnùm pura, integra, & illibata in Pentateucho Moyſis. Nec ea vaticinia in dubium revocant Judæi, tametſi, ne fateri cogantur, Jeſum Chriſtum, quem in Crucem egerunt, eſſe verum Meſſiam, à Deo in libris Moyſis promiſſum, ſeſe miſerè torqueant, atque in omne latus ſeſe vertant, quò illis vaticiniis tenebras offundant, illaque ſiniſtris, detortis, ac violentis adhibitis interpretationibus eludere poſſint. *Si ergò dixerint aliqui*, inquit S. *Hieronymus* Commentario in cap. 6. Iſaiæ, *poſt adventum Domini Salvatoris, & prædicationem Apoſtolorum, libros Hebræos fuiſſe falſatos, cachinnum tenere non potero, ut Salvator, & Evangeliſtæ, & Apoſtoli teſtimonia protulerint, ut Judæi poſteà falſaturi erant.* Præptereà, Judæos major librorum Moyſis tenebat Religio, quàm ut illos vel ex malitia, vel ex odio Chriſtianorum depravare voluerint. Sic enim S. *Juſtinus*, Martyr, in ſuo Dialogo cum *Tryphone*, Judæo, de mutilatione Scripturæ Sacræ, cujus Auctores fuerant Principes Judæorum, inducit eumdem *Tryphonem*, his verbis reſpondentem: *Incredibilis videtur res illa, incredibilis, inquam, profectò videtur: horribilius ſiquidèm eſt Vituli fabricatione, quam in terra deſerta fecêre mannâ expleti* (Judæi) *aut liberis mactatis Dæmonibus, aut Prophetarum ipſorum occiſione.* Eamdem ergà omnes libros ſacros religionem omnium Judæorum animis inſediſſe, ità ut millies potiùs mori, & membratìm diſcerpi maluiſſent, quàm ut his quidpiam adderent, aut demerent, teſtantur *Joſe-*

Joſephus & *Philo*, Hebræi; idque facilè colligitur ex libris, quos Iudæi ediderunt, ut libros ſacros ab omni errore ſervarent immunes, præſertim ex inſigni illo Opere, quod *Maſſoram*, id eſt, *Criticam Sacram*, appellant, fuitque adornatum à peritiſſimis Scholæ Tyberiadis Rabbinis, ut puram Scripturæ Sacræ lectionem poſſent ſemper Iudæi ſartam tectam cuſtodire, & ex libro *Sopherim*, ſeu *Scribarum*, in quo penè innumera traduntur præcepta, ad rectam ſacrorum librorum deſcriptionem neceſſaria, ne quid videlicèt vel leviſſimi erroris in eos temporum injuriâ obrepere poſſit, ſicut videre eſt apud *Joannem Morinum*, Congregationis Oratorii Presbyterum, cap. 6. *Exercitationis* 12. lib. 2. *de Hebræi, Græcique Textûs ſinceritate*, apud etiam *Richardum Simonium*, ejuſdem Congregationis Presbyterum, in *Diſquiſitionibus Criticis*, & apud *Waltonum* in *Apparatu Biblico*, Proleg. 8. qui de hoc libro *Sopherim* latè ac eruditè tractarunt. Hæc igitur ſi expendantur momenta, liquebit profectò, Iudæos nunquàm voluiſſe libros Moyſis, alioſque Scripturæ Sacræ libros, quos penes ſe habebant, corrumpere, ſed illos potiùs à tàm immani ſcelere vehementèr abhorruiſſe, nihilque tàm cordi ac curæ ſemper habuiſſe, quàm ut libros Moyſis, quem, ceù Legiſlatorem ſuum, ſummâ veneratione proſequebantur, alioſque libros ſacros, quos ſuo Canoni adſcriptos habebant, ſummâ adhibitâ diligentiâ ad ſeram uſque poſteritatem intactos atque illibatos tranſmitterent. Sed, ut dem, voluiſſe Iudæos, odio in Chriſtianos impulſos, mutilare

mutilare libros Moyſis, contendo tamen, illos tàm ſacrilegum conſilium executioni mandare nunquàm potuiſſe. Primò, quia incredibile prorsùs eſt, Iudæos, qui, poſt Urbis Hieruſalem deſtructionem, factam à *Tito*, filio *Veſpaſiani*, Imperatoris, per totum, quà latè patet, Orbem fuerunt diſperſi, in depravationem librorum Moyſis, & aliorum Scripturæ concordibus votis & animis ita conſpirare potuiſſe, ut nullus tàm execrando ſceleri intercedere, nullus reclamare auſus fuerit, præſertim cùm apud Iudæos eſſent variæ Sectæ, videlicèt Rabbaniſtarum, Karaitarum, Samaritanorum, Phariſæorum, Sadducæorum, qui ſeſe mutuo & implacabili odio inſectantes, huic ſacrilegæ Codicum ſacrorum interpolationi conſentire renuiſſent. Secundò, Chriſtiani, qui hanc Iudæorum in violandis ſacris Codicibus temeritatem facilè reſcire potuiſſent ab illis Iudæis, qui, teſte Euſebio in Hiſt. Eccleſ. à Iudaiſmo ad Chriſtianos confugiebant, confeſtim in Iudæos inſurrexiſſent, palàmque oſtendiſſent ex illis Exemplaribus Hebraicis, quæ penès ſe habebant, vel in ſuis Bibliothecis aſſervabant, ſacros Codices interpolatrice Iudæorum manu fuiſſe aut ex malitiâ, aut invidiâ, vitiatos, adulteratos, & mutilatos. Quod tamen nunquàm fecerunt Chriſtiani, ſed potiùs, ut anteà dicebamus, Judæos tanquàm Scripturæ Sacræ librorum capſarios noſtros, & fidiſſimos cuſtodes, laudarunt. Tertiò, nullâ ratione veroſimile fit, permiſiſſe Deum, ut Iudæi falſarent & immutarent libros Moyſis, alioſque Scripturæ Sacræ Codices, quos à ſacris

Scripto-

Scriptoribus exarari voluit, ut ex his fontibus omnes Gentes, depulsâ Idololatriæ caligine, ſalutares ſapientiæ haurirent aquas, & veræ Religionis documentis imbuerentur. Addo etiam, ſanctum Hieronymum, in nova, quam lucubravit, Scripturæ Sacræ Verſione, Textum Hebræum, velut incorruptum, eſſe ſectatum, & Patres Concilii Tridentini authenticam declaraſſe, ſuoque calculo approbaſſe Editionem vulgatam, quæ ad amuſſim reſpondet Textui Hebræo, tàm in Pentateucho Moyſis, quàm in aliis ſacris Veteris Teſtamenti Libris. Cæterùm, quamvis ipſe conſtantèr doceam, Judæos ſummoperè ſemper caviſſe, ne quis error Pentateuchum Moyſis, alioſque ſacros Veteris Teſtamenti Libros progreſſu temporis pervaderet, ac ſubindè Textum Scripturæ Sacræ originarium, videlicèt Hebraicum, in his, quæ ad fidem & mores ſpectant, eſſe etiamnùm purum, integrum, nullâque labe contaminatum; non inficior tamen, vel temporjs injuriâ, vel Scribarum negligentiâ irrepſiſſe in Textum Hebræum Pentateuchi Moyſis, & aliorum Veteris Teſtamenti Librorum, errata quædam & leviora menda, ſicut poſt *Bellarminum*, & *Melchiorem Canum*, evincit *Waltonus* in Apparatu Biblico ad Biblia Polyglotta Londinenſia, Prolegom. 7. Non eo etiam inficias, fuiſſe multos Rabbinos, qui ineptas, planèque nugatorias tradiderunt Scripturæ Sacræ interpretationes, immò, & aniles fabulas proprio marte excogitaſſe, quæ poſteà Talmudi tàm Babylonico, quàm Hieroſolymitano inſertæ fuerunt. At, ſi.

niſtras illas interpretationes, vanaque commenta & deliria, cùm Rabbini in ſacros Codices non intruſerint, nullâ ratione dici poſſe exiſtimo, eos de induſtria, & ex odio Chriſtianorum in ſacrorum Codicum depravationem certatim conſpiraſſe. Hæc, quæ hactenùs diximus, de antiquitate, revelatione, veritate, integritate, & auctoritate Librorum Moyſis, necnon de diſcrimine, quod eſt Legem Moſaicam inter & Legem Evangelicam, tibi abundè ſufficere debent ad habendam generalem notitiam Librorum & Legis Moyſis; ſpecialem verò notitiam rerum, quæ continentur in Pentateucho Moyſis, vel quas complectitur Lex Moſaica, dabimus, auxiliante Deo, in noſtris Colloquiis in Hiſtoriam quartæ Mundi Ætatis.

D. Plenè, juxtà ac dilucidè, in hocce Colloquio retuliſti Patriarcharum tertiæ Mundi Ætatis Geſta, necnon eorum Scripta, in quibus Jeſu Chriſti, veri Meſſiæ, adventum prædixerunt. Supereſt nunc, ut, ſub finem noſtri Colloquii, annos Patriarcharum tertiæ Mundi Ætatis, quæ incipit à vocatione *Abrahami*, & protenditur uſque ad profectionem Iſraelitarum ex Ægypto, juxtà accuratiorem Chronologiam, digeras ac diſponas, atque eorum Geſta, compendiosè deſcripta, juxtà ſeriem Chronologicam annorum à creatione Mundi referas.

M. Tuæ utilitati conſulturus, Tabulam Chronologicam hìc ſubjiciam, in qua annos & geſta Patriarcharum, qui vixerunt in tertia Mundi Ætate uſque ad exitum Iſraelitarum ex Ægypto, connectam cum annis Mundi, qui interflu-

terfluxerunt à vocatione *Abrahami*, à qua initium ducit tertia mundi Ætas, uſque ad Iſraelitarum ex Ægypto profectionem, in qua eadem Mundi Ætas finem habet.

TABULA CHRONOLOGICA,

In qua Anni & Geſta Patriarcharum, qui vixerunt in tertia Mundi Ætate, connectuntur cum annis Mundi, qui effluxerunt à vocatione Abrahami, *à quà tertia Mundi Ætas ſumit exordium, uſque ad Iſraelitarum ex Ægypto egreſſionem, in qua deſinit eadem Mundi Ætas.*

Ab anno à creatione Mundi MM. LXXXIII. quo contigit vocatio *Abrahami*, & cæpit tertia Mundi Ætas, uſque ad annum à creatione Mundi MM. XCIV.

PAtriarcha *Abrahamus* anno à creatione Mundi 2083. annos natus ſeptuaginta quinque, vocatus eſt à Deo, & exivit ex *Haran*, eique promiſit Deus, naſciturum ex ipſius ſemine Meſſiam, & daturum illi Terram Chanaan, in quam relictâ cognatione ſuâ, juſſu Dei venit cum *Sara*, uxore ſua, & *Loth*, fratris ſui filio. *Loth* à patruo ſuo *Abrahamo* ſeparatur, & ſeſe recepit urbem Sodomæ. Venit poſteà *Abrahamus* in Hebron. Quatuor Reges ſuperat. A *Melchiſedecho* benedicitur. Renovavit

Deus promiſſionem *Abrahamo* de prole, eique juſſit, ut carnem ſuam, & omnis maſculini ſexus, circumcideret in ſignum Fæderis, quod cum eo pepigit. Futuram poſteritatis ſuæ annorum 400. peregrinationem, ſervitutem, & afflictionem (hoc eſt, per ducentos & quindecim annos in Terra Chanaan, & per ducentos & quindecim alios annos in Ægypto) à Deo docetur. *Loth*, nepos *Abrahami*, ab Angelo Sodomis ereptus, ac ſoſpes & incolumis è Sodomorum urbe evaſit, antequàm, ob nefariam ſuorum incolarum libidinem, hæc civitas igne cæleſti conſumpta eſſet. Uxor autem *Loth*, quòd contrà Angeli præceptum, muliebri curioſitate ducta, reſpexiſſet poſt ſe, confeſtim verſa eſt in ſtatuam ſalis.

Ab anno à creatione Mundi MM. XCIV. uſque ad annum Mundi MM. CXLVIII.

Abrahamus anno à creatione Mundi 2094. ex *Agar*, ancillâ ſuâ, quam in uxorem duxerat, genuit *Iſmaelem*, à quo originem habent Populi, dicti *Iſmaelitæ*. Sed hunc filium, unà cum matre *Agar*, jubente Deo, domo ſuâ expulit *Abrahamus*, poſtquàm ei, centeſimum annum agenti, anno à creatione Mundi 2108. ex *Sara*, ipſius conjuge,

conjuge, natus eſt, juxtà divinas promiſſiones, *Iſaacus*, ex cujus ſemine proditurus erat Meſſias. Hunc filium *Iſaacum* annos natum viginti quinque, Deus, volens *Abrahami* explorare fidem & obedientiam, imperavit ei, ut mactaret anno à creatione Mundi 2133. Sed dùm *Abrahamus* ad filii ſui *Iſaaci* mactationem ſeſe accingeret, jamque ad eum immolandum gladio armatam manum extenderet, ab Angelo prohibitus eſt ne faceret. *Sara*, uxor *Abrahami*, & mater *Iſaaci*, è vivis exceſſit anno à creatione Mundi 2145.

Anno à creatione Mundi MM. CLVIII.

Abrahamus, anno Mundi 2148. filio ſuo *Iſaaco*, nato annos quadraginta, uxorem dedit, nomine *Rebeccam*, filiam *Bathuelis*, qui ex *Nachore*, fratre *Abrahami*, ortum ducebat.

Anno à creatione Mundi MM. CLXVIII.

Rebecca, poſt viginti annos ſterilitatis à contracto matrimonio cum *Iſaaco*, enixa eſt gemello partu *Eſau* & *Jacobum* anno Mundi 2168. Quibus in utero ipſius, antequàm naſcerentur, colluctantibus, *Rebecca*, mater, à Deo, quem conſuluerat, reſponſum accepit, duarum diſſidentium Gentium

Auctores ex ipſius utero prodituros.

Anno à creatione Mundi MM. CLXXXIII.

Abrahamus, centum ſeptuaginta quinque annos natus, mortuus eſt in ſenectute bona anno Mundi 2183.

Ab anno à creatione Mundi MM. CCXLV. uſque ad annum Mundi MMCCLXII.

Jacobus, filius *Iſaaci*, fratri ſuo, majori natu, ſuadente matre *Rebecca*, benedictionem patris *Iſaaci*, ſenio jam caligantis, ſubripuit anno Mundi 2245. & hac de cauſa, ut iram fratris ſui *Eſau*, quam in ſe concitaverat, declinaret, fugam arripuit, & ad *Laban*, avunculum ſuum, fratrem videlicèt *Rebeccæ*, ſeſe contulit. Quo in itinere vidit in ſomnis ſcalam ſtantem ſuper terram, & cacumen illius tangens cælum, Angelos quoque Dei aſcendentes & deſcendentes per eam. Appulſus *Jacobus* domum *Labani*, poſtulavit ab eo *Rachelem*, filiam ejus, ut eam ſibi matrimonio copularet. Annuit quidèm *Laban*, ſed, per fraudem loco *Rachelis*, nocte in lectum *Jacobi* ſubmiſit *Liam*, ſororem *Rachelis* natu maximam, quam uxorem ducere coactus eſt *Jacobus*, qui poſteà tamen, *Rachelem*, quam impensè diligebat, in uxorem acceptit,

cepit, & ex utraque ſorore, atque ex ex earum ancillis, nimirùm ex *Bala* & *Zelpha*, quas itidèm ſibi matrimonio junxit, ſuſcepit duodecim mares filios, qui fuerunt Patriarchæ duodecim Tribuum Iſrael.

Beneficia, quibus Deus *Jacobum*, toto eo tempore, quo apud *Laban*, ſocerum ſuum, manſit, curam ipſius gregis habendo, abundè cumulavit, moverunt invidiam *Laban*. Quò factum eſt, ut *Jacob* ex ædibus *Laban*, unà cum uxoribus ſuis, & prole, & gregibus capeſſiverit fugam. In itinere luctatus eſt cum Angelo, & prævaluit, indèque dictus ISRAEL, hoc eſt, *prævalens Deo*, cujus perſonám referebat ille Angelus. In patriam quoquè revertens *Jacobus*, fratrem ſuum *Eſau*, quem obvium in itinere habuit, muneribus, obſequiis, & officiis placavit.

Ab anno à creatione Mundi MM. CCLXII. uſque ad annum MM. CCLXXII.

Simeon & *Levi*, filii Patriarchæ *Jacobi*, ob raptum, & ſtuprum illatum vi ſorori ſuæ *Dinæ*, omnes ad unum Sichemitas injuſtè trucidant. *Rachelem*, dilectam conjugem ſuam, *Jacobus* amiſit, quæ in partu, id eſt, poſtquàm enixa

Ab anno à creatione Mundi MM. CCLXXII. uſque ad annum Mundi MMDXIII. quo *Moyſes* Iſraelitas e- eſſet

duxit ex Æ-gypto.

eſſet *Benjaminum*, è vivis ſublata eſt. Filii Patriarchæ *Jacobi*, ægrè admodùm ferentes, quòd *Joſephus*, frater, eſſet carior patri, in eum inſurrexerunt, eumque per ſummam perfidiam vendiderunt mercatoribus, à quibus ductus eſt in Ægyptum, ibique ſervivit *Putiphari*, Præpoſito Cubiculariorum *Pharaonis*, Ægyptiorum Regis. *Joſephus* natus erat annos ſeptemdecim, quandò captivus fuit aſportatus in Ægyptum anno à creatione Mundi 2276. *Iſaacus*, pater *Jacobi*, annos natus centum octoginta, mortuus eſt anno Mundi 2288. *Joſephus* in Ægypto ſerviens *Putiphari*, de vi illata pudicitiæ uxoris heri ſui ab eadem uxore, cujus libidini conſtanti animo obſtiterat, falsò accuſatus, in carcerem conjectus eſt, in quo poſtquàm per triennium manſiſſet, ſeque ſagacem ſomniorum interpretem probaſſet, in Aulam *Pharaonis*, annos natus triginta, accitus eſt, ut interpretaretur ſomnium iſtius Ægyptiorum Regis anno à creatione Mundi 2289. hoc eſt, 13. annis, poſtquàm venditus à fratribus ſuis, ductus eſt in Ægyptum. Declaravit autem *Joſephus*, ſomnio Regis *Pharaonis* portendi, fore

poſt

poſt ſeptem annos fertiles, famem, quæ per totidèm annos erat duratura. Rex *Pharao*, fidem habens verbis *Joſephi*, curavit, ut per ſpatium ſeptem fertilium annorum ingens undiquaquè colligeretur frumenti copia, & huic negotio, totiuſque Imperii Ægyptiorum regimini *Joſephum* præfecit. Poſt tranſactos ſeptem fertilitatis annos, ubi obtigerunt anni ſteriles, quoniam aliis in Regionibus non ſuppetebat frumentum, & maxima graſſabatur fames, coacti ſunt fratres *Joſephi* deſcendere in Ægyptum, quos primùm, ceù viros ſibi omninò ignotos, & Ægypti exploratores excepit *Joſephus*, ſed tandèm ſe illis manifeſtum fecit, patremque ſuum cum tota familia ad ſe in Ægyptum accerſivit anno à creatione Mundi 2298. Habitavit autem *Jacobus* in Ægypto, ſeu in Terra Geſſen, & poſſedit eam, & multiplicatus eſt nimis, & in ea vixit annis ſeptemdecim, naturque annos centum quadraginta ſeptem, mortuus eſt anno à creatione Mundi 2315. Moriens Patriarcha *Jacobus*, celebre edidit vaticinium de tempore, quo oriturus eſſet Meſſias, quod in Jeſu Chriſto fuit omni ex parte adim-

pletum

pletum. *Joſephus* etiam, filius Patriarchæ *Jacobi*, poſtquàm in Ægypto præfuiſſet annis 80. Migravit ex hac vita anno à creatione Mundi 2369. cùm expleſſet centum & decem annos vitæ ſuæ. Poſteri autem Patriarchæ *Jacobi*, ſic in Ægypto propagati ſunt, ut, poſt ducentos & quindecim annos, per quos manſerunt in Ægypto, pluſquàm ſexcentum mille numerarentur animæ, prognatæ è familia *Jacobi*, qui in Ægyptum cum ſeptaginta dumtaxàt animabus advenerat. Hæc Iſraelitarum in Aegypto multiplicatio invidiam Aegyptiorum illis conflavit, & defuncto Aegyptiorum Rege, cui *Joſephus* placebat, tàm duram ſervitutem deinceps experti ſunt Iſraelitæ, ut, labentibus annis, Rex Aegypti, *Pharao* dictus, ferale promulgarit Edictum, quo jubebat, ut omnes Hebræorum pueruli, recens nati, projicerentur in flumen, ne ad ætatem adultam pervenire poſſent. Tunc in Aegypto anno poſt obitum *Joſephi* ſexageſimo quarto, anno autem à creatione Mundi 2433. Natus eſt *Moyſes*, ita appellatus, quòd ex aquis, quibus à parentibus fuerat expoſitus, eductus ſit miniſte-

miniſterio filiæ Regis Aegyptiorum. *Moyſes*, ubi adoleviſſet, Aulam Regiam, in qua fuerat educatus, contemnens, fugit in ſolitudinem, ubi à Deo, qui eum in rubo ardenti alloquebatur, juſſus eſt Populum Hebræum ex Aegypto liberare. Hoc Dei Mandatum *Moyſes*, unà cum fratre ſuo *Aarone*, in virtute multorum prodigiorum ſignificavit *Pharaoni*, Aegyptiorum Regi, à quo tamen, utpotè in malo maximè obdurato, nonniſi poſt decem plagas, quas Deus per *Moyſem* toti Aegypto inflixit, Hebræi tandèm aliquandò dimiſſi ſunt, ut eò properarent, quò illos per *Moyſem* vocabat Deus. Pridiè autem quàm ex Ægypto proficiſcerentur Hebræi, juſſit illis *Moyſes*, ut mactarent Agnum, ejuſque ſanguine aſpergerent oſtia ſua. Angelus exterminator, qui noctu cunctas Aegyptiorum domos pervadens, omnes eorum primogenitos interfecit, ab Iſraelitis, quorum domos ſanguis Agni diſtinguebat, omninò abſtinuit. Sic nos Chriſtiani pretioſo ſanguine Ieſu Chriſti, qui verus eſt agnus immaculatus, ſervamur ab æterna morte, & per aquas Sacramenti Baptiſmi, qui-

bus

bus mergitur peccatum, ad vitam migramus æternam.

Anno à creatione Mundi MM. DXIII. à vocatione *Abrahami* CCCCXXX.

Moyſes, annos natus octoginta, Iſraelitas ex Aegypto eduxit, atque in libertatem vindicavit anno à creatione Mundi 2513. A vocatione verò *Abrahami* 430. Iſraelitas, Duce *Moyſe*, ex Ægypto profectos, Rex *Pharao*, mutato conſilio, inſecutus eſt, ut illos ſervitúti denuò manciparet, & , ſicut elegantèr ait *Sulpitius Severus* lib. 1. *Hiſtoriæ Sacræ* : *furens animi*, *quo angebatur*, ille Rex, *tot hominum millia Regno & Poteſtati decedere*, *exercitum properè educit: jamque eminùs arma ſignaque*, *& protentæ patentibus latè campis acies viſebantur*, *cùm Hebræis*, *metu trepidis*, *& Cœlum aſpectantibus*, *Moyſes à Deo monitus*, *percuſſum virgâ mare diſcidit. Ita populo cedentibus in latera aquis*, *velut in côntinenti*, *iter pervium fuit. Nec cunctatus Rex Ægyptius cedentes inſequi*, *mare*, *quà patebat*, *ingreſſus*; *mox coeuntibus aquis*, *cum omni exercitu deletus eſt. Tunc Moyſes incolumitate ſuorum*, *exitio hoſtium*, *virtuteque Dei exſultans*, *Canticum Dómino cecinit* (quod legitur cap. xv. ſacri libri *Exodi*) *idemque omnis turba*

turba virilis ac muliebris ſexûs fecit.

D. Ex ea, quam hìc attexuiſti, Tabula Chronologica facilè intelligo, à vocatione *Abrahami*, quæ contigit anno à creatione Mundi MM. LXXXIII. & à qua exordium ſumit tertia Mundi Ætas, uſque ad Iſraelitarum ex Ægypto profectionem, quæ accidit anno à creatione Mundi MMDXIII. & in qua deſinit tertia Mundi Aetas, interfluxiſſe annos quadringentos & triginta, per quos Deus prædixerat *Abrahamo*, poſteritatis ſuæ peregrinationem duraturam, hoc eſt, poſteros *Abrahami*, à tempore Vocationis illius Patriarchæ fore peregrinos in terra Chananæa per ducentos & quindecim annos, illoſque poſteà per alios ducentos & quindecim annos in Aegypto manſuros, tanquàm peregrinos, antequàm poſſiderent Terram Chanaan, quam Deus *Abrahamo*, ejuſque poſteris daturum ſe promiſerat, ſicut memini, te jam obſervaſſe contra nonnullos Scriptores, qui perperàm aſſerunt, Hebræos per quadringentos & triginta annos in Aegypto peregrinos & afflictos fuiſſe. At, cum bona venia tua dixerim, hora, quæ nunc imminet prandii, noſtrum huc uſque protractum cogit finire Colloquium. Scis etenim celebratum à *Plutarcho*, *Gellio*que illud *Catonis* dictum, ex Oratione quadam, quâ diſſuaſit Legem Agrariam, quamque ſic exorſus eſt, ut dicat, arduum eſſe ad *Ventrem* verba facere, qui *careat auribus*. Interpellante itaque fame, domum me recipio, ut poſt prandium poſſim facilius

ciliùs præparare me ad proximum Colloquium, in quo de Hiſtoria quartæ Mundi Aetatis, quæ ab exitu Iſraelitarum ex Aegypto initium habet, deſinitque in quarto anno Regni *Salomonis*, quo ab eodem Rege jacta ſunt Templi Hieroſolymitani fundamenta, diſſerere incipiemus: *expleto* ſiquidèm *ventre*, ſicut vulgari fertur Adagio, *melior eſt conſultatio*, ſive ut ait *Plutarchus* lib. 7. *Sympoſiacon*: *Conſultatio tùm melior, cùm expleveris alvum.*

HISTO-

HISTORIA
ECCLESIASTICA
VETERIS TESTAMENTI,
SEU
QUARTÆ MUNDI ÆTATIS,

Quæ initium habet ab exitu Iſraelitarum ex Ægypto, & deſinit in quarto anno Regni Salomonis *, quo, ab eodem Rege jacta ſunt Templi Hieroſolymitani fundamenta.*

HEBRÆI, inquit elegantèr *Lactantius* cap. x. libri IV. *Divinarum Inſtitutionum*, ex Ægypto egreſſi, in ſolitudine multa mirabilia viderunt. Nam cùm ſitim paterentur, ictu virgæ rupe percuſsâ, proſiliit fons aquæ, populumque recreavit. Quo rurſùs eſuriente, cæleſtis alimenti pluvia deſcendit, quin etiam coturnices in caſtra eorum ventus induxit, ut non modo pane cæleſti, ſed etiam inſtructioribus epulis ſaturarentur. Pro his tamen divinis beneficiis hono-

rem

„ rem Deo non reddiderunt, ſed depulsâ jam „ ſervitute, jam ſiti fameque depoſitâ, in luxu„riam prolapſi ad prophanos Aegyptiorum „ Ritus animos tranſtulerunt. Cùm enim *Moy„ſes*, Dux eorum, aſcenderet in montem, at„que ibi quadraginta diebus moraretur, au„reum caput Bovis, quem vocant *Apin*, quòd „ eos ſigno præcederet, figurarunt. Quo pec„cato ac ſcelere offenſus Deus, impium & in„gratum populum pro merito pœnis gravibus „ affecit, & Legi, quam per *Moyſem* dederat, „ ſubjugavit. Poſteà verò, cùm in deſerta parte „ Syriæ conſediſſet, amiſerunt vetus nomen He„bræi, & quoniam Princeps examinis eorum „ Judas erat, Judæi ſunt appellati; & terra, „ quam incoluēre, Judæa. Et primò quidèm, „ non dominio Regum ſubjecti fuerunt, ſed „ populo ac Legi civiles Judices præſidebant, „ non tamen in annum conſtituti ſunt, ſicut „ Romani Conſules, ſed perpetuâ juriſdictione „ ſubnixi. Tùm ſublato Judicum nomine, po„teſtas regalis inducta eſt. Verùm, Judicibus re„gimen eorum tenentibus, pravas religiones ſæ„pè ſuſceperant, atque offenſus ab his Deus, to„tiès alienis ſubjugabat, donec rursùs pœni„tentiâ populi mitigatus, liberaret eos ſervi„tute. Quibus verbis *Lactantius* non ſolùm dat generalem quamdam notitiam quartæ Mundi ætatis, ſed etiam oſtendit, ſtatum Reipublicæ Hebræorum aliquam ſubiiſſe mutationem in quarta Mundi Aetate, quandò videlicèt Deus, dando *Moyſi* Legem in monte Sinai, eum conſtituit Reipublicæ Hebræorum Ducem ac Prin-

cipem, voluitque, ut, poſt mortem *Moyſis*, eamdem Hebræorum Rempublicam adminiſtrarent, primùm *Joſue*, deindè *Judices*, ac deniqne Reges. Hæc autem Reipublicæ Hebræorum ſtatus, poſt datam Legem à Deo, mutatio in hoc ſita fuit, quòd ſtatus regiminis Hebræorum à vocatione *Abrahami* uſque ad illorum egreſſionem ex Aegypto eſſet purè Theocraticus, id eſt, immediatè pendens à Deo, quem Hebræi ſolum Ducem, Rectorem, ac Præſidem agnoſcebant. At, Hebræi, poſt profectionem ex Aegypto, ferre non valentes præſentiam Dei, territi videlicèt fulgoribus, in quibus Deus, dando Legem *Moyſi* in monte Sinai, apparuit, orarunt Deum, ut non eos alloqueretur, ſed *Moyſe*, tanquàm Miniſtro & Mediatore, uteretur. Annuit eorum petitioni Deus, tuncque *Moyſes* cæpit ſub Deo regere Rempublicam Judæorum, cujus ſtatus evaſit Ariſtocraticus, & ſumma rerum, poſt Deum, penès Optimates fuit. Neque enim *Moyſes* ſolus Rempublicam Hebræorum adminiſtravit (ſicut optimè obſervat *Carolus Sigonius* cap. v. lib. I. *De Republica Hebræorum*) ſed multis, iiſque bonis & prudentibus viris, rem totam commiſit, ut alii ſacra, alii prophana curarent. (Ex his autem, qui operam rebus ſacris dederunt, unus erat dumtaxàt Pontifex, reliqui Sacerdotes & Levitæ. Qui verò rerum prophanarum curæ incubuerunt, alii conſultationibus, alii judiciis vacarunt, nonnulli pacis, quidam belli ſtudia coluerunt ac promoverunt) omnes tamen non ex arbitrio voluntatis, ſed ex præſcripto Legis

ſuo fungi munere, in primiſque judicia & juſtificationes exercere conſtituit. Quam ob rem, etſi regimen Hebræorum cæperit eſſe ſub *Moyſe* Ariſtocraticum, attamen (uti perdoctè obſervat *Petrus Cunæus* cap. 1. lib. 1. De Republica Hæbræorum) *Moyſes*, Rempublicam Hebræorum conditurus, quæ in terris ſanctiſſima foret, ſummam rerum poteſtatem ſupremo Numini detulit, & cùm alii nomina alta, ut res fert, reperiant, ac Monarchiam modò, Oligarchiamque, & interdùm Democratiam appellent; nihil *Moyſes* horum fore pro natura atque indole intellexit tanti Imperii. Igitur regiminis quemdam modum conſtituit, quem præſignificantèr *Flavius Joſephus*, Hebræus, adversùs *Apionem* vocari poſſe *Theocratiam* ait, quaſi tu ejuſmodi civitatem dixeris, cujus Præſes, Rectorque ſolus Deus ſit. Quæcumque enim gerebantur, hujus geri judicio ac numine profeſſus eſt. Idque ita verum eſſe clarè documento probavit *Moyſes*. Etenim, qui omnia ex ſe uno prudentiâ videbat, quique populum oratione flectebat in omnem, quam volebat, partem, nullam ex tàm bella & opportuna occaſione potentiam ſibi, nullas opes, nullos honores quæſivit. Id, quod profectò vix hominis eſſe videtur. Eſt enim inſita mortalibus Imperii cupido quædam, eaque vetus herclè admodùm, & cunctis affectibus flagrantior, quam, ut ego exiſtimo, nunquàm expellere è pectore ſuo *Moyſes* potuiſſet, niſi intereſſe & præeſſe rebus gerendis Deum vidiſſet, cum quo in ſocietatem Regni venire extrema dementia fuiſſet. Jam verò, quò

firmior,

firmior Hebræorum Reſpublica foret, ita ſanxit, edixitque, ut omnia ex Lege à Deo datâ fierent: Legis autem non Dominos, ſed Cuſtodes & Miniſtros, eſſe voluit Magiſtratus. Hic fuit ſub *Moyſe* Hebræorum Reipublicæ ſtatus, ſub Deo, Ariſtocraticus, quem ſub *Joſue*, ſucceſſore *Moyſis*, ſub Senioribus & Judicibus, Hebræi, poſtquàm ſuas ſedes, juxtà promiſſionem divinam, in Terra Chananæa locaſſent, conſtantèr retinuerunt, donec tandèm ſtudio capti regiminis Gentium, poſtularunt à Deo per *Samuelem*, ultimum Judicem, ut daret illis Regem, dicentes: *Conſtitue nobis Regem, ut judicet nos, ſicut & univerſæ habent Nationes*, cap. 8. v. 5, lib. 1. Regum. Conceſſit Deus Hebræis Regem, tuncque ſtatum Reipublicæ Hebræorum ariſtocraticum, in quo Lex potiſſimùm cum Deo dominata erat, excepit Status Monarchicus, ſeu ſucceſſio Regum, è quorum nutu & arbitrio, potiùs quàm ex divinæ Legis Imperio Hebræi pendêre cæperunt. Primus apud Hebræos Rex fuit *Saul*; ſecundus *David*, cui ſucceſſit filius *Salomon*, qui anno quarto Regni ſui conſtruxit Templum Hieroſolymitanum. A Rege autem *Salomone* Regnum in Familia Davidica apud Hebræos hæreditarium evaſit uſque ad Regem *Sedeciam*, qui à *Nabuchodonozore*, Aſſyriorum Rege, cum Populo Judaico captivus in Babyloniam abductus eſt. Hanc brevem iſtius mutationis, quæ in quarta Mundi Aetate contigit circà ſtatum Reipublicæ Hebræorum notitiam præmittendam eſſe duxi, quò faciliùs ejuſdem quartæ Mundi Aetatis, quæ incipit ab

exitu Iſraelitarum ex Aegypto, & finem habet in quarto Regni *Salomonis* anno, quo jacta ſunt Templi Hieroſolymitani fundamenta, Hiſtoriam in tribus Colloquiis, juxtà præſcriptam nobis Legem, deſcribendam aggrediamur. In primo Colloquio referemus ea, quæ Hebræis ab eorum ex Aegypto profectione uſque ad Legem datam *Moyſi* à Deo in monte Sinai, & poſt Legem datam, acciderunt uſque ad obitum *Moyſis*; ibidèmque explicabimus res præcipuas, quas ſpeciatim complectitur Lex à Deo data, quæ dicitur Moſaica, videlicèt Præcepta, Ritus, Sacrificia, Sacramenta, Feſta, Immunditias Legales, Sacerdotum Conſecrationes, & alia id genus, quæ Sacra & Religionem Hebræorum ſpectant. In altero Colloquio nonnulla Dubia, ſivè ad Legem Moſaicam, ſivè ad quædam Facta Hiſtorica quartæ Mundi Aetatis attinentia, quæ à Theologis & Scripturæ Sacræ Interpretibus proponi ſolent, dirimemus. In poſtremo Colloquio Geſta *Joſue*, in regimine Reipublicæ Hebræorum, *Moyſis* ſucceſſoris, necnon Judicum & Regum, qui præfuerunt Hebræis uſque ad quartum Regni *Salomonis* annum, quo extructum eſt Templum *Salomonicum*, ſeu Hieroſolymitanum, deſcribemus, & eâdem operâ accuratam trademus ſeriem annorum, qui in quarta Mundi Aetate, hoc eſt, ab egreſſione Populi Iſraelitici ex Aegypto uſque ad quartum Regni *Salomonis* annum elapſi ſunt.

COL-

COLLOQUIUM PRIMUM,

In quo referuntur ea, quæ Hebræis, ab eorum ex Ægypto profectione, uſque ad Legem datam Moyſi *à Deo in monte Sinai, &, poſt Legem datam, acciderunt uſque ad obitum* Moyſis, *ibidèmque explicantur res præcipuæ, quæ continentur in eadem Lege, videlicèt Præcepta, Ritus, Sacrificia, Immunditiæ Legales, Sacramenta, Feſta, Sacerdotum Conſecrationes, & alia id genus, quæ Sacra, & Religionem Hebræorum ſpectant.*

D. QUid Hebræis, ſemel ex Ægypto profectis, & per miraculoſum Maris Rubri tranſitum, è manu inſequentium Ægyptiorum liberatis, accidit, antequàm Deus illis per *Moyſem* daret Legem in monte *Sinai*?

M. Deus Hebræos ex Ægypto egreſſos, & ad ulteriorem ripam Maris Rubri, quod ſicco veſtigio tranſierant, appulſos, ſingulari protectione dignatus eſt, atque in variis, quas in Eremo habuerunt, manſionibus, donec ad Deſertum *Sinai* pervenirent, multa, eaque ſtupenda, in eorum gratiam patravit miracula. In primis, Hebræi, poſtquàm per triduum in Deſerto *Sur*, ſivè *Etham*, iter egiſſent, caſtra in *Mara*

poluêre, ubi aquam quidèm invenerunt, ſed quæ, ob inſitam amaritudinem, ad potum, ſitimque ſedandam uſui eſſe non poterat. Quò factum eſt, ut aquæ penuriâ laborantes, cùmque eſſent naturâ queruli, & ad murmurationem proclives, protinùs inſolenti contumaciâ inſurrexerint in *Moyſem*, qui doctus à Deo, arboris lignum in aquam injecit, cujus hæc vis fuit, ut dulcem aquæ ſaporem redderet. Indè digreſſi Hebræi, venerunt in *Elim*, ibique duodecim fontibus aquarum, & ſeptuaginta arboribus palmarum repertis, conſederunt. At, ubi pervenerunt ad Deſertum *Sin*, quod eſt inter *Elim* & *Sinai*, rursùm, ob penuriem victûs, tumultuari, & murmurare cæperunt, non ſolùm contrà *Moyſem*, ejuſque fratrem *Aaronem*, ſed etiam contra ipſummet Deum, Ægypti ſervitium, cum ſaturitate ventris, deſiderantes. Huic tamen ingrato, & duræ cervicis populo non defuit Deus. Nam, prætèr ingentem coturnicum copiam, ad eorum caſtra vento delatam, paravit eis cibum exquiſitiſſimum, juxtà ac delicatiſſimum, qui dictus eſt *Manna*, quia primùm cum admiratione, & hac voce *Manhu*, id eſt, *Quid eſt hoc?* à Populo Hebræo exceptus eſt. Manna illud non fuiſſe naturalem & vulgarem cibum, ſed præternaturalem, miraculoſum, & munus à Deo cælitùs miſſum; multis rationibus probat *Buxtorfius* in ea,quam edidit,*Exercitatione in Hiſtoriam Mannæ*, quarum aliquas hìc compendiosè deſcribam. Et primò quidèm, Manna non fuiſſe cibum naturalem, ſed miraculoſum, patet ex modo, quo depluebat, & conſervabatur.

tur. Nam, nec in terram cadebat, nec ramis arborum adhærebat, ſicut in terram cadit, vel arborum ramis adhæreſcit Manna naturale, quod in Arabia reperiri *Joſephus*, Hebræus, aliique Scriptores, cùm veteres, tùm recentiores teſtantur; ſed in circuitu dumtaxàt caſtrorum Hæbræorum, & non alibi, inveniebatur. In tanta porrò copia depluebat iſtud Manna quotidiè, & quâlibet anni tempeſtate, etiam in hyeme, ut innumeris Hebræorum myriadibus alendis abundè ſufficeret. Nec minùs miraculoſa erat hujus Mannæ conſervatio. Quamvis enim iſtud Manna, quod in agro reſiduum erat, fervente Sole, liqueſceret, attamen ſingulis diebus collectum ab Hebræis, & ad caſtra delatum, ita durum evadebat, ut molâ frangeretur, vel pilo tereretur, nec igne liqueſceret, ſed in tortulas conformaretur. Quin, iſtud Manna, quod in diem ſequentem aſſervatum corrumpebatur, & vermibus ſcatebat, die tamen Sabbati incorruptum ſervabatur, & ideò Feriâ ſextâ duplum Manna depluebat, quia illud Sabbato colligere non licebat, immò nullum Manna Sabbato, quo Hebræi quieſcere debebant, in agro inveniebatur; quod ſanè palàm oſtendit, iſtud Manna non fuiſſe cibum naturalem, ſed miraculoſum. Secundò, Manna iſtud, prætèr inditum ſibi naturalem ſaporem, alium habebat in ore piorum, ſeu ſpiritualium Hebræorum, deſideriis eorum attemperatum, ut docet S. *Gregorius* lib. VI. *Moralium* cap, IX. quod ſanè abſque ſpeciali miraculo fieri haud potuit. Addo etiam, iſtius Mannæ per quadra-

giuta annos, quibus Hebræi in Deſerto erra-runt, quotidianum effluxum, apertè demonſtrare, Manna non fuiſſe cibum vulgarem & naturalem, ſed potiùs præternaturalem, cæleſtem & miraculoſum. Hinc eſt, quòd Deus juſſit, ut urna hoc Mannâ plena conſervaretur in intimo Sanctuario, in perpetuum monumentum. Hoc autem Dei præceptum fuiſſet ſupervacaneum, ſi Manna iſtud fuiſſet naturalis & vulgaris cibus. Hinc etiam ſancti Patres docent, Manna, quo Hebræi per xl. annos uſi ſunt in Deſerto, fuiſſe panem cæleſtem, & inſignem figuram Chriſti, & corporis ejus in Euchariſtiæ Sacramento, ad ſpiritualem animarum noſtrarum alimoniam, quamdiù in calamitoſo hujus Mundi Deſerto peregrinamur, nobis dati, idque probant ipſiſſimis verbis Jeſu Chriſti, de ſe ipſo, cap. 6. Evangelii S. *Joannis*, dicentis: *Ego ſum panis vitæ. Patres veſtri manducaverunt Manna in Deſerto, & mortui ſunt. Hic eſt panis de Cælo deſcendens, ut ſi quis ex ipſo manducaverit, non moriatur.*

D. E Deſerto *Sin* profectos Hebræos, ſeu Iſraelitas, in quem locum deduxit *Moyſes*, ut ibi caſtrametarentur?

M. E Deſerto *Sin* profectos Iſraelitas duxit *Moyſes* in locum, dictum *Daphca*, ubi caſtrametati ſunt. Deindè, è *Daphca* progreſſi, caſtra poſuerunt in *Alus*, & ex *Alus* egreſſi, tentoria fixerunt in *Raphidim*, ubi quædam obſervatione digna Iſraelitis contigerunt, quæ hìc brevitèr referam. In primis, Populus Iſraeliticus, cùm aquæ penuriâ tentaretur, excanduit in *Moyſem*,

&

& ægrè ab ejus exitio temperavit. Tùm *Moyſes* de vita periclitans, mandante Domino, apud locum, cui *Oreb* nomen eſt, petram, ſeu rupem, virgâ percutiens, murmuranti populo largè ſcaturientis aquæ copiam fecit. Secundò, ſub idem tempus, quo in *Raphidim* Iſraelitæ manebant; Amalecitæ irruperunt, illos incurſionibus vaſtarunt, & ad pugnam provocarunt. Quocircà, *Moyſes*, ſuis in prælium eductis, ſupremum totius exercitûs Imperium *Joſue*, filio *Nuni*, dedit, ipſe verò, ſociis aſſumptis *Aarone* & *Hur*, ſpectator pugnæ futurus, ſimul precandi Dominum gratiâ, in verticem montis conſcendit. Conſerto prælio, acies dubio eventu, ancipitique marte concurrebant. Hebræi tamen vincebant, quamdiù *Moyſes* manus ſupplices in Cælum erigeret, iis autem remiſſis, Amalecitæ, reſumptis viribus, prævalebant. Quod advertentes *Aaron* & *Hur*, appoſito ſaxo, in quo ſederet *Moyſes*, manus ejus ex utraque parte ad occaſum uſque ſolis ſuffulcierunt. Sic in fugam acti, fuſi, proſtratique ſunt Amalecitæ, quos *Ioſue* in multam noctem cæcidit. Tunc *Moyſes* omnem victoriæ gloriam, ut par erat, ſoli Deo acceptam referens, ei Altare in perpetuum erexit monumentum cum hoc titulo: *Dominus exaltatio mea*. Sancti Patres, & antiqui Scriptores, videlicèt S. *Juſtinus* Martyr, in Dialogo cum *Tryphone*, Judæo, *Tertullianus* lib. 3. adversùs *Marcionem*, cap. 27. *Theodoret.* quæſt. 34. in Geneſim, & S. *Hieronym.* in Epiſtola ad *Fabiolam*, aſſerunt *Moyſem*, in monte expanſis manibus orantem, dùm *Ioſue* contrà Amaleci-

tas

tas pugnabat, typum fuiſſe *Ieſu Chriſti*, in Cruce ſalutis noſtræ hoſtes vincentis. Tertiò, per idem tempus, quo in *Raphidim* manſerunt Iſraelitæ, *Iethro*, Moyſis ſocer, cum filia *Sephora*, quæ *Moyſi* nupta, proficiſcente in Ægyptum viro, domi reſederat, liberiſque ejus, cognitis rebus, quæ per *Moyſem* gerebantur, venit, eique negotiorum undis penè obruto ſanum ſuggeſſit negotium. Auctor quippè ei fuit, ut ordines populi diſtribueret, & conſtitueret Tribunos, ſeu Chiliarchas, Centuriones, Decuriones, & viris quinquagenis Præfectos. Placuit *Moyſi* prudentiſſimum ſoceri ſui conſilium, viroſque ex omnibus Iſraelitarum Tribubus ſelectos judiciis præfecit, & poſtquàm illos conſtitutos Judices, ut demandatâ ſibi Provinciâ ſanctè fungerentur, adhortatus eſſet, perduxit Iſraelitas in Deſertum *Sinai*, ibique caſtrametati è regione montis *Horeb*, per annum ferè integrum commorati ſunt, ſpectatores rerum, quæ in ea ſtatione contigerunt, varietate & admirabilitate cæteras, quas in aliis manſionibus jam viderant, longè ſuperantium.

D. Deſcribe, obſecro te, res illas varietate & admirabilitate ſingulares, quas Iſraelitis in Deſerto *Sinai* contigiſſe mox inſinuaſti.

M. Tot inter eventus, qui Iſraelitis in Deſerto *Sinai* commorantibus acciderunt, eminet præſertim Legis promulgatio, à qua ſubindè incipiemus, indicando brevitèr locum, tempus, & modum, quo facta eſt hæc Legis promulgatio; deindè, cæteros inſignes perluſtrabimus eventus, qui ad eamdem Iſraelitarum in Deſerto

ſerto *Sinai* ſtationem referuntur. In primis, Deus, volens cum Iſraelitis ícere fœdus, eoſque ſibi præ omnibus Populis adſtringere, ac ſuum illis amorem, & ſingularem protectionem polliceri; juſſit eis Legem, quam eis daturus erat accepturis, ut ſe ab iniquitatibus mundarent, & veſtimentis, corporibuſque ablutis, conjugali etiam congreſſu per triduum abſtinerent. Sic diſpoſitis & præparatis Iſraelitis, Deus dedit Legem *Moyſi* in monte *Sina*, vel *Sinai*, in quem aſcendere, vel fines illius tangere, ſub pæna capitis Deus Iſraelitis inhibuerat. Hæc autem Lex data eſt poſt quadringentos & triginta annos à vocatione *Abrahami*, die verò ab exitu ex Ægypto, & à primo Iſraelitarum Paſchate quinquageſimo. Hinc apud Chriſtianos manavit Feſtum Pentecoſtes, quâ die (quæ fuit quinquageſima à reſurrectione Chriſti Domini) Nova, ſeu Evangelica Lex fuit, per illapſum Spiritûs Sancti in Apoſtolos promulgata, ſicut notat expreſsè S. *Leo* ſerm. 1. *De Pentecoſte*, ubi ait: *Sicut Hebræo quondàm Populo, ab Ægyptiis liberato, quinquageſimo die poſt immolationem Agni, Lex data eſt in monte Sina, ita poſt Paſſionem Chriſti, quâ verus Dei Agnus occiſus eſt, quinquageſimo à reſurrectione ipſius die, in Apoſtolos, plebemque credentium Spiritus Sanctus illapſus eſt, ut facilè diligens Chriſtianus agnoſcat, initia Veteris Teſtamenti Evangelicis miniſtraſſe principiis, & ab eodem Spiritu conditum fœdus ſecundum, à quo primum fuerat inſtitutum.* Sed vide, ſi placet, maximum diſcrimen, quod intercedit inter modum, quo Lex Vetus, ſeu Moſaica,

ca, fuit in monte *Sinai* promulgata, & modum, quo Lex nova, ſeu Evangelica, in Cænaculo Hieroſolymitano promulgata eſt in die Pentecoſtes. Lex quippè Vetus in monte *Sinai* prodita eſt, duabus Tabulis inſcripta lapideis. At, in Cænaculo Hieroſolymitano Nova Lex per Spiritum Sanctum inſcripta eſt cordibus credentium. In promulgatione Veteris Legis auditi ſunt validi tubarum clangores, quibus undiquè quatiebatur aer. Apparuerunt inſupèr denſiſſima nubes, montem *Sinai* operiens, ignis terribilis, flammæ, fumus, incendium, fulgura & tonitrua, tàmque terrifico apparatu Lex Vetus data eſt, ut Populus Iſraeliticus, diſcors, obmurmurans, ac terrore perculſus, prohibitus ſit, ut mox diximus, attingere montem: ſed in Cænaculo Hieroſolymitano, ubi promulgata eſt Lex Evangelica, apparuit quidèm ignis, non qui exureret corpora, ſed qui mentes illuminaret. Auditus eſt etiam Spiritus vehemens, non terrorem, ſed alacritatem afferens, robur & lætitiam inſerens Diſcipulis *Ieſu Chriſti*, qui ideò, ſicut ait Scriptura ſacra, erant in Cænaculo placidi, quieti, unanimeſque deprecantes & expectantes adventum Spiritûs Sancti. Si autem quæras cauſam iſtius diſcriminis, quod in modo utramque Legem, ſeu Veterem & Novam, promulgandi reperitur, non aliam certè aſſignare poſſum prætèr iſtam, quam tradunt ſancti Patres. Lex Vetus, ſeu Moſaica, fuit Lex timoris, adeòque ad timorem Hebræis injuſtis, duræque cervicis incutiendum, terrifico apparatu debuit promulgari: at verò, Lex Nova, ſeu

ſeu Evangelica, cùm ſit Lex Gratiæ, Lex Amoris & Charitatis, promulgari debuit cum omni ſuavitate & delectatione, quam vera Chriſti pax, & Spiritûs Sancti charitas cordibus credentium inſpirare & inſerere ſolent.

D. Sed, cur, quæſo, Deus hanc poſitivam, ſeu ſcriptam Legem, quæ appellatur Moſaica, dedit Hebræis, quibus tamen ad benè vivendum abundè ſufficere poterat Lex naturæ, quæ à creatione Mundi ſemper viguit, hæretque etiamnùm animis hominum penitiùs infixa?

M. Duplici de cauſa Deus hanc Legem poſitivam, ſeu ſcriptam, quæ dicitur Moſaica, dedit Hebræis. Primò, quia, ſicut mox obſervavimus, Deus, hanc poſitivam Legem condendo, fædus ſuum Populo Iſraelitico pangere voluit, atque ſuæ ergà eum peculiaris benevolentiæ, prædilectionis & protectionis pignus exhibere, ac monumentum, quod eſſet ære perennius. Secundò, Populus Iſraeliticus, ad quotidiana Dei beneficia minimè attentus, effrænatiſque naturæ, per primi hominis peccatum corruptæ, motibus, potiùs quam rationi obtemperans, à Deo ſæpiùs avertebatur ad res creatas, & in Ducem ſuum *Moyſem* rebellabat. Quin, depravati & in ſemetipſos contumelioſi, & in alios injuſti, criminum omne genus, Gentilium more, patrabant, adeò ut, dominante in multis carnalibus Hebræis, non ſecùs ac in Ethnicis, perversâ concupiſcentiâ, ferocientibus pravæ libidinis motibus, & omninò inferiori parte contrà ſuperiorem ſeſe altiùs efferente, langueſceret animi vis, labefactaretur libertas, conticeſceret

ceret ratio. Quocircà, ut lex naturalis, quæ apud Hebræos, ſicut apud reliquos Populos, per peccatum erat penè extincta, in hominum animis reviviſceret, ac rationi contrà cupiditatem ſuppetias ferret, poſitivâ Lege, ſeu Scriptâ, quæ dicitur Moſaica, fuit à Deo renovanda, ut ope iſtius Legis Moſaicæ Hebræi ſe eſſe peccatores, & virium ſuarum infirmitatem agnoſcentes, recurrerent ad Medicum, ſeu ad Jeſum Chriſtum, verum Meſſiam & Mediatorem omnium hominum, quem Lex Moſaica venturum oſtendebat, ipſius opem implorarent; & per fidem ab ipſo impetrarent gratiam medicinalem, & remiſſionem peccatorum, quam Lex Moſaica ex ſe dare non poterat, ſicut memini, me juxtà doctrinam S. *Thomæ*, Angelici Præceptoris, expoſuiſſe ſub finem tertii Colloquii noſtri in Hiſtoriam tertiæ Mundi Ætatis.

D. Non certè è meâ memoriâ exciderunt generales illæ notiones, quas Legem Moſaicam ſpectantes, ſub finem tertii Colloquii noſtri in Hiſtoriam tertiæ Mundi Ætatis mihi ſuppeditaſti, & quibus te in iſto, quod in Hiſtoriam quartæ Mundi Ætatis hodiè jam incepimus, primo Colloquio, additurum promiſiſti ſpecialem & accuratam expoſitionem rerum, quæ in Lege Moſaica ad benè conſtituendam Rempublicam Judæorum, comprehenduntur, cujuſmodi ſunt Præcepta, Ritus, Sacrificia, Sacramenta, Feſta, Immunditiæ Legales, Sacerdotum Conſecrationes, & alia ejuſmodi, quæ pertinent ad Religionem Hebræorum. Sed, antequàm hæc Legis Moſaicæ capita, quibus præcipuè

cipuè conſtat Judæorum Religio, diſtinctè articulatìmque exponas, perge, ſi placet, compendioſam deſcribere Hiſtoriam rerum, quæ Hebræis, poſt Legem datam *Moyſi* à Deo in monte *Sinai*, uſque ad finem quartæ Mundi Ætatis contigerunt.

M. Ubi primùm *Moyſes* Legem ſibi à Deo datam in monte Sinai, ad Populum Hebræum retuliſſet, eamque vidiſſet ab eodem Populo publicis acclamationibus, feſtivíſque gratulationibus acceptam, Aram ſub montis Sinai radicibus, ſuffultam duodecim titulis, ſeu columnis, quæ Deum inter & duodecim Iſraelitarum Tribus, ſancitum fœdus ſignificabant, erexit, nullâque interpoſitâ morâ, rursùm montem, in quo Dominus conſiſtebat, conſcendit *Moyſes*, adhibitis ſecum ſociis *Aarone*, *Nadab*, *Abiud*, & ſeptuaginta Senioribus Iſraelitis. Sed, hi Deum propiùs intueri nolentes, locum tamen, in quo Dominus, viſibili quidèm ſpecie, ſed mirabili formâ, & claritudine eximiâ ſtabat, viderunt. *Moyſes* autem, accerſitus à Domino, interiorem nubem, quæ circùm Dominum ſteterat, ingreſſus eſt, & in ea quadraginta diebus, totidèmque noctibus abſque cibo & potu moratus, modum conſtruendi Tabernaculum, & Arcam, Sacerdotum Ornamenta, Conſecrationem, Sacrificia, cæteroſque divini Cultûs, Ritus edoctus verbis Dei eſt. At, intereà temporis, carnales Hebræi, diuturnioris moræ, quam in monte trahebat *Moyſes* (quadraginta quippè dies apud Dominum duxerat) impatientes, compulerunt *Aaronem* ad conflandum Idolum

Idolum. Imminentem tumultuantis Populi ſeditionem metuens *Aaron*, ex fuſis mulierum inauribus Vitulum aureum, ad ſimilitudinem Aegyptiorum Deorum, conflavit, conſecravit, & inſanienti Populo, extructâ Arâ, adorandum propoſuit, ſicque ſemetipſum Idololatriæ crimine polluit, ſicut clariùs conſtabit ex his, quæ dicturi ſumus in proximo Colloquio, in quo ea ſolvemus Dubia, quæ circà Hiſtoriam quartæ Mundi Aetatis tàm Theologi, quam Scripturæ Sacræ Interpretes agitare ſolent. Vitulo itaque aureo furens Populus Hebræus, ſuique Domini planè immemor, hoſtias offerre, vino & ventri ſe dare, epulis, cantibus, choræis, ludo, & libidini affatìm indulgere cæpit. Quæ omnia juſto dolore deſpectans Deus, improbum populum, niſi à *Moyſe* fuiſſet exoratus, penitùs deleviſſet. Ad caſtra citò reverſus *Moyſes*, cùm duas lapideas Decalogi Tabulas, digito Dei exaratas, detuliſſet, populumque luxui, crapulæ, & ſacrilegio deditum nactus eſſet, Tabulas confregit, indignam eſſe Gentem exiſtimans, cui lex Domini traderetur; *Aaronem* vehementèr increpuit, Vitulum aureum ſolo æquavit, ac in pulverem comminutum Idololatris propinandum exhibuit; deniquè, vindictam ſumpturus de Idololatris, præcepit *Moyſes* Levitis, ut eos diſtrictis gladiis cæderent. Quo impetu quaſi viginti tria millia hominum perempta tradit noſtra Editio vulgata, lib. Exodi cap. 32. v. 28. Sed tria tantùm millia virorum in hac ſtrage cæſa fuiſſe legimus in Textu Hebraico, in Verſione lxx. Interpretum,

tum, in Pentateucho Samaritano, in Verſionibus Syriaca & Arabica, in Paraphraſi Chaldaica Onkeloſi, ſicut obſervarunt aliqui ſancti Patres, quos ſequuntur *ſanctes Pagninus*, *Malvenda*, *Cajetanus*, aliique haud pauci moderni Scripturæ ſacræ Interpretes eruditi, quos percenſet noſter *Natalis Alexandre* Art. VIII. *Diſſertationis Anticriticæ*, quam edidit contrà *Claudium Fraſſenum* Ordinis *S. Franciſci*, & ſacræ Facultatis Pariſienſis Doctorem eximium. Præferendum tamen eſt, quod noſtra Vulgata recenſet. His peractis, Religionis zelum Levitis, qui ſtrenuos Dei milites, & gloriæ ipſius vindices ſeſe præſtiterant, gratulatus *Moyſes*, rursùm aſcendit in montem, ubi iteratis pro Populo Hebræo, jam reſipiſcentiæ & pœnitentiæ ſenſu permoto, precibus, novas à Deo obtinuit Tabulas in eorum locum ſuffectas, quas confregerat *Moyſes*. Quadraginta dies ſine cibo ac potu cum Domino in monte poſtquàm commoratus eſſet *Moyſes*, deſcendit de monte Tabulas, Decalogum digito Dei ſcriptum continentes, præferens, ejuſque facies, proptèr conſortium, quod propiùs cum Domino habuerat, tantâ claritudine renidebat, ut *cornuta* (ſicut habet noſtra vulgata Editio) appareret, id eſt, radios in modum cornuum ſic emittens, ut intueri eum populus non valeret. Sed, cùm mandata Dei relaturus eſſet, vultum, cujus ſplendorem ferre non poterat populus, velamento obtexit *Moyſes*, atque ita toti audienti populo Mandatorum, quæ acceperat à Deo, exactam obſervantiam, promptamque executionem imperavit. Tunc

annuente omni populo, nec ſolùm maximam pecuniæ ſummam, inſtar capitationis indictam, ſolvente, ſed etiam ſpontanea denaria, armillas, & inaures, annulos, dextralia & ſpecula, aliaque id genus devotiſſimo animo offerente, Tabernaculum, Arca fœderis, Altare, Menſa Propoſitionis, Veſtes Sacerdotales, Candelabrum, & reliqua Inſtrumenta, & Vaſa, quæ Sacrificia ſpectabant, quæque *Moyſes* in monte *Sinai* verbis Dei edoctus fuerat, in Deſerto ad montem *Sinai* fabricata ſunt à duobus peritis Artificibus, videlicèt *Beſeleel*, filio *Vri*, de Tribu Juda, & *Ooliab*, filio *Achiſamech*, de Tribu Dan.

D. Priuſquàm de Præceptis Legis Moſaicæ, de ſtructura Tabernaculi, Arcæ Fæderis, Altaris, Menſæ Propoſitionis, & de his quæ Sacerdotes, Sacrificia, cæteroſque divini cultûs ritus ſpectant, ſigillatim differamus, optarem vehementiſſimè, ut non interrupto Hiſtoriæ filo, referres hìc omnia, quæ Hebræis, poſt acceptam Legem à Deo, contigerunt uſque ad obitum *Moyſis*.

M. Jam ſcio, perſpicuitatem cum brevitate conjunctam tibi in ſtudio Hiſtoriæ ſacræ in amore eſſe, quapropter id in præſentia pro virili agam, ut omnia, quæ Hebræis, poſt datam à Deo Legem in monte *Sinai*, contigerunt memoriâ & ſcitu digna, breviter ac dilucidè continuo orationis filo perſtringam. Et primò quidèm, Hebræi, per turmas diſtributi, è Deſerto *Sinai* profecti, continuo tridui itinere pervenerunt in Deſertum *Pharan*, ubi Mannæ cibum,

quo,

quo, ut ſuprà retulimus, utebantur faſtidientes, & tot tantiſque beneficiis Dei ingrati, carnium deſiderio, viles, quibus in Ægypto aſſueverant, dapes appetere cæperunt, Deique bonitatem graviter offenderunt. Annuit inſanis eorum deſideriis Dominus, & ut in Gentem illam indomitam, ſaniſque conſiliis ſemper malè renitentem, ſeverè animadverteret, immenſam copiam coturnicum caſtris intulit, quas cùm iſti helluones avidè diriperent, primoribus labiis vix admotis carnibus, interibant. Sic carnales Hebræi, eo,quem deſideraverant,cibo puniti ſunt, & mortis pænâ perculſi à Deo vindice, pravæ ſuæ cupiditatis promeritas pænas dederunt. Prætereà, *Aaron*,frater *Moyſis*, & *Maria*, ejus ſoror, oblocuti ſunt contrà *Moyſem*, quòd uxorem duxiſſet *Sephoram*, Gente Æthyopiſſam, ſeu Madianitidem. At,Deus *Aaronem* & *Mariam* obtrectantes *Moyſi*, graviter increpuit, & *Mariam* leprâ percuſſit, quæ extrà caſtra confeſtim ejecta eſt, & poſt ſeptem dies, Moyſe orante, ſanata rediit in caſtra. Tertiò, Hebræis, adhùc in Deſerto *Pharan* commorantibus, res accidit luctuoſa ſanè, quæ ipſis maximam intulit cladem, & *Moyſem*, atque *Aaronem* in ſummum vitæ diſcrimen adduxit. Miſerat, jubente Deo, *Moyſes* è Deſerto *Pharan* (cui vicina erat terra Chanaan, cujus poſſeſſionem Dominus promiſerat *Abrahamo* & poſteris ejus) duodecim Exploratores ex ſingulis Tribubus delectos, ut totam hanc Regionem Chananæam ſedulò perluſtrarent. Poſt quadraginta dies reverſi illi duodecim Exploratores, in hanc Terram miſſi,

renunciarunt, felicem omni copiâ rerum, ac fertiliſſimam eſſe illam Regionem. Decem tamen ex illorum Exploratorum numero terrore ac diffidentia populi animos impleverunt, referentes ſe in Terra Chanaan vidiſſe munitas urbes, ingentibus muris oppida cincta, & terræ illius incolas, corpore validos, & de genere Gigantum, quibus Hebræi compoſiti, nani, pumiliones, & locuſtæ viderentur. Hæc audientes Hebræos magna inceſſit formido, quæ ſtatim in ſeditionem erupit, eò progreſſam, ut ſpreto *Moyſis* imperio, alterum Ducem ſibi conſtituere pararent, cujus ductu in Ægyptum reverterentur. Tunc *Joſue* & *Caleb*, qui inter Exploratores fuerant, populum obſecrant & obteſtantur, ne Exploratoribus, formidoloſa referentibus, fidem adhibeat. Proteſtantur ſeſe unà cum illis Exploratoribus hanc Terram perluſtraſſe, nihilque in illa metuendum reperiſſe, ſed potiùs maximam rerum omnium ubertatem, & infirmas Gentium, Terram illam incolentium, vires. Denique, trepidanti populo ſpem faciunt auxilium Dei ac præſidium præſentiſſimum habendi, ac ſubindè Hoſtes, contrà quos dimicare debebat, prædæ potiùs quàm exitio fore. Hac adhortatione nihil apud perduellem populum profecerunt *Joſue* & *Caleb*, quin, niſi Deus à populo illo incredulo pœnas exegiſſet, & motam ſeditionem compeſcuiſſet, inſanæ multitudinis, illos lapidibus obruere volentis, furorem non evaſiſſent. Omnes, prætèr *Joſue* & *Caleb*, ab ingreſſu Terræ promiſſæ excluſi ſunt. Decem Exploratores, qui hujus ſeditionis auctores

tores erant, à Deo ſubitâ morte ſublati. Hebræorum exercitus ab Amalecitis & Chananæis cæſus, fuſus, ac diſſipatus eſt. Circà idem tempus, homo colligens ligna in die Sabbati, juſſu Dei lapidibus obrutus eſt. *Core*, *Dathan*, & *Abiron*, contrà *Moyſem* & *Aaronem* conjurantes, vivos hiatu ſuo terra abſorbuit. Nec multò poſt, totius populi, in tumultum proni, orta ſeditio eſt in *Moyſem* & *Aaronem*, & ſtatim in eos catervatim mors graſſata eſt, momentoque omnes internecione deleti fuiſſent, niſi Deus precibus *Moyſis* placatus, cladem avertiſſet, quâ jam quatuordecim hominum millia, & ſeptingenti perierant. Volens autem oſtendere Deus, quantùm ſibi placeret *Aaronis* Sacerdotium, illud confirmavit miraculo, quo virga *Aaronis*, aliis Principum XII. Tribuum Iſrael virgis permixta, floruit, & recentes edidit Amygdalas, reliquis virgis, ſterilibus & exſuccis remanentibus. Debuiſſet Populus Hebræus, tot plagis & ſtragibus à Deo punitus, ſapere, & à ſeditione ſe cohibere, juxtà illud tritum Adagium: *Piſcator ictus, ſapiet*. Sed longè alitèr populum illum rebellem, & ſæpiùs contumacem in Deum, ſe geſſiſſe ſacra Hiſtoria narrat. Vix enim Populus Hebræus, è Deſerto *Pharan* Profectus, in Deſertum *Zin* perveniſſet, & caſtrametatus fuiſſet in *Cades*, in apertam ſeditionem, ob aquæ penuriam, proſiliit, & impotentiùs in *Moyſem* atque *Aaronem* debacchatus eſt. Tunc *Moyſes*, à Deo monitus, ut petram, quæ ſitienti populo aquas ſufficeret, virgâ feriret, ſemel atque iterùm petram virgâ percuſſit.

percuſſit. Qua in re à Domino notatus eſt *Moyſes*, quòd per diffidentiam non niſi iterato ictu aquam è ſilice eduxerit, &, ob hoc peccatum, *Moyſes*, ejuſque frater *Aaron*, ejuſdem diffidentiæ conſcius, promiſſam Terram Chanaan non ſunt ingreſſi, ſed in ejus limine, ut mox dicemus, mortui ſunt. In hoc Deſerto *Zin* in *Cades*, *Maria*, ſoror *Moyſis*, mortua & ſepulta eſt, dùmque ex eo Deſerto *Moyſes* diſcedere, & Populum Hebræum per Regionem Idumæam educere pararet, miſſis ad Regem Idumæorum Legatis, tranſeundi copiam rogavit, nolens cum ea gente, ob jus ſanguinis, pugnare. (Erant enim Idumæi ex ſtirpe *Eſau*, filii *Iſaaci*, Patriarchæ oriundi) Sed, Rege Idumæorum tranſitum negante, *Moyſes* in montem *Hor*, qui eſt in finibus Idumææ, iter convertit, ibique exceſſit è vita *Aaron*, frater *Moyſis*, anno ab egreſſione Iſraelitarum ex Ægypto quadrageſimo, annos natus centum viginti tres. *Aaroni* ſucceſſit in ſummi Sacerdotii dignitate *Eleazarus*, ejus filius. In hoc itinere, quo Populus Hebræus ad montem *Hor* tendebat, *Arad*, Gentis Chananæorum Regem, cum valido exercitu irrumpentem, & Hæbræorum tranſitum impedire molientem, *Moyſes*, fultus Dei auxilio, debellavit, ejuſque numeroſum exercitum internecinâ clade delevit. Victores Hebræi, & ex monte *Hor* digreſſi, in Terram Chanaan, patribus ſuis à Deo promiſſam, ſe propedièm ingreſſuros ſperabant, ſed ſpe ſuâ, ob varias emergentes difficultates, fruſtrati, & in diverſis ſtationibus tentoria figere coacti, tandèm diutur-

diuturnioris moræ impatientes, antiquas ſuas de cibo, potu, tædio, & faſtidio querimonias refricare, ac palàm *Moyſi* obtrectare cæperunt. Sed illorum obmurmurationes repreſſerunt ſerpentes igniti, à Deo immiſſi, ac morſibus venenum inſpirantes, quo inflammata ſemel corpora, febre ardentiſſimâ corripiebantur, ac complures extincti ſunt. Cæteris verò, ne eamdem necem incurrerent, conſuluit *Moyſes*, erigendo (in typum Jeſu Chriſti, veri Meſſiæ, quem in Crucem egerunt Judæi) *Serpentem Æneum*, quem dùm morſibus Serpentum percuſſi adſpicerent, ſanabantur. Poſthæc, Hebræi omnes ſuas curas, cogitationes, & labores ad id potiſſimùm contulerunt, ut hoſtes, qui in Terram promiſſam, ſeu Terram Chanaan, aditum eis præcludebant, ſtrenuè debellarent, atque penitùs extirparent. Et primò quidèm, aggreſſi ſunt *Sebon*, Regem Amorrhæorum, & *Og*, Regem Baſan, eóſque numeroſo licèt exercitu ſtipatos, perculerunt, devicerunt, profligarunt; totâque illorum regione & oppidis potiti ſunt. Deindè, arma verterunt in *Balac*, Moabitarum Regem, qui contrà ipſos non tàm aperto Marte, quàm malis artibus pugnaturus acceſſerat. Evocaverat ad ſe ille Moabitarum Rex, magnâ propoſitâ mercede, *Balaamum*, quemdam Meſopotamiæ Ariolum, ut Hebræis imprecaretur. Periculum advertens Ariolus, ire primùm recuſavit; ſed tandèm, promiſſis, aurique ſacrâ fame ineſcatus, ad *Balac*, Moabitarum Regem, proficiſcitur animo maledicendi Hebræis. At, dùm Aſinæ inſidens, iter perageret *Balaam*, ecce

Aſina (territa aſpectu Angeli, ignito gladio armati, quem citiùs illa vidit, quàm cæcus ille vates) divertit à via, ſed ab hero ſuo, illam in viam revocare volente, verberibus contuſa, ruditum ſuum in humanum ſermonem convertit, dicens hero ſuo: *Quid feci tibi? cur percutis me?..... Protinùs aperuit Dominus oculos Balaam, & vidit Angelum ſtantem in via evaginato gladio, adoravitque eum pronus in terram*, ſicut legitur cap. 22. lib. *Numerorum*. Hinc *Balaam*, licèt ut morem gereret *Balac*, Moabitarum Regi, Sacrificia præmiſiſſet, biſque conatus eſſet maledicere Iſraelitis, ſpiritu tamen Dei impulſus, ter ei benedixit, & proſpera quæque ipſis auguratus, adventum Jeſu Chriſti vaticinatus eſt, dicens: *Orietur ſtella ex Jacob, & conſurget virga de Iſrael*, ſicut legitur cap. 24. v. 17. libri *Numerorum*. Sed, quod fidem omnem ſuperat, idem ille vates, qui Spiritu Sancto afflatus, ter Iſraelitis benè precatus fuerat, tàmque inſigne de Jeſu Chriſti adventu Oraculum ediderat, impium & impuriſſimum ſuggeſſit *Balaco*, Regi Moabitarum, conſilium, ut videlicèt per Moabiticas & Madianiticas fœminas ad Idololatriam & ſcortationem Iſraelitas pelliceret, hiſque meretricularum illecebris ac lenociniis corruptos à veri Numinis cultu abalienaret. Placuit Moabitarum Regi iniquiſſimum illud *Balami* conſilium, & ſtatim eleganti ſpecie puellas obtulit Iſraelitis, quorum quàm plurimi non ſolùm cum illis ſcortis turpiſſimè volutati ſunt, verùm etiàm, conculcato divino fœdere, *Baalis*, qui & *Beelphegor*, vel

Priapus

Priapus etiam dicitur, impuris, impiiſque myſteriis initiati ſunt. Exarſit ſubitò ira Dei in illos ſceleſtiſſimos homines, juſſitque Deus *Moyſi*, ut cunctos Principes populi, criminis auctores, alios etiam initiatos *Beelphegor*, ſuſpendio, aut gladio interficeret, cæteros verò ſcortatores Deus, immiſsâ peſte, omnes ad unum unâ nocte extinxit, adeò ut numerus eorum, qui vel ſuſpendio, vel gladio perierunt, vel peſte ſublati ſunt, fuerit viginti quatuor millium, ſicut narrat *Moyſes* cap. 25. v. 9. libri *Numerorum*, dicens: *Et occiſi ſunt viginti quatuor millia hominum.* Tunc accidit iſtud egregium & memorabile *Phinees*, filii *Eleazari*, Sacerdotis, Factum, quod eodem in capite libri *Numerorum* refert *Moyſes*. Cùm enim quidam Hebræus libidinoſus, dictus *Zambri*, excuſſo omni rubore, meretricem Madianiticam, dictam *Cosbi*, inſpectante univerſo populo, in tentorium ſuum perduceret, & cum ea inverecundè & quaſi in propatulo rem haberet, ſurrexit *Phinees*, pio ardore ſuccenſus, armatuſque pugione irruit, & uno ictu utrumque confixit. Hic *Phinees* Zelus, quo utriuſque impudicè coeuntis ſanguine caſtimoniæ litavit, fuit quidèm Deo gratiſſimus, quia tamen acerbiores pœnas promerebantur Madianitæ, præcepit Deus *Moyſi*, ut in eos moveret bellum, quod ſtatim, Duce *Phinees*, geſtum eſt, tantâque fortitudine Iſraelitæ, pietate, & juſtâ ultione ſuccenſi, adversùs impuriſſimas illas copias pugnarunt, ut in conflictu omnes Principes Madianitæ, qui erant numero quinque, ceciderint cum *Balaamo* Ariolo;

lo; viri etiam omnes trucidati fuerint cum mulieribus, quæ virum noverant; ſolæ virgines ad triginta duo millia ſervatæ, & unà cum pueris in ſervitutem abductæ. Hoc pacto numeroſiſſima ac bellicoſiſſima Madianitarum Gens ab Iſraelitis uno prælio proſtrata ac profligata eſt, ne uno quidèm milite in victorum caſtris deſiderato, nulloque impunè abeunte, ſed ſingulis, ita volente Deo, acerbiſſimas ſuæ, aut alienæ impietatis pœnas dare coactis. Tandèm, his confectis, *Moyſes* in montem *Nebo*, qui è Moabitidis campeſtribus aſſurgit, aſcendit, ibique benè precatus populo, Legeque divinâ accuratè commendatâ, diem ultimum vitæ ſuæ clauſit anno ætatis ſuæ centeſimo vigeſimo, ab exitu Iſraelitarum ex Ægypto anno quadrageſimo, poſtquàm Populo Iſraelitico per annos quadraginta in Deſerto præfuiſſet. Vidit quidèm *Moyſes* in monte *Nebo* totam Terram promiſſam, ſed eam ingreſſus non eſt, quòd, ſicut jam obſervavimus, eo tempore quo ut ſaxum feriret, & aquam produceret, ei à Deo præceptum eſt, poſt tot virtutum ſuarum experimenta, diffiderit ac dubitaverit. Quin, ſancti Patres, & Scripturæ ſacræ Interpretes tradunt, ideò Iſraelitas per quadraginta annos in Deſerto manſiſſe, donec omnes, qui verbis Dei non crediderant, interirent. Exceptis enim *Joſue* & *Calebo*, nemo inter Iſraelitas, ultrà viginti annos natus, ex Ægypto profectus, Jordanem tranſiit, & in Terram promiſſam ingreſſus eſt. Mortuo itaque *Moyſe*, & ſepulto in loco, qui hactenùs latuit, atque finito in tanti viri morte juſtiſſimo Iſraelitarum

litarum luctu, *Joſue*, jam à Deo & à Moyſe ſublectus, Reipublicæ Hebræorum Imperium capeſſivit, vir ſanè virtutibus *Moyſis* quàm ſimillimus, cujus res præclarè geſtas, ſicut *Judicum*, atque Regum, qui Populo Iſraelitico præfuerunt uſquè ad quartum Regni *Salomonis* annum, quo jacta ſunt Templi Hieroſolymitani fundamenta, opportuniùs referemus in Colloquio tertio, quod in Hiſtoriam hujuſce quartæ Mundi Ætatis habituri ſumus. Nunc, poſtquàm Hiſtoriam ſacram à tempore quo Deus dedit Legem *Moyſi* in monte *Sinai*, produximus uſque ad obitum ejuſdem *Moyſis*, qui Hebræorum Legiſlator audit, debemus continenti ordine expendere in hocce hodierno noſtro Colloquio res præcipuas, quæ Hebræorum Religionem, divinumque cultum ſpectantes, in hac Lege, datâ *Moyſi* à Deo, ſpeciatìm continentur.

D. Annuo lubentiſſimè, teque de his rebus, quæ ad Hebræorum Religionem, divinumque cultum attinentes in Lege, *Moyſi* à Deo datâ, ſpeciatìm continentur, diſſerentem pronis ac ſuſpenſis auribus auſcultabo. Optarem tamen, ut anteà diſſolveres Dubium, quod de morte *Moyſis* nuperrimè proponebant quidam viri eruditi, aſſerentes: ſalvâ & inculpatâ fide dici poſſe, *Moyſem* non eſſe mortuum, ſed potiùs eum cum *Enocho*, ſeptimo ab Adamo Patriarchâ, & cum Propheta *Elia* tranſlatum fuiſſe in Cælum, indèque, appetente fine Mundi, ſeu ſæviente perſecutione Antichriſti, denuò venturum in Mundum cum *Enocho* & *Elia*, ut ſit Chriſti Judicis Præcurſor, & tunc ferali Edicto Antichri-

ſti

ſti morti unà cum *Enocho & Elia*, Præcurſoribus itidèm ſecundi adventûs Jeſu Chriſti; addictum iri. Utrùm igitur ſalvâ fide negari poſſit, *Moyſem* mortuum eſſe, quæſo te, ut me edocere non graveris.

M. Tribus potiſſimùm momentis, quæ hìc indicare abundè ſufficiet, evincitur, nullo pacto poſſe ſalvâ fide negari, *Moyſem* fuiſſe mortuum. Nam primò, Scriptura Sacra lib. Deuteronomii cap. 32. & ultimo disertè teſtatur, *Moyſem* eſſe mortuum & ſepultum in Valle Terræ Moab contrà Phogor, ejuſque ſepulchrum uſque in præſentem diem eſſe omninò ignotum. Mortuum etiam eſſe *Moyſem* narrat Scriptura Sacra, lib. *Joſue* cap. 1. his verbis: *Et factum eſt poſt mortem Moyſis, ſervi Domini, ut loqueretur Dominus ad Joſue, filium Nun*, &c. Prætereà, *Moyſem* reverà mortuum eſſe apertè tradunt antiqui Scriptores Eccleſiaſtici, quos inter *Origenes* Homiliâ XXV. in Librum *Numerorum*, & ſancti Patres, videlicèt *S. Gregorius Niſſenus* in Libro *De Vita Moyſis*, *S. Auguſtinus* multis in locis, ſed præcipuè lib. XVIII. *De Civitate Dei* cap. XI. *S. Epiphanius* Hæreſi IX. & Hæreſi LXIV. quorum agmen claudet *Rupertus*, Abbas Tuitienſis, qui libro 2. in Deuteronomium cap. 22. verſans datâ operà id genus argumenti, ſic tandèm concludit: *Igitur quantiſcumque quis è contrario nitatur argumentis, liberè confirmamus, quia ſicut Aaron, ſic & Moyſes verè & depoſitione corporis mortuus ſit.* Ad hæc accedunt locupletiſſima teſtimonia Hiſtoricorum Judæorum, quorum primus *Joſephus* lib. 4. Antiquit.

Jud.

Jud. cap. ult. hæc de Moyſe ſcribit: *Mortuuſque eſt* (Moyſes) *ultimo anni menſe, die primâ menſis, qui à Macedonibus Dyſtrus dicitur, à noſtris verò Adar..... Triginta diebus luxit eum populus, cui nunquàm triſtius quidquam accidit, quàm tunc Prophetæ mors.* Alter verò Hiſtoricus Judæorum Scriptor *Philo* ſub finem libri tertii, quem ſcripſit *De Vita Moyſis*, hæc habet: *Hujuſmodi fuit vita obituſque Moſis, Regis, Legislatoris, Vatis, & Pontificis, ſicut ſacris Litteris proditur.* Ex his igitur momentis, è ſacris Libris, è ſanctorum Patrum Operibus, atque ex antiqua & continua Judæorum Traditione depromptis, liquidò conſtat, non poſſe ſalvâ fide negari, *Moyſem* eſſe mortuum. Voluit tamen Deus, ut locus, in quo tumulatus eſt *Moyſes*, eſſet omninò ignotus, ne apud Gentem Judaicam, ad Idololatriam maximè propenſam, vir adeò benè de illa meritus divinos conſequeretur honores, ſicut cenſent *Theodoretus*, Quæſtione XLIII. in *Deuteronomium* & alii. Hinc in Epiſtola Canonica *Judæ* Apoſtoli legimus, *Michaelem*, Archangelum diſceptaſſe adversùs Diabolum de corpore *Moyſis*, eò quòd improbiſſimus ille veterator locum ſepulturæ Moyſis vellet Judæis patefacere, ut contrà Dei Legem, occaſionem Idololatriæ illis miniſtraret. Non me latet, S. *Hilarium* in cap. 20. *Matthæi* in ea ſingulari fuiſſe ſententia, quòd *Moyſes* futurus ſit cum Propheta *Eliâ*, ſecundi adventûs Chriſti Præcurſor; at, ex illa ſingulari S. *Hilarii* ſententia inferri minimè poteſt, hunc S. Doctorem exiſtimaſſe, Moyſem non eſſe mortuum. Fieri quippè

potuit,

potuit, ut *Moyſes*, tempore Transfigurationis Jeſu Chriſti, cui cum *Eliâ* interfuit, reſurrexerit, illìcque ſecundùm corpus & animam præſens adfuerit, ſub finem tamen Mundi ſecundò moriturus regnante Antichriſto, cujus furorem ſanguine ſuo ſit extincturus. Porrò, Moyſem tempore Transfigurationis Chriſti reſurrexiſſe ad tempus, & in corpore apparuiſſe docere videntur S. *Joannes Chryſoſtomus* Homiliâ 57. in *Matthæum*, S. *Hieronymus* in cap. 17. *Matthæi*, S. *Auguſtinus* Tractatu 124. in *Joannem*, & S. *Joannes Damaſcenus*, Oratione *De Transfigurat.* nihilò ſeciùs mihi magis arridet opinio S. *Thomæ*, qui 3. part. quæſt. 45. art. 3. ad 2. docet, Moyſem Transfigurationi Chriſti Domini adfuiſſe quantùm ad animam tantùm, non quantùm ad proprium corpus, ſed aliud ab ipſo aſſumptum fuiſſe, ex altera materia virtute divina compactum, in eum ſanè modum, quo Angeli in aſſumptis corporibus ſeſe ſpectabiles præbuerunt. Sed de morte Moyſis dictum ſatis.

D. Explica nunc, ſi placet, res præcipuas, quæ in Lege datâ Moyſi à Deo, ſpeciatìm continentur, & in primis oſtende, quænam fuerit forma Tabernaculi, in quo Deus ab Hebræis coli voluit, quodque, ut ſuperiùs inſinuaſti, extructum eſt juxtà exemplar, quod Deus Moyſi in monte *Sinai* monſtravit.

M. Si Tabernaculi ſtructuram, parteſque ſingulas, quas ſacer Scriptor Moyſes à capite 25. uſque ad caput 28. Libri *Exodi* accuratè deſcribit, vellem in præſentia latè exponere, dies profectò me deficeret, & intrà præfixos Colloquiis

quiis noſtris limites me nullo pacto continere poſſem. Strictim itaque, ſicut Hiſtoricum Eccleſiaſticum decet; Tabernaculi, in quo Deus ab Hebræis coli voluit, ſtructuram ſecundùm præcipuas illius partes delineabo. Tabernaculum igitur, in quo Deus coli voluit, quodque *Sanctuarium* etiam dictum eſt, hanc formam referebat. Ædificium erat inſtar Templi, ſed portatilis, ex lignis confectum, quod per partes facilè compingi ad diſſolvi poterat, & in quemcumque locum deferri. In Tabernaculo locus erat ſanctior, velo diſtinctus, qui *Sanctuarium Sanctuarii*, & *Sancta Sanctorum* appellabatur. Ibi verò *Arca Fæderis* ſervabatur, ex lignis ſetim intùs & foris deaurata, coronâque aureâ circumdata. Hanc Arcam Fæderis operiebat *Propitiatorium Aureum*, quod & *Oraculum* itidèm dicebatur, quia indè Deus reſponſa dabat Moyſi, Aaroni, ac ſubindè Summis Sacerdotibus ipſum conſulentibus. Utrumque latus Propitiatorii duo Cherubini aurei, expanſis alis tegebant, ſeſe mutuò reſpicientes, verſis in Propitiatorium vultibus. *Sancta Sanctorum* Tabernaculi ſoli Pontifici ſemel in anno pervia erant, videlicèt die ſeptimâ menſis ſeptimi, quo *Feſtum Expiationis* celebrabatur. Pratèr iſtum locum, ſeu pratèr iſtam Tabernaculi partem, quæ dicebatur *Sancta Sanctorum*, erat alter locus, ſeu alia ejuſdem Tabernaculi pars, quæ vocabatur *Sancta*, quæque complectebatur *Altare Thymiamatis*, ad cujus Altaris latus dextrum erat Candelabrum ductile de auro puriſſimo, Lucernis ſeptem paritèr aureis inſtructum. Ad latus verò ejuſdem Altaris

taris ſiniſtrum erat menſa, ex lignis Setim, & auro mundiſſimo circumdata, in qua, ad ſignificandum numerum duodecim Tribuum Iſrael, reponebantur XII. Panes ſacri, qui dicebantur *Panes Propoſitionis*, & ſingulis Sabbatis mutabantur, uſibuſque Sacerdotum cedebant. Denique, Tabernaculum habebat duplex Atrium, unum exterius, in quo ſtabant Laici: aliud interius, in quo erant Labrum æneum, & Altare Holocauſtorum. In Labro æneo manus pedeſque abluere tenebantur Sacerdotes antequàm Tabernaculum ingrederentur, & ad Altare, ut thymiama offerrent, acceſſuri eſſent. Habes nunc paucis verbis delineatam ſtructuram Tabernaculi, quod Deus in monte Sinai præcepit Moyſi, ut ædificaret in gratiam Iſraelitarum in Deſerto peregrinantium, ſicut perdoctè explicat Angelicus Doctor S. *Thomas* 1ª. 2ª. Quæſt. CII. Art. IV. ad I. his verbis: *Cultus*, inquit, *duo reſpicit, ſcilicèt Deum, qui colitur, & homines colentes. Ipſe igitur Deus, qui colitur, nullo corporali loco clauditur: undè proptèr ipſum non oportuit ſpeciale Tabernaculum fieri, aut Templum. Sed homines, ipſum colentes, corporales ſunt, & proptèr eos oportuit ſpeciale Tabernaculum, vel Templum inſtrui ad cultum Dei, proptèr duo. Primò quidèm, ut ad hujuſmodi locum convenientes cum hac cogitatione, quòd deputaretur ad colendum Deum, cum majori reverentia accederent. Secundò, ut per diſpoſitionem talis Templi vel Tabernaculi ſignificarentur aliqua pertinentia ad excellentiam divinitatis, vel humanitatis Chriſti, & hoc eſt, quod Salomon dicit lib. 3. Regum cap.*

cap. 8. Si Cælum & Cæli Cælorum te capere non poſſunt, quantò magis Domus hæc, quam ædificavi tibi? *Et poſteà ſubdit*: Sint oculi tui aperti ſuper domum hanc, de qua dixiſti: Erit nomen meum ibi: ut exaudias deprecationem ſervi tui, & populi tui Iſrael. *Ex quo patet, quòd Domus Sanctuarii* (ſeu Tabernaculi) *non eſt inſtituta ad hoc, quòd Deum capiat quaſi localitèr inhabitantem, ſed ad hoc, quòd nomen Dei inhabitet ibi, id eſt, ut notitia Dei ibi manifeſtetur per aliqua, quæ ibi fiebant, vel dicebantur, & quòd proptèr reverentiam loci orationes ibi fierent, magis exaudibiles ex devotione orantium,* Hoc, longiuſculum licèt, *S. Thomæ* teſtimonium hìc inſerere neceſſarium duxi, ut ſtatim intelligas, quàm falſum ac putidum ſit iſtud commentum, quod *Joannes Spencerus*, Scriptor Anglus, obtrudere non erubuit, docens, Tabernaculum, in quo Deus coli voluit, non ex Dei ſapientia & voluntate, ſed ex prophana Gentium Religione originem duxiſſe. Fingit enim ille audaciſſimus Scriptor, longè antè Moyſem, Ægyptiis, aliiſque Gentibus ſolemne fuiſſe, falſorum ſuorum Numinum, ſeu Idolorum imagines, in thecis aut tentoriis collocatas circumferre, vel ut Deos honore ſingulari colerent, vel ut eos haberent indivulſos viarum & periculorum ſuorum comites. Ad hunc ſuperſtitioſum Gentilium morem, quem tollere non ita promptum erat, ſeſe accommodaſſe Deum, & in Tabernaculo, quod ab Hebræis, quòcumque vellent, aſportari poſſet, habitare dignatum eſſe pertendit *Spencerus* lib. 3. *De Legibus Ritualibus*

Hebræorum, Diſſertatione 1. cujus errorem invictis argumentis hìc breviter confutare non abs re erit. Et 1°. quidem impium eſt dicere, Deum, quandò præcepit Moyſi, ut fabricaret Tabernaculum portatile, in quo habitare & ab Hebræis coli volebat, ſeſe demiſiſſe ad prophanum illum morem Gentium, quæ ſuum Idolum *Moloch* in Tabernaculo portatili colebant, ſicut ſupponit *Spencerus*. Impium, inquam eſt, ne quid gravius dicam, aſſerere, Deum, qui ſemper Idololatriæ cultores averſatus eſt, atque graviſſimis pænis ſubjecit, voluiſſe in his, quæ ipſius cultum ſpectant, ſe accomodare prophanis Gentium Religionibus. Deus autem præcepit Moyſi ut fabricaret Tabernaculum juxtà formam, quam ei in ſacro monte *Sinai* oſtenderat ac præſcripſerat: *Inſpice* (inquit Deus *Moyſi* cap. 25. v. 40. Libri Exodi) *& fac ſecundùm exemplar, quod tibi in monte monſtratum eſt.* Quibus Domini verbis concidunt duæ ineptiſſimæ *Spenceri* conjecturæ. Ait enim primò, Tabernaculi fabricam Gentis Iſraeliticæ voluntati & æmulationi, magis quàm Dei voluntati vel præcepto eſſe adſcribendam. Quod tamen oppidò falſum eſſe conſtat ex citatis Scripturæ ſacræ verbis, quibus Deus in monte Sinai Moyſi fabricam Tabernaculi præcepit. 2°. ait *Spencerus*, Fabricam Tabernaculi ab Hebræis factam eſſe juxtà formam, quam habebat Tabernaculum *Moloch*, Idolum Gentium. Quod etiam tàm falſum eſt, quàm quod maximè. Deus enim in monte *Sinai* præſcripſit formam Tabernaculi, in quo coli volebat, eamdemque formam capitibus 25. 26.

&

& 27. Libri Exodi accuratè deſcriptam habemus. At,formam Tabernaculi *Moloch* nullibi deſcriptam reperimus. Addo, nullum *Spencero* certum ſuppetere antiquitatis monumentum, quo probare poſſit,morem illum Gentium, Deorum ſuorum Imagines in Tentoriis, aut Ædiculis, ſeu Templis portatilibus circumgeſtandi, eſſe *Moyſe* antiquiorem, vel coævum, cùm nullus Auctor, ſicut jam in noſtris præcedentibus Colloquiis oſtendimus, proferri poſſit *Moyſe* vetuſtior, aut ei ſuppar, qui rerum iſtarum fidem faciat. Debuiſſet igitur *Spencerus*, habitâ ratione Hiſtoriæ ſacræ, & Antiquitatis *Moyſis*, ultrò fateri, Tabernaculum fuiſſe à *Moyſe* fabricatum, ſecundùm formam in monte Sinai à Deo ei oſtenſam ac præſcriptam: ſed poſteà, Diabolum, æquales divinos honores ſibi arrogare volentem, Gentibus, Idololátriæ tenebris immerſis, inſpiraſſe, ut Tabernacula, Tentoria, & Ædiculas Numinibus ſuis exſtruerent, ad ſimilitudinem Tabernaculi, quod, jubente Deo, fabricarat *Moyſes*. Sed, ut dem *Spencero*,Thecas, Tabernacula, Ædiculas, ſeu Templa portatilia *Molochi*, aliorumque ſuperſtitioſæ Gentilitatis falſorum Numinum in uſu fuiſſe apud Ægyptios, Ammonitas, Moabitas, alioſque Populos Idololatras, antequàm Deus ab Iſraelitis coleretur (quod tamen non probavit *Spencerus*, nec ullus unquàm probare poterit) indè tamen minimè ſequeretur, Deum, quandò præcepit *Moyſi*, ut Tabernaculum, in quo ab Iſraelitis coli volebat, exſtrueret, ſe ad mores Gentium demiſiſſe, & aliquam Tabernaculi *Molochi* for-

mæ rationem habuiſſe; ſed potiùs ſequeretur, Deum præcepiſſe, ut Tabernaculum, in quo ſpecialitèr coli volebat, fabricaretur, ad extirpandam penitùs Idololatriam, & Populum Iſraeliticum, cultui ſuo arctiùs deviciendum. Nec enim Deus, ut obitèr dicam, Tabernaculum fieri juſſit proptèr ſe, quaſi eo indigeret, & aliquo corporali loco claudi poſſet, ſicut viſum eſt Populis Idololatris, qui Deos ſuos Templis & Simulachris aſtrictos & incluſos ſibi perperàm perſuadebant: ſed Deus Tabernaculum exſtrui juſſit proptèr Judæos, ob duas rationes, quas ex ſancto *Thoma* mox adduxi. Oſtendit etiam Doctor ille Angelicus Primæ Secundæ Quæſt. CII. Art. IV. ad II. non fuiſſe conveniens, ut Populus Iſraeliticus, quamdiù manſit in Deſerto, non habens certam manſionem, variiſque bellis, quæ cum finitimis Gentibus gerere cogebatur, impeditus, ædificaret Templum, in quodam loco fixum, ſed convenientius fuiſſe, ut haberet dumtaxàt id temporis Tabernaculum portatile. Hæc ſunt ſancti illius Præceptoris verba: *Tempore David Regis, & Salomonis, Populus ille* (ſeu Iſraeliticus) *habuit quietiſſimum ſtatum, & tunc primò ædificatum fuit Templum in loco, quem Deus deſignaverat Abraham, Geneſis cap. 22. ut offerret filium ſuum in holocauſtum ..... Locus autem ille deſignari non debuit per ædificationem Templi antè tempus prædictum proptèr tres rationes, quas Rabbi Moyſes aſſignat. Prima eſt, ne Gentes appropriarent ſibi locum illum. Secunda eſt, ne Gentes ipſum deſtruerent. Tertia verò ratio eſt, ne quælibet Tribus vel-*

let

let habere locum illum in ſorte ſua, & proptèr hoc orirentur lites & jurgia, & ideò non fuit ædificatum Templum, donec haberent (ſeu Judæi) *Regem, per quem poſſet hujuſmodi jurgium compeſci. Anteà verò, ad cultum Dei erat ordinatum Tabernaculum portatile per diverſa loca, quaſi nondùm exiſtente determinato loco divini cultûs. Et hæc eſt ratio litteralis diverſitatis Tabernaculi & Templi. Ratio autem figuralis eſſe poteſt, quia per hæc duo* (videlicèt Tabernaculum & Templum Salomonicum) *ſignificatur duplex ſtatus. Per Tabernaculum enim, quod eſt mutabile, ſignificatur ſtatus præſentis vitæ mutabilis, Per Templum verò, quod erat fixum & ſtans, ſignificatur ſtatus futuræ vitæ, quæ omninò immutabilis eſt, & proptèr hoc in ædificatione Templi dicitur, quòd non eſt auditus ſonitus mallei, vel ſecuris, ad ſignificandum, quod omnis perturbationis tumultus longè erat à ſtatu futuro. Vel per Tabernaculum ſignificatur ſtatus Veteris Legis: per Templum autem, à Salomone conſtructum, ſtatus Novæ Legis; undè ad conſtructionem Tabernaculi ſoli Judæi ſunt operati: ad ædificationem verò Templi cooperati ſunt etiam Gentiles, ſcilicèt Tyrii & Sydonii.* Hactenùs S. *Thomas*, qui à Quæſtione XCVIII. Primæ Secundæ uſque ad Quæſtionem CVI. *De Veteri Lege*, & de his omnibus quæ ad illam ſpectant, ad miraculum differit, & omnibus Scriptoribus, qui eo de argumento tractarunt, palmam præripuit, teſte *Paulo Burgenſi*, in Hiſpania genere & eruditione inter Judæos magni nominis; deindè, abdicato Judaiſmo, Epiſcopatu Carthaginenſi primùm, poſteà Burgenſi, undè ortus erat, &

illi nomen adhæſit, ſuiſque in ſacram Scripturam Commentariis celeberrimo. Ille, inquam, vir, in ſacris Litteris, & Rabbinorum Commentariis verſatiſſimus, teſtatus eſt, dùm viveret, ſe Veteris Teſtamenti in Divo *Thoma* medullam defæcatiſſimam reperiſſe, ſeque beneficium vocationis ad Chriſti Eccleſiam debere illius Scriptis, undè ſibi Fidei Catholicæ veritas illuxerat, maximè ex Quæſtionibus *De Veteri Lege*, quas S. *Thomas* in Prima Secundæ doctiſſimè pertractat. Id obitèr velim obſerves contrà *Theophilum Raynaldum*, alioſque nonnullos S. *Thomæ* æmulos obtrectatores, qui ex mendo, quod oſcitantiâ Typographorum irrepſit in Reſponſionem ad ſextum Argumentum, quod ſibi proponit S. *Thomas* in Articulo IV. Quæſtionis CII. Primæ Secundæ, ubi legitur, *Propitiatorium fuiſſe Tabulam lapideam*, occaſionem arripiunt inſultandi in ſanctum *Thomam*, quaſi ignoraverit Angelicus ille Doctor, *ex auro puriſſimo factum eſſe Propitiatorium*, ſicut legitur Exodi cap. 25. v. 17. & cap. 37. v. 6. ejuſdem libri. Sed in hac ſancto Doctori impingendâ calumniâ apertè illi obtrectatores prodiderunt ignorantiam & malitiam ſuam; ignorantiam quidèm, quia ſcire debebant, *S. Thomam* Lectione 1. in cap. 9. Epiſtolæ *Pauli* ad Hebræos disertè Propitiatorium appellare *Tabulam auream*: malitiam verò ſuam itidèm demonſtrarunt, quia non ignorabant, in antiquis & correctis ſummæ Tripartitæ S. *Thomæ* Exemplaribus Vaticanis, & Salmaticenſibus, non legi loco mox à me laudato: *quædam Tabula lapidea*; ſed legi: *quædam*

Tabula

Tabula, quæ dicebatur Propitiatorium; ex quibus antiquis & emendatis Exemplaribus compertum facilè habere poterant, hunc errorem, qui in quædam Summæ *S. Thomæ* Exemplaria irrepſit, alicui imperito falſatori, vel oſcitanti Typographo eſſe adſcribendum, non autem *S. Thomæ* inurendum. Sed, quia hac de re plura dicere non vacat, legeſis eruditam in hunc S. *Thomæ* locum mox citatum clariſſimi noſtri *Joannis Nicolai*, ſacræ Facultatis Pariſienſis Doctoris, Annotationem, in qua *Theophilus Raynaldus* pro ſuis meritis plautino ſale perbellè defricatur.

D. Eò lubentiùs hanc doctiſſimi *Joannis Nicolai* Annotationem legam, quòd interdùm adeſſe ſoleam cætui quorumdam hominum, qui eruditione quidèm pollent, ſed nimiùm mihi videntur moroſi ac ſupercilioſi Cenſores, quippè qui omnes promiſcuè Scholaſticos, ne excepto quidèm S. *Thoma*, Doctore Angelico, adductis labiis, corrugatâque fronte carpunt, perſtringunt, inſectantur, aſſerentes, eos nugis & tricis Scholæ immorari, & vanis, futilibuſque Quæſtionibus immori, neglecto Scripturæ Sacræ ſtudio, cujus ſenſum nec aſſequantur, nec curent. Quam certè iniquam Cenſuram, ſeu potiùs calumniam, ſaltèm à S. *Thoma* depellunt tàm illa, quam mox retuliſti, *Pauli Burgenſis*, Scripturæ ſacræ peritiſſimi, confeſſio, quàm doctisſimæ illæ Quæſtiones *De Veteri Lege*, quas in prima Parte ſuæ Summæ proponit ac dilucidat hic ſanctus Doctor, quaſque nos in Colloquiis noſtris in Hiſtoriam primæ Mundi Ætatis prælibavimus, videlicèt de opere ſex die-

S 4 rum,

rum, de productione primorum parentum; *Adami* & *Evæ*, de eorum dotibus, & conditione in ſtatu innocentiæ. Ex his, inquam, Quæſtionibus, de quibus S. *Thomas* non minùs docto, quàm lato diſſeruit calamo, poſſet facilè unuſquiſque uberrimum in Pentateuchum, ſeu in quinque Libros *Moyſis* conficere Commentarium. Spretis igitur viris illis hypercriticis, quibus ſolenne eſt, omnia, quæ ad ipſorum ſalivam non ſunt ſatis temperata, immitti virgâ & inofficiosâ cenſurâ excipere, atque pluſquàm dictatoriâ auctoritate damnare, nunc etiam atque etiam te rogo, ut cætera, quibus conſtabat Tabernaculum, cujus fabricam Deus imperavit *Moyſi*, juxtà mentem & doctrinam *S. Thomæ* explicare pergas.

M. Rerum, quæ continebantur in Tabernaculo explicationem, cùm litteralem, tùm typicam, egregiè admodùm Primæ Secundæ Quæſtione CII. Art. IV. ad Reſponſionem ſexti Argumenti dat *S. Thomas*, Doctor Angelicus, qui, prætermisſis aliis Scriptoribus, qui prolixas de eodem Argumento concinnarunt lucubrationes, unus inſtar omnium nobis eſſe debet. Explicationem autem litteralem rerum, quæ continebantur in Tabernaculo, his verbis orditur *S. Thomas*: poteſt, inquit Angelicus ille Doctor, & horum, quibus conſtabat Tabernaculum, alia ratio aſſignari magis litteralis. In Arca enim continebantur Tabulæ Legis, ad tollendam Legis oblivionem; undè dicitur Exodi cap. 28. *Dabo tibi duas Tabulas lapideas. & Legem ac Mandata, quæ ſcripſi, ut doceas filios Iſrael.* Virga

verò

verò Aaron ponebatur ibi ad comprimendam diſſenſionem populi de Sacerdotio Aaron: undè dicitur lib. Num. cap. 17. v. 10. *Refer virgam Aaron in Tabernaculum teſtimonii, ut reſervetur in ſignum rebellium filiorum Iſrael.* Manna autem conſervabatur in Arca ad commemorandum beneficium, quod Deus præſtitit filiis Iſrael in Deſerto; undè dicitur Libri Exodi cap. 16. *Imple Gomor ex eo*, id eſt, Mannâ, *& cuſtodiatur in futuras retrò generationes, ut norint panes, quibus alui vos in ſolitudine.* Candelabrum verò erat inſtitutum ad honorificentiam Tabernaculi: pertinet enim ad magnificentiam domûs, quod ſit benè luminoſa. Habebat autem Candelabrum ſeptem calamos (ut *Joſephus*, Hebræus, dicit lib. 3. Antiq. Jud. cap. 7. & cap. 10.) ad ſignificandum ſeptem planetas, quibus totus Mundus illuminatur. Altare verò thymiamatis erat inſtitutum, ut jugitèr in Tabernaculo eſſet fumus boni odoris, tùm proptèr venerationem Tabernaculi, tùm etiam in remedium fætoris, quem oportebat accidere ex effuſione ſanguinis, & occiſione animalium. Menſa autem apponebatur ad ſignificandum, quòd Sacerdotes, Templo ſervientes, in Templo victum habere debebant: undè duodecim panes ſuperpoſitos, in memoriam duodecim Tribuum, ſolis Sacerdotibus edere licitum erat, ut habetur *Matth.* cap. 12. Menſa autem non ponebatur directè in medio antè Propitiatorium, ad excludendum Ritum Idololatriæ: nam Gentiles in Sacris Lunæ ponebant menſam coram Idolo Lunæ, undè dicitur Jeremiæ cap. 7. *Mulieres conſpergunt adi-*

pem,

pem , ut faciant placentas Reginæ Cœli. In Atrio verò extrà Tabernaculum continebatur Altare Holocauſtorum , in quo offerebantur Deo Sacrificia de his,quæ erant à populo poſſeſſa ; & ideò in atrio poterat eſſe populus, qui hujuſmodi Deo offerebat per manus Sacerdotum : ſed ad interius Altare , in quo ipſa devotio & ſanctitas populi offerebatur , non poterant accedere niſi Sacerdotes , quorum erat Deo offerre populum. Eſt autem hoc Altare extrà Tabernaculum in atrio conſtitutum ad removendum cultum Idololatriæ : nam Gentiles intrà Templa, Altaria conſtituebant ad immolandum Idolis. Hæc eſt explicatio litteralis , quam tradit *S. Thomas* , rerum omnium, quæ continebantur in Tabernaculo , ex qua explicatione facilè confutari poteſt inſulſum commentum *Joannis Spenceri* , qui lib. 3. *De Legibus Ritualibus Hebræorum*, Diſſertatione V. auſus eſt aſſerere , *Arcæ fœderis* , quæ in Tabarnaculo Divinæ præſentiæ ſacratiſſimum Symbolum erat, originem arceſſendam eſſe è ſacris Ethnicorum Ciſtis , ſeu Arcis , & Cherubinos , qui expanſis alis utrumque latus Propitiatorii tegebant , originem itidèm accepiſſe ab Ægyptiorum ſimulacris & hieroglyphicis, quæ myſticis illorum ciſtis erant inſculpta : hoc, inquam , inſulſum , & à ſæculis inauditum *Spenceri* commentum facilè ex ea S. *Thomæ* litterali explicatione refelli poteſt. At enim, oſtendit primò S. *Thomas* , Deum ad ſuum ſtabiliendum cultum , & ad abolendam penitùs Idololatriam, præcepiſſe ut fierent Tabernaculum , Arca Fæderis , cæteraque omnia quæ in Tabernaculo conti-

continebantur: quis autem credat, Deum, ad promovendum ſuum apud Iſraelitas cultum, & ad exſtirpandam Idololatriam, voluiſſe, aut permiſiſſe unquàm, ut ſibi ab Iſraelitis fabricaretur Tabernaculum juxtà ſtructuram Tabernaculi Idoli *Moloch*, & in hoc Tabernaculo reponeretur Arca, facta ad ſimilitudinem myſticarum Ciſtarum, ſeu Arcarum, quibus utebantur Ethnici, cum duobus Cherubinis, expreſſis itidèm ad formam Symbolorum, ſeu Simulachrorum, & Hieroglyphicorum, quæ Ægyptii, aliique Populi, Idololatriæ addicti, ſuis myſticis Ciſtis, ſeu Arcis, ad Diabolum in ſuis falſis Numinibus colendum, inſcribere ſolebant? Prætereà, hæc explicatio litteralis, quam tradit S. *Thomas*, rerum omnium, quæ continebantur in Tabernaculo, exacta eſt ad hiſtoricam narrationem, quam texuit *Moyſes*, qui, ſicut in præcedentibus Colloquiis oſtendimus, fuit primus omnium Gentium Scriptor: at verò, *Joannes Spencerus*, ut probet, morem apud Ægyptios, alioſque Populos Ethnicos obtinuiſſe habendi Tabernacula, Ciſtas, ſeu Arcas, cum Symbolis, Simulachris, & Hieroglyphicis in honorem & cultum falſorum ſuorum Numinum, citat dumtaxàt Auctores, qui ſunt multis ſæculis *Moyſe* poſteriores, cujuſmodi ſunt *Pauſanias*, *Apulejus*, *Plutarchus*, *Theocritus*, *Porphyrius*, *Tibullus*, *Catullus*, *Valerius Flaccus*, *Ovidius*, ex quorum teſtimoniis hoc unum tantummodò extundi poteſt, Tabernacula, Arcas, ſeu myſticas Ciſtas, Symbola, Simulachra, & Hieroglyphica apud Ægyptios,

Phænices,

Phænices, Græcos, & Romanos in honorem & cultum falſorum ſuorum Numinum longè poſt Moſaica tempora in uſu eſſe cæpiſſe, & Diabobolum, qui non tantùm ſimia, ſed corruptor divini cultûs ſemper extitit, ritus ſacratiſſimos, quibus Deus colebatur, æmulâ operatione ad Sacra falſorum Numinum traduxiſſe, illiſque Ethnicis inſpiraſſe, ut Arcas quoque, ſeu Ciſtas myſticas, arcana quædam, ſed impura & magica inſtrumenta, ſimulachra, obſcænas imagines, & alias id genus celantes quiſquilias, in ſuorum Numinum Sacris adhiberent, aut etiam ſolemni pompâ circumferrent.

D. Litteralem rerum, quæ continebantur in Tabernaculo, expoſitionem S. *Thomæ*, magnâ quidèm animi mei oblectatione auſcultavi; optarem tamen ut aliam hic proferres typicam explicationem, quam tradit Angelicus ille Doctor, earumdem rerum, quas continebat Tabernaculum.

M. Tota explicatio typica, quam dat S. *Thomas*, rerum, quæ continebantur in Tabernaculo, ordinatur ad Jeſum Chriſtum, quem Tabernaculum, & omnia in eo comprehenſa præfigurabant. Sic enim habet Angelicus Doctor: Figuralis ratio horum omnium aſſignari pôteſt ex relatione Tabernaculi ad Chriſtum, qui figurabatur. Eſt autem conſiderandum, quòd ad deſignandam imperfectionem legalium figurarum, diverſæ figuræ fuerunt inſtitutæ in Templo ad ſignificandum Chriſtum: ipſe enim ſignificatur per Propitiatorium, quia ipſe eſt *Propitiatio pro peccatis noſtris*, ut dicitur Epiſt. 1. *Joannis*

Joannis cap. 2. Et convenientèr hoc propitiatorium à Cherubinis portatur, quia de eo ſcriptum eſt: *Adorent eum omnes Angeli Dei*, ut habetur Epiſt. *Pauli* ad Hebræos cap. 1. Ipſe etiam (ſeu Chriſtus) ſignificatur per Arcam; quia Chriſtus fuit plenus ſapientiâ & charitate, quæ per aurum ſignificatur. Intrà Arcam autem erat urna aurea, id eſt, ſancta anima, habens Manna, id eſt, omnem plenitudinem ſanctitatis & divinitatis, Erat etiam in Arcâ virga, id eſt, poteſtas ſacerdotalis, quia ipſe eſt factus Sacerdos in æternum. Erant etiam ibi Tabulæ Teſtamenti ad deſignandum, quòd ipſe Chriſtus eſt Legislator. Ipſe etiam Chriſtus ſignificatur per Candelabrum, quia ipſe dicit cap. 8. Joannis: *Ego ſum lux Mundi*. Per ſeptem Lucernas, ſeptem dona Sancti Spiritûs. Ipſe etiam ſignificatur per menſam, quia ipſe eſt ſpiritualis cibus, ſecundùm illud *Joannis* cap. 8. *Ego ſum panis vivus*. Duodecim etiam panes ſignificabant duodecim Apoſtolos, vel doctrinam eorum. Sicùt per Candelabrum & Menſam poteſt ſignificari Doctrina & Fides Eccleſiæ, quæ etiam illuminat & ſpiritualitèr reficit. Ipſe etiam Chriſtus ſignificatur per duplex Altare, ſcilicèt *Holocauſtorum* & *Thymiamatis*, quia per ipſum oportet nos offerre omnia virtutum opera, ſivè illa, quibus carnem affligimus, quæ offeruntur quaſi in Altari Holocauſtorum; ſivè illa, quæ majori mentis perfectione, per ſpiritualia perfectorum deſideria Deo offeruntur in Chriſto, quaſi in Altari Thymiamatis, ſecundùm illud Epiſt. ac Hebræos *cap. ultimo*, verſu xv. *Per*

ipſum

ipſum ergo offeramus hoſtiam laudis ſemper Deo. Hæc eſt rerum omnium, quæ continebantur in Tabernaculo, typica, quam tradit *S. Thomas*, explanatio, ex qua colligere debes, res, quas in Religione Judæorum tanquàm ſacras, & ad cultum pertinentes, inſtituit Deus, collineaſſe in Jeſum Chriſtum, verum Meſſiam, qui omnes illas figuras, quibus in Veteri Lege fuit adumbratus, adimplevit, ſicùt fusè commonſtravi in Tractatu, quem edidi, *De Myſteriis Jeſu Chriſti Salvatoris noſtri.*

D. Quamvis in utraque Expoſitione, cùm litterali, tùm typicâ rerum, quæ continebantur in Tabernaculo, traditâ à *S. Thoma*, ſingularem ſancti illius Doctoris ſuſpiciam in Sacræ Scripturæ interpretatione intelligentiam ac facilitatem, unum tamen in ſanctiſſimi noſtri Præceptoris, ne quid diſſimulem, utraque explicatione, ab ipſo datâ, offendo, quod Critici hujus temporis, ad alios Scriptores carpendos promptiſſimi, improbare poſſent. Ait quippè *S. Thomas*, in Arca Fæderis, quæ erat in Tabernaculo, non ſolùm reconditas fuiſſe Tabulas Legis, ſed etiam in eadem Arca fuiſſe urnam, quæ habebat Manna, & Virgam *Aaronis*, quæ fronduerat: id autem quo pacto cum Scriptura ſacra, quam nuperrimè legebam, cohærere poſſit, certè non video. Sic enim cap. 8. v. 9. lib. 3. Regum legi: *In Arca autem non erat aliud niſi duæ Tabulæ lapideæ, quas poſuerat in ea Moyſes in Horeb, quandò pepigit Dominus fædus cum filiis Iſrael, cùm egrederentur de terra Ægypti.* Et lib. 2. Paralipomenon cap. 5. v.

v. 10. *Nihil aliud erat in Arca, niſi duæ Tabulæ, quas poſuerat Moyſes in Horeb, quandò Legem dedit Dominus filiis Iſrael, egredientibus ex Ægypto.* Cùm igitur juxtà Scripturam ſacram, eſſent dumtaxàt in Arca Fæderis duæ Tabulæ Legis, non video ſanè, quâ ratione potuerit S. *Thomas* affirmare, in Arca Fæderis, præter duas Tabulas Legis, reconditas fuiſſe urnam, quæ habebat Manna, & Virgam *Aaronis*, quæ fronduerat? Hanc, quæſo, dirime difficultatem, ut contrà Criticos, ſi quos nanciſcar, illicò paratam reſponſionem habere poſſim.

M. In Arca Fæderis, præter duas Tabulas Legis, repoſitas fuiſſe urnam, quæ continebat Manna, & Virgam *Aaronis*, quæ fronduerat, aſſerit quidèm *S. Thomas*, ſed poſt Apoſtolum *Paulum*, qui cap. 9. Epiſt. ad Hebræos, v. 3. & 4. hæc habet: *Poſt velamentum autem ſecundum, Tabernaculum, quod dicitur Sancta Sanctorum; Aureum habens Thuribulum, & Arcam Teſtamenti circumtectam ex omni parte auro, in qua urna aurea habens Manna, & Virga Aaron, quæ fronduerat, & Tabulæ Teſtamenti.* Viden, non ſolùm *S. Thomam*, ſed etiam Apoſtolum *Paulum* apertè profiteri, in Arca, præter duas Tabulas Legis, fuiſſe urnam, quæ habebat Manna, & Virgam *Aaronis*, quæ fronduerat?

D. Video quidèm, *S. Thomam* planè conſentire cum Apoſtolo *Paulo*. Aſt, ut candidè fatear, necdùm video, nec modum reperire poſſum conciliandi Apoſtolum *Paulum* cum his, mox à me citatis Scripturæ ſacræ locis, in quibus conceptis verbis dicitur, in Arca Fæderis fuiſſe

dumtaxàt

dumtaxàt duas Tabulas Legis: Aliquam itaque, ſi placet, indica viam, quâ monſtrare poſſim, Apoſtolum *Paulum*, ejuſque Diſcipulum *S. Thomam*, his à me adductis Scripturæ ſacræ locis minimè repugnare.

M. Duplex ſuppetit via, ſeu ratio, quâ oſtendi poteſt, Apoſtolum *Paulum*, ejuſque Diſcipulum *S. Thomam*, nullo pacto repugnare his Scripturæ ſacræ locis, quæ mox in medium adduxiſti. In primis dici poteſt, Apoſtolum ſcripſiſſe, urnam habentem Manna, & Virgam *Aaronis* fuiſſe in Arca, quia juxtà Arcam erant, more loquendi ſolemni Scripturæ ſacræ, quo aliquid in loco aliquo eſſe dicit, quo juxtà illum eſt. Sic Ex. Gr. legimus in Evangelio, Chriſtum ejeciſſe ementes & vendentes è Templo, qui tamen non in ipſo Templo, ſed in porticu Templi negotiabantur. Sic Chriſtus Dominus crucifixus dicitur in Hieruſalem, quamvis non in urbe, ſed propè eam crucifixus ſit. Hoc ergò ſenſu Apoſtolus *Paulus* ſcribit, urnam auream habentem Manna, Virgam *Aaronis*, & Tabulas Legis fuiſſe in Arca: Tabulas quidèm, ut intrà Arcam reapsè incluſas: Virgam verò *Aaronis*, & urnam auream habentem Manna, tanquàm juxtà poſitas in Tabernaculo, id eſt, in capſa Arcæ adjacente, & lateri ejus exteriùs adhærente. In quo loco Deus cap. 31. v. 26. Libri Deuteronomii præcepit his, qui portabant Arcam Fæderis, ut reponerent Librum Geneſis, dicens: *Tollite librum iſtum, & ponite eum in latere Arcæ Fæderis Domini Dei noſtri, ut ſit ibi contrà te in teſtimonium.* Alia via, ſeu ratio, quâ oſtendi poteſt,

teſt, Apoſtolum *Paulum*, ejuſque Diſcipulum, *S. Thomam*, non adverſari his, quæ retuliſti, Scripturæ ſacræ teſtimoniis, hæc eſt, ut dicamus, temporibus quidèm *Moyſis*, & Regis *Salomonis*, ſolas Tabulas Legis in Arca Fæderis extitiſſe, ſed poſt *Salomonis* tempora Sacerdotes, cupientes in ſecretiori tutiorique aſſervare cuſtodia tàm urnam auream, quæ habebat Manna, quàm Virgam *Aaron*, quæ fronduerat, iſthæc duo monumenta in Arca, cum Tabulis Legis, repoſuiſſe, indèque factum eſſe, ut Apoſtolus *Paulus*, hujus rei non inſcius (ut potè qui Traditiones Majorum ad pedes *Gamalielis* probè edoctus erat) rectè ſcripſerit, hæc tria, videlicèt Tabulas Legis, urnam, quæ continebat Manna, & Virgam *Aaronis*, quæ fronduerat, extitiſſe in Arca; idemque, poſt Apoſtolum *Paulum*, docuerit *S. Thomas*, qui à doctrina illius Apoſtoli ne latum quidèm unguem unquàm deſcivit.

D. Quid continebant duæ iſtæ Tabulæ Legis, quæ, ut anteà dixiſti, in Arca Fæderis reconditæ erant?

M. Duæ iſtæ Tabulæ Legis, quæ in Arca reconditæ erant, complectebantur *Decalogum*, id eſt, decem Præcepta, quæ Deus dedit *Moyſi* in monte *Sinai*, quæque deſcripta ſunt cap. 20. Libri Exodi, & cap. v. Libri Deuteronomii. In his autem decem Præceptis, quæ his duabus Tabulis erant inſcripta, quæ moralia ſunt, ſivè, quæ ad regendos mores ſunt comparata, quæcumque etiam ad Legem naturalem & immutabilem pertinent, brevitèr comprehendun-

tur, ita ut Decalogus propriè nihil aliud ſit, niſi Lex naturalis litteris conſignata. Sunt autem hæc decem Præcepta, iſto ordine diſpoſita:

1. *Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de Terra Ægypti, de domo ſervitutis. Non habebis Deos alienos coram me. Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem .... Non adorabis ea, neque coles:*

2. *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum, &c.*

3. *Memento ut diem Sabbati ſanctifices ..., ..* qui dies Sabbati in diem Dominicum à Chriſtianis eſt commutatus, in honorem Reſurrectionis Chriſti Domini.

4. *Honora patrem tuum & matrem tuam, ut ſis longævus ſuper terram, quam Dominus Deus dabit tibi.*

5. *Non occides.*

6. *Non mæchaberis.*

7. *Non furtum facies.*

8. *Non loqueris contrà proximum tuum falſum teſtimonium.*

9. *Non concupiſces uxorem proximi tui.*

10. *Non domum, non agrum, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, & univerſa quæ illius ſunt.*

Hæc decem Præcepta Dei, quibus conſtat Decalogus, ut memoriæ tuæ faciliùs mandare poſſis, ſequentes Verſus, quibus ſunt incluſa, in rem tuam libentèr ſubjiciam:

Unum

Unum cole Deum, nec jures vana per ipſum.
Sabbata ſanctifices, habeas in honore parentes:
Ne ſis occiſor, mœchus, fur, teſtis iniquus:
Alterius nuptam, nec rem cupias alienam.

D. Ejuſmodi Præcepta, contenta in Decalogo, & ad quæ oportet omnes actiones noſtras, velut ad amuſſim, dirigere, jam à puero ſum edoctus. Sed, ſi tibi moleſtum non eſſet, vellem ex te in præſentia diſcere compendioſam quidèm, ſed accuratam notitiam rerum, quæ his decem Præceptis, digito Dei ſcriptis, jubeantur, aut prohibeantur. Incipè ergò, quæſo te, ab expoſitione primi Præcepti Decalogi.

M. Decem divina illa Præcepta non egent interpretatione: Legis enim verba debent eſſe dilucida, & ſi quem in his requiras Interpretem, ſunt complures, qui hoc abundè præſtiterunt. Attamen votis tuis ut faciam ſatis, brevem hìc tibi ſuppeditabo notitiam rerum, quæ his decem Præceptis aut imperantur, aut vetantur. Primùm itaque Præceptum eſt: *Non habebis Deos alienos coram me. Non facies tibi ſculptile, &c.* Hoc Præcepto prohibetur, ne falſis Diis, aut ulli omninò creaturæ, ſivè aſtris aut elementis, aut animalibus, aut hominibus, aut Angelis, divinus honos deferatur, omneſque Idololatriæ Ritus, omnia ſuperſtitionum genera diſtrictè inhibentur. Ad hoc primum Decalogi Præceptum revocatur Præceptum de diligendo Deo ſuper omnia: *Diliges Dominum Deum*

tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua, lib. Deuteron. cap. 6. v. 5. Hoc autem Præceptum amoris Dei ſuper omnia Judæos non minùs in Veteri Lege, quàm Chriſtianos in Lege Evangelica obligabat. Quò fit, ut gravitèr errent nonnulli, qui, ut elevent obligationem Præcepti amoris Dei ſuper omnia, aiunt, hoc Præceptum ſatis impleri, ſi factis externis Lex non violetur. His enim verbis, quibus iſtud amoris Dei ſuper omnia Præceptum conceptum eſt, actus etiam internos præcipi certiſſimum eſt, conjunctìm videlicèt cum externis. Hoc itaque primum Decalogi Præceptum violatur primò ab his, qui non diligunt Deum ſuper omnia. Secundò, ab illis, qui Solem, Lunam, ac Stellas, aut Hominem, Serpentem, Bovem, Canemve, aut horum Deorum ſimulachra colunt pro Deo. Denique, violatur ab iſtis, qui adhærent variis ſpeciebus divinationis ſuperſtitioſæ, quales ſunt *Necromantia*, *Divinatio per Pythones*, *Geomantia*, *Hydromantia*, *Aeromantia*, *Pyromantia*, *Haruſpicium*, *Aſtrologia judiciaria*, ſeu *Genethliaca*, *Augurium* per garritum avium, *Auſpicium* ab earum volatu, *Omen*, *Chiromantia*, *Spatulomantia*, *Metopoſcopia*, *Phyſiognomia*, *Onirocritica*, *Sanationes Magicæ*, *Maleficia*, & alia id genus, in quibus, etiamſi non ſit expreſſa cum Dæmonibus conſpiratio, eſt tamen aliquod tacitum commercium, ac ſubindè tacita Dei abnegatio. De variis iſtis ſuperſtitioſæ divinationis ſpeciebus legeſis *S. Thomam* 2a. 2æ. Quæſt. 95. Art. 3. & inter recentiores Scriptores lege tres libros,

bros, quos gallico idiomate perdoctè ſcripſit *Joannes Baptiſta Thiers.*

D. Cùm in hoc primo Decalogi Præcepto tantâ diligentiâ vetentur fieri Imagines & Simulacra, quî, obſecro te, factum eſt, ut hodiè Templa Catholicorum plena ſint Imaginibus, Simulacris, & Reliquiis Sanctorum?

M. Judæorum Populus erat craſſiſſimus, & ad Gentium ſuperſtitionem mirè proclivis, ut vix crederent quod oculis non cernerent; ideòque Lex tot verbis eos deterret longiùs ſubmovens à periculo labendi in Idololatriam. Nunc verò, poſteaquàm per Evangelicam lucem extinctus eſt omnis Ethniciſmus, non eſt idem periculum. Præterea, *Moyſes*, ut ſuperiùs diximus, ex præſcripto Dei duos Cherubim aureos in Tabernaculo poſuit in ſummis Propitiatorii partibus, & in Vaſis Templi, quod exſtruxit Rex *Salomon*, ſicut legitur lib. 3. Regum cap. 7. erant Boum, Leonum, & Cherubim ſculptiles Imagines. Rursùs lib. 2. Paralipomenon cap. 3. ſculpuntur Cherubin in parietibus. In Mitra Pontificis erat imago Lunæ, in ejus Veſte malorum punicorum Simulacra. Non eſt igitur veriſimile Judæis ſimpliciter interdictum omne genus Imaginum, ſed ne more Gentium haberent ſimulacra, quæ proponerentur adoranda, ſicut explicat S, *Thomas* 3. P. Quæſt. 25, Art. 3. ad 1. ubi ait, hoc primo Decalogi Præcepto prohiberi adorationem Imaginum, quas Gentiles faciebant in venerationem Deorum ſuorum, & ideò præmittitur: *Non habebis Deos alienos coram me.* Et ideò in pluribus Eccleſiæ ſæculis frequens fuit in

Templis ſacrarum Imaginum uſus & cultus, ut Iconoclaſtæ, qui debitum eis cultum abjudicabant, eaſque frangebant, fuerint in ſecunda Nicæna Synodo Æcumenica tanquàm hæretici anathemate perculſi atque proſcripti. Concilium etiam Tridentinum, ſacrarum Imaginum in Templis uſum atque cultum probavit & ſanxit ſeſſ. 25. cap. 2. contrà Lutheranos & Calviniſtas, alioſque hujus furfuris Heterodoxos. Idem dicendum eſt de Reliquiis Sanctorum, quorum corpora, quæ fuerunt Spiritûs Sancti in eis inhabitantis Templa, colimus proptèr animam, quæ fuit eis unita, quæ nunc in Cælis fruitur Deo, & proptèr Deum, cujus in terris fuerunt Miniſtri, & quorum Reliquias ſæpè numerò Deus illuſtravit miraculis, quorum teſtes locupletiſſimi, & omni exceptione majores ſunt *S. Ambroſius* Epiſtolâ 85. & Sermone 94. *S. Auguſtinus* lib. 22. *De Civitate Dei* cap. 8. & alii ſancti Patres, qui hujuſmodi miracula ſe vidiſſe litteris prodiderunt. De cultu Reliquiis Sanctorum exhibendo legeſis Concilium Tridentinum ſeſſ. 25. cap. 2. *S. Thomam* 3. P. Quæſt. 25. Art. 6. & Catholicos Scriptores Polemicos, qui calamum ſtrinxerunt in Lutheranos, Calviniſtas, & alios Hereticos, qui Iconomachorum Hæreſim recoxerunt. Advertere tamen debes primò, Votum, cùm ſit actus Religionis, ſoli Deo fieri & promitti debere. Secundò, ſacrificium ſoli Deo eſſe offerendum, ſoli Deo Templa & Altaria eſſe erigenda. Hinc *S. Auguſtinus* lib. 8. *De Civitate Dei* cap. ultimo, ait: *Sacerdos non dicit: Offero tibi Sacrificium Petre, vel Paule*, ſed Deo de

de illorum victoriis gratias agimus, & nos viciſſim ad imitationem heroicarum virtutum, quarum nobis exempla reliquerunt, adhortamur. Templa etiam & Altaria, in honorem Sanctorum eriguntur, non ut in illis Sacrificium offeratur ipſis Sanctis, ſed ut ſoli Deo in eorum memoriam & honorem exhibeatur Sacrificium, ſicut probat *S. Thomas* 2ª. 2ª. Quæſt. 85. Art. 2. & 3.

D. Iſta profectò pro meo captu ſatis explanatè diſſeruiſti. Nunc, quæ ſecundo Decalogi Præcepto præcipiantur, aut prohibeantur, ſummatìm, quæſo, perſtringe.

M. Quoniàm divinæ Majeſtatis hoc poſtulat dignitas, ut non ſolùm de ea magnificè ſentiant homines, nec tantùm abſtineant à cultu ſimulacrorum, verùm etiam, ne verbo parùm reverente eam dehoneſtent apud homines; ideò hoc ſecundum Decalogi Præceptum jubet, ut non aſſumatur nomen Dei in vanum: *Non aſſumes nomen Dei tui in vanum*. Nam aſſuetudo levium verborum minuit in loquentium & auditorum animis reverentiam Numini debitam. Apud Judæos tanta erat olim veneratio divini nominis, ut myſticum illud nomen, quod *Tetragramaton* appellant, ſcriberent litteris non efferendis. Inter Ethnicos etiam fuerunt quidam ſapientiæ laude celebres, præſertim *Plato*, *Menander*, *Iſocrates*, *Quintilianus*, *Clinias Pythagoricus*, & alii, qui cenſuerunt, vel omninò à juramento abſtinendum, vel graviſſimis dumtaxàt cauſis, & urgente neceſſitate eſſe jurandum. Quantò igitur magis ad Evangelicam pietatem

tatem pertinet, ut Chriſtiani nunquam nominarent Deum, niſi genua flectendo, aut aperiendo caput, aut, ſi neutrum liceret, modicâ capitis inflexione & vultu reverentiam præ ſe ferendo. At, proh dolor! nonnulli hodie ſunt Chriſtiani, quos non pudet, pravâ conſuetudine, tertio quoque verbo addere, *per Deum*, *per mortem Dei*, &c. ſicque aut animi gratiâ, aut per temulentiam, iracundiamve jurare, & nomen Dei in vanum aſſumere, cùm tamen Chriſtus Dominus cap. 5. v. 34. Diſcipulis ſuis prohibeat juramentum his verbis: *Ego autem dico vobis non jurare omninò.* Quod tamen Chriſti præceptum non ita intelligendum eſt, quaſi nuſquàm jurare liceat, ſed cum eo temperamento id accipiendum eſt, ut Chriſtianus non facilè juret, non pro re levi, non abſque neceſſitate, ſed juramentum pro virili caveat quantùm poteſt. Ad quam interpretationem flecti poſſunt quædam duriora in ſpeciem veterum Patrum dicta, præſertim SS. *Chryſoſtomi*, *Ambroſii*, & *Hieronymi*, qui juramentum omne à Chriſto prohibitum innuere videntur. Ut autem juramentum ſit licitum, debet fieri primò cum judicio, id eſt, non temerè & inconſultò. Secundò, cum juſtitia, id eſt, juramentum cadere debet ſuper materiam juſtam, licitam, & honeſtam. Poſtremò, juramentum fieri debet cum veritate, ita ut jurans arbitretur, non levi, ſed gravi fultus ratione, verum eſſe, quod profert in juramento, alioqui eſſet perjurium. Has tres conditiones, ſeu circumſtantias eſſe prorsùs neceſſarias ut juramentum ſit licitum & evadat actus

tus virtutis & Religionis probat S. *Thomas* 2ª. 2ª. Quæſt: 89. Art. 3. ex Propheta *Hieremia*, *dicente*: *Jurabis*, *vivit Dominus in veritate*, *in judicio*, *& in juſtitia*. Quæ cùm ita ſint, neſcio ſanè, quo colore poſſit excuſari conſuetudo nunc paſſim jurantium in omni penè negotio. Huic certè ripæ non benè creditur, quia crebrò jurando pejerare diſcimus. Mihi videtur, Chriſtianos jurare tantùm debere, dùm cogit neceſſitas, aut negotii gravitas. Juravit quidem *Paulus*, ſed non pro penula, aut ære, ſed pro gloria Evangelii. Sed ſatis hactenùs dictum ſit de ſecundo Decalogi Præcepto, quo non modò perjurium, ſed quælibet in Deum irreverentia prohibetur, præſertim blaſphemia, quâ Dei Majeſtati, providentiæ, bonitati, juſtitiæ, aliiſque Attributis derogatur, & convitiis, atque imprecationibus, Deus ipſe, vel Sancti ejus laceſſuntur. Prohibentur etiam hoc ſecundo Decalogi Præcepto infidelitas in votis, & ſcelus falſorum Prophetarum, atque eorum omnium qui ſe à Deo miſſos mentiuntur, & falſam doctrinam ſpargunt, populoſque ſeducunt, quia, ſicut illi, qui vovent quod reverà implere in animo non habent, aut quod vovent, poſteà non implent, nomen Dei in vanum aſſumunt; ita Pſeudo-Prophetæ, & Doctores erroris, qui peregrinas doctrinas diſſeminant, & alios à veri Dei cultu abducunt, nomen Dei paritèr in vanum aſſumunt.

D. Quid jubet, vel prohibet, tertium iſtud Decalogi Præceptum: *Memento*, *ut diem Sabbati ſanctifices*?

M.

M. Iſtud tertium Decalogi Præceptum ſpectat ad cultum Dei, cui præſertim conſecrat ſeptimum quemque diem, quò totus homo, abſtinens ab omni opere ſervili, vacat operibus latriæ, hoc eſt, hymnis, precationibus, ſacræ doctrinæ, ſacrificiis, eleemoſynis, aliiſque exercitamentis, quæ fidem & charitatem ergà Deum excitant, ne quis excuſare poſſit, ſibi per neceſſarias occupationes non eſſe otium colligendi animum ad ea quæ ſunt pietatis. Eodem Decalogi Præcepto obviam itum eſt inclementiæ & avaritiæ Judæorum, quæ olim tanta erat, ut nullam relaxationem darent ſervis, ancillis, & mercenariis advenis. Quam Judæorum avaritiam & inclementiam utinàm non imitarentur quidam Chriſtiani, qui die ſeptimo, cultui Dei ſpeciatìm conſecrato, ſervos & ancillas ſuas quieſcere non ſinunt, ſed externis atque operibus ſervilibus addicunt, ut indè temporale aliquod emolumentum percipere poſſint.

D. Quid intelligis per opus ſervile, quod iſto Decalogi Præcepto prohibetur?

M. Per opus ſervile intelligo opus externum, quod quæſtûs gratiâ ſolet exerceri, velut arare, fabricare, negotiari &c. Opus autem externum non prohibetur, quaſi vitioſum ſit, cùm potiùs per ſe ſit bonum, ſed eo fine prohibetur, ut quod per ſe bonum eſt, cedat ei, quod optimum eſt, ſcilicèt ei, cujus gratiâ præcipuè conditus eſt homo, videlicèt ut cognoſcat, veneretur, colat, amerque Deum ſuper omnia. Quamvis enim homo poſſit & debeat mediis in laboribus Deum colere & amare ſuper omnia,

vix

vix tamen homo poteſt animum, ut par eſt, in Deum attollere, niſi liber ſit ab his laboribus & negotiis, quæ & tempus abſumunt, & magnam animi partem ſibi vindicant. Diem itaque quietis Deus hominibus indulſit, ut per illud externum otium diſcerent animum habere à tumultuoſis cupiditatibus feriatum, videlicet ab odio, ab ira, à crapula, ab ambitione, à libidine, & cæteris carnis affectibus. Quapropter, viderint illi Chriſtiani, qui diem illam quietis vel ſomno, vel fabulis, vel inertiæ dant, aut ingluvie, temulentiâ, aliiſque peccatis contaminare audent; viderint, inquam, illi Chriſtiani, quo pacto ſervent hoc Præceptum de ſanctificatione Sabbati, non præſtantes hoc, cujus gratiâ Præceptum iſtud proditum eſt à Deo, his verbis: *Memento ut diem Sabbati ſanctifices.* Sanctificare enim, eſt ſanctis operibus diem tranſigere, nec ullis, Deo indignis, actionibus prophanare.

D. Quorsùm Deus ad id deſignavit diem ſeptimam, quæ dicitur dies Sabbati?

M. Diem ſeptimam Deus ideò delegit, quia (ſicut legitur Exodi cap. 31. v. 17.) *ſex diebus fecit Dominus cælum & terram, & in ſeptimo ab omni opere ceſſavit*; non quòd Deus, poſt Mundi fabricam, ſex dierum ſpatio abſolutam, quaſi laſſitudinem ſuam ſeptimo die voluerit otio recreare; (apage tàm craſſam & indignam Deo imaginationem) ſed voluit Deus, ut nos perpetuò recordaremur, quòd hic Mundus ab ipſo conditus ſit, non ut in his, quæ hujus Mundi ſunt, conquieſceremus, ſed ut ex his, quæ condita

ta ſunt, agnoſcentes conditorem, ad illius exemplum requieſceremus ab amore rerum viſibilium; ac per fidem, vitæque innocentiam, quæ vera animi pax eſt, ad illam æternam quietem, quam habebimus in Cælis, properaremus. Sunt enim quodammodò tria Sabbata. Primùm fuit Dei ſine nobis in creatione Mundi. Secundum eſt noſtrum per Dei beneficentiam, ſed imperfectum in hac vita. Tertium eſt abſolutum in futuro ſæculo.

D. Sæpiùs audivi te dicentem, Moſaicam Legem, quod ad cæremonias attinet, abrogatam eſſe. Iſtud autem de ſanctificatione Sabbati Præceptum maximâ ex parte videtur ad cæremoniarum genus pertinere, debet ergò nunc in Lege Evangelica eſſe penitùs antiquatum.

M. Præceptum de ſanctificatione Sabbati eſt partim naturale & morale, & partim cæremoniale, ſicut docet *S. Thomas* 2$_{a}$. 2^{a}. Quæſt. 122. Art. 4. ad 1. Naturale eſt iſtud Præceptum de ſanctificatione Sabbati, quantùm ad hoc, quòd homo certum vitæ ſuæ tempus determinet ad publicè colendum Deum, non ſolum cultu externo, ſed interno; & ſic tale Præceptum viget adhuc in Lege Evangelica. At, cæremoniale eſt iſtud Præceptum de ſanctificatione Sabbati, quatenùs deſignat ſpeciale tempus, id eſt, diem hebdomadæ ſeptimam, ſeu diem Sabbati, in ſignum & memoriam creationis Mundi. Quò fit, ut illa determinatio diei ſeptimæ, ſeu Sabbati, cùm fuerit cæremonialis, ab Eccleſia fuerit immutata in diem Dominicam, non ex vi Præcepti Legis, ſed, ut ait *S. Thomas*, Quæſt. mox

à

à me citatæ Art. 4. in Reſponſione ad quartum ſibi propoſitum Argumentum, ex Conſtitutione Eccleſiaſtica, & Populi Chriſtiani conſuetudine.

D. Sed cur, quæſo, Eccleſia hanc diem ſeptimam, mutavit in diem Dominicam, quæ apud Judæos eſt prima dies hebdomadæ?

M. Hujus mutationis, quam Apoſtolorum Auctoritate factam eſſe docent benè multi Theologi, & Scripturæ Sacræ Interpretes, duplex poteſt afferri ratio. Prima eſt, ne in hoc conſentientes cum Judæis, videremur, & in reliquis conſentire. Hinc *S. Chryſoſtomus* miro ſtudio deterret Chriſtianos, ne iiſdem diebus jejunarent, quibus ſolemne erat Judæis jejunare. Altera ratio eſt, quia Deus quodammodò bis condidit Mundum, & in hoc hominem. Primùm enim creavit quod non erat, utique per Filium ſuum Unigenitum. Dein, per eumdem Filium ſuum incarnatum, hominemque factum, reſtituit quod perierat: ibi dicitur requieviſſe ab omni opere condendi: hìc Chriſtus ab operibus diſpenſationis requieſcens, dùm corpore requieſcit in ſepulchro, velùt abrogat Judaicum Sabbatiſmum, dùmque diei Dominicæ diluculo reſurgit immortalis, Sabbatum Evangelicum nobis commendavit, & eâ de causâ dies ille dicitur Dominicus, & in eo cantat Eccleſiaſticus Chorus: *Hic eſt dies, quem fecit Dominus.* Dicitur etiam *Paſchæ* dies, ipſo vocabulo nos admonens veteris typi. Judæi, refecti Agno Paſchali, tranſierunt Mare Rubrum: nos refecti ſanguine Chriſti, tendimus ad Terram Cæleſtem.

leſtem. Illos Agni cruor, illitus poſtibus eorum, ſervavit ab Angelo exterminatore: nos Chriſti ſanguis liberavit à tyrannide peccati. Vide, quàm mirè iſthæc quadrent per omnia. Sed de Sabbato hìc plura non dicam, cùm de ejus inſtitutione, & de illius ad Ethnicos propagatâ cognitione meminerim, me haud pauca obſervaſſe in Colloquio tertio in Hiſtoriam primæ Mundi Ætatis.

D. Quo pacto intelligendum eſt iſtud quartum Decalogi Præceptum: *Honora patrem tuum & matrem tuam, ut ſis longævus ſuper terram, quam Dominus Deus dabit tibi?*

M. Secundùm Deum primus honos debetur parentibus, per quos Deus nobis hoc vitæ munus dedit, quorum curâ nos educavit, per quos nos inſtituit ad cognitionem Dei, ſummi parentis omnium, & ad charitatem ipſius evexit. Quocircà præcipit Deus, ut honoremus patrem & matrem. Quo præcepto adſtringuntur filii ad honorem, reverentiam, amorem, & gratiarum relationem, quantùm fieri poteſt, atque neceſſaria vitæ præſidia parentibus indigentibus ultrò impendenda. Hoc quippè officium in parentes repenſatio quædam eſt impendiorum, moleſtiarum, ac laborum, quos nobis infantibus impenderunt; dùm mater fert tædium geſtationis, pariendi, munus lactandi & nutriendi: longarum item curarum, quas pater tolerat, ſumptus ſuggerens, & omnem exhibens curam, ut liberi ad pietatem erudiantur. Quandò igitur parentes vel ætate defecti, vel quodam adverſo fortunæ caſu dejecti, egent filiorum

rum auxilio; tunc filii tenentur præſentiſſimum eis afferre ſubſidium, quod præſtant quædam animalia, ſeu Ciconiæ, quæ parentes ſenio laſſos geſtare viciſſim ac fovere ſolent. Apud Ethnicos etiam laudatur *Æneas*, qui patrem *Anchiſen* humeris ſublatum extulit ab urbis Trojæ incendio. Pietas enim propriè dicitur affectus in Deum, in parentes, ac patriam. Referre gratiam iis, per quos vitam vel accepimus, vel recuperavimus, pietatis eſt. Benè mereri de his qui priùs de nobis benè meriti ſunt, gratitudinis eſt. Præceptoribus autem eximiam debemus gratiam, quòd ſicut per parentes contingit ut vivamus, ita per hos contingit ut benè vivamus, & quemadmodùm illis corporis vitam ferimus acceptam, ita his debemus animi vitam. Porrò, quod de parentibus dico, pertinet itidèm ad omnes qui nobis ſanguinis propinquitate juncti ſunt, aut qui ea præſtiterunt officia, quæ parentes pii ſolent ſuis præſtare liberis. Addo denique, iſtud Præceptum non ſolùm ad parentes, verùm & ad Epiſcopos, Reges, Præceptores, Magiſtratus, & Heros, ſeu Dominos, qui ſervos habent, pertinere. Quibus enim jubetur rependi honor, hi eâdem operâ jubentur ea præſtare officia, quibus magna debetur gratia.

D. Ergonè longævi ſunt omnes qui piè colunt parentes?

M. Longævam vitam, tanquàm præmium pietatis ergà parentes, promiſit quidèm Deus craſſis Judæis, qui ſpe commodorum temporalium, velut infantes, alliciendi erant ad officia pietatis. Duritèr quippè habiti in Ægypto, longiſque

giſque per Deſerta itineribus fatigati, miro deſiderio inhiabant ad terram, à Deo eis promiſſam, lacte & melle fluentem, eoque adjectum eſt: *Ut benè ſit tibi, & longævus ſis ſuper terram, quam Dominus Deus dabit tibi.* Verùm, quamvis Deus det ſæpè numerò in hac vita præmium pietatis ergà parentes, non hìc tamen expectandum eſt illud pietatis præmium, ſed in illa terra viventium. Vitam debemus progenitoribus, in quos ſi grati fuerimus, æquum eſt, ut eô, quod accepimus, diù fruamur. Nec hi tamen falluntur promiſſo, quibus hìc non contingit vitæ longævitas. Aut enim hoc datur, quod juxtà hujus Præcepti litteram promiſſum eſt, aut aliquid illo multò præſtantius. Neque enim fallit, qui pollicitus vitrum, dat gemmam. Filios autem, qui non colunt parentes ſuos, ut par eſt, Deus etiam in hac vita punit. Nam, prætèr jacturam, quam faciunt, famæ ſuæ, negligendo, ac contriſtando progenitores ſuos; ſæpè etiam fit, ut qualem quiſque ſe præſtiterit parentibus ſuis, tales ergà ſe habeat liberos, nec eſt alia gravior homini calamitas, quàm habere filios impios. Meretur autem ingratitudo, ut quod immerens accepit, invitus amittat.

D. Explica nunc, ſi placet, iſtud quintum Decalogi Præceptum: *Non occides.*

M. Hoc quinto Decalogi Præcepto prohibetur Homicidium, ſeu hominis occiſio. Pluribus autem modis poteſt contingere homicidium. Calumniator pro gladio, jaculo & veneno, utitur linguâ ad occidendum hominem. Avarus, dùm egenti non ſuccurrit, fame occidit. Maleficæ

ſicæ perimunt incantamentis. Maledicus ad mortem adigit. Puellæ, quæ ex crimine conceperunt, &, ad vitandam infamiam, cient abortum, etſi fætus inanimatus ſupponatur, infanticidium committunt. Parentes etiam, qui infantes abjiciunt & exponunt; tametſi ab aliqua prætereunte miſericordia colligantur, violant quintum iſtud Decalogi Præceptum. Quiſquis, ob ſui honoris defenſionem, hominem vel clàm, vel in duello, ſeu ſingulari certamine occidit, aut impactam ſibi alapam, vel calumniam, cæde proximi vindicat, homicidii reus eſt. Qui ſibi necem conciſcit, ne infamiæ ſuæ ſit ſuperſtes, patrat homicidium, ſicut multis argumentis probat *S. Auguſtinus* lib. 1. *De Civitate Dei* cap. 17. 18. 19. 20. 21. 22. & ſeq. Si quis furem, pecunias, aut quælibet alia fortunæ bona rapientem, ad hujuſmodi bonorum defenſionem & conſervationem, occidit, homicida eſt, niſi ſit fur nocturnus, de quo juſta ſuppetit dubitandi ratio, an ad occidendum venerit; aut ſit fur diurnus, qui ſe telo defendat. Deniquè, hoc quinto Decalogi Præcepto non tantùm prohibentur cædes, ſed mutilatio & vis quælibet proximo illata; odium inimicorum, ira, vindicta, aliique affectus, qui ad homicidium tendunt, ſuntque ad omnem occaſionem parati ad lædendum.

D. Si nullo pacto liceat occidere, quid dicemus de bellis ac publicis judiciis?

M. In legitimis judiciis Lex ipſa occidit, non Judex, qui tenetur judicare, ut docet *S. Thomas*, ſecundùm allegata & probata. Lex autem à Deo

eſt, jubens unum membrum tolli ob totius corporis incolumitatem. In bellis quoque juſtè ſuſceptis, & legitimè geſtis, Lex occidit, non homo. Cæterùm Princeps, qui non neceſſitate, neque Reipublicæ ſtudio, ſed ob privatos affectus, bellum ſuſcipit, violat quintum iſtud Decalogi Præceptum: *Non occides*.

D. Quid, ſi quis privatus occidat invadentem? Numquid etiam violabit quintum iſtud Decalogi Præceptum: *Non occides*?

M. Nemini privato, ſivè per Legem Moſaicam, ſivè per Legem Evangelicam, licet, etiam ſeſe contrà invaſorem defendendo, animum habere quemquam occidendi. Sed, ſi quis, dùm invaſoris ictum avertit, hunc enſe feriat, non ei verti crimini debet, quia nihil ea in re facit, niſi *cum moderamine inculpatæ tutelæ*, ut loquitur *S. Thomas* 2ª. 2ª. Quæſt. 64. Art. 7. *Et ideò*, inquit Angelicus ille Doctor, *ſi aliquis, ad defendendam propriam vitam, utatur majori violentiâ, quàm oporteat, erit illicitum*. Ad hoc autem ut liceat capitis periculum exitio certam mortem intentantis depellere, multæ conditiones requiruntur, quas perſequi non eſt hujus inſtituti. Quin, *S. Auguſtinus*, & quidam antiqui patres exiſtimant, eum, cui certa mors intenditur; nec ullum eſt effugium; non ad ſui defenſionem proſilire, ſed Dei auxilium implorare debere; ita ut, ſi malit occidi, quàm occidere, Chriſtiani hominis officio egregiè fungatur.

D. Quid prohibetur hoc ſexto Decalogi præcepto: *Non mæchaberis*?

M. Hoc ſexto Decalogi Præcepto prohibetur præcipuè

præcipuè *Adulterium*, quo alterius conſtupratur uxor, eodemque Præcepto vetatur omnis extrà legitimum matrimonium Veneris uſus, ſeu quilibet carnis coitus nefarius. Quod genus ſunt *Fornicatio*, quam ſimplicem vocant, viri ſcilicèt ſoluti cum ſoluta itidèm muliere concubitus; *Stuprum*, quo virginis integritas violatur, ideòque ſimplici fornicatione gravius eſt: *Raptus*, quo mulier quævis, contrà ſuam voluntatem, ad concubitum opprimitur, vel invita abducitur; *Sacrilegium*, quo quis emiſſum à ſe votum caſtitatis opere violat, vel cum perſonâ Deo caſtitatis voto conſecratâ commiſcetur: *Inceſtus*, quo quis effræni libidine cum conſanguinea, vel affini copulam habet, quibus addi debent peccata contrà naturam, quæ ſunt monſtra libidinis, videlicèt *Mollities*, ſeu pollutio, *Venus maſcula*, ſeu ſodomia; & *Beſtialitas*, ſeu coitus cum brutis animalibus. Denique, hoc ſexto Decalogi Præcepto prohibentur tactus, aſpectus impudici, verba obſcæna, oſcula libidinoſa &c.

D. Multùm ſanè mihi placet decens ille ordo ſex illorum Decalogi Præceptorum, quæ hactenùs brevitèr explanaſti. Tria ſiquidèm prima Decalogi Præcepta pertinent ad Deum, quo nihil melius aut carius. Quartum Præceptum ad parentes, quibus ſecundùm Deum honos debetur. Quintum ad vitam & corpus, quæ poſſeſſio unicuique cariſſima eſt. Sextum ad uxorem, quæ eſt una caro cum viro. Perge nunc explicare ſeptimum Decalogi Præceptum, & indica, quid eô prohibeatur.

M. Septimum Decalogi Præceptum his verbis conceptum eſt: *Non furtum facies*, pertinetque ad externa bona, ſine quibus tamen vivere haud poſſumus. Quocircà, qui pauperem ſpoliat neceſſariis, fur eſt. Qui res inventas legitimo Domino non reſtituit, furti reus eſt. Qui iniquas exactiones imponunt, ſuggerunt, vel juſta vectigalia inæqualitèr diſtribuunt, vel ampliùs exigunt, fures ſunt. Judices, qui vænalia judicia exercent, munera accipiunt, vel emungunt & extorquent, ut lites in alterius partis favorem dirimant, aut prorogent, fures ſunt. Qui defraudant operariorum mercedem, ut vel in longius, quàm par eſt, tempus ſolutionem ejus de induſtria magno eorum incommodo protrahant, furti rei ſunt. Fæneratores, ſeu Uſurarii, qui aliquid lucri ſuprà ſortem, ſeu ſummam principalem, percipiunt vi & causâ mutui, fures ſunt & latrones. Peculatores, qui ſuppilant ex ærario publico; ſacrilegi, qui res ſacras auferunt; hi, qui abducunt aliena jumenta, aut pecudes; Plagiarii, qui abducunt aliena mancipia, ſeu liberos; Piratæ, & prædones, qui vi ac belli ſpecie ſpoliant homines, nec non illi, qui clàm aliena ſurripiunt; hi, inquam, omnes quot quot ſunt, furti crimen incurrunt. Sed varia iſthæc furtorum genera nulli non ſunt notiſſima. Alia autem ſunt tectiora quidèm, ſed non minùs atrocia.

D. Dic, quæſo, quænam ſint iſta furtorum genera, tectiora quidèm, ſed his, quæ mox recenſuiſti, non minus atrocia?

M. Qui mutuum, ac commodatum, aut depoſitum

poſitum accepit, retinetve hoc animo, ut ſi poſſit, nunquàm reddat, non minùs fur eſt, quàm is, qui, effractis ſcriniis, rem alienam auſert. Similitèr & operarius, aut non præſtans id quod pollicitus eſt, aut decem diebus abſolvens quod poterat quinque, ſi mercedem integram accipit, fur eſt. Hi, qui monetam publicam arte reddunt deteriorem, aut gemmas ficticias vendunt pro nativis, aut ſimili fuco deludunt proximum, vel qui ſuas merces vendunt, non quanti debent, ſed quanti poſſunt, vel qui vinum, multâ dilutum aquâ, pro mero vendunt, fures paritèr ſunt. Idem dicendum eſt de molitoribus, piſtoribus, veſtiariis, qui rem alienam vel ſubtrahunt, vel vitiant. Jam verò, quid attinet dicere de monopolis, qui frumenta emunt & recondunt, ut ea, ingraveſcente annonâ, majori quo poterunt pretio divendant? Certè ejuſmodi homines eſſe peſtes Reipublicæ, & immanis furti ac rapinæ reos nemo negare poteſt. Brevitèr furtum eſt, quidquid cogeris reſtituere, ſi adſit facultas. Nam fur eſt, qui bonâ famâ ſpoliat hominem, & qui puellæ ſimplicem animum aſtu corrumpit.

D. Quid prohibetur iſto octavo Decalogi Præcepto: *Non loqueris contrà proximum tuum falſum teſtimonium?*

M. Sicut in quinto Decalogi Præcepto nomine homicidii comprehenditur omnis læſio proximi, ita in hoc octavo Decalogi Præcepto ſub falſi teſtimonii titulo continetur noxa omnis, quâ per linguam afficimus proximum. In hunc ſcopulum impingunt omnes, qui vel ob-

trectando, vel adulando, vel ſubdolis conſiliis, vel corruptâ doctrinâ, quam diſſeminant, nocent proximo. Hoc etiam octavo Decalogi Præcepto non tantùm vetatur falſum teſtimonium, quod adversùs proximum in judicio profertur, ſed etiam omnis omninò judicii perverſio & corruptela, ſeu verbis, ſeu factis, ſeu inſtrumentis, facta à teſtibus, accuſatoribus, delatoribus, reis, Judicibus, Advocatis, Notariis, Procuratoribus &c. prohibetur. Item eodem Decalogi Præcepto inhibentur calumnia, detractio, ſuſurratio, murmuratio, famoſorum, ſeu dentatorum libellorum conſcriptio, aut divulgatio, nec non omnia mendaciorum genera, quæ nunquàm licita eſſe, etiamſi ſint tantummodò jocoſa & officioſa, probat invictè *S. Auguſtinus* duobus libris, quos edidit *adversùs Mendacium*, à qua *S. Auguſtini* doctrina quidam moderni laxiores Caſuiſtæ deciſcentes, & reſtrictionum mentalium, ancipitiſque ſignificationis verborum uſum licitum eſſe, ſibi, aliiſque, ad excuſandas excuſationes in peccatis, perſuadere volentes, á Sede Apoſtolica jure optimo fuerunt proſcripti.

D. Duo, quæ ſequuntur Decalogi Præcepta, nonum videlicèt & decimum, non mihi videntur à præcedentibus Decalogi Preceptis diſcrepare. Sic enim habet nonum Præceptum: *Non concupiſces uxorem proximi tui.* Quod pertinet ad ſextum Decalogi Præceptum: *Non mæchaberis*, quo, ficùt ſuperiùs dixiſti, prohibetur adulterium. Similitèr, decimum Decalogi Præceptum his verbis continetur: *Non concupiſces domum*

proximi

proximi tui, nec agrum, nec ſervum, nec ancillam, nec bovem, nec aſinum, & univerſa, quæ illius ſunt. Quis autem non videt, ejuſmodi Præceptum pertinere ad ſeptimum Decalogi Præceptum: *Non furtum facies.* Ut quid ergò, quæſo te, opus erat his duobus poſtremis Decalogi Præceptis? An non qui malum facinus prohibet, eâdem operâ prohibet malam voluntatem, ſeu cogitationem, deſiderium, & concupiſcentiam faciendi malum?

M. Datum eſt hoc ruditati Populi Judaici, qui, quoniàm pravæ voluntati, ſeu concupiſcentiæ, & cogitationi faciendi peccatum non eſt præſtituta pæna per Legem Moſaicam, crediturus erat, voluntatem, ſeu concupiſcentiam, internamque cogitationem deliberatam committendi vel adulterium, vel furtum, non eſſe peccatum, quia prædicta voluntas, ſeu interna cogitatio, apud homines eſt impunita, non quia non ſit crimen, ſed quia volubilis eſt hominis cogitatio, & factum probari poteſt, voluntas verò, ſeu interna cogitatio ſoli Deo eſt cognita. Ut igitur Deus craſſos Judæos ab hoc errore retraheret, poſtquàm ſexto Decalogi Præcepto prohibuit Adulterium, & ſeptimo Furtum: tandèm nono Decalogi Præcepto prohibet prava deſideria, & nefarias cogitationes, quibus aliquis concupiſcere & deſiderare poſſet uxorem alterius. Similitèr, decimo Decalogi Præcepto prohibet voluntatem, quâ quis concupiſcit, appetit, & inordinatè deſiderat habere, aut rapere aliena bona. Hinc Chriſtus Dominus, alludens ad ſiniſtram illam interpretationem,

quâ craſſi quidam & carnales Judæi Legem corrumpebant, ait *Matth.* cap. 5. v. 27. & 28. *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis: Non mœchaberis. Ego autem dico vobis: quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Pravæ itaque cogitationes adulterii furti &c. ſi in iis homo delectetur, vel eas, ut par eſt, vigili ſtudio depellere, atque extinguere non ſatagat, ſunt peccata, quamvis etiam ab operibus abſtinere decreverit. Quam in rem extat præclara *Minutii Felicis* in *Octavio* ſententia, dicta contrà Ethnicos: *Vos ſcelera admiſſa punitis: Apud nos*, ſeu Chriſtianos, *& cogitare, peccare eſt.* Cæterùm, recolere debes id, quod ſatis fusè oſtendimus in ſecundo noſtro Colloquio in Hiſtoriam primæ Mundi Ætatis, videlicèt primos concupiſcentiæ motus, qui, ratione inconſultâ, & nequaquàm conſentiente, ſed penitùs invitâ, erumpunt, peccata non eſſe, ac ſubindè nec habitualem concupiſcentiam, nec motus planè indeliberatos prohiberi duobus iſtis poſtremis Decalogi Præceptis. Ecquis enim (niſi ſit peccati originalis expers, vel jam in patria immortalis vitæ particeps) hos indeliberatos concupiſcentiæ motus, qui ſunt peccati originalis appendices, non perſentiat? His itaque duobus poſtremis Decalogi Præceptis prohibetur dumtaxàt, ne illis concupiſcentiæ motibus aſſenſum præſtemus, & ad hoc Apoſtolus *Paulus* Epiſt. ad Romanos cap. 10. v. 12. nos adhortatur his verbis: *Non ergò regnet peccatum in veſtro mortali corpore, ut obediatis concupiſcentiis ejus.* Sed de Præceptis Decalogi ſi plura

plura ſcire aveas, legeſis *S. Thomam* 1ª. 2ª. Quæſt. C. Art. 3. 4. 5. 6. 7. & 8.

D. Pratèr decem illa Decalogi Præcepta, quæ mox expoſuiſti, præſcribitne Lex Moſaica alia Præcepta, ad quorum obſervationem obſtringerentur Hebræi?

M. Præter iſta Decalogi Præcepta, quæ ſunt moralia, ſeu naturalia, Lex Moſaica præſcribit alia Præcepta, quorum quædam dicuntur *Cæremonialia*, & ordinantur ad cultum Dei; quædam verò nuncupantur *judicialia*, ſeu forenſia, quæ ad ordinem & conſervationem Reipublicæ Hebræorum ſunt præſcripta. Agemus hic primò de Veteris Legis Cæremoniis, quæ, ut docet *S. Thomas* 1ª. 2ª. Quæſt. CI. Art. IV. convenientèr dividuntur in Sacrificia, Sacramenta, Sacra, & Obſervantias.

D. Incipiamus, quæſo, à Sacrificiis Legis Moſaicæ, & oſtende, quid iſthæc Sacrificia figurarent, & undè nata ſit eorum origo?

M. Legis Moſaicæ Ritus omnes, tùm maximè Sacrificia, Chriſtum Dominum in Cruce mactandum, & pro generis humani redemptione cum totius ſanguinis effuſione immolandum, præfigurabant, & ideò in Veteris Legis Sacrificiis mactabatur vivum animal, ejuſque ſanguis effundebatur ad placandum & colendum Deum. Undè autem nata ſit illa conſuetudo mactandi viva animalia in laudem & honorem Dei? Reſpondet *Joannes Spencerus*, hanc conſuetudinem profluxiſſe ex prava opinione & ruditate Gentium. Vult quippè ille Scriptor, Deum Sacrificiorum Ritus, quos Judæi in Ægypto viderant,

&

& ab Idololatris didicerant, toleraſſe emendatos, eoſque in Republica Hebræorum in ſacratiorem uſum evexiſſe. Verùm, vanam eſſe & oppidò falſam hujus Scriptoris conjecturam, tribus momentis evinci poteſt. Primò, quia veriſimile non eſt, Deum eoſdem, quos Ægyptii ſuis Idolis deferebant, ſibi honores poſtulaſſe, &, cùm ſolemnem ſuum apud Hebræos cultum inſtitueret, non maluiſſe verum & novum ordinare ac præſcribere cultum, quàm emendicare falſum, & antiquitùs prophanatum à viris ſibi infenſis, ut potè Idololatriæ cultoribus. Secundò, originem Sacrificiorum altiùs repetendam eſſe quàm ab Ægyptiis, patet ex præcedentibus noſtris Colloquiis, ubi ex Scriptura Sacra oſtendimus, ab antiquis Patriarchis, ab *Abele*, à *Noemo*, ab *Abrahamo*, *Melchiſedecho*, *Jobo &c.* oblata eſſe Sacrificia, quæ Deo placuerunt. Deniquè, ea fuit veteris Legis Sacrificiorum ratio, ſicut conſtans eſt omnium ſanctorum Patrum, cùm Græcorum, tùm Latinorum doctrina, ut inſtituta ſint in ſymbola & typos mortis Chriſti. Debuit ergò Deus illa Sacrificia ordinare, & præſcribere Ritus eorum; quod tamen non feciſſet Deus, ſi Sacrificiorum origo, ut cenſet *Spencerus*, fuiſſet à Dæmoniis profecta. Non indigebat quidem Deus iſtis Moſaicæ Legis Sacrificiis, ut ſanguinem Hircorum potaret, & manducaret carnes Taurorum. Sanguis etiam brutorum animantium purgare haud poterat animam peccatricem, ſed repræſentabat pretioſum Sanguinem Jeſu Chriſti, quo verè mundati ſumus. Placebant itaque Deo Veteris
Legis

Legis Sacrificia, quoniàm ſibi fieri poſtulabat, ſed quatenùs erant ſigna & ſimbola Sacrificii, quod Chriſtus Dominus, ejus Filius Unigenitus, ei in Ara Crucis offerre debebat, & in quem collimabant omnia Veteris Legis Sacrificia.

D. Cùm varios ſciam fuiſſe Sacrificiorum Veteris Legis Ritus, ſupervacaneum eſſet in explicandis Ritibus, cuique Sacrificio propriis, multum hìc terere tempus. Abundè itaque ſufficiet mihi, ea à te circà Sacrificia Veteris Legis ſcire, quæ de omnium Sacrificiorum ſpeciebus, & ſingulorum Ritibus habent ſacri Codices. Ex his autem, quæ mox dixiſti, probè intelligo, Sacrificium in Lege Moſaica fuiſſe mactationem vivi animalis, & per hanc mactationem oſtendiſſe Judæos, ſe per peccatum commeruiſſe mortem æternam, à qua tantùm liberari poterant, non per ſanguinem animalium, quem in Sacrificiis effundebant, ſed per Sanguinem Chriſti, quem ſparſus ille animalium ſanguis repræſentabat. Sed nunc indica, quæſo, quænam eſſet Veteris Legis Sacrificiorum materia animata, vel inanimata?

M. Materia animata Veteris Legis Sacrificiorum conſiſtebat in animalibus, quæ Deo in Sacrificia offerebantur. Ex his autem animalibus, munda tantùm, eorumque octo dumtaxàt ſpecies, Altari ſuo Deus admoveri juſſit, videlicèt Oves, Boves, Capras, Hædos, Vitulos, Columbas, Paſſeres, & Turtures, ſicut legitur Lib. Levitici cap. 1. 2. 10. & 14. Materia verò Veteris Legis ſacrificiorum inanimata erat, panis, ſimila,

ſimila, ſpicæ, vinum, ſal, oleum, & thus, ſicut præſcriptum eſt Lib. Levitici cap. 2. v. 1. Sacrificia, quæ ex materia animata, ſeu ex mundis animalibus Deo offerebantur, his cæremoniis peragebantur. Primò, immolandæ victimæ ad oſtium dumtaxàt Tabernaculi, & non alibi, offerri debebant. Secundò, quotiès quis immolandam victimam ſuſcipiebat, illam ſiſtebat antè Altare, & manum capiti ejus imponebat. Tertiò, offerens ſolemnes quaſdam preces edebat. Quartò, jugulabatur animal, & proprium munus erat Sacerdotum excipere ſanguinem, illum transferre, Deo offerre, & eo aſpergere Altare, cæteraque ſubire munia. Licebat tamen hominibus alienis, id eſt, non Sacerdotibus, victimam pelle exuere, eamdemque varias in partes diſſecare.

D. Quot erant in Veteri Lege ſacrificiorum ſpecies?

M. Tres in Veteri Lege erant Sacrificiorum ſpecies. Alia quippè dicebantur *Holocauſta*, alia *Pacifica*; alia deniquè *Propitiatoria*, ſivè, ut Scriptura Sacra loquitur, *pro peccato*. (Levitici cap. 1. 3. 4. 5. 6. & 7. In Sacrificio, quod dicebatur *Holocauſtum*, tota victima in Dei honorem, & ad recognoſcendum ſummum ejus in res omnes dominium omninò conſumebatur, & qui illud offerebant, ſe totos Deo addictos eſſe profitebantur. In Sacrificio, quod dicebatur *Pacificum*, quodque ex Bobus, Ovibus, Agnis, vel Capris offerebatur, triplex fiebat diviſio. Prima, ſcilicèt adeps & ſanguis, Deo adolebatur, cum cauda, renibus, & jecore.

Altera

Altera pars, ſcilicèt pectus & armus dexter, cedebant in uſum Sacerdotis. Tertia, nempè caro reliqua, cedebat privatis, qui obtulerant. Poſtremò, Sacrificium, dictum *Propitiatorium*, ſive *pro peccato*, eoque per ignorantiam commiſſo; quadruplex erat. 1°. Pro peccato Pontificis, & in hoc immolabatur Vitulus. 2°. Pro peccato Populi ex eodem animalium genere. 3°. Pro peccato Principis, & tunc mactabatur Hircus. 4°. Pro peccato Plebeii, & tunc immolabatur Capra, vel Ovis. Iſtud triplicis ſacrificii diſcrimen perdoctè explicat S. *Thomas* 1ª. 2ª. Quæſt. CII. Art. 3. ad 8. & in Reſponſione ad decimum argumentum docet, inter omnia ſacrificia holocauſtum fuiſſe præcipuum, *quia totum comburebatur in honorem Dei, & nihil ex eo comedebatur.*

D. Quibuſnam potiſſimùm diebus Hebræi offerebant Sacrificia?

M. Diebus præcipuè Feſtis Hebræi offerebant ſacrificia. Apud autem Hebræos plura Feſta erant. Primò *Sabbatum*, ita à quiete dictum, quod ſeptimâ cujuslibet hebdomadæ die ſanctificabatur. Hinc annus ſeptimus, ob indictam terræ quietem, *Sabbatum terræ, & annus ſabbaticus* eſt appellatus, & annus *Jubilæus* dictus eſt *Sabbatum Sabbatorum*, quia ſervis plenam à laboribus quietem afferebat. Alterum Feſtum quod Hebræi ſingulis menſibus celebrabant, erat *Feſtum Neomeniæ*, quod *ideò*, inquit S. Thomas, *celebratur in novitate Lunæ, non autem in ejus plenitudine ad evitandum Idololatrarum cultum, qui in tali tempore Lunæ ſacrificabant.* Qua-

tuor

tuor inſuper apud Hebræos erant Feſta, quæ celebrabantur menſe ſeptimo anni, ſeu menſe *Tiſri*, qui correſpondet menſi noſtro Septembri, & erant *Feſtum clangoris Tubarum* : *Feſtum Expiationis* : *Feſtum Scenopegiæ*, ſeu *Tabernaculorum* : *Feſtum Cœtus*, ſeu *Collectæ*. In Neomenia menſis *Tiſri* Feſtum *clangoris Tubarum* præſcripſit Deus celebrandum in memoriam liberati *Iſaaci*, & ſubſtituti in ejus locum Arietis, cornibus dumeto hærentis, ut volunt periti Rabbini, quibus ſuffragatur S. Thomas. *Feſtum Expiationis* decimâ die ejuſdem menſis *Tiſri* celebrandum inſtituit Deus, in memoriam Dei, Populo Iſraelitico, adoratione aurei Vituli polluto, ad *Moyſis* preces, propitii. Quapropter, in hoc Feſto indictum erat jejunium & afflictio animarum, atque expiatio generalis peccatorum Iſraelitarum. Solemne illud Feſtum Expiationis Hircis duobus peragebatur, de quibus ſorte decernere debuit Pontifex, uter Deo ſacrum piaculare fieri, uter in ſolitudinem populi peccatis & maledictis onuſtus, eâque de cauſa dictus *Hircus Emiſſarius*, ablegari deberet? ſicut legitur Lib. Levitici cap. 16. *Feſtum Tabernaculorum*, ſeu *Scenopegiæ* die decimâ quintâ menſis *Tiſri*, & ſex diebus ſequentibus celebrandum Iſraelitis inſtituit Deus in memoriam peregrinationis Iſraelitarum in Deſerto, & habitationis in tentoriis, & hac de cauſa olim Judæi in Tabernaculis è frondibus & ramis arborum contextis, ſub dio, per ſeptem dies habitabant. *Feſtum Cœtus*, ſeu *Collectæ*, celebrandum Deus indixit octavâ die Feſti Scenopegiæ,

giæ, ſeu Tabernaculorum, & erat illius prioris Feſti quaſi complementum. Sed duo ſolemniora erant apud Judæos Feſta, videlicèt *Azymorum*; ſeu *Paſchatis*, & *Pentecoſtes*. Feſtum Azymorum ſeu Paſchatis, incipiebat à ſecundis Veſperis diei 14. menſis Niſan in Æquinoctio verno, & in his ſecundis Veſperis ejuſdem menſis comedebatur Agnus Paſchalis in memoriam liberationis à ſervitute Ægyptiaca. *Feſtum Pentecoſtes* die quinquageſimo poſt Paſcha celebrabatur ad offerendas primitias frugum. Eadem die quinquageſimâ poſt Paſcha, *Moyſes* Legem recepit à Deo in monte Sinai. Hiſce ſeptem temporalibus Feſtis Judæorum addunt nonnulli aliam Feſtivitatem, quam dicunt in Veteri Lege continuam fuiſſe, *Oblationem* videlicèt *jugis ſacrificii*. Singulis quippè diebus (ſicut præceptum eſt lib. Num. cap. 28. v. 3.) immolari debebant in holocauſtum ſempiternum duo Agni immaculati; unus offerri debebat manè, & alter ad veſperam. Sacrificium matutinum fiebat, cùm ſol colluſtraret orientalem plagam. Sacrificium verò veſpertinum offerebatur ubi primùm umbra porrigebatur. At, oblationem iſtam jugis ſacrificii inter Feſta Hebræorum locum non habuiſſe probabiliùs cenſent periti Scripturæ Sacræ Interpretes.

D. Video multas fuiſſe apud Iſraelitas ſolemnitates, in quibus potiſſimùm varia Deo offerebantur ſacrificia. Sed nihil adhuc dixiſti de Sacramentis, quæ extabant in Veteri Lege.

M. Sacramenta, quæ extabant in Veteri Lege, ſunt iſthæc: primò, *Circumciſio*, quæ à Deo inſtituta

tuor inſuper apud Hebræos erant Feſta, quæ celebrabantur menſe ſeptimo anni, ſeu menſe *Tiſri*, qui correſpondet menſi noſtro Septembri, & erant *Feſtum clangoris Tubarum*: *Feſtum Expiationis*: *Feſtum Scenopegiæ*, ſeu *Tabernaculorum*: *Feſtum Cætus*, ſeu *Collectæ*. In Neomenia menſis *Tiſri* Feſtum *clangoris Tubarum* præſcripſit Deus celebrandum in memoriam liberati *Iſaaci*, & ſubſtituti in ejus locum Arietis, cornibus dumeto hærentis, ut volunt periti Rabbini, quibus ſuffragatur S. Thomas. *Feſtum Expiationis* decimâ die ejuſdem menſis *Tiſri* celebrandum inſtituit Deus, in memoriam Dei, Populo Iſraelitico, adoratione aurei Vituli polluto, ad *Moyſis* preces, propitii. Quapropter, in hoc Feſto indictum erat jejunium & afflictio animarum, atque expiatio generalis peccatorum Iſraelitarum. Solemne illud Feſtum Expiationis Hircis duobus peragebatur, de quibus ſorte decernere debuit Pontifex, uter Deo ſacrum piaculare fieri, uter in ſolitudinem populi peccatis & maledictis onuſtus, eâque de causa dictus *Hircus Emiſſarius*, ablegari deberet? ſicut legitur Lib. Levitici cap. 16. *Feſtum Tabernaculorum*, ſeu *Scenopegiæ* die decimâ quintâ menſis *Tiſri*, & ſex diebus ſequentibus celebrandum Iſraelitis inſtituit Deus in memoriam peregrinationis Iſraelitarum in Deſerto, & habitationis in tentoriis, & hac de cauſa olim Judæi in Tabernaculis è frondibus & ramis arborum contextis, ſub dio, per ſeptem dies habitabant. *Feſtum Cætus*, ſeu *Collectæ*, celebrandum Deus indixit octavâ die Feſti Scenopegiæ,

giæ, ſeu Tabernaculorum, & erat illius prioris Feſti quaſi complementum. Sed duo ſolemniora erant apud Judæos Feſta, videlicèt *Azymorum*, ſeu *Paſchatis*, & *Pentecoſtes*. Feſtum Azymorum ſeu Paſchatis, incipiebat à ſecundis Veſperis diei 14. menſis Niſan in Æquinoctio verno, & in his ſecundis Veſperis ejuſdem menſis comedebatur Agnus Paſchalis in memoriam liberationis à ſervitute Ægyptiaca. *Feſtum Pentecoſtes* die quinquageſimo poſt Paſcha celebrabatur ad offerendas primitias frugum. Eadem die quinquageſimâ poſt Paſcha, *Moyſes* Legem recepit à Deo in monte Sinai. Hiſce ſeptem temporalibus Feſtis Judæorum addunt nonnulli aliam Feſtivitatem, quam dicunt in Veteri Lege continuam fuiſſe, *Oblationem* videlicèt *jugis ſacrificii*. Singulis quippè diebus (ſicut præceptum eſt lib. Num. cap. 28. v. 3.) immolari debebant in holocauſtum ſempiternum duo Agni immaculati; unus offerri debebat manè, & alter ad veſperam. Sacrificium matutinum fiebat, cùm ſol colluſtraret orientalem plagam. Sacrificium verò veſpertinum offerebatur ubi primùm umbra porrigebatur. At, oblationem iſtam jugis ſacrificii inter Feſta Hebræorum locum non habuiſſe probabiliùs cenſent periti Scripturæ Sacræ Interpretes.

D. Video multas fuiſſe apud Iſraelitas ſolemnitates, in quibus potiſſimùm varia Deo offerebantur ſacrificia. Sed nihil adhuc dixiſti de Sacramentis, quæ extabant in Veteri Lege.

M. Sacramenta, quæ extabant in Veteri Lege, ſunt iſthæc: primò, *Circumciſio*, quæ à Deo inſtituta

ſtituta eſt cap. 17. libri Geneſis, ejuſque præceptum Patriarchæ *Abrahamo* datum, ab eoque, ſivè in ſeipſo, ſivè in *Iſmaele*, filio ſuo, & in ſervis omnibus, executioni mandatum, ſicut oſtendimus in Colloquiis noſtris in Hiſtoriam ſecundæ Mundi Ætatis. Alterum Veteris Legis Sacramentum erat *Conſecratio Sacerdotum*, cujus ritus præſcribitur à Deo cap. 29. lib. Exodi. Tertium Veteris Legis Sacramentum erat *manducatio Agni Paſchalis*, cujus convivium erat figura Sacro-Sanctæ Euchariſtiæ. Quartò, *Oblatio Victimarum*, *Eſus Panum Propoſitionum*, *ſeu aliorum Panum*, *Carniumve conſecratarum*, ad Sacramenta Veteris Legis pertinebant. Deniquè, *Purificationes* & *Luſtrationes*, Sacramenta erant in Veteri Lege ad removenda divini cultûs impedimenta, ſeu ad legales immunditias abſtergendas, à Deo inſtituta. Immunditiæ autem legales octo præcipuè in Lege recenſentur. Prima immundities, erat puerperæ, ſeu mulieris, quæ pepererat, cap. 12. libri Levitici. Altera immunditiæ ſpecies, erat immunditia fæminæ menſtruatæ, ſeu quæ, menſe redeunte, ſanguinis fluxum patiebatur, ſicut legitur cap. 15. lib. Levitici. Tertia immunditiæ ſpecies, erat immunditia hominis continuo penè ſeminis fluxu laborantis, utì legitur eodem in capite libri Levitici. Quarta immunditiæ ſpecies, erat immundities concubitûs conjugalis. Quinta immunditiæ ſpecies, erat immundities ſomni, ſeu nocturna pollutio. Sexta immunditiæ ſpecies, erat lepra. Septima immunditiæ ſpecies, erat immundities funeris, ab iis contracta, qui

mortuorum

mortuorum corpora, ſepulchra, vel oſſa tetigiſſent, aut eorum tentoria vel domos ingreſſi fuiſſent, vel exequias proſecuti, ſicut habetur c. 19. lib. Numerorum. Octava immunditiæ ſpecies, erat immundities contactûs, quam contrahebat quicumque, qui perſonam, vel rem immundam, nolens licèt ac fortuitò, tetigiſſet, ut videre eſt in mox laudato capite libri Numerorum. De his octo immunditiarum legalium ſpeciebus, & de variis ritibus, quibus, ſecundùm Legem, mundari debebant, legeſis *S. Thomam* 1ª. 2ª. Quæſt. CII. Art. V. ad 4. & 5. ubi Angelicus ille Doctor perdoctè juxtà ac copioſè de his diſſerit.

D. Ut Divinæ Legis, Populo Iſraelitico per manus *Moyſis* traditæ, abſolutam poſſim habere notitiam, ſupereſt, ut, poſt præceptorum Decalogi, quæ ſunt naturalia, ſeu moralia, & præceptorum cæremonialium brevem, ſed dilucidam, quam hactenùs dediſti, explanationem; nunc ſub finem noſtri Colloquii pauca dicamus de præceptis ejuſdem Legis, quæ dicuntur *Judicialia*, ſeu Forenſia, quæque Iſraelitas ordinabant ad invicem, & ad conſervandam Hebræorum Rempublicam erant neceſſaria.

M. Cùm præcepta judicialia, ſeu forenſia, eô potiſſimùm fine fuerint data à Deo, ut ordinarent Populum Iſraeliticum adinvicem; ideò *S. Thomas* 1ª. 2ª. Quæſt. CIV. Art. IV. docet, præcepta judicialia Veteris Legis diſtingui debere juxtà quadruplicem ordinem, qui in aliquo Populo inveniri poteſt. Primus ordo, inquit Angelicus ille Præceptor, eſt Principum populi ad ſubditos; Secundus, ſubditorum adinvicem.

Tertius,ad extraneos;Quartus,ad domeſticos,ſicut patris ad filium,uxoris ad virum, & Domini ad ſervum. Secundùm igitur quadruplicem illum ordinem diſtinguntur præcepta judicialia Veteris Legis. Dantur enim in ea quædam præcepta de inſtitutione Principum, de officio eorum & de reverentia eis exhibenda: & hæc eſt prima pars judicialium præceptorum. Dantur quædam præcepta ſpectantia populares & concives ad invicem comparatos;& hæc eſt ſecunda pars Judicialium præceptorum. Dantur etiam quædam præcepta pertinentia ad extraneos, ut de gerendis bellis contrà hoſtes,& de ſuſceptione peregrinorum & advenarum:& hæc eſt tertia pars judicialium præceptorum.Dantur denique in Lege præcepta quædam attinentia ad converſationem domeſticam,nempè de uxoribus, filiis, & ſervis:& hæc eſt poſtrema pars,ſeu claſſis præceptorum judicialium Veteris Legis. Hanc præceptorum judicialium Veteris Legis diſtributionem hìc indicaſſe ſufficiat,nam ſi ejuſmodi præcepta vellem in præſentia ſigillatìm explicare, dies me deficeret, & ad multam noctem noſtrum protraheretur Colloquium.

D.Cum non poſſis omnia Veteris Legis præcepta judicialia percenſere, eaque ſingillatìm explanare,obſecro te,ut illa faltèm in genere perſtringas,quò facilè poſſim indè agnoſcere,Rempublicam Hebræorum fuiſſe à Deo inſtitutam,tanquàm perfectiſſimũ Reipublicæ ordinatiſſimæ exemplar.

M. Præcepta judicialia, ſeu forenſia, quibus conſtabat Reſpublica Hebræorum, ad hæc revocari poſſunt, quæ ſummatim hìc delibabo.

In

In primis, apud Hebræos, ad dirimendas cauſas & lites, quæ in eorum Republica emergere poterant, Tribunalia erant ordinaria Triumvirorum, & viginti Triumvirorum, quæ per urbes & oppida erant diſpoſita, prætèr Magnum Synedrium LXXII. Judicum, quod ſupremum Tribunal erat, Hieroſolymis conſtitutum. De quibus Hebræorum Tribunalibus lege librum, quem edidit *Seldenus, de Synedriis Hæbræorum.* Judicibus diſtriĉtè à Lege prohibetur, ne munera recipiant, aut his excæcati proferant judicium. Uni teſti fidem adhibere haud poterant Judices, ſed tribus, vel minimùm duobus, qui eſſent probatæ & inculpatæ vitæ. Nec mulierem proptèr levitatem; nec ſervum, proptèr animos degeneres, teſtem eſſe licebat. Ad coercendam cupiditatem bonorum temporalium, cautum erat Lege, quæ dicebatur *Agraria*, ut poſt quinquaginta annos, ſivè in anno Jubilæo, agri venditi redirent ad veteres Dominos, & hoc paĉto frænabatur cupido impotens augendorum agrorum. Ad amovendam omnem cauſam bellorum & ſeditionum, cohibendamque omnem avaritiam, quæ certis terminis vix ac ne vix quidèm circumſcribi poteſt; terminos terræ movere fas non erat. Adversùs furtum Leges ſeveræ latæ erant. Argentum furatus duplo mulĉtabatur, pecudem quadruplo, bovem quintuplo. Mutuum dare ad uſuram nemini Hebræorum licebat. Veſtimentum, quod oppigneraverat pauper, antè Solis occaſum huic reddendum erat, ſicut mola, quâ cibus paratur. Vitæ civium conſultum erat. Nam gravi Talionis ſup-

plicio percuſſores puniebantur, & acerbiſſimis pænis animadvertebatur in eos, qui rei homicidii erant. Magus, & qui eum conſulebat, lapibatur. Itemque blaſphemus, idololatra, venefici, parentum percuſſores; qui illicitè concubuiſſet, qui prægnantis fætui nocuerat, qui carnem cum ſanguine comederant; morti itidèm addicebantur. Involuntariæ cædis reus exulabat uſque ad obitum Pontificis. Taurus cornupeta, cæſo homine, lapidabatur. Ille, cujus beſtia alteri nocuiſſet, tenebatur damnum ſarcire. Qui non erat par reſtituendo, aut ſolvendo, vænibat. Lex lata erat adversùs ſpadones, qui ſe datâ operâ Eunuchos reddebant, ſicque magnum Reipublicæ nocumentum inferebant. Virginem, quam quis conſtupraſſet, aut violaſſet, debebat uxorem ducere; ſed ſi virgo deſponſata, talis non fuiſſet reperta, ultricibus flammis addicebatur. Mulier de adulterio ſuſpecta, aquas, quas *Zelotypiæ* appellat Scriptura Sacra bibere cogebatur, quas cùm potaſſet, ſi reverà eſſet adultera, in Templo marcebat; ſed eædem *Zelotipiæ* aquæ mulieribus de adulterio falsò accuſatis minimè nocebant. Licebat Hebræis plures habere uxores, & quas vellent, repudiare, dando illis libellum repudii, quod Hebræis ad duritiem cordis erat indultum, nè, ſicut ſæpiùs fieri aſſolet, ab odio & ira inflammati in uxores, quarum mores & contubernium ferre minimè poterant, ferro & veneno ſe ab illis divellere tentarent. Ne deficerent familiæ, & ut poſſeſſiones apud cognatos ſartæ tectæ permanerent, mulierem, cujus maritus, necdùm ſuſ-

ceptis

ceptis liberis,mortuus erat,tenebatur frater mariti defuncti in uxorem ducere. Si quis ſervum proprium, ſervamve percuſſiſſet, & ex eo ictu obiiſſet, reus in judicio fiebat. Si quis ſervo oculum aut dentem excuſſiſſet, ſervus in libertatem vindicabatur. Si quis defoſſum lacum non cooperuiſſet, pecuſque in lacum cecidiſſet, pretium pecudis domino dare debebat. Si depoſitum periiſſet, is, penès quem depoſitum fuerat, jurare adſtringebatur, nihil ſe dolo egiſſe. Si quis ſe pecudi miſcuiſſet, morti tradebatur. Præcipiebat inſuper Lex, viduam & orphanos non eſſe premendos, pauperem debitorem non perurgendum, Principem populi non increpandum; primogenita omnia Deo offerenda; carnem, à fera captam, non edendam; inimici pecus ad dominum reducendum; advenam benignè excipiendum; fructus ſeptimi anni non metendos, ſed egenis & pauperibus relinquendos. Sontes pto meritis cædebantur, videlicet diverſis ſuppliciorum generibus, quæ erant verberatio, venditio hominis rei, exilium, vivicomburium, crucifixio, ſeu ſuſpenſio in patibulo, potio aquarum, quæ *Zelotypiæ* dicebantur; decollatio, ſeu abſciſſio capitis, cujus unicum in *ſancto Joanne Baptiſta* extat exemplum. His ſuppliciorum generibus addunt Rabbini ſtrangulationem; ſed de hoc ſupplicii genere nullum extat in Lege Statutum. Prætèr hæc, quæ hactenùs percenſui, Legis præcepta, alia data erant populo Hebræo, quæ ad allegoriam quamdam ſpectare videntur; ſic ſunt præcepta de non coquendo Hædo in lacte matris,

Exodi cap. 23. v. 19. de non arando in Bove & Aſino, de non induenda veſte, quæ lino & lanâ texeretur, Deuteronomii cap. 22, v. 10. & 11. de non ſerendis in eodem agro diverſis ſeminibus, Levitici cap. 19. v. 19. de non alligando ore Bovis triturantis, Deuteronomii cap. 25. v. 24. de rejiciendo vaſe, cui non erat operculum lib. Numerorum cap. 19. v. 15. de abſtinendo à contactu cadaveris, Levitici cap. 18. v. 39. & alia id genus præcepta, quorum rationes & allegorias cùm hìc explicare nimis longum eſſet, conſultius eſt, ut domi tuæ legas Doctorem noſtrum Angelicum, qui 1ª. 2ª. Quæſt. CII. Art. VI. in his reconditis & allegoricis præceptorum rationibus explanandis nullum parem ac ſecundum habet, nec unquàm habiturus eſt. Hoc unum dumtaxàt ex tot præceptis contentis in Lege à Deo per *Moyſem* datâ Populo Hebræo, quæ hactenùs curſim expendimus, velim intelligas, quàm ſancta & immaculata eſſet illa Lex; quàm benè diſpoſita & ordinata Reſpublica Judæorum; & quàm puri, piique eſſent Iſraelitarum mores, qui vitam ſuam ad normam illorum præceptorum exigebant atque componebant. Qua de re ſi plura deſideres, auctor tibi ſum, ut legas Angelicùm Doctorem loco mox citato.

D. Ad ædes meas feſtinus redeo, ut me ad proximum, quod perendiè habituri ſumus, Colloquium præparare, & in hac præfrigida anni tempeſtate apricatione aut igni caleſcere poſſim.

COLLOQUIUM SECUNDUM,

In quo quædam dubia, ſivè ad Legem Moſaicam, ſivè ad Hiſtoriam quartæ Mundi Ætatis attinentia, quæ à Theologis, vel Scripturæ Sacræ Interpretibus proponi ſolent, diſcutiuntur ac diluuntur.

M. Dubia, quæ tàm Theologi, quàm Scripturæ Sacræ Interpretes proponere ſolent, ſpectant vel Legem Moſaicam in ſe conſideratam, vel præcepta, quæ continet, ſeu præcepta Decalogi, quæ ſunt præcepta Legis naturæ, & moralia dicuntur; vel pertinent ad præcepta ejuſdem Legis cæremonialia aut judicialia, ſeu forenſia; vel deniquè attinent ad quædam Facta hiſtorica, quæ in quarta Mundi Ætate contigerunt. Ut igitur dubia cùm Theologorum, tùm Scripturæ Sacræ Interpretum, quæ ad quatuor iſthæc capita revocantur, continenti ordine dirimere poſſim, propone in primis ea dubia, quæ ſpectant Legem Moſaicam in ſe, conſideratam.

D. Non proponam hìc duo dubia, quæ circà Legem Moſaicam movet *S. Thomas* 1ª. 2ª. Quæſt. 98. Art. 1. & 2. quorum primum iſtud eſt; *Vtrùm Lex Vetus, ſeu Moſaica, fuerit bona?* Alterum, *an Lex Moſaica fuerit inſtituta à Deo?* Hæc, inquam, duo dubia non proponam, quia in ſuperioribus noſtris Colloquiis, juxtà doctri-

nam Angelici Præceptoris, jam oſtendiſti primò, Legem Veterem, ſeu Moſaicam eſſe bonam, quia prohibebat omnia peccata, quæ adverſantur rationi, quamvis hæc Lex comparatè ad Legem Evangelicam imperfecta dicatur, quia vi ſuâ gratiam ſanctificantem non conferebat, ſed ſolùm per Fidem in Chriſtum Mediatorem, quem eadem Lex ſuis Cæremoniis, Ritibus, Sacrificiis, aliiſque id genus Documentis venturum declarabat. Secundò, oſtendiſti, Legem Veterem, ſeu Moſaicam, eſſe à Deo inſtitutam, quia, tota quanta eſt, collimat in Chriſtum, & de eo pluribus in locis perhibet teſtimonium. Quò fit, ut Chriſtus Dominus cap. ultimo *Lucæ*, dicat: *Oportet impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in Lege, & in Pſalmis, & in Prophetis de me.* Et cap. 5. Joannis: *Si crederitis Moyſi, crederitis forſitan & mihi: de me enim ille ſcripſit.* Porrò, impoſſibile eſt ut Diabolus hanc condiderit Legem, quæ homines adducebat ad Chriſtum, verum Deum, & Redemptorem omnium hominum, per quem Diabolus expellendus erat, juxtà illud *Matth.* cap. 12. *Si Satanas Satanam ejicit, diviſum eſt Regnum ejus.* Nullus itaque dubito, quin Lex Vetus, ſeu Moſaica, fuerit bona & condita à Deo, ac ſubindè hiſce duobus proponendis dubiis, quibus in præcedentibus noſtris Colloquiis abunde feciſti ſatis, lubenti animo hìc ſuperſedebo. Tria igitur alia circà Veterem Legem proponam dubia, quæ brevitèr ſolvas velim. Primum eſt, cur Deus Veterem Legem dederit tempore *Moyſis*, & non alio tempore? Alterum eſt: utrùm Lex

Vetus

Vetus ſoli Populo Hebraico dari debuerit? Tertium eſt: an omnibus hominibus incubuerit neceſſitas obſervandi Legem Veterem?

M. Hæc tria, quæ propoſuiſti, dubia, non meis, ſed Angelici Præceptoris noſtri verbis diluam, & ad primum reſpondeo, *conveniens fuiſſe tempore Moyſis Legem Veterem dari, ad ſuperbiam hominum convincendam. De duobus enim homo ſuperbiebat, ſcilicet de ſcientia & potentia, quaſi ratio naturalis ei poſſet ſufficere ad ſalutem. Et ideò, ut de hoc ejus ſuperbia convinceretur, permiſſus eſt homo regimini ſuæ rationis abſquè adminiculo Legis ſcriptæ & experimento dicere potuit, quòd patiebatur rationis defectum per hoc, quod homines uſque ad Idololatriam, & turpiſſima vitia circà tempora Abrahæ ſunt prolapſi, & ideò poſt hæc tempora, fuit neceſſarium Legem ſcriptam dare in remedium humanæ ignorantiæ, quia per Legem eſt cognitio peccati, ut dicitur Epiſtolæ ad Rom. cap. 5. Sed, poſtquàm homo eſt inſtructus per Legem, convicta eſt ejus ſuperbia de infirmitate, dùm implere non poterat quod cognoſcebat, & ideò ſicut Apoſtolus concludit cap. 8. Epiſt. ad Rom. Quod impoſſibile erat Legi, in qua infirmabatur per carnem, miſit Deus Filium ſuum, ut juſtificatio Legis impleretur in nobis.* Sic perdoctè diſcurrit Doctor Angelicus 1ª. 2ª. Quæſt. 98. Art. 6. ubi aliam aſſignat rationem, quam memini, me alibi inſinuaſſe, videlicèt, neceſſarium fuiſſe Veterem Legem dari tempore *Moyſis, quandò Lex naturalis obſcurari incipiebat proptèr exuberantiam peccatorum*: undè infert ſanctus ille Doctor, *quod ſtatim poſt peccatum primi hominis non competebat*

competebat Legem Veterem dari , tùm quia homo non recognoſcebat ſe eâ (ſeu Lege) *indigere de ſua ratione confiſus : tùm quia adhùc dictamen Legis naturæ nondùm erat obtenebratum per conſuetudinem peccandi.* Ad alterum dubium , utrùm Lex Vetus ſoli Populo Hebræo dari debuerit ? non minùs dilucidè reſpondet *S. Thomas* 1ª. 2ª. Quæſt. 98. Art. 4. ubi hæc habet : *Deus igitur & Legem , & alia beneficia ſpecialia illi Populo* (ſeu Hebræo) *exhibuit proptèr promiſſionem eorum Patribus factam, ut ex eis Chriſtus naſceretur. Decebat enim ut ille Populus , ex quo Chriſtus naſciturus erat , quadam ſpeciali ſanctitate polleret , ſecundùm illud , quod dicitur cap.* 10, *Lib. Levitici: Sancti eritis , quia ego Sanctus ſum. Nec etiam fuit proptèr meritum ipſius Abrahæ , ut talis ei promiſſio fieret , ut ſcilicèt Chriſtus ex ejus ſemine naſceretur , ſed ex gratuita Dei electione & vocatione . . . . . Si autem quæratur , cur hunc Populum* (ſeu Hebræum) *elegerit , ut ex eo Chriſtus naſceretur , & non alium? convenientèr reſpondet S. Auguſtinus Tractatu* 26. *in Joannem : Quare hunc trahat , & illum non trahat , noli velle dijudicare , ſi non vis errare.* Deus ergò ex ſpeciali dilectione Legem Veterem dedit Populo Hebræo , & non alteri. Hinc Apoſtolus *Paulus* cap. 3. Epiſt. ad Romanos : *Quid ergò ampliùs Judæo ? multùm quidèm per omnem modum , primùm quidèm , quia credita ſunt eis eloquia Dei.* Et Pſalm. 14. dicitur ; *Non fecit talitèr omni nationi , & judicia ſua non manifeſtavit eis.* Ad ultimum, quod propoſuiſti Dubium , utrùm omnes homines tenerentur Legem Veterem obſervare

vare? Sic *S. Thomas* Quæſtionis mox citatæ Art. V. reſpondet: *Dicendum, quod Lex Vetus manifeſtabat præcepta Legis naturæ, & ſuperaddebat quædam propria præcepta. Quantùm igitur ad illa præcepta, quæ Lex Vetus continebat de Lege naturæ, omnes tenebantur ad obſervantiam Veteris Legis, non quia erant de Veteri Lege, ſed quia erant de Lege naturæ: ſed quantùm ad illa, quæ Lex Vetus ſuperaddebat, non tenebantur aliqui ad obſervantiam Veteris Legis, niſi ſolus populus Judæorum: cujus ratio eſt, quia Lex Vetus data eſt populo Judæorum, ut quamdam prærogativam ſanctitatis obtineret proptèr reverentiam Chriſti, qui ex illo populo naſciturus erat. Quæcumque autem ſtatuuntur ad ſpecialem aliquorum ſanctificationem, non obligant niſi illos. Sicut ad quædam obligantur Clerici, qui mancipantur divino miniſterio, ad quæ Laici non obligantur. Similitèr & Religioſi ad quædam perfectionis obligantur opera ex ſua profeſſione, ad quæ Sæculares non obligantur; & ſimilitèr, ad quædam ſpecialia obligabatur populus ille, ad quæ alii populi non obligabantur.* Habes nunc ex doctrina *S. Thomæ*, quâ nullam aliam ſolidiorem deſiderare potes, clarè ſoluta tria illa, quæ propoſuiſti, Dubia.

D. Ambabus manibus amplector & exoſculor doctrinam *S. Thomæ*, quâ nihil in vita mihi carius & antiquius unquàm erit. Sed dicas mihi, ſodes, cur Lex Vetus, ſeu Moſaica, quæ, ut paulò antè dixiſti, tanta ſolemnitate fuit à Deo inſtituta, tot miraculis ac prodigiis confirmata, tantâ religione à viris, Spiritu Sancto afflatis, cuſtodita, quæque tot ſæculorum tractu

floruit,

floruit, fuerit tandèm à Jeſu Chriſto, Servatore noſtro, reſciſſa, eliminata, & antiquata? Neque enim intelligere poſſum, quo pacto hæc Lex, quam bonam eſſe, & à Deo inſtitutam, profitentur omnes Chriſtiani, reſcindi aliquandò debuerit, Deo ipſomet volente atque jubente, quaſi is, inſtabilium ac levium hominum more, conſilia mutet.

M. Legem Veterem, ſeu Moſaicam, adoriente Jeſu Chriſto, vero Meſſia, à Prophetis prædicto, obliterandam eſſe, & in Novam Legem, ſeu Evangelicam, commutari debere docent ſacri Vates. Adverte enim, ſi placet, Veterem Legem, ſeu Moſaicam, in monte Sina ſancitam à Deo, & unico Judaico populo datam eſſe, ſicut in ſuperiori Colloquio oſtendimus. Porrò, Legem alteram Meſſiæ temporibus orituram, vaticinatus eſt *Iſaias*, Gentibus quoque communem, è Hieroſolymis & è monte Sion prodeuntem. Quibus Notis quid, niſi Legem Evangelicam, intelligamus, à Chriſto, Salvatore noſtro, Hieroſolymis datam, à Spiritu Sancto in monte Sion illapſo in Diſcipulos confirmatam, ut univerſis Gentibus nunciaretur? *De Sion exibit Lex*, inquit *Iſaias* cap. 2. v. 3. *& Verbum Domini de Jeruſalem, & judicabit Gentes, & arguet Populos multos.* Hæc, inquam, Lex, quæ poſt adventum Chriſti Domini è Hieroſolymis, & è monte Sion proditura erat, alia prorsùs eſſe debebat, planèque diſtincta à Lege Veteri, ſeu Moſaica, proptèr multiplicem rationem. Primò, quia Lex Vetus, ſeu Moſaica data eſt, ut mox diximus, in monte Sina: Altera Lex, ſeu Evangelica,

gelica, data eſt Hieroſolymis, & in monte Sion. Secundò, quia Lex Vetus unico Judaico Populo data eſt, nec ad ejus obſervantiam obligabantur cæteræ Gentes, At, exteræ Gentes toto orbe diffuſæ ad obſervantiam Legis, quæ, adventante Chriſto, Hieroſolymis promulgari debebat, adſtringuntur, quia Chriſtus ſacris Prophetarum oraculis, quæ hìc inſerere nimis longum eſſet, prænunciatus, non Judæos tantùm, verùm etiam omnes Gentes toto orbe diffuſas, & Judaico nomini inimicas, vocaturus erat, & in Fidei, Religioniſque ſocietatem adducturus. *Tertiò*, repugnat Legem Veterem potuiſſe ab omnibus Gentibus obſervari, tùm quòd multa tradit præcepta, quæ extra Terram promiſſam, ſeu extrà Terram Chanaan, obſervari non poterant. Quis autem credat, univerſas Nationes per totum, quà latè patet, Orbem diſperſas, potuiſſe unicam Chananæam Terram, lacte & melle fluentem, inhabitare, quod religioſis Legis ſuæ obſervatoribus promittebat Moyſes? Tùm quòd etiam in Veteri Lege præceptorum aliqua data ſunt ad Judaicum Populum à cæteris Gentibus diſtinguendum; cujuſmodi eſt præceptum de Circumciſione, quæ ad Judæos à cæteris Gentibus diſtinguendos fuit primitùs inſtituta, quæque proindè Judæis & Gentibus ex æquo communis eſſe haud poterat: Tùm denique, quia fieri minimè poterat, ut univerſi Orbis populi in unum Hieroſolymorum Templum ſtatis temporibus convenirent ad Legis Moſaicæ Sacra peragenda, Sacrificiaque offerenda, quæ alio in loco ſine ſacrilegio

crilegio celebrari non poterant. Cùm igitur, juxtà Prophetarum Oracula, Lex, adventante Chriſto, Hieroſolymis promulgari debebat, non quæ Judæis peculiaris eſſet, ſed quæ ſervari ab omnibus Gentibus poſſet, neceſſariò dicendum eſt, hanc Legem Novam, ſeu Evangelicam, planè diſcrepare à Lege Veteri, id eſt, Moſaicâ, quæ Judæis peculiaris erat, & ab univerſis toto Orbe Gentibus nullo pacto obſervari poterat. Sed, inquis: *Si Lex Moyſis bona fuit, ut in confeſſo eſt apud omnes Chriſtianos, cur igitur tandèm abrogata & reſciſſa eſt?* Bona eſt, fateor, Lex Vetus, ſeu Moſaica, ſed juſto tempore, donec Nova Lex, ſeu Evangelica ſuccederet. Bona, ſed inſtar pedagogiæ ad rudes animos informandos; atque ita accedente plenitudine temporum perficienda. Bona, ſed inſtar figuræ, atque ita revelatâ,jamque affulgente veritate, abolenda, atque eliminanda. Bona, ſed inſtar ſymboli, Chriſtum præfigurantis, atque ita veniente Chriſto implenda & conſummanda. Adveniente itaque Chriſto Domino, & promulgatâ Evangelicâ Lege, ceſſit Lex Vetus, ſeu Moſaica, non ſeçùs ac proditâ luce cedunt umbræ & evaneſcunt; nec indè tamen Lex Vetus magis læſa eſt, quàm ſi pictæ imagini Regis, Rex ipſe vivus ſuccedens, omnium in ſe oculos deflectat, aut ſi puer imbecillus progreſſu temporis grandeſcat in virum adultum, aut ſi frondibus & foliis ſuccedat fructus maturus, aut ſi Lunam & Stellas Sol exoriens obſcuret. Habuit Lex Moſaica tempus ſuum, quod illa typis adumbravit, clariſſimè Chriſtus toti Orbi repræ-

ſentavit,

ſentavit, quod illa promiſit, ipſe exhibuit; quod prædixit, ipſe geſſit, perfecit, adimplevit. Nec idcircò Deus, quo volente, Lex Vetus, ſeu Moſaica, ceſſit Legi Novæ, id eſt, Evangelicæ; conſilia mutaſſe putandus eſt, quia Deus Legem Veterem eâ mente, eôque conſilio condiderat primùm, ut juſto dumtaxàt tempore perduraret, & conſummata demùm Meſſiæ tempore exoleſceret. Quò factum eſt, ut Vetus Lex, ſeu Moſaica, non fuerit immutata, ſed potius Dei voluntate adimplenda.

D. Cùm Lex Moſaica, ſicut in ſuperiori Colloquio commonſtraſti, non tantùm complectatur decem præcepta Legis naturæ, ſeu moralia, quæ continentur in Decalogo, verùm, etiam præcepta cæremonialia & judicialia. Quæro nunc à te, an Lex Vetus, ſeu Moſaica, fuerit tempore Meſſiæ, id eſt, Jeſu Chriſti, omninò abrogata & antiquata?

M. Lex Moſaica, quantùm ad præcepta Legis naturæ, ſeu moralia, quæ continentur in Decalogo, non fuit abolita, neque ceſſavit, adveniente Chriſto, immò potiùs perdurat adhùc quantùm ad obſervantiam illorum præceptorum, & eo in ſenſu aliquandò ſacræ Litteræ Legem Moſaicam fore æternam dicunt, quamvis quoad præcepta cæremonialia fuerit dumtaxàt temporalis, hoc eſt, duraverit tantùm uſque ad ortum Meſſiæ, qui cæremonias Veteris Legis non ſolvit quidèm, ſed abſolvit & adimplevit; & adimplendo allatâ veritate conſummavit, atque figurata ejuſdem Legis præcepta ad exitum perduxit, ſicque nos jugo præceptorum, cæremo-

cæremonialium & judicialium Veteris Legis liberavit. Hinc inferas, Ritus, Sacrificia, Circumciſionem, Sacerdotium Leviticum, & alia id genus præcepta cæremonialia Veteris Legis penitùs deſiiſſe tempore Meſſiæ.

D. Non video, pace tuâ dixerim, cur Circumciſio, & Sacerdotium Leviticum ceſſare debuerint tempore Meſſiæ. Nam primò, Circumciſionem perpetuò duraturam promiſit Deus cap. 17. v. 12. Libri Geneſis, ubi Circumciſionis Ritum Abrahamo præcipiens, ita loquitur: *Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne maſculinum in generationibus veſtris, tàm vernaculus, quàm emptitius circumcidetur, eritque pactum meum in carne veſtra in fœdus æternum.* Quibus verbis apertè promittit Deus æternam fore ac perpetuò duraturam Circumciſionem. Secundò, Sacerdotium itidèm Aaronicum, ſeu Leviticum, in Veteri Lege à Deo inſtitutum, æternum fore, & nunquàm abolendum, luculentèr *Hieremias* cap. 33. teſtatur his verbis: *Hæc dicit Dominus: Non interibit de David vir, qui ſedeat ſuper thronum Domûs Iſrael. Et de Sacerdotibus & Levitis non interibit vir à facie mea, qui offerat holocautomata, & incendat Sacrificium, & cædat victimas omnibus diebus.* Quæ Prophetæ verba manifeſtò indicant perpetuitatem Sacrificii & Sacerdotii Aaronici, ſeu Levitici. Non video igitur, cur Circumciſio, Sacrificium, & Sacerdotium Aaronicum, ſeu Leviticum, adveniente Jeſu Chriſto, vero Meſſia, deſinere ac ceſſare debuerint.

M. Ex eo laudato Scripturæ Sacræ Geneſis cap.

cap. 17. v. 12. teſtimonio colligere non debes, Deum promiſiſſe *Abrahamo*, Circumciſionem perpetuò duraturam. Nàm, præterquàm quòd iſtud vocabulum, *æternum*, in ſacris Litteris non ſemper ſignificat durationem omni fine carentem, ſeu ſtricti nominis æternitatem, ſed longum quandòque tempus, ſeu ſolam diuturnitatem ſonat, ut patet ex eodem capite 17. v. 8. libri Geneſis, ubi Deus de Terra Chananæa dixit Abrahamo: *Dabo tibi & ſemini tuo terram peregrinationis tuæ, omnem Terram Chanaan in poſſeſſionem æternam*, quæ tamen Terra Chananæa jam pridèm à Judæis non obtinetur; quamvis, inquàm, ex hoc Scripturæ Sacræ teſtimonio, & ex multis aliis, quibus referendis, brevitatis ergò, ſuperſedeo, conſtet, vocabulum illud *æternum*, non ſemper ſignificare perpetuam durationem; certum etiam eſt, Deum, per hæc verba: *Eritque pactum meum in carne veſtra in fœdus æternum*, non promiſiſſe carnalem, ſeu Judaicam Circumciſionem fore perpetuò duraturam, ſed dumtaxàt promiſiſſe fœdus iſtud, quod cum Abrahamo per Circumciſionem, quæ erat iſtius fœderis ſignum, inibat, fore æternum in ſemine fideli, quod fidem *Abrahami* ſectaretur. Quod ſi quæras, ubi extet illud ſemen fidele *Abrahami*, in quo, juxtà promiſſionem Dei, perpetuò durare debebat fœdus illud, quod Deus per ſignum Circumciſionis pepigerat cum *Abrahamo*? reſpondebo ipſe, iſtud ſemen *Abrahami* fidele non extare ampliùs apud Judæos, qui à divino illo fœdere ſuâ culpâ & iniquitate deciderunt (ſicut dicitur

Pſalm. 77. v. 57. *Averterunt ſe, & non ſervaverunt pactum, quemadmodùm patres eorum converſi ſunt in arcum pravum*) ſed ſemen illud fidele *Abrahami* reperiri apud Chriſtianos, qui non carne, ſed ſpiritu, ſemen ſunt *Abrahami* ex fide; non ex femore, ſemen circumciſum, mente, non corpore: *Non enim*, ut ait Apoſtolus *Paulus* cap. 2. v. 28. Epiſt. ad Romanos, *qui in manifeſto Judæus eſt, neque quæ in manifeſto eſt Circumciſio, ſed qui in abſcondito Judæus eſt, & circumciſio cordis in ſpiritu, non in littera, cujus laus non ex hominibus, ſed ex Deo eſt.*

Quod ſpectat perennitatem Sacrificii & Sacerdotii Aaronici, ſeu Levitici, non certè promittit *Hieremias* nomine Dei iſtud Sacrificium & Sacerdotium Leviticum habiturum perennitatem abſolutam, ſed dumtaxàt certis terminis præfinitam, donec videlicèt veniret promiſſus Meſſias, ſeu Jeſus Chriſtus, qui Sacrificium & Sacerdotium, Aaronico, ſeu Levitico, longè perfectius, excellentius, & ſanctius inſtituere debebat. Quod quidèm quadruplici momento brevitèr demonſtro. Primò, quia Vates Regius Pſalmo 109. quem integrum venturo Meſſiæ accommodant Hebræorum doctiſſimi Rabbini, clariſſimè pronunciat, Meſſiæ Sacerdotium non futurum ſecundùm ordinem *Aaronis*, in mactatione pecudum conſtitutum, ſed ſecundùm ordinem *Melchiſedech*, qui, ſicut legitur cap. 14. lib. Geneſis, panem & vinum in Sacrificium obtulit Domino: *Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech.* Prætereà, Sacerdotium Aaronicum, ſeu Leviticum, adventante

adventante Meſſia, ſeu Chriſto Domino, abolitum iri, ejuſque loco aliud inſtituendum eſſe Sacerdotium, atque Sacrificium, quod non in aliquo peculiari loco, ſeu in Templo Hieroſolymitano, Deo eſſet offerendum (ſicut Sacrificium Leviticum in hoc Templo neceſſariò offerri debebat, & non alibi) ſed ubivis gentium & in univerſo Orbe, prædixerunt Prophetæ *Iſaias* cap. 19. & *Malachias* cap. 5. Prior ſic habet: *In die illa erit Altare Domino in medio terræ Ægypti..... Clamabunt enim ad Dominum à facie tribulantis, & mittet eis ſalvatorem & propugnatorem, qui liberet eos, & cognoſcetur Dominus ab Ægypto, & cognoſcent Ægyptii Dominum in die illa, & colent eum in hoſtiis, in muneribus, & vota vovebunt Domino, & ſolvent.* Alter verò Propheta ſic inducit Deum loquentem cum Judæis: *Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non ſuſcipiam de manu veſtra: Ab ortu enim ſolis uſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in gentibus, in omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum eſt nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum.* Ex quo vaticinio clarè colligitur, tempore Meſſiæ inſtitutum iri Sacrificium, Deo per totum Orbem offerendum, ſubindèque deſiturum Aaronicum, ſeu Leviticum Veteris Legis Sacrificium, quod in ſolo Templo Salomonico, ſeu Hieroſolymitano, & non alibi poterat offerri. Tertiò, multi Prophetæ, quos inter cenſentur *Iſaias* cap. 1. v. 13. *Hieremias* cap. 6. v. 20. *Amos* cap. 5. v. 22. & *Michæas* cap. 6. v. 7. comminantur Judæis nomine

Dei, Sacrificia Levitica, quæ Sacerdotes Veteris Legis offerebant in mactatione victimarum, Boum, ſcilicèt, Agnorum, Arietum, aliorumque id genus animantium, quæ in Libris Moſaicis deſignantur, tandèm aliquandò fore à Deo rejicienda: *Ne offeratis ultrà Sacrificium frustrà; incenſum, abominatio eſt mihi. Neomeniam, Sabbatum, & Feſtivitates alias non feram*, inquit Deus Judæis per *Iſaiam*, Prophetam. *Holocautomata veſtra non ſunt accepta, & victimæ veſtræ non placuerunt mihi*, ait itidèm Deus Judæis per *Hieremiam*, Prophetam. *Quod ſi obtuleritis mihi holocautomata, & munera veſtra non ſuſcipiam, & vota pinguium veſtrorum non reſpiciam*; ita alloquitur Deus Judæos per Prophetam *Amoſum*. Idem inculcat Iudæis Propheta *Michæas*, dicens: *Numquid placari poteſt Dominus in multis millibus Arietum, & in multis millibus Hircorum pinguium?* Quæ Prophetarum vaticinia apertè innuunt, Sacerdotium, & Sacrificium Veteris Legis Leviticum fore dumtaxàt temporarium, & adveniente Meſſiâ repudiatum iri. Poſtremò, tàm Sacerdotium, quàm Sacrificium Leviticum omninò ceſſaſſe, poſtquàm Templum Hieroſolymitanum à *Veſpaſiano* & *Tito*, Imperatoribus, ſolo æquatum eſt, & incendio conſumptum abhinc mille ſexcentis & ampliùs annis, inficias ire haud poſſunt Judæi. Deſtructo ſiquidèm Templo Hieroſolymitano (in quo ſolo Judæi poterant Sacrificia Levitica offerre) nullus ampliùs illis ſuppetit locus, in quo Sacrificia offerre valeant. Immò, nec Sacerdotes habent, nec deinceps habere poſſunt, quia

poſt

poſt ipſorum diſperſionem, ſuas Tribus uſquè adeò permixtas & confuſas habent, ut Tribum Leviticam, è qua ſola Sacerdotes eligi debebant, nullo pacto diſcernere poſſint. Patet itaque ex his momentis à me adductis, tam Sacerdotium, quàm Sacrificium Leviticum fuiſſe tantummodò temporarium, nec perpetuum eſſe debuiſſe, cùm utrumque apud Judæos poſt adventum Jeſu Chriſti, veri Meſſiæ, abhinc mille & ſeptingentis fermè annis finem planè habuerit, & nullum in Judæorum Synagogis, Sacerdotii, & Sacrificii Levitici, vel minimum relictum ſit veſtigium. Sed præſtat audire *S. Chryſoſtomum*, qui *Oratione IV. adversùs Judæos* de ceſſatione Sacerdotii, & Sacrificii Levitici ſic eleganter diſſerit: *Tribus Levi, ſola honorata Sacerdotio, à negotiis ad victum pertinentibus liberata erat, neque prætereà quidquam hujus generis exercebant, ſed ſoli Sacerdotio vacabant, ac Decimas accipiebant à toto populo, tùm frumenti tùm hordei. Ex his enim rebus illis portionem dabant omnes, & hic erat illis proventus. Nec fas erat ex ulla alia Tribu Sacerdotem unquàm fieri. Ex hac enim Tribu factus eſt Aaron, nimirùm de Tribu Levi, ac per ſucceſſionem illius poſteri Sacerdotium accipiebant, neque quiſquam unquàm ex alia Tribu creatus eſt. Hi itaque Levitæ Decimas ab illis accipiebant, & ſic alebantur. Sed antè Jacob, ſub Iſaac, ſub Abraham, cùm nondùm eſſet Moſes, nondùm ſcripta Lex, nondùm Leviticum Sacerdotium eſſet proditum, non Tabernaculum, non Templum eſſet, non Tribus diſcreta, non Hieruſalem extaret, cùm nullus omninò in Judæos re-*

rum principatum occupaſſet, fuit quidam Melchiſedech, Rex idem & Sacerdos, typus enim futurus erat Chriſti, cujus & Scriptura meminit. Quùm enim Abraham, irruptione factâ in Perſas, ac fratris filio Loth ex illorum manibus erepto, omnibus ſpoliis direptis rediret, hoſtibus virtute devictis, obvium habuit Melchiſedechum, qui, ut inquit Scriptura Sacra, obtulit panem & vinum (erat enim Sacerdos altiſſimi) & benedixit Abrahæ, &c. Si quis igitur Prophetarum exiſtit, qui dicat, quod poſt Abrahamum, poſtque Sacerdotium illud Leviticum, & hæc Sacrificia & oblationes, exoriturus eſſet Sacerdos alius, non ex illa Tribu, ſeu Levitica, *ſed ex alia, ex qua nunquàm creatus eſt Sacerdos, manifeſtum eſt, quod Vetus Sacerdotium, ſeu Leviticum, ceſſavit. Aliud autem novum in ejus locum inductum eſt. Nam ſi futurum erat, ut Vetus illud;* ſeu Sacerdotium Leviticum, *obtineret, non ſecundùm ordinem Melchiſedech, ſed ſecundùm ordinem Aaron, oportuit hoc explicare. Quis igitur hoc dicit? hic ipſe* (ſeu Vates Regius Pſalm. 129,) *qui de Chriſto diſſerens, ait: Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech. Ex hoc enim liquet, quòd Sacrificium Aaronicum, ſeu Leviticum, finem acceperit, & aliud in ejus locum inductum ſit multò melius ac ſublimius. Hoc autem evicto, ſimul & aliud in confeſſo eſt; quod alius etiam vitæ ſtatus Sacerdotio congruens, ſimul inducendus eſſet, nequè non Legiſlatio melior, nimirùm noſtra. Quod ſanè Paulus demonſtrans dicebat:* Translato enim Sacerdotio, neceſſariò fit & Legis translatio, Epiſt. ad Hebræos cap. 7. v. 12.

D,

D. Templum Hieroſolymitanum jampridèm ab Imperatoribus *Veſpaſiano*, & *Tito* fuiſſe deſtructum, planè ſciebam, ſed utrùm Deus præceperit Judæis, ut in ſolo Templo Hieroſolymitano Sacrificia offerrent? Et utrùm etiam Templum Hieroſolymitanum, quod deſtructum eſt; denuò inſtaurandum ſit, necne? obſecro te, ut paulò uberiori explicatione oſtendere haud graveris.

M. Deum præcepiſſe Judæis, ut in ſolo Templo Hieroſolymitano Sacrificia offerrent, tribus momentis brevitèr evinco. Primo *Moyſes* cap. 16. v. 4. & 5. Lib. Deuteronomii Populum Iſraeliticum ſic alloquitur: *Non poteris immolare Phaſe*, ſeu Paſcha, *in qualibet urbium tuarum, quas Dominus Deus tuus daturus eſt tibi; ſed in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi.* Locum autem illum, quem ad oblationem victimarum, & ad celebrandas ſolemnitates ſelegit Deus, fuiſſe Templum Hieroſolymitanum negare haud poſſunt Judæi. Prætereà, Deus in Lege Moſaica præcepit Iſraelitis, ut ter in anno omne maſculinum appareret in conſpectu Domini, in loco, quem elegit, ſcilicèt in Templo Hieroſolymitano, & cap. 15. libri Levitici præcepit etiam Deus, ut qui profluvio ſeminis laboraret, qui leprâ contaminatus eſſet, quæ menſtruo fluxu teneretur, vel quæ peperiſſet, offerret in Templo Sacrificia. Vides Legem à loco vim habere, ac ſubindè perſpicuum eſſe, ne Sacerdotium quidèm & Sacrificium Leviticum eſſe poſſe, cùm non ampliùs extet Templum Hieroſolymitanum, in

quo ſolo Sacrificia poterant offerri. *Quemadmodùm enim fieri non poteſt*, ut ait S. Joannes Chryſoſtomus Oratione IV. adversùs Judæos, *ut Imperator ſit, ſi non ſit exercitus aut diadema, non purpura, non alia, quæ Regnum commendant, comprobantque; ita neque ſacrificus eſſe poteſt ſublatâ hoſtiâ, vetitâ oblatione, ſanctis conculcatis, toto rerum ſtatu abolito. Nam his rebus conſtabat Sacerdotium*, ſeu Leviticum. Deniquè, ipſimet Judæi, ut refert idem ſanctus Doctor Oratione 3. adversùs Judæos, faſſi ſunt ſub *Juliano*, Imperatore Apoſtata, ſe non poſſe extrà Civitatem Hieruſalem, Templumque Hieroſolymitanum, offerre Sacrificia. At enim, cùm imperator ille *Julianus*, qui Imperatores omnes ſuperavit impietate, vocaret Judæos ad ſacrificandum Idolis, & ad ſuam impietatem pertrahere conaretur, profeſſi ſunt illi, fas ſibi non eſſe extrà civitatem Hieruſalem immolare victimas, totamque Religionem Judaicam ab his violari, qui ſacrificant in terra aliena. Quapropter, impio *Juliano* dixerunt Iudæi: *Si vis nos videre ſacrificantes, redde nobis Civitatem, reſtitue Templum, exhibe nobis Sancta Sanctorum, colloca aram, & ſacrificabimus nunc, quemadmodùm olim.* His verbis Iudæi, ad omnia obcæcati, obſecrabant ac ſupplicabant, ut nequiſſimus Imperator *Julianus* unà cum ipſis ſuſciperet, & aggrederetur inſtaurationem Templi. At, ille ſceleſtus Imperator & pecunias impendit, & Præfectis dedit negotium, viros primates & artifices undique accerſivit, nihil non fecit, nihil non tentavit, ſperans fore ut Chriſti ſententiam

tiam fruſtraretur, quæ non patitur Templum illud inſtaurari. Sed ad nihilum recidit flagitioſi illius Imperatoris conſilium. Nam, ſimul atque tentaſſent ſacrilegi illius Miniſtri hunc impium conatum, multamque terram exhauſiſſent, & jam jactis fundamentis, reſtaret ut ſtructuram aggrederentur, protinùs ignis exiliens è fundamentis exuſſit multos, & intempeſtivam pertinaciam interrupit. Hæc ubi reſcivit perditiſſimus Imperator, quamquàm tantâ veſaniâ deditus eſſet huic negotio, veritus tamen, nè ultrà progreſſus, in ſuum ipſius caput ignem accerſeret, deſtitit. Huic tàm inſigni prodigio *S. Joannes Chryſoſtomus*, loco mox à me citato, luculentiſſimum iſtud perhibet teſtimonium: *Hujus rei nos omnes teſtes ſumus, noſtrâ enim ætate hæc non ita pridèm acciderunt.* Hoc autem ſtupendo prodigio Deus palàm oſtendere voluit, quòd, quemadmodùm ea, quæ decrevit, voluitque manere, nullus homo poteſt demoliri, ita quæcumque deſtruxit, vultque manere diruta, nullus unquàm hominum poterit inſtaurare. Deus autem per ſuos Prophetas omnem ſpem reædificandæ Civitatis Hieroſolymæ, & Templi Hieroſolymitani inſtaurandi penitùs ademit. Sic enim *Iſaias* cap. 25. v. 2. Deum affatur: *Poſuiſti Civitatem*, id eſt, Hieruſalem, *in cumulum, & urbem fortem in ruinam, domum alienorum, ut non ſit civitas, & in ſempiternum non ædificetur.* Hieremias c. 19. v. 11. *Hæc Dicit Dominus exercituum: Sic conteram populum iſtum, & civitatem iſtam, ſicut conteritur vas figuli, quod non poteſt ultrà inſtaurari.* Propheta *Amos* cap. 5.
v.

v. 1. ait: *Audite verbum iſtud, quod levo ſuper vos planctum: Domus Iſrael cecidit, & non adjiciet, ut reſurgat: Virgo Iſrael projecta eſt in terram, & non eſt qui ſuſcitet eam.* Deniquè Propheta *Daniel* cap. 9. v. 26. hæc habet: *Et Civitatem, & Sanctuarium diſſipabit populus, cum Duce venturo, & finis ejus vaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta deſolatio. Confirmabit autem pactum multis hebdomadâ unâ, & in medio hebdomadis deficiet Hoſtia, & Sacrificium. Et erit in Templo abominatio deſolationis, & uſque ad conſummationem, & finem perſeverabit deſolatio.* Omnem igitur ſpem Deus miſeris Iudæis ademit deſtructæ Civitatis Hieruſalem reædificandæ, & inſtaurandi Templum Hieroſolymitanum, quod *in ſempiternum non ædificandum* prædicit Iſaias: *Non ultrà inſtaurandum* Hieremias: *Non erigendum, nec ſuſcitandum* Amoſus: *perpetuâ demùm, atque ad finem uſque duraturâ deſolatione diſſipandum* vaticinatus eſt *Daniel.*

D. Sed, numquid iſti Rabbini, qui nunc præſunt Synagogis Iudæorum, Sacrorum curam habent, & populum ad preces ac conciones vocant, verè & propriè dici & appellari poſſunt Legis Moſaicæ Sacerdotes?

M. Iſti Rabbini nullo pacto ſunt, nec appellari poſſunt Legis Moſaicæ Sacerdotes, idque *S. Joannes Chryſoſtomus* ex Ritibus, quibus olim Sacerdotes Legis Moſaicæ conſecrabantur, eleganter oſtendit in Oratione tertia adversùs Judæos, ubi Judæum ſic alloquitur: " Dic mihi " qualis eſt apud vos Sacerdos, cùm non ſit ve" tus illud oleum, neque quidquam omninò ve-

teris ſanctimoniæ? Dic, inquam, mihi, qualis Sacrificus, cùm non ſit Sacrificium, neque Altare, neque Cultura? Vis tibi recitem Leges de Sacerdotio, quomodò ſolent olim conſecrari, ut intelligas, quòd qui apud vos dicuntur Patriarchæ, non ſint Sacerdotes, ſed per ſimulationem Sacerdotum agant perſonam, nec alitèr ludant, quàm hiſtriones in ſcena, immò, ut veriùs dicam, nec ſuſtinere poſſint Sacerdotum perſonam? non dico juxtà veritatem, verùm ne juxtà ſimulationem quidèm Sacerdotii. Excute igitur, recordare quomodò tùm Aaron factus ſit Sacerdos, quot hoſtias pro illo immolarit Moyſes, quot pecudes proſtraverit, quomodò illum laverit, quomodò illum unxerit, extremum auriculæ, manum dexteram, in Sancta Sanctorum introduxerit. Poſt hæc, juſſit præſcripto ſeptem dierum numero manere intùs. Quin potiùs operæ pretium eſt audire verba illorum: *Hæc*, inquit, *unctio Aaron, & unctio filiorum ejus, & dixit Dominus ad Moyſem, dicens: Aſſume Aaron & filios ejus; & ſtolas, & unctionis oleum, & vitulum pro peccato, & arietem, & convoca Synagogam ad oſtium Tabernaculi Teſtimonii. Et dixit Moſes univerſæ multitudini congregatæ ſermonem, quem mandarat Dominus, & poſtquàm applicuiſſet eos* (dicendum eſt enim compendio, pergit *S. Joannes Chryſoſtomus*) lavit eos *Moſes* aquâ, induit tunicâ, cinxit zonâ, induxit ependyten, impoſuit humerale, præcinxit illum, ſeu Aaronem ſubſtrinxit, impoſuit rationale, impoſuit declarationem & veritatem, & mitram impoſuit capiti illius, &

ſuper

ſuper mitram laminam auream ; deindè , ſumpto oleo conſperſit Altare , & ſanctificavit illud , & vaſa , & baſim ſanctificavit ex eodem , & effudit ex eo in caput *Aaron* , & filiis illius ſimilitèr fecit , & adduxit vitulum. Cùm autem occidiſſet eum , poſtquàm Aaron , ſuique filii impoſuiſſent manus , ſumpſit de ſanguine , & impoſuit cornibus Altaris , & purificavit Altare , & ſanguinem effudit in baſim , & ſanctificavit illud , ut propitiaret ſuper illud. Deindè , poſteaquàm quædam ex his mactaſſet , alia foris , alia intùs , adduxit rursùs alium arietem , & ipſum immolavit in holocauſtum , & iterùm induxit arietem conſummationis , & rursùs , Aarone cum filiis imponente manus,occidit , rursùſque ſumens de ſanguine ejus , ſuper extremum auriculæ Aaronis dextræ , & extremum manûs dextræ , & ſuper extremum pedis dextri , ſimili modo fecit & filiis illius. Deindè , ſumens hoſtias impoſuit manibus *Aaronis* & filiorum ejus , ac ſic obtulit. Et ſumpto ſanguine , rursùs ex oleo conſperſit ſuper *Aaronem* & ſtolas illius , & ſuper filios ejus , & ſuper ſtolas eorum , & ſanctificavit eos , & juſſit coqui carnes in atrio Tabernaculi Teſtimonii , illìcque eis veſci , & ab oſtio Tabernaculi Teſtimonii , ne egrediamini , inquit , dies ſeptem , donec impleatur dies ordinationis veſtræ. Septem enim diebus conſummabit manus veſtras , ut propitietur pro vobis. Cùm igitur his Ritibus (concludit *S. Joannes Chryſoſtomus*) legitimè initiatus ſit Aaron , his purificatus , his ſanctificatus , per hæc placaverit Deum , nihil autem eorum nunc apud Judæos fiat , neque

que victima, neque holocauſtum, neque ſanguinis aſperſio, neque olei inunctio, nec adſit Tabernaculum Teſtimonii, neque ad præfinitum dierum numerum ſedeatur intùs, profectò palàm eſt, quòd Sacerdos nunc apud iſtos (ſeu Iudæos) impurus ſit ac nefaſtus, illegitimus ac prophanus; deniquè, quod non propitiet, ſed provocet. Etenim, ſi non poterat alitèr Sacerdos conſecrari, niſi his Ritibus, omninò neceſſe eſt, totum Sacerdotium illorum non conſiſtere. Si ad hunc modum olim Sacerdotes creabantur, nunc luſus meri ſunt, riſuſque, quæ ſiunt apud Iudæos omnia, pudor, cauponatio, plenaque immenſæ impietatis. Hæc & alia ſimilia habet S. *Joannes Chryſoſtomus* Oratione 3. *adversùs Judæos*, ex quibus liquet, Sacerdotium & Sacrificium Leviticum, necnon Cæremonias Legales, adveniente Ieſu Chriſto, deſiiſſe, nullumque ampliùs apud Iudæos extare Sacerdotem.

D. Legem Moſaicam ad coruſcantem Evangelii lucem evanuiſſe, & in ejus locum Legem novam, ſeu Evangelicam, ſuffectam eſſe probè nunc intelligo. Sed rem mihi gratiſſimam facies, ſi velis hìc præcipua illa indicare capita, in quibus Lex Vetus, ſeu Moſaica, in Præceptis moralibus comparatè ad Legem Novam, ſeu Evangelicam, vulgò dici ſolet imperfecta.

M. Præcipua capita, in quibus Lex Moſaica in Præceptis moralibus comparatè ad Legem Evangelicam dicitur imperfecta, refert Evangeliſta *Matthæus* cap. v. ubi deſcribit Sermonem à Chriſto Domino in monte habitum, qui complectitur

plectitur ſummam perfectionis Chriſtianæ, ſeu potiſſima capita Chriſtianæ Ethices, Iudaicâ multò præſtantioris. Hæc autem capita brevitèr hìc indicare ſufficiet, ut indè nullo negotio intelligas, quantùm Lex Evangelica, à Chriſto Domino inſtituta, perfectione antecellat Moſaicæ Legi etiam in Præceptis moralibus, quæ continentur in Decalogo. In primis, Chriſtus Dominus in laudato Sermone volens Diſcipulos ſuos ad perfectam pietatem informare, ſic eos alloquitur: *Niſi abundaverit juſtitia veſtra, pluſquàm Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in Regnum Cælorum.* Quaſi Chriſtus diceret Diſcipulis ſuis: *ut autem intelligatis, quantùm interſit Judæum inter & Chriſtianum, illud affirmo vobis, ſi præſtiteritis quidquid præſcribit Lex Moſaica, quidquid præſtant Phariſæi, qui nunc habentur, ac ſibi videntur abſolutæ cujuſdam juſtitiæ, & ſi nihil adjeceritis perfectius, adeò non eritis magni in hac profeſſione, ut ne aditus quidèm dandus ſit ad Regnum Cælorum.* Quibus verbis Chriſtus Dominus non ſolùm redarguit aliquos carnales Judæos, qui cultu dumtaxàt externo, & abſque ſincera pietate Deum colentes, in ſola obſervatione Cæremoniarum Legalium juſtitiam, ſpem ac fiduciam ſuam reponebant, ſed etiam damnat ſuperbiam Phariſæorum, Scribarum, ac Legis peritorum, qui, proptèr Legis obſervationem, vanâ oſtentatione gloriantes, ſibi vindicabant opinionem eximiæ cujuſdam ſanctimoniæ apud homines, cùm tamen Deo, qui non faciem intuetur, ſed cor, diſplicerent: quia cor habebant inani gloriâ vitiatum, dùmque hìc

captabant

captabant inane præmium, fruſtrabantur eo, quod ſolum erat expetendum. Ab hac peſte, quæ per cuniculos quoſdam irrepens, clanculùm inſidiatur etiam iis, qui in virtutis ſtadio aliquò uſquè progreſſi videntur, monet Chriſtus Diſcipulos ſuos ut ſedulò caveant, eoſque etiam atque etiam adhortatur ad internum Dei cultum, ad veram juſtitiam & perfectionem, quam ſola Lex Evangelica dare poteſt. Secundò, Chriſtus dicit Diſcipulis ſuis: *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis: non occides; qui autem occiderit, reus erit judicio. Ego autem dico vobis, quia omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio.* Quibus verbis innuit Chriſtus Dominus, Iudæum quidèm Legi Moſaicæ feciſſe ſatis, ſi neminem occidat; at, Chriſtianum non ſolùm peccare contrà Legem Evangelicam ſi aliquem occidat, ſed ſi fratri ſuo iraſcatur. Quod ſi autem, ut eſt humanæ naturæ imbecillitas, inciderit offenſæ nonnihil inter fratres, jubet Chriſtus, ut rebus omnibus omiſſis, etiam relicto munere, quod ille, qui fratri ſuo intulit injuriam, jam Altari vicinus, Deo adornaret offerre, abjectâ omni cunctatione, is, qui offendit fratrem ſuum, domum illius properet, detque operam, ut antè omnia ſarciat cum fratre ſuo amicitiam, eoque confecto, redeat ad Altare, peracturus Sacrificium ſuum. Tertiò, Chriſtus Dominus in eodem capite quinto *Matthæi* prohibet libellum repudii, per quem Lex Moſaica permittebat ut maritus, offenſus aliquo conjugis vitio, eam arbitratu ſuo dimitteret, ne quid committeretur ſceleratius, putà ne veneficium, aut homicidium

cidium perpetraretur. Vult autem Chriſtus, ut matrimonium ſit indiſſolubile, nec unquàm fas ſit marito, vivente legitimâ conjuge, alteri nubere. Quartò, Lex Moſaica vetabat quidèm perjurium, ſed non juramentum; Chriſtus autem præcipit Diſcipulis ſuis ut eorum ſermo ſit: *Eſt eſt: non non: quod autem his abundantius eſt, à malo eſt.* Quintò, Chriſtus abolet pænam talionis, quam Lex Moſaica indulgebat, ne longiùs æquo procederet ultio: *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis: oculum pro oculo, dentem pro dente*; docetque Diſcipulos ſuos, nullam prò quamlibèt atrocibus injuriis omninò vindictam eſſe repoſcendam, nec ullum maledictum maledicto, nec damnum damno, nec injuriam injuriâ retaliandam; adeò ut, ſi quis alapam impegerit in maxillam, quæ quidèm contumelia vulgò videtur intolerabilis, tantùm abſit ut illi regeras alapam, ut alteram potiùs maxillam illi cædendam præbeas, maliſque duplicatam perpeti injuriam, quàm referre talionem. Deniquè, ut prætermittam alia ſanctiſſima præcepta, quæ in hoc capite quinto *Matthæi* tradit Chriſtus Dominus, & quibus Legem Moſaicam in præceptis moralibus perficit. Hoc unum dumtaxàt proferam, quo Diſcipulis ſuis præcipit dilectionem inimicorum: *Audiſtis*, inquit Chriſtus Diſcipulis ſuis, quia dictum eſt: *Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis: Diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos.* Hæc ſunt ſanctiſſima præcepta, quibus Chriſtus Dominus

minus præceptis moralibus Legis Veteris, ſeu Moſaicæ, maximam addidit perfectionem, & in eo ſenſu intelligendus eſt Chriſtus, dùm in eodem capite *Matthæi* ait: *Nolite putare, quoniam veni ſolvere Legem aut Prophetas, non veni ſolvere, ſed adimplere.* Quaſi diceret Chriſtus: Nequaquàm in hoc veni, quò vel Legem Veterem reddam dilutiorem, vel abrogem novis præceptis. Quin potiùs, ideò veni, ut Legem abſolvam ac perficiam. Nihil enim illa præcipit quod hactenùs à me obſervatum queri poſſint Judæi. Quod ſi,luce proditâ,cedunt umbræ, ſi jam factis adimpletum eſt, quod Prophetæ futurum prædixerunt, nihil Legi derogatur, ſed potiùs accedit perfectio. Quod illa promiſit, nunc exhibetur, quod prædixit, geritur, quod adumbravit, omnium oculis exponitur, & gratia, ac ſalus æterna, quam ex ſe dare non potuit, nunc ad plenum præſtatur.

D. Sanctiſſima iſthæc præcepta, quibus Chriſtus Dominus præceptis moralibus Legis Moſaicæ novum decus conciliavit, majoremque addidit perfectionem, prono capite veneror & adoro, nec poſſum, quin imprecer, quibuſdam modernis Caſuiſtis, qui caſtiſſimam moralem Jeſu Chriſti doctrinam mille diſtinctiunculis, & innumeris corruptelis, ad excuſandas excuſationes in peccatis, depravare pro viribus tentarunt. Aſt, ut candidè dicam, nullo pacto f.rre poſſum, nonnullos laxioris moralis doctrinæ Theologos, quos non pudet aſſerere, Chriſtianos in Lege Evangelica non obſtringi ad præceptum de dilectione Dei, eoſque ſalutem æter-

nam conſequi poſſe, etiamſi nullum ſivè in principio, ſivè in decurſu, ſivè in fine vitæ mortalis actum dilectionis Dei exercuerint. Ex quo errore ſequitur, Legem Novam, ſeu Evangelicam eſſe imperfectiorem Lege Veteri, ſeu Moſaicâ, in qua, ut anteà obſervaſti, Deus Iudæis iſtud præceptum lib. Deuteronomii cap. 6. v. 4. & 5. obſervandum impoſuit, dicens: *Audi Iſrael: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.* Quamvis autem hunc laxiorum Caſuiſtarum errorem hìc retuliſſe, abundè confutaſſe ſit, maximam tamen apud me inibis gratiam, ſi illius præcepti de dilectione Dei in Lege Evangelica neceſſitatem ad ſalutem æternam aſſequendam, non te pigeat brevitèr hìc adſtruere.

M. Hanc quæſtionem de neceſſitate præcepti de dilectione Dei in Lege Evangelica ad conſequendam vitam æternam, non alitèr decidere volo, quam ex diſertis verbis ipſiuſmet Chriſti Domini: *Ecce quidam Legiſperitus* (ait *S. Lucas* cap. 10. v. 25. & ſeq.) *ſurrexit tentans illum*, ſeu Chriſtum, *& dicens: Magiſter, quid faciendo, vitam æternam poſſidebo?* Adverte, ſi placet, hunc Legiſperitum non quæſiviſſe à Chriſto, quid utile eſſet, ſed quid neceſſarium eſſet ad vitam æternam conſequendam? Quid igitur ad hæc Chriſtus? *In Lege quid ſcriptum eſt*, inquit, *quomodò legis? Ille reſpondens dixit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua; & proximum tuum tanquàm te ipſum.* Hanc iſtius Legiſperiti reſponſionem confeſtim

Chriſtus

Chriſtus approbavit his verbis: *Rectè reſpondiſti, hoc fac & vives.* Rursùs, *Lucæ* cap. 7. v. 47. Chriſtus concedens, *Mariæ Magdalenæ*, veniam peccatorum, ait *Simoni*, Phariſæo, qui eum convivio exceperat: *Proptèr quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm, cui autem minùs dimittitur, minùs diligit.* Audiſti ChriſtumDominum commendantem præceptum de dilectione Dei tanquàm neceſſarium ad habendam remiſſionem peccatorum, audi nunc Apoſtolum *Paulum*, *dicentem Anathema ei, qui non amat Dominum Jeſum Chriſtum*: Audi deniquè *S. Joannis*, quem Chriſtus amabat plurimùm, gravem in non amantes comminationem: *Qui non diligit*, inquit, *manet in morte.* Sed hæc ſufficere debent ad refellendos illos, qui his remiſſionem peccatorum, & vitam æternam promittunt, qui nunquàm fecerint quod Chriſtus ejuſque Diſcipuli ad veniam delictorum, & ad conſequendam vitam æternam neceſſarium docent. Quòd ſi prætereà ſcire velis modum, quo Deus à nobis diligendus eſt, diſce illum ex duobus Eccleſiæ Doctoribus, omni exceptione majoribus, *Auguſtino*, & *Thomâ*, quorum prior lib. 1. *De Doctrina Chriſtiana* cap. 22. hæc habet: *Hæc enim regula dilectionis divinitùs conſtituta eſt: Diliges proximum tuum ſicut te ipſum: Deum verò ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente, ut omnes cogitationes tuas, & omnem vitam, & omnem intellectum in eum conferas, à quo habes ea ipſa, quæ confers. Cùm autem ait, toto corde, totâ animâ; totâ mente, nullam vitæ noſtræ rationem relinquit, quæ vacare debeat,*

& quaſi locum dare, ut aliâ re velit frui: ſed quidquid aliud diligendum venerit in animum, illùc rapiatur, quò totus dilectionis impetus currit. Alter Eccleſiæ Doctor, ſeu S. *Thomas*, modum, quo Deum diligere debemus, in hoc conſtituit, quod omnes actiones noſtras in Deum virtualitèr referamus. Sic enim Angelicus ille Præceptor Opuſculo 18, loquitur: *Hujus divinæ dilectionis perfectio datur homini in præcepto. Primò quidèm ut omnia in Deum referat, ſicut in finem, ſicut Apoſtolus dicit 1. ad Corinth. cap. 10. ſivè manducatis, vel bibitis, vel quid aliud facitis, omnia in Dei gloriam facite: quod quidèm impletur, cùm aliquis vitam ſuam ad Dei ſervitium ordinat, & per conſequens omnia, quæ per ſe ipſum agit, virtualitèr ordinantur in Deum.* Idem ſæpiùs docet Angelicus ille Præceptor, ſed præſertim in Quæſtionibus diſputatis, Quæſtione *de Charitate*, Art. II. in Reſponſione ad 3. ſibi propoſitum Argumentum, ubi hæc habet: *Ad tertium dicendum, quod aliud eſt referre habitualitèr in Deum, & aliud virtualitèr. Habitualitèr enim refertur in Deum, & qui nihil agit, nec qui actualitèr aliquid intendit, ut dormiens, ſed virtualitèr aliquid referre in Deum, eſt agentis proptèr finem ordinantis in Deum. Undè habitualitèr referre in Deum non cadit ſub præcepto charitatis cùm hoc nihil aliud ſit, quàm habere Deum ultimum finem.* Hunc igitur Deum diligendi modum, quem præſcribunt duo illi ſancti Patres, quorum doctrina non deficiet in æternum, ultrò & ſecurè amplectere, & quàm longiſſimè recede à nefariis corruptelis, à Sede Apoſtolica damnatis, quibus non ita pridèm mollio-

res

res quidam Theologi maximum de dilectione Dei præceptum,& ad ſalutem adipiſcendam omninò neceſſarium, penitùs abolere,vel ejus neceſſitatem elevare,reſtringere,atque infirmare moliti ſunt. Sed,apage ejuſmodi Scriptores, perfectioni Legis Evangelicæ, & caſtiſſimæ doctrinæ Morali Jeſu Chriſti tàm apertè adverſantes.

D. Superiùs oſtendiſti, cæremonias Veteris Legis ceſſaſſe in adventu Jeſu Chriſti, veri Meſſiæ. Sed ſi id ita ſit, Eccur, quæſo, Chriſtus Dominus tantâ cum ſedulitate cæremonias Veteris Legis obſervavit? Fuit quippè circumciſus, purificatus eſt, obſervavit Sabbata. Agnum Paſchalem comedit, Templum frequentavit, jejunavit, baptizatus eſt, verbo dicam, Chriſtus Dominus, quamdiù vixit, omnes Veteris Legis cæremonias ad ſummos juris apices obſervavit. Non igitur in adventu Chriſti ceſſarunt cæremoniæ Veteris Legis.

M. Non præcisè in adventu Chriſti, ſed in ejus Paſſione ac morte ceſſarunt, finemque habuerunt cæremoniæ Legales Veteris Legis, quò factum eſt, ut Chriſtus Dominus toto durante vitæ ſuæ tempore, eas ad amuſſim obſervarit, quia illas adimplere debebat, ſicut ipſemet teſtatur cap. 5. *Matthæi*, dicens; *Amen quippè dico vobis, donec tranſeat cælum & terra, iota unum, aut unus apex non præteribit à Lege donec omnia fiant.* Hanc etiam rationem affert Angelicus Doctor 1ª. 2ª. Quæſt. CIII. Art 3. in Reſp. ad 2. Argumentum. Ideò enim, juxtà ſanctum illum Doctorem, Chriſtus omnes Veteris Legis cæremonias obſervavit quia, *ea*

prædicante, & miracula faciente, currebant ſimul Lex & Evangelium, jamque Myſterium Chriſti erat incohatum,ſed nondùm conſummatum. At, Myſterium Redemptionis generis humani completum fuit in Paſſione Chriſti:undè tunc Dominus dixit:*Conſummatum eſt*,ut habetur c. 19.*Joan.* & ideò tunc totalitèr debuerunt ceſſare Legalia, quaſi jam veritate eorum conſummatâ, in cujus ſignum, in Paſſione Chriſti velum Templi legitur eſſe ſciſſum, *Matthæi* cap. 27.

D. Sæpiùs à te audivi, Ritus, Sacrificia, Sacramenta, Feſta, & Veteris Legis cæremonias adumbraſſe ac præfiguraſſe Chriſtum venturum, ſed necdùm expoſuiſti mihi, quo pacto illum præfigurarint?

M. Quamvis certum ſit, Deum hæc omnia in Veteri Lege inſtituiſſe ad abolendam Idololatriam, ad conſervandam divinorum beneficiorum memoriam, ad excellentiæ divinæ ſenſum animis hominum altiùs infigendum, ad deſignandam diſpoſitionem mentis, Dei cultoribus neceſſariam, ad ſuperbum populum jugo difficillimo ſubigendum, eumque rudem ac laſcivientem ſeveri veluti Pedagogi diſciplinæ ſubjiciendum; rectè tamen docet *S. Thomas* 1ª. 2ª. Quæſt. CII. Art. II. prætèr has cauſas, ſeu rationes, quæ ſunt litterales, alias rationes myſticas aſſignari poſſe, cur Deus tot Ritus, Sacrificia, Sacramenta, Feſta, & Cæremonias in Veteri Lege inſtituerit,videlicèt ad Chriſtum, & ad ejus ſacra Myſteria delineanda & figuranda, ad Populi Chriſtiani mores inſtituendos, & ad ſtatum futuræ gloriæ deſignandum. Longior profectò

fectò eſſem, ſi hic percenſere vellem omnes cauſas, ſeu rationes litterales, quas perdoctè expendit *S. Thomas*, inſtitutionis à Deo factæ Sacrificiorum, Sacramentorum, Feſtorum, Rituum, & Cæremoniarum Veteris Legis. Ne igitur in immenſum diffundar, horum omnium inſtitutionis cauſas dumtaxàt proferam myſticas, ob quas collimabant in Chriſtum venturum, eumque præfigurarunt, ut indè faciliùs intelligas, hæc omnia, tametſi à Deo in Veteri Lege inſtituta, deſinere, finemque habere debuiſſe, quandò, conſummatâ illorum veritate, in Cruce mortuus eſt Chriſtus Dominus, totumque Redemptionis generis humani adimpletum eſt Myſterium. In primis *S. Thomas* 1ª. 2ª, Quæſt. CII. Art. II. ubi inquirit, *utrùm poſſit aſſignari conveniens ratio cæremoniarum, quæ ad Sacrificia pertinent?* docet, *rationes præceptorum Veteris Legis duplicitèr accipi poſſe: uno modo ex ratione cultûs divini, qui erat tempore illo obſervandus; & rationes illæ ſunt litterales, ſivè pertineant ad vitandum Idololatriæ cultum, ſivè ad rememoranda aliqua Dei beneficia, ſivè ad inſinuandam excellentiam divinam, vel etiam ad deſignandam diſpoſitionem mentis, quæ tunc requirebatur colentibus Deum. Alio modo poſſunt eorum rationes aſſignari, ſecundùm quod ordinantur ad figurandum Chriſtum, & ſic habent rationes figurales & myſticas, ſivè accipiantur ex ipſo Chriſto & Eccleſia, quod pertinet ad allegoriam: ſivè ad mores Populi Chriſtiani, quod pertinet ad moralitatem: ſivè ad ſtatum futuræ gloriæ, prout in eam introducimur per Chriſtum, quod pertinet ad anagogiam.* Id

poſtquàm præmiſit *S. Thomas*, aſſignat in Articulis ſequentibus tàm rationes litterales, quàm myſticas cæremoniarum, quæ pertinent vel ad Sacrificia, vel ad Sacramenta, vel ad delectum ciborum, & uſum aliarum Obſervantiarum cæremonialium Veteris Legis. Cauſam, ſeu rationem myſticam, cur voluerit Deus in Veteri Lege inſtituere Sacrificia, eorumque cæremonias, tradit Angelicus Doctor Art. 3. jam citatæ Quæſtionis, his verbis: " Inter omnia dona, quæ Deus humanò generi, jam per peccatum lapſo, dedit, præcipuum eſt, quod dedit Filium ſuum: undè dicitur Joannis cap. 3. Sic Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam: & ideò potiſſimum Sacrificium eſt, quo ipſe Chriſtus ſe ipſum obtulit Deo in odorem ſuavitatis, ut dicitur cap. 5. Epiſtolæ ad Epheſios. Et proptèr hoc, omnia alia Sacrificia offerebantut in Veteri Lege, ut hoc unum ſingulare & præcipuum Sacrificium figuraretur, tanquàm perfectum per imperfecta. Undè Apoſtolus dicit cap. 10. Epiſt. ad Hebræos, quod Sacerdos Veteris Legis eaſdem ſæpè offerebat hoſtias, quæ nunquàm poſſunt auferre peccata: Chriſtus autem pro peccatis obtulit unam in ſempiternum. Et quia ex figurato ſumitur ratio figuræ; ideò rationes Sacificiorum figuralium Veteris Legis ſunt ſumendæ ex vero Sacrificio Chriſti. Hactenus *S. Thomas*, qui in eodem Articulo, ſeu in Reſponſione ad ſecundam ſibi propoſitam objectionem, hæc habet:

bet: *Dicendum, quod Deus non volebat*, ſeu in Veteri Lege, *hujuſmodi ſacrificia ſibi offerri proptèr ipſas res, quæ offerebantur, quaſi eis indigeret: undè dicitur Iſaiæ cap.* 1. *Holocauſta Arietum, & adipem Pinguium, & ſanguinem Vitulorum, & Hircorum, & Agnorum nolui? ſed volebat ea ſibi offerri ad ſignificandum Myſterium Redemptionis humanæ per Chriſtum.* Prætereà, idem ſanctus Doctor ibidèm in Reſponſione ad ſecundam objectionem, cauſam, ſeu rationem myſticam, cur Deus materiam Sacrificiorum Veteris Legis determinaverit ad tria genera animalium quâdrupedum, ſcilicèt de genere Boum, Ovium, & Caprarum, & communitèr ad aves, ſeu ad Turturem, & Columbam, hanc indicat: *Conveniens fuit*, inquit, *hæc animalia offerri in figuram Chriſti, quia Chriſtus in Vitulo offertur, proptèr virtutem Chriſti; in Agno, proptèr innocentiam; in Ariete, proptèr principatum; in Hirco, proptèr ſimilitudinem carnis peccati; in Turture, & Columba, duarum naturarum conjunctio monſtrabatur; vel in Turture caſtitas, in Columba charitas ſignificabatur.* Cur autem animalia in Sacrificiis Veteris Legis occiderentur? Duas rationes typicas in Reſponſione ad 5. objectionem, ſibi in eodem Articulo propoſitam, dat *S. Thomas.* Sic enim habet: *Per occiſionem animalium ſignificatur deſtructio peccatorum, quia homines erant digni occiſione pro peccatis ſuis, ac ſi illa animalia loco eorum occiderentur, ad ſignificandam expiationem peccatorum. Per occiſionem etiam hujuſmodi animalium ſignificabatur occiſio Chriſti.* Habes nunc ex *S. Thoma* rationes typicas, proptèr

tèr quas Deus in Veteri Lege inſtituit Sacrificia. Non referam hìc cauſas, ſeu rationes myſticas, proptèr quas Deus, ſicut perdoctè oſtendit *S. Thomas* Art. IV. jam citatæ Quæſtionis, juſſit *Moyſi* ut extrueret Tabernaculum, & res, quæ apud Judæos ſacræ eſſe debebant, reponeret ſivè in ſtructura Tabernaculi, ſivè in ipſomet Tabernaculo; has, inquam, rationes myſticas, quæ ad Chriſtum Dominum ordinantur, hìc non attingam, quia, ut benè memini, ejuſmodi rationes myſticæ in ſuperiori Colloquio, dùm de Tabernaculo, & de rebus ſacris, quas tàm intùs continebat, quàm exteriùs repræſentabat, ſermonem habuimus, fuerunt ſat ſuperque à nobis prælibatæ. De Sacramentorum Veteris Legis rationibus myſticis copioſè diſſerit *S. Thomas* Articulo V. Quæſtionis citatæ, & poſtquàm oſtendit, Sacerdotum Conſecrationem, & Circumciſionem præfiguraſſe Chriſtum Dominum, explicat rationem myſticam, ſeu figuralem, cur in Lege Veteri fieret Immolatio Agni Paſchalis? " Figuralis, inquit, ratio patet, „ quia per immolationem Agni Paſchalis ſigni„ficabatur immolatio Chriſti, ſecundùm illud „ 1. ad Corinth. cap. 5. Paſcha noſtrum immo„ latus eſt Chriſtus. Sanguis verò Agni liberans „ ab exterminatore, linitis ſuperliminaribus „ domorum: ſignificat fidem Paſſionis Chriſti „ in corde & ore fidelium, per quam liberamur „ à peccato & à morte, ſecundùm illud 1. Epiſt. „ Petri cap. 1. Redempti eſtis pretioſo ſanguine „ Agni immaculati. Comedebantur autem car„ nes illæ ad ſignificandum eſum corporis Chri-

„ ſti

ſti in Sacramento. Erant autem aſſæ igni, " ad ſignificandam Paſſionem vel charitatem " Christi. Comedebantur autem cum azimis pa- " nibus ad ſignificandam puram converſatio- " nem Fidelium ſumentium Corpus Chriſti, ſe- " cundùm illud 1, ad Corinth. cap. 5. Epulemur " in azymis ſinceritatis & veritatis. Lactucæ au- " tem aggreſtes addebantur in ſignum pæniten- " tiæ peccatorum, quæ neceſſaria eſt ſumenti- " bus Corpus Chriſti. Renes autem accingendi " ſunt cingulo caſtitatis: calceamenta pedum " ſunt exempla mortuorum Patrum: Baculi, " habendi in manibus, ſignificant paſtoralem " cuſtodiam. Præcipitur autem, quod in una " domo Agnus Paſchalis comedatur, id eſt, in " Eccleſia Catholicorum, non in Conventiculis " Hæreticorum. Docet præterea *S. Thomas* in Reſ- ponſione ad tertiam ſibi in eodem Articulo pro- poſitam objectionem, quædam Sacramenta No- væ Legis habuiſſe in Veteri Lege Sacramenta figuralia ſibi correſpondentia. " Nam circum- " ciſioni, inquit, correſpondet Baptiſmus, qui " eſt Fidei Sacramentum, undè dicitur Epiſt. ad " Coloſſ. cap. 2. Circumciſi eſtis circumciſione " Domini noſtri Jeſu Chriſti, conſepulti ei in " Baptiſmo. Convivio verò Agni Paſchalis cor- " reſpondet in nova Lege Sacramentum Eucha- " riſtiæ. Omnibus autem purificationibus Ve- " teris Legis reſpondet in Nova Lege Sacramen- " tum Pænitentiæ. Conſecrationi autem Ponti- " ficis & Sacerdotum reſpondet Sacramentum " Ordinis. Sacramento autem Confirmationis, " quod eſt Sacramentum plenitudinis gratiæ, "

non

„ non poteſt reſpondere in Veteri Lege aliquod
„ Sacramentum, quia nondùm advenerat tem-
„ pus plenitudinis, eò quòd neminem ad per-
„ fectum adduxit Lex. Similitèr autem, & Sa-
„ cramento Extremæ Unctionis, quod eſt quæ-
„ dam immediata præparatio ad introitum glo-
„ riæ, cujus aditus nondùm patebat in Veteri
„ Lege, pretio nondùm ſoluto. Matrimonium
„ autem fuit quidèm in Veteri Lege, prout
„ erat in officium naturæ, non autem prout eſt
„ Sacramentum conjunctionis Chriſti & Eccleſiæ,
„ quæ nondùm erat facta: undè & in Veteri Le-
„ ge dabatur libellus repudii, quod eſt contra
„ Sacramanti rationem. Quod ſpectat Feſta Ju-
dæorum, quæ in Veteri Lege erant præſcripta,
oſtendit etiam *S. Thomas* citatæ Quæſt. Art. IV.
in Reſponſione ad X. ejuſmodi Judæorum Feſta
præfiguraſſe Jeſum Chriſtum, vel res ad Popu-
lum Chriſtianum attinentes. Sic enim ſcribit S.
Doctor: " Figuralis autem ratio horum Feſto-
„ rum eſt, quia per juge Sacrificium Agni figu-
„ ratur perpetuitas Chriſti, qui eſt Agnus Dei,
„ ſecundùm illud Epiſt. ad Hebræos cap. ulti-
„ mo, Jeſus Chriſtus heri & hodie, ipſe & in
„ ſæcula. Per Sabbatum autem deſignatur ſpiri-
„ tualis requies nobis data per Chriſtum, ut
„ habetur cap. 4. Epiſt. ad Hebræos. Per Neo-
„ meniam autem, quæ eſt intenſio novæ Lunæ,
„ ſignificatur illuminatio primitivæ Eccleſiæ per
„ Chriſtum, eo prædicante, & miracula facien-
„ te. Per Feſtum autem Pentecoſtes ſignificatur
„ deſcenſus Spiritûs Sancti in Apoſtolos. Per
„ Feſtum Expiationis ſignificatur emundatio à
„ peccatis

peccatis Populi Chriſtiani. Per Feſtum autem " Tabernaculorum, ſignificatur peregrinatio " eorum in hoc mundo, in quo ambulant in vir- " tutibus proficiendo. Per Feſtum autem Cætûs " atque Collectæ, ſignificatur Congregatio Fi- " delium in Regno Cælorum, & ideò iſtud Fe- " ſtum dicebatur ſanctiſſimum. Et tria Feſta " erant continua ad invicem, quia oportet, ex- " piatos à vitiis proficere in virtute, quouſque " perveniant ad Dei viſionem, ut dicitur in Pſal- " mo 83. Deniquè *S. Thomas* Articulo VI. jam citatæ Quæſtionis, cauſam aſſignans inſtitutionis quarumdam Obſervantiarum cæremonialium Veteris Legis, videlicèt cur Deus præceperit Judæis ut abſtinerent à ſanguine, à ſuffocatis animalibus, & ab eſu quorumdam ciborum, tanquàm immundorum? hæc habet: *Cultus Legis Moſaicæ figurabat Myſterium Chriſti, undè omnia eorum*, ſeu Judæorum, *geſta figurabant ea, quæ ad Chriſtum pertinent, ſecundùm illud 1. ad Corinth. cap. 10. omnia in figuris contingebant illis, & ideò rationes harum Obſervantiarum duplicitèr aſſignari poſſunt. Uno modo ſecundùm congruentiam ad divinum cultum. Alio modo ſecundùm quod figurant aliquid circà Chriſtianorum vitam.* Ex his ergò myſticis ac typicis rationibus, quas aſſignat *S. Thomas*, manifeſtò patet, omnia, quæ Deus inſtituit in Veteri Lege, ſivè Sacrificia, Sacra, & Sacramenta, ſivè Feſta, & Obſervantias cæremoniales, præfiguraſſe Chriſtum venturum, ac ſubindè debuiſſe in morte Chriſti, completâ eorum veritate, ceſſare. Quam in rem *S. Cyrillus Alexandrinus* lib. IX. contra

Apoſtatam

Apoſtatam Imperatorem *Julianum* appoſitè ait:
„ Deus conſtituit quidèm per ſapientiſſimum
„ Moſem ritus umbratiles ac typicos, gnarus
„ typos informandis eorum mentibus, qui tùm
„ erudiebantur, idoneos eſſe; non ità tamen ut
„ in rebus adeò craſſis perpetuò hærentes, ſpi-
„ rituali & intellectuali cultu exciderent: Sed
„ acceptâ in multis rerum verarum prædictio-
„ ne, Dei obſecrandi modum cùm primis agnoſ-
„ cerent, ad rectè vivendi ſemitam ſcitè & ar-
„ tificiosè pergentes. Quemadmodùm enim
„ periti Fabri ærarii formas imaginum, quas
„ facturi ſunt, in cera liquefacta priùs exhibent,
„ non ut eatenùs tantùm illorum ars progre-
„ diatur, ſed ut in ipſis, eorum, quæ mox fa-
„ cienda ſunt, decus priùs eluceat: poſtquàm
„ tamen ad exitum perductum opus erit, non
„ jam artificem jure incuſabimus, quòd typos
„ negligat. Simili, opinor, modo, poſteàquàm
„ Chriſtus illuxit, qui eſt veritas, & Chriſtia-
„ nus cultus introductus eſt, vanos eſſe typos
„ jure ſtatuemus, ſpiritualium quippè imagines
„ erant.

D. Poteſtne ex vaticiniis Prophetarum evinci, Legem Veterem, quantùm ad Sacrificia, Sacra, Sacramenta, Feſta, & Obſervantias cæremoniales ceſſaſſe in morte Chriſti, populumque Judaicum deſiiſſe eſſe populum Dei?

M. Id elegantèr oſtendit *Lactantius* lib. IV. *Inſtitutionum Divinarum* cap. xx. ubi hæc habet:
„ Moſes & ipſi Prophetæ, Legem, quæ Judæis
„ data erat, teſtamentum vocant, quia niſi te-
„ ſtator mortuus fuerit, nec confirmari teſta-
„ mentum

mentum poteſt, nec fieri quid in eo ſcriptum "
ſit, quia clauſum & obſignatum eſt. Itaque "
niſi Chriſtus mortem ſuſcepiſſet, aperiri teſta- "
mentum, id eſt, revelari & intelligi Myſte- "
rium Dei non potuiſſet. Verùm, Scriptura om- "
nis in duo Teſtamenta diviſa eſt. Illud quod "
adventum Domini Paſſionemque anteceſſit, "
id eſt, Lex & Prophetæ, Vetus dicitur. Ea "
verò, quæ poſt Reſurrectionem Chriſti ſcrip- "
ta ſunt, Novum Teſtamentum nominatur. Ju- "
dæi Veteri utuntur, nos Novo: ſed tamen di- "
verſa non ſunt, quia Novum Veteris adim- "
pletio eſt, & in utroque idem teſtator eſt Chri- "
ſtus, qui pro nobis morte ſuſceptâ, nos hære- "
des Regni æterni fecit, abdicato & exhæreda- "
to populo Judæorum, ſicut Hieremias Prophe. "
ta teſtatur, cùm loquitur talia: Ecce dies ve- "
nient, dicit Dominus, & conſummabo do- "
mui Iſrael, & domui Juda teſtamentum no- "
vum, non ſecundùm teſtamentum quod diſ- "
poſui patribus eorum, in die, quâ appreben- "
di manum eorum, ut educerem illos de Terra "
Ægypti, quia ipſi non perſeveraverunt in te- "
ſtamento meo, & ego neglexi eos, dixit Do- "
minus. Itèm alio loco ſimilitèr ait; Dereliqui "
domum meam, dimiſi hæreditatem meam in "
manu inimicorum ejus..... Facta eſt mihi, "
inquit Chriſtus, hæreditas mea ſicut Leo, id "
eſt, præda & devoratio factus ſum hæredibus "
meis, qui me immolaverunt ſicut pecus. De- "
dit ſuper me vocem ſuam, id eſt, Sententiam "
adverſùs me mortis, cruciſque dixerunt. Nam "
quod ſuperiùs ait, conſummaturum ſe domui "
Juda "

„ Juda teſtamentum novum, oſtendit (ſeu Chri-
„ ſtus) Vetus illud Teſtamentum, quod per Mo-
„ ſem eſt datum , non fuiſſe perfectum , id au-
„ tem , quod per Chriſtum dari deberet , con-
„ ſummatum fore. Domus autem Juda & Iſrael
„ non utiquè Judæos ſignificat, quos abdicavit,
„ ſed nos, qui ab eo convocati ex gentibus, in
„ illorum locum adoptione ſucceſſimus.....
„ Cùm igitur nos, anteà tanquàm cæci, & tan-
„ quàm carcere ſtultitiæ incluſi, ſederemus in
„ tenebris ignorantes Deum & veritatem, illu-
„ minati ab eo ſumus, qui nos Teſtamento ſuo
„ adoptavit, & liberatos malis vinculis, atque
„ in lucem ſapientiæ productos, in hæreditatem
„ Regni Cæleſtis adſcivit. Ex quibus *Lactantii*
verbis manifeſtum eſt, Deum voluiſſe, ut om-
nia, quæ inſtituerat in Veteri Lege præfigurantia
Chriſtum, in morte ejuſdem Chriſti finem ha-
berent, & ut Nova, ſeu Evangelica Lex, in lo-
cum Veteris, ſeu Moſaicæ, Legis ſubrogaretur,
& tandèm, exhæredato contumaci Populo Iu-
daico, novum populum, ſeu Chriſtianos, Lege
ſuâ adoptaret, & in hæreditatem Regni Cæleſ-
tis adſciſceret. Eâ de causâ, Deus, qui Religio-
nem Iudaicam in Veteri Lege redegerat ad vic-
timas, victimas ad certum modum, modum ad
tempus, tempus ad locum, & locum ad unam
Civitatem, ſeu Hieroſolymam, & ad unum
Templum, ſeu Hieroſolymitanum, contraxerat,
permiſit, ut, non multò poſt mortem Ieſu Chri-
ſti, eadem Civitas, Templumque Hieroſolymi-
tanum ab Exercitu Romanorum funditùs ever-
terentur, & ut omnes Iudæi per totum orbem
diſper-

diſpergerentur, ubi fas non erat ſacrificare, Hieroſolymam verò illis adire non liceret, in qua ſolâ licebat immolare. Hæc, inquam, permiſit Deus, ut omnes intelligerent, Religionem Judaicam, ſitam potiſſimùm in Sacrificiis, Ritibus, Feſtis, Cæremoniis, aliiſque id genus, quæ ad divinum cultum ſpectabant, quæque Judæi in ſolo Templo Hieroſolymitano exercere ac celebrare poterant, deſtructo ſemel Templo Hieroſolymitano, exſtinctam fuiſſe, & omnia quæ in Veteri Lege ad præfigurandum Myſterium Redemptionis generis humani erant inſtituta, deſiiſſe in integrum in morte Jeſu Chriſti, qui omnes figuras, quibus in Veteri Lege fuerat adumbratus, perfectiſſimè, juxtà Prophetarum Oracula adimplevit. *Quemadmodùm enim*, verba ſunt *S. Joannis Chryſoſtomi* Oratione 1. adversùs Judæos, *Faber, jactis fundamentis; erectis parietibus, concamerata teſtudine, ipsâque concameratione in unum lapidem in medio poſitum connexâ, ſi eum tollat, totam ædificii compagem ſolverit: Similitèr Deus, quùm eam Civitatem, ſeu Hieroſolymam, feciſſet, quaſi nodum totius Religionis Judaicæ, ac mox hanc Civitatem ſubverterit, nonne paritèr univerſum ejus Civitatis ſtatum ſubvertit*? Iam verò, lubens rogaverim Iudæos, quâ de causâ, cùm tantum temporis in Ægypto verſati receperint ſtatum ſuæ Civitatis, ac rursùs reducti in Babylonem, redierint Hieroſolymam; ac denique ſub *Antiocho*, Rege Syriæ, tàm multa paſſi mala, ad priſtinum reverſi ſint ſtatum, & denuò Sacrificia, Altare, Sancta Sanctorum, brevitèr, omnia cum priſtina re-

cœperint dignitate, nunc nihil ſimile factum fuerit, cùm tamen à devaſtatione Templi Hieroſolymitani ad hæc uſque tempora effluxerint mille & ſeptingenti circitèr anni? Nam ſemèl & iterùm, ac tertiò ſub Imperatoribus *Adriano*, *Conſtantino*, & *Juliano* conati ſunt deſtructum Templum Hieroſolymitanum inſtaurare, ſed conatus illorum ſemper interruptus eſt, primùm quidèm à militibus, rursùs ab igne promicante è fundamentis, & illorum importunam pervicaciam coercente. Quâ de causâ, inquam, Judæi extra Hieroſolymam agunt tanto tempore? Quorsùm dirutum Templum manet adhùc ſolitudinis calamitas, & ſæpè conantibus Iudæis inſtaurationem, conatus in vacuum ceſſerint? Non aliam tot malorum certè invenio ipſe cauſam, præter iſtam, quam ipſa rerum veritas loquitur: Poſteàquàm Iudæi per ſummam inſaniam debacchati ſunt in Chriſtum, poſteàquàm in illum injecerunt manus, ejuſque pretioſum ſanguinem effuderunt, proptereà, perfidi Iudæi à Deo rejecti & repulſi ſunt, nec ulla his relicta ſpes reædificandi Hieroſolymam, Templum inſtaurandi, Legem obſervandi, Feſta peragendi, Agnum Paſchalem mactandi & comedendi, Sacerdotium, & Sacrificium unquàm ampliùs habendi, atque ſuis ſedibus, patrioque Solo dejecti, per univerſum orbem diſſipantur, omnibus nationibus exoſi, innumeris malis obnoxii, & miſeram ſervientes ſervitutem. Hæc eſt vera cauſa, cur in morte Chriſti Domini omnia, quæ Deus in Veteri Lege ad præfigurandum Chriſtum venturum inſtituerat, finem

nem acceperint, & Populus Iudaicus deſierit eſſe Populus Dei.

D. Deplorandam ſanè video cæcitatem Iudæorum, qui, oſtensâ licèt in morte Chriſti figurarum Legis veritate, adhùc tenent mordicùs Sabbatiſmos, Circumciſionem, delectum ciborum, victimas, lotiones, & alias hoc genus Legis figuras, quas Chriſtus Dominus, per illas deſignatus, per mortem ſuam fecit ſupervacaneas. Adhùc pendent miſeri Iudæi à Prophetarum promiſſis, cùm is exhibitus ſit, quem illi promiſerunt, verum Meſſiam abnegant, & alium quemdam planè imaginarium expectant, cùm non ſit alius præter Ieſum Chriſtum, ad cujus nomen aperiunt caput, inclinant cervices, flectunt genua ſummi orbis Monarchæ, reviviſcunt mortui, contremiſcunt dæmones, torquentur & fugiunt noxii ſpiritus. O pluſquàm adamantinam pervicaciam Iudæorum, qui in Chriſtum, ſibi à Prophetis, & à Lege promiſſum, credere noluerunt! Sed ô felicem ſortem Gentium, quæ licèt Prophetarum ac Legis promiſſa comperta non haberent, Evangelio tamen credentes, pronis auribus, demiſſiſque animis auſcultarunt doctrinam Chriſti, & in Cruce illius gloriantes, abſque Legis Moſaicæ onere, juſtitiam ac ſanctimoniam ſunt aſſecutæ! At, dicas mihi, obſecro te, an Veteris Legis cæremoniæ ita in morte Chriſti deſierint, ut ſi Chriſtiani eas poſt Paſſionem Chriſti obſervare voluiſſent, lethalitèr peccaſſent?

M. Hoc dubium, quod proponis, dilucidè poſt *S. Auguſtinum* explicat *S. Thomas* 1ª. 2ª.

 Quæſt.

Quæſt. CIII. Art. 4. in Reſponſione ad primam objectionem ſibi propoſitam, ubi hæc habet:
„ Convenientiùs Auguſtinus diſtinxit tria tempora. Unum quidem antè Chriſti Paſſionem,
„ in quo Legalia neque erant mortifera, neque
„ mortua. Aliud autem poſt tempus Evangelii
„ divulgati, in quo Legalia ſunt mortua & mortifera. Tertium autem eſt tempus medium,
„ ſcilicèt à Paſſione Chriſti uſque ad divulgationem Evangelii, in quo Legalia quidèm fuerunt mortua, quia neque vim aliquam habebant, neque aliquis ea obſervare tenebatur;
„ non tamen fuerunt mortifera, quia illi, qui
„ ex Iudæis converſi erant ad Chriſtum, poterant illa Legalia licitè obſervare, dummodò
„ non ſic ponerent ſpem in eis, quòd ea reputarent ſibi neceſſaria ad ſalutem, quaſi ſine Legalibus fides Chriſti juſtificare non poſſet. His
„ autem qui convertebantur ex Gentilitate ad
„ Chriſtum, non erat cauſa, ut ea obſervarent,
„ & ideò Paulus circumcidit Timotheum, qui
„ ex matre Iudæa genitus erat. Titum autem,
„ qui ex Gentilibus natus erat, circumcidere
„ noluit. Ideò autem noluit Spiritus Sanctus,
„ ut ſtatim inhiberetur his, qui ex Iudæis convertebantur, obſervatio Legalium, ſicut his,
„ qui ex Gentilibus convertebantur, inhibebatur Gentilitatis Ritus, ut quædam differentia
„ inter hos Ritus oſtenderetur. Nam Gentilitatis Ritus repudiabatur tanquàm omninò illicitus, & à Deo ſemper prohibitus. Ritus autem Legis ceſſabat, tanquàm impletus per
„ Chriſti Paſſionem, ut potè à Deo in figuram

Chriſti

Chriſti inſtitutus. Ex qua S. *Thomæ* doctrina manifeſtum eſt, Veteris Legis cæremonias medio illo tempore, quod fluxit à Paſſione Chriſti uſque ad ſufficientem Legis promulgationem, mortuas quidèm fuiſſe, ſed necdùm mortiferas, adeòque illas ſub hoc Evangelicæ Legis crepuſculo potuiſſe abſque crimine religiosè obſervari, ut Synagoga cum honore ſepeliretur. At, poſt promulgationem Legis Evangelicæ docet Angelicus Doctor eodem in Articulo, Veteris Legis cæremonias mortiferas evaſiſſe, adeò ut, ſi quis Chriſtianus eas nunc obſervare vellet, mortalitèr peccaret. "Quamvis enim, " inquit *S. Thomas*, ſit eadem fides, quam habe- " mus de Chriſto, & quam antiqui Patres ha- " buerunt, tamen quia ipſi præceſſerunt Chri- " ſtum, nos autem ſequimur; eadem fides di- " verſis verbis ſignificatur à nobis, & ab eis: " Ab eis dicebatur: Ecce Virgo concipiet & pa- " riet filium, quæ verba ſunt futuri temporis, " Nos autem idem repræſentamus per verba " præteriti temporis, dicentes, quod concepit " & peperit. Et ſimilitèr cæremoniæ Veteris Le- " gis ſignificabant Chriſtum, ut naſciturum & " paſſurum. Noſtra autem Sacramenta ſignifi- " cant ipſum ut natum & paſſum. Sicut igitur " peccaret mortalitèr, qui nunc ſuam fidem " proteſtando, diceret, Chriſtum naſciturum, " quod antiqui piè & veracitèr dicebant: Ita " etiam peccaret mortalitèr, ſi quis nunc cære- " monias obſervaret, quas antiqui piè & fideli- " tèr obſervabant. Et hoc eſt, quod Auguſtinus " dicit contrà Fauſtum (*Hæreticum Manichæum*) "

„ jam non promittitur naſciturus, paſſurus, & „ reſurrecturus, quod illa Sacramenta quodammodò perſonabant, ſed annunciatur, quòd „ natus ſit, paſſus ſit, reſurrexit, quod hæc Sacramenta, quæ à Chriſtianis aguntur, jam „ perſonant. Hanc doctrinam hauſit Angelicus Præceptor ex *S. Auguſtino*, qui Epiſtolâ 19. ait, Veteris Legis cæremonias, poſt promulgationem Legis Evangelicæ ita mortiferas evaſiſſe, ut ſi quis eas nunc obſervaret, Hæreſeos jure optimo inſimularetur, & violator haberetur ſepulchri, quo multis abhinc ſæculis condita eſt Synagoga: *Proindè*, verba ſunt S. Auguſtini, *nunc quiſquis Chriſtianorum, quamvis ſit ex Judæis, ſimilitèr ea, ſeu Legalia, celebrare voluerit, ſopitos cineres eruens, non erit pius deductor, vel bajulus corporis, ſed impius ſepulturæ violator.* Advertere tamen debes, Eccleſiam Græcam, Gallicanam, & Germanicam obſervaſſe per plura ſæcula præceptum, quod Apoſtoli, in Concilio Hieroſolymitano congregati, condiderunt: *Viſum eſt Spiritui Sancto & nobis, nihil ultrà imponere vobis oneris quàm hæc neceſſaria, ut abſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione, à quibus cuſtodientes vos, benè agetis.* Act. Apoſt. cap. xv. v. 28. & 29. Hoc, inquam, præceptum, quod in naſcentis Eccleſiæ crepundijs ad pacem & concordiam Iudæos inter & Gentiles, ad Chriſtianam Religionem converſos, conciliandam ſanxerunt Apoſtoli, quodque ſubindè temporaneum dumtaxàt eſſe debebat, quædam Eccleſiæ, ſeu Græca, Gallicana, & Germanica per plura

ſæcula

ſæcula obſervarunt. Græci ſiquidèm in Synodo Trullana celebratâ anno *692.* Can. *66.* prohibent, ne quis animalium ſanguinem quovis modo comedere aggrediatur, & ſi ſit Clericus deponatur; ſin autem Laicus, ſegregetur. Concilium etiam Aurelianenſe, habitum in Galliis anno 553. Can. 20. indicit abſtinentiam à ſuffocatis. Idem in Eccleſia Germanica conſtitutum eſt in Concilio Wormatienſi Can. *64.* Verùm, iſtæ Eccleſiæ laudatis Canonibus indixerunt abſtinentiam à ſanguine & ſuffocato, non quòd hanc Legem, ab Apoſtolis conditam, adhùc obligare autumarent, ſed quòd judicarent, conveniens eſſe, ut hanc diſciplinam, ſeu coſuetudinem, à Majoribus acceptam, maximâ Religione ſervarent, quamvis aliundè eſum ſanguinis & ſuffocati abſolutè illicitum eſſe non exiſtimarent, nec damnarent alias Eccleſias, in quibus contraria vigebat conſuetudo, ſicut rectè explicat *Humbertus*, Cardinalis, & Sylvæ candidæ Epiſcopus, in *Dialogo contrà calumnias Græcorum.*

D: Eô præceptô, quod Apoſtoli in Concilio Hieroſolymitano condiderunt, abſtinentia à ſanguine animalium, à ſuffocato, & ab immolatis ſimulacrorum perindè indicitur & decernitur ac abſtinentia à fornicatione. Præcepti autem de abſtinentia à fornicatione incumbit omnibus Chriſtianis indiſpenſabilis, & perpetua obſervandi obligatio, quidni igitur præceptum de abſtinentia à ſanguine animalium, à ſuffocato, & ab immolatis ſimulachrorum perpetuò obſervare obſtringentur Chriſtiani?

M. Hoc Apoſtolorum præcepto abſtinentia à ſanguine animalium, à ſuffocato, & ab immolatis ſimulachrorum perindè indicitur ac abſtinentia à fornicatione, ſed non eodem tenore. Nam abſtinentia à fornicatione indicitur ac præcipitur, quia fornicatio per ſe mala eſt, & quia Gentiles non reputabant eam eſſe peccatum: undè non mirum, quod ad præceptum de abſtinentia à fornicatione jugitèr obſervandum adſtringantur Chriſtiani. Sed abſtinentiam à ſanguine animalium, à ſuffocato, & à cibis, qui Idolis erant immolati, imperarunt Apoſtoli, non quòd putarent eſum ſanguinis animalium &c. eſſe per ſe malum & illicitum, aut quòd judicarent, hanc ab eſu ſanguinis animalium abſtinentiam eſſe præſcribendam ad obſervandas cæremonias legales, ſed eo dumtaxàt fine ejuſmodi abſtinentiam ad tempus præceperunt, ut ſemotâ diſſenſionis materiâ, pax & concordia Judæos inter & Gentiles, ad Religionem Chriſtianam converſos, ſarta tecta conſervari poſſet: *Judæis enim* (inquit S. Thomas 1ª. 2ª. Quæſt. CIII. Art. IV. in reſponſione ad tertiam objectionem) *proptèr antiquam conſuetudinem ſanguis, & ſuffocatum erant abominabilia. Comeſtio autem immolatorum ſimulachris poterat in Judæis generare circà Gentiles ſuſpicionem reditûs ad Idololatriam, & ideò iſta fuerunt prohibita pro tempore illo, in quo de novo oportebat convenire in unum Gentiles & Judæos. Procedente autem tempore, ceſſante cauſâ, ceſſat effectus, manifeſtâ Evangelicæ Doctrinæ veritate, in qua Dominus docet, quod nihil, quod per os intrat, coinquinat hominem,*

minem, ut dicitur Matthæi cap. 15. *Et quod nihil eſt rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur, ut dicitur cap.* 4. *Epiſt.* 1. *ad Timotheum. Fornicatio autem prohibetur ſpecialitèr, quia Gentiles non reputabant eam eſſe peccatum.*

D. Quid ſibi vult Chriſtus Dominus, dùm *Matthæi* cap. 15. v. 11. ait: *Non quod intrat in os, coinquinat hominem?* Quid verò *Paulus*, dùm cap. 4. v. 4. Epiſt. 1. ad Timotheum, dicit: *Nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur?*

M. His verbis: *Non quod intrat in os, coinquinat hominem*, Chriſtus Dominus redarguit Phariſæos, qui non ſolùm abſtinebant à quibuſdam cibis, quaſi fuiſſent naturâ ſuâ immundi, verùm etiam ut viderentur Legum non Interpretes modò, ſed etiam conditores, frivolis quibuſdam obſervatiunculis ſimplicem plebem onerabant multis præceptiunculis, quod genus ſunt iſta: *Ne quis cibum capiat manibus impuris.* Manus autem appellabant impuras, quandò erant illotæ, quaſi manus cibum aut hominem contaminaret, aut quaſi liquor aquæ ſordes abſtergeret animi. Item, *ne quis à foro reverſus, & in promiſcua turba verſatus, cibum capiat, niſi priùs abluto corpore*: perindè quaſi contactus hominum inquinaret hominem; aut quaſi purus ſit, qui lotus ſit. Rursùs, *ut lavarentur urcei, pocula, æramenta, ſellæ, reliquaque ſupellex, cujus erat uſus quotidianus.* Has itaque obſervatiunculas ſimplici plebi venditantes Phariſæi, adierunt Chriſtum, eique dixerunt: *Quarè Diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem ſeniorum? non enim lavant*

vant manus ſuas cùm panem manducant. Quibus ipſe reſpondit: *Hypocritæ, benè prophetavit de vobis Iſaias, dicens: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me. Sine autem cauſa colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum.* His dictis, Chriſtus velut averſus à Phariſæis, juſſit turbas propiùs accedere, dicens: *Audite & intelligite: Non quod intrat in os, coinquinat hominem, ſed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.* Quaſi diceret Chriſtus: *Lex Evangelica, cujus conditor ſum, non in cæremoniis legalibus, non in abſtinentia à quibuſdam cibis, quaſi immundi eſſent, non in iſtis, quas Phariſæi invexerunt, obſervantiunculis ſita eſt, ſed in affectibus animi. Hanc igitur Legem cæleſtem poſteà quàm cæpiſtis profiteri, nihil vobis ſit rei cum fucatis Phariſæis, qui abſtinent à quibuſdam cibis, tanquàm immundis, quique præpoſtero judicio ſummam pietatis collocant in externis cæremoniis & præceptiunculis, & ea quæ ſunt animi negligunt. Cyathos horrent illotos, & animos impuros habent, manus & cutem ſubindè lavant, animum verò patiuntur omnibus vitiis inquinari:* Hoc in ſenſu intelligenda ſunt hæc Chriſti verba: *Non quod intrat in os, coinquinat hominem.* Liberavit nos quippè Chriſtus Dominus per mortem ſuam ab obſervatione cæremoniarum Veteris Legis, & conſtitutiuncularum, quas Legi adjiciebant Phariſæi, & quibus onerabant Populum Judaicum plus ſatis gravatum Legis Moſaicæ onere. Ab obſervatione cæremoniarum Veteris Legis, & ab abſtinentia judaica quorumdam ciborum, quaſi impuri ac immundi eſſent, nos per mortem

tem Chriſti fuiſſe liberatos, docet Apoſtolus *Paulus* cap. 4. v. 1. & ſeq. Epiſt. 1. ad *Timotheum* ubi hæc habet : *Spiritus autem manifeſtè dicit, quia in noviſſimis temporibus diſcedent quidam à fide, attendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum: in hypocriſi loquentium mendacium..... prohibentium abſtinere à cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & iis, qui cognoverunt veritatem ; quia omnis creatura Dei bona eſt, & nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur.* Quibus verbis Apoſtolus *Paulus* apertè declarat, Fideles, redemptos ſanguine Chriſti, revocare non debere Iudaicum ciborum delectum, quaſi cibus ipſe quidquam habeat impuritatis, cùm omne ciborum genus Deus in hoc paraverit, ut his ad corporis neceſſitatam, vireſque ſarciendas moderatè utamur, pro ſua benignitate gratias illi agentes, quicumque pro Moſaica Lege Evangelicam Fidem ſumus amplexi, quique, diſcuſſis Iudaicarum cæremoniarum nebulis, ad lucem veritatis adducti, cognovimus, quidquid ab optimo Deo conditum eſt, id naturâ ſuâ bonum eſſe, ſi quis, ut oportet, & ad quod conditum eſt, utatur; nec ullum eſſe cibi genus abominandum, aut rejiciendum, quod velùt à benigno Deo datum percipitur cum gratiarum actione. Nihil enim in rebus à Deo conditis impurum eſt, aut immundum; ſi purus ac mundus ſit utentis animus. Eamdem doctrinam Fidelibus inculcat idem Apoſtolus cap. 2. Epiſtolæ ad Coloſſenſes, dicens : *Nemo ergò vos judicet in cibo, aut potu, aut in parte diei feſti, aut neomenia,*

niæ, aut Sabbatorum, quæ ſunt umbra futurorum, Corpus autem Chriſti Ab hac ergò Iudaicarum cæremoniarum obſervatione ideò Chriſtianos Apoſtolus *Paulus* liberos eſſe pronunciat, quia hæ fuerunt umbræ, quæ portendebant olim ac delineabant ea, quæ poſteà eſſent verè exhibenda à Chriſto. Cùm igitùr Chriſtiani corpus ipſum teneant, palàmque ipſis illuxerit veritas, non debent ampliùs conſectari umbras, ſed oportet, ut Chriſto capiti, in Cælis agenti, charitatis vinculo adhærentes, non curent niſi cæleſtia, rectàque tendant ad præmium immortalitatis.

D. Si, juxtà Chriſti oraculum: *Non quod intrat in os, coinquinat hominem*; ſi juxtà Apoſtolum *Paulum*: *Omnis creatura Dei bona eſt, & nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur*; ſi deniquè Chriſtus Dominus, ut mox dixiſti, per mortem ſuam liberavit nos ab obſervatione cæremoniarum Veteris Legis, quas inter erat delectus ciborum, ſeu abſtinentia à quibuſdam cibis, tanquàm immundis, ut quid quæſo, Eccleſia certis anni temporibus, & potiſſimùm in Quadrageſima, Iudaicum iſtum revocat ciborum delectum, eſuque carnium interdicit Fidelibus, quos tamen Chriſtus per mortem ſuam omnibus cibis indiſcriminatìm utendi plenâ libertate donavit?

M. Eccleſia præcipit quidèm certis anni diebus, ut Fideles, dùm jejunant, abſtineant à carnibus, & ab aliis quibuſdam eduliis, non quòd cenſeat carnes eſſe ex natura ſua malas & immundas, aut quòd velit antiquatum per mortem

tem Chriſti Iudaicum ciborum delectum revocare, abſit: ſed quòd judicet Eccleſia, id genus abſtinentiæ multùm prodeſſe ſaluti Fidelium, qui hoc pacto domant paſſiones ſuas, frænum perduelli cupiditati injiciunt, & carnem ſuam caſtigant. Cæterùm, Eccleſia Catholica damnat Hæreticos *Marcionitas*, *Encratitas*, & *Manichæos*, qui quædam ciborum genera execrabantur, quòd à Deo malo condita eſſe pertenderent. Improbat etiam Hæreticos *Montaniſtas*, qui jejunia, ſeu Quadrageſimas multiplicabant, quæ valetudinem ſummum in diſcrimen poterant adducere; vultque Eccleſia, ut Fideles per abſtinentiam à carnibus, quam eis certis anni diebus indicit, corpus ſuum affligant, & macerent, ſed non atterant, & exhauriant, vult, ut carnem ſuam in ordinem redigant, non immodicè excrucient, cupiditatem cohibeant, valetudinem autèm non evertant. Deniquè, Eccleſia, dùm ſtatis anni diebus præcipit abſtinentiam à carnibus, & à quibuſdam aliis eduliis, non revocat Iudaicum ciborum delectum, ſed potiùs illos peccati reos eſſe declarat, qui Iudaico more, à quibuſdam cibis abſtinerent, quòd putarent illos eſſe immundos. Iudæorum enim iſta vox eſt, non Chriſtianorum, *hoc cibo, ut potè immundo, ne veſcitor, hoc corpus, proptèr immunditiem, ne contingito, hac veſte, quæ immunda eſt, ne utitor, hac die ne illud, aut illud agito.* Quamvis igitur cibus aut potus, aut eorum ſumptio, ſuaptè naturâ bona non ſint aut mala, nec pios reddant, nec impios (quo in ſenſu Chriſtus Dominus, dicit: *Non quod intrat*

in

in os, coinquinat hominem) abſtinentia tamen ab illis, ad virtutes comparandas ex præcepto Eccleſiæ, aut juxtà conditionem perſonarum ex voto aut devotione voluntariè aſſumpta, laudabilis eſt & meritoria, ac pietati deſervit, ad illam præparans, & magnum illi afferens incrementum: alioquì non toties abſtinentiam & ſobrietatem commendaret Scriptura Sacra, nec Deum alloquens concineret Eccleſia: *Qui corporali jejunio vitia comprimis, mentem elevas, virtutem largiris & præmia.* Addo etiam, ciborum delectum inductum fuiſſe ab ipſiſmet Apoſtolis, quippè qui, ut mox dicebamus, abſtinentiam à ſuffocato & ſanguine præceperunt; ac ſubindè ſummæ temeritatis eſſe negare, Eccleſiam ad utilitatem Fidelium ſuper hujuſmodi rebus Leges conſtituere poſſe, cùm jure naturali indictum ſit, ut inferiores ſuperiorum Legibus dirigantur, & Chriſtus diſtrictè præcipiat, ut obediamus Eccleſiæ: *Si quis Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus*, Matthæi cap. 18. Hac præmiſsâ expoſitione, ſtatim pateſcit mens Apoſtoli *Pauli*. Nam primò, dùm cap. 4. v. 1. Epiſt. 1. ad *Timoth.* ait: *Omnis creatura Dei bona eſt, & nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur*; id Apoſtolus ſcribit contrà nonnullos, quorum errorem poſteà ſecuti ſunt Hæretici Encratitæ, Marcionitæ, & Manichæi, qui abhorrebant à quibuſdam cibis, quòd dictitarent, illos à malo Deo conditos eſſe. Hanc eſſe germanam mentem Apoſtoli *Pauli* aſſerunt ſancti Patres, *Hieronymus* cap. 2. lib. 2. adversùs *Jovinianum*, S. *Chryſoſtomus* Homil. 12. in Epiſt. 1. ad

1. ad Timoth. *Theodoretus* in cap. 4. Epiſt. 1. ad Timoth. & *S. Auguſtinus* lib. 30. contrà *Fauſtum* cap. 5. Prætereà, quandò Apoſtolus *Paulus* cap. 2. Epiſt. ad Coloſſenſes, ait: *Nemo vos judicet in cibo, aut potu, aut in parte diei Feſti, aut Neomeniæ, aut Sabbatorum, quæ ſunt umbra futurorum &c.* Hæc ſcribit Apoſtolus contrà quoſdam pſeudo Apoſtolos, qui abrogatas per mortem Chriſti Legis Veteris cæremonias revocare totis viribus ſatagebant, & Fideles inducebant, ut eas, velut ad ſalutem neceſſarias, obſervarent, eâdemque operâ abſtinerent à quibuſdam cibis, tanquàm immundis. Denique, cùm in exordio Eccleſiæ nullo Fideles obſtringerentur præcepto abſtinendi à cibis, qui erant immolati Idolis; ideò Apoſtolus cap. 10. Epiſt. 1. ad Corinth. v. 25. & ſeq. ait: " Omne quod " in macello venit, manducate, nihil interro- " gantes proptèr conſcientiam ..... Si quis vo- " cat vos infidelium, & vultis ire; omne, quod " vobis apponitur, manducate, nihil interro- " gantes proptèr conſcientiam. Id eſt, nihil in- " terrogantes, an immolatitium ſit, an secùs? idque proptèr conſcientiam. Vitandum enim eſt offendiculum, ſi incidat, non accerſendum. Hinc immediatè ſubdit Apoſtolus: " Si quis " autem dixerit: Hoc immolatum eſt Idolis: " nolite manducare, proptèr illum, qui indica- " vit, & proptèr coſcientiam. Et Epiſt. ad Ro- " manos cap. 14. v. 21. ait idem Apoſtolus: " Bonum eſt non manducare carnem, & non " bibere vinum, neque in quo frater tuus offen- " ditur, aut ſcandalizatur, aut infirmatur. Si "

ergò

ergò Apoſtolus *Paulus* vetat Fidelibus, ne carnes immolatitias edant, vel vinum bibant, quàndò poteſt indè oriri ſcandalum, quantò magis nunc Fideles ſervare debent abſtinentiam à carnibus, aliiſque eduliis, quam certis anni temporibus ad eorum utilitatem præſcribit Eccleſia, quæ habet à Deo auctoritatem condendi ejuſmodi Leges, quibus obedire debemus, quaſque citrà ſcandalum, & ejuſdem Eccleſiæ auctoritatis contemptum violare non poſſumus: *Obedite Præpoſitis veſtris, & ſubjacete eis*, inquit idem Apoſtolus cap. 13. v. 17. Epiſt. ad Hebræos. Quicumque igitur aſſerunt, nullum certum cibi genus Chriſtianis eſſe præſcribendum, ſed unicuique integrum & liberum eſſe debere, ut his veſcatur cibis, quos exiſtimat conducere ſuæ valetudini, hi, inquam, non ſolùm diſciplinam Eccleſiaſticam enervant, & adverſantur doctrinæ Apoſtoli *Pauli*, jubentis, ut inferiores præſtent ſuperioribus debitam obedientiam, verùm etiam, Eccleſiæ Catholicæ, quæ hujuſmodi eſcarum delectum certis anni diebus à Fidelibus obſervandum religiosè & prudentèr conſtituit, contumeliam irrogant, & Hæreticorum *Aerii*, *Joviniani*, *Waldenſium*, *Wiclefi*, *Lutheri*, *Calvini*, aliorumque ejuſdem furfuris heterodoxorum damnatæ doctrinæ conſentiunt.

D. Hoc unum circà obſervantiam cæremoniarum Veteris Legis poſt Paſſionem Chriſti Domini supereſt tibi proponendum dubium. Dixiſti quippè ſuperiùs, cæremonias Veteris Legis ſtatim poſt Paſſionem Chriſti fuiſſe quidèm *mortuas*, id eſt, abrogatas, ſed necdùm *mortiferas*,

mortiferas, quia hi, qui ex Iudæis ad Religionem Chriſtianam erant converſi, licitè, & inculpatâ conſcientiâ ejuſmodi cæremonias obſervarunt uſque ad ſufficientem Legis Evangelicæ promulgationem. At, contrarium ſentire mihi videtur Apoſtolus *Paulus*, cujus Epiſtolam ad *Galatas* nuperrimè legebam. Ait namque *Paulus* cap. 2. v. 11. & ſeq. hujus Epiſt. ſe in faciem reſtitiſſe *Petro*, quòd cæremonias Veteris Legis obſervaret: *Cùm autem*, inquit, *veniſſet Cephas Antiochiam, in faciem ei reſtiti, quia reprehenſibilis erat. Priùs enim quàm venirent quidam à Jacobo, cum gentibus edebat, cùm autem veniſſent, ſubtrahebat, & ſegregabat ſe, timens eos, qui ex circumciſione erant.* Porrò, obſervantiam cæremoniarum Veteris Legis Apoſtolus *Paulus* vitio vertere haud potuiſſet *S. Petro*, Principi Apoſtolorum, ſi tùm temporis adhùc licita fuiſſet, & permiſſa arbitrio illorum, qui, relicto Iudaiſmo, nomen dabant Chriſtianæ Religioni.

M. Non reprehendit Apoſtolus *Paulus S. Petrum*, quòd obſervaret cæremonias Legis, cùm ipſemet *Paulus* eas obſervaret; circumcidit enim Diſcipulum ſuum *Timotheum*, ſicut refertur cap. 16. v. 3. Act. Apoſt. Et, ſecundùm Legem Moſaicam, *purificatus, intravit in Templum, annuntians expletionem dierum purificationis*, ut legitur cap. 21. v. 26. ejuſdem libri Act. Apoſtolorum. Non, inquam, Apoſtolus *Paulus* reprehendit *S. Petrum*, quòd Veteris Legis cæremonias obſervaret, ſed quòd *S. Petrus*, datâ operâ, ſe à gentibus ſegregando, &, ut placeret

Judæis, circà Legalium obſervantiam adhibendo diligentiam nimiam, intempeſtivo ſuo exemplo non ſolùm dabat gentibus, ad Religionem Chriſtianam converſis, ſcandalum, ſed etiam eis occaſionem præbebat exiſtimandi, obſervantiam cæremoniarum Veteris Legis eſſe neceſſariam ad ſalutem æternam conſequendam. Quâ de cauſâ *Paulus* dixit *Cephæ coràm omnibus*: *Si tu, cùm Judæus ſis, gentilitèr vivis, & non judaicè, quomodò Gentes cogis judaizare?* In hoc peccaſſe S. *Petrum* docet *S. Thomas* 1ª. 2ª. Quæſt. 103. Art. 4. in reſponſione ad ſecundam ſibi propoſitam objectionem. Quamvis autem error S. *Petri*, non fuerit error doctrinæ, ſed tantùm converſationis, verè tamen fuit reprehenſus à *S. Paulo*, ſicut poſt *S. Auguſtinum* aſſerit ibidèm Angelicus Doctor, non verò tantùm reprehenſus ſimulatoriè, ſicùt olim viſum eſt *S. Hieronymo*, qui ſuper hac re literariam cum *S. Auguſtino* habuit concertationem; ſed poſteà argumentis illius Aquilini Doctoris victus, in ejus deſcendit ſententiam. Obſervantia itaque cæremoniarum Veteris Legis à tempore Paſſionis Chriſti uſque ad ſufficientem Legis Evangelicæ promulgationem, licita fuit, eâ tamen Lege, ut omnes firmitèr crederent, ejuſmodi obſervantiam non eſſe neceſſariam ad ſalutem æternam adipiſcendam, & in his cæremoniis legalibus ſalutis ſpem non eſſe reponendam: *Advenientibus enim rebus, quarum erant umbræ illæ obſervationes, id actum eſt, ut oſtenderetur in ipſis umbris non eſſe ſpem reponendam, ſed in ipſis rebus, quas illæ umbræ ſignificabant eſſe venturas, id eſt, Chriſtum*

ſtum & Eccleſiam. Et propterea, illa jam omnia inania erant. Nec tamen ea, tanquàm noxia, removenda, ſed, tanquàm ſuperflua, contemnenda Apoſtolus præcepit: ut ſi quis Judæus Chriſto credidiſſet, proptèr offenſionem ſuorum non prohiberetur in ipſis ſuperfluis remanere, nec tamen in eis ſalutem ſuam conſtitutam putaret. Non enim ſigna illa, ſed ea, quæ his ſignificantur, in ſalutem introducunt. Verba ſunt *S. Auguſtini* cap. 4. lib. 14. contrà *Fauſtum*, Manichæum.

D. Præcepta judicialia, ſeu forenſia, Veteris Legis, fueruntne in morte Chriſti abrogata perindè ac præcepta cæremonialia ejuſdem Legis, ita ut peccarent nunc mortalitèr Principes, qui juberent, ut ejuſmodi præcepta judicialia in ſuis Ditionibus obſervarentur?

M. Fuerunt quidèm præcepta judicialia, ſeu forenſia Veteris Legis in morte Chriſti abrogata ſicut præcepta cæremonialia ejuſdem Legis, cum hoc tamen diſcrimine, quòd præcepta cæremonialia Veteris Legis, non ſolùm in Paſſione Chriſti Domini mortua fuerint, ſeu vim obligandi non ampliùs habuerint, verùm etiam poſt Legis Evangelicæ promulgationem mortifera evaſerint, ac lethalitèr peccarent nunc qui ea obſervare vellent. At, præcepta judicialia Veteris Legis ſunt quidèm nunc mortua, id eſt, non habent vim obligandi, ſed non ſunt mortifera, " quia (inquit *S. Thomas* 1ª. 2ª. " Quæſt. 104. art. 3.) ſi quis Princeps ordinaret " in Regno ſuo, illa præcepta judicialia ob- " ſervari, non peccaret, niſi fortè hoc modò ob- " ſervarentur, vel obſervari mandarentur, tan- "

 quàm

„ quàm habentia vim obligandi ex Veteris Le-
„ gis inſtitutione : talis enim intentio obſervan-
„ di eſſet mortifera. Rationem hujus diſcrimi-
nis perdoctè *S. Thomas* ibidèm aſſignat, " quia,
„ inquit, præcepta cæremonialia principalitèr
„ in Veteri Lege inſtituta ſunt ad figurandum
„ Chriſti myſteria, ut futura; & ideò ipſa eo-
„ rum obſervatio præjudicat Fidei veritati, ſe-
„ cundùm quam confitemur illa myſteria jam
„ eſſe completa. Præcepta autem judicialia non
„ ſunt inſtituta ad figurandum, ſed ad diſpo-
„ nendum ſtatum illius populi (ſeu Iudaici) qui
„ ordinabatur ad Chriſtum; & ideò, mutato
„ ſtatu illius populi, Chriſto jam veniente, præ-
„ cepta illa judicialia vim obligandi amiſerunt.
„ Lex enim fuit pædagogus ducens ad Chriſtum,
„ ſicut ait Apoſtolus cap. 3. Epiſt. ad Galatas.
„ Quia tamen hujuſmodi præcepta judicialia
„ non ordinantur ad figurandum, ſed ad aliquid
„ fiendum, ipſa eorum obſervatio abſolutè non
„ præjudicat Fidei veritati: ſed intentio obſer-
„ vandi tanquàm ex obligatione Legis præjudi-
„ cat veritati Fidei, quia per hoc haberetur,
„ quòd ſtatus prioris populi (ſeu Judaici) adhuc
„ duraret, & quòd Chriſtus nondùm veniſſet.

D. Hactenùs de Lege Moſaica tàm ſecundùm ſe ſpectatâ, quàm ſecundùm ea, quæ complectitur, videlicèt præcepta moralia, cæremonialia, & judicialia; Sacra, Sacrificia, Sacramenta, Ritus, Feſta, & alia id genus, copiosè ſatis diſſeruimus. Nunc, ſi placet, veniamus ad quædam Facta hiſtorica, quorum accurata notitia haud parum lucis afferre poterit ſacræ Hiſto-

riæ,

riæ, quam in Pentateucho deſcripſit *Moyſes.* In primis, memini, te in ſuperiori noſtro Colloquio probaſſe contrà *Joannem Spencerum*, Tabernaculum, quod Deus, ad ſpecialem ſui cultum, *Moyſi* extruendum juſſit, factum non eſſe ad formam Tabernaculi Idoli *Moloch.* Sed quinam eſſet iſte *Moloch*, & quem cultum ei exhiberent Gentes, Idololatriæ tenebris immerſæ? rogo te, ut in præſentia breviter exponas.

M. Sæpiùs in noſtris Colloquiis de cultu, qui Deo debetur, diſſerendo, monui te, ſummam ab exordio Mundi, tàm apud Patriarchas ante Diluvium, quàm apud Patriarchas poſt Diluvium fuiſſe Sacrificiorum dignitatem atque auctoritatem, eô præſertim nomine, quod à Deo eorum uſus eſſet præceptus, non tantùm ut homines indè teſtarentur, ſe Cæli ac Terræ conditorem pro vero Deo agnoſcere, eumque colere; ſed ut eſſet etiam publica profeſſio grati affectûs Deo debiti pro beneficiis acceptis, atque deniquè, ut eſſent typi Sacrificii Chriſti, cujus merito & efficaciâ verè & reapsè expianda erant peccata noſtra, ſedanda ira Dei, ſubindèque impetranda peccatorum remiſſio. At, quemadmodùm nihil tàm ſanctum eſt, tàmque religioſum, quod ad nefandos, & prophanos uſus interdùm à malè feriatis hominibus non trahatur; ita idem in cultu & in Sacrificiis etiam obtigiſſe narrat Hiſtoria ſacra. Atque ut cæteros taceam abuſus, ſufficiet nunc ex multis unum adduxiſſe Sacrificium, quod Populi Ammonitæ, & quidam Iſraelitæ, in Idololatriam prolapſi, Idolo *Moloch* offerebant, liberos ſuos

ſcythicâ pluſquàm crudelitate comburendo. Porrò, quis fuerit iſte *Moloch*? non convenit inter Scriptores. Alii putant fuiſſe *Mercurium*, alii *Priapum*, alii *Jovem*, alii *Saturnum*. De forma etiam Idoli *Moloch* non conſentiunt itidèm Auctores. *Joannes Lorinus* putat, Idolum *Moloch* fuiſſe hominis inſtar extenſis manibus cupreum & concavum, in cujus concavitate accendebatur ignis, quouſquè eſſet quaſi ignitum. Alii Idolum *Moloch* fuiſſe æneum exiſtimant, capite vitulino, reliquo corpore hominis formâ, Regis inſignibus, ac regio throno inſidens, manus protendens, quibus pueros ſibi oblatos exciperet, pyrâ intùs accensâ. Hoc autem nefandum Idolum colebant Ammonitæ, offerendo illi in Sacrificium pueros ſuos, eoſque cremando. Sed,ne, intèr immolandum, puerorum, qui comburebantur, ejulatus commoverent parentum viſcera, atque ut oblatio dæmoni gratior eſſet, impii Sacerdotes, aliique hujus Idoli Miniſtri, quamdiù Sacrificum durabat, rauco tubarum clangore, & indefeſſo tympanorum ſtrepitu undique aera replebant. Deniquè, poſt abſolutum abominabile ſacrificium, cultores hujus Idoli ſub arborum opacitate ſcortabantur. *Molochi* ſiquidèm Templum luco cingebatur. Hoc execrandum Sacrificium,quod Idolo *Moloch* offerebant gentes, totumque illum infamem cultum populo Iſraelitico diſtrictè inhibuit Deus cap. 18. v. 21. libri Levitici, dicens: *De ſemine tuo non dabis, ut conſecretur Idolo Moloch, nec pollues nomen Dei tui.* Et cap. 20. v. 2. ejuſdem libri: *Hæc loquere filiis Iſrael, & de advenis,*

venis, qui habitant in Iſrael, ſi quis dederit de ſemine ſuo Idolo Moloch, morte moriatur, populus terræ lapidabit eum. Quàm turpia, omniumque execratione digna eſſent ejuſmodi Sacrificia, quibus Gentes Diis ſuis humanas hoſtias immolabant, elegantèr *Lactantius* cap. 21. lib. 1. *Divin. Inſtitut.* deſcribit his verbis: *Nam de infantibus, qui Saturno immolabantur proptèr odiùm, quid dicam, non invenio, Tàm barbaros, tàm immanes fuiſſe homines, ut parricidium ſuum, id eſt, tetrum atque execrabile humano generi facinus, ſacrificium vocarent: cùm teneras atque innocentes animas, quæ maximè eſt ætas parentibus dulcior, ſine ullo reſpectu pietatis extinguerent, immanitatemque omnium beſtiarum, quæ tamen fœtus ſuos amant, feritate ſuperarent. O dementiam inſanabilem! Quid illis iſti Dii ampliùs facere poſſent, ſi eſſent iratiſſimi, quàm faciunt propitii? Cùm ſuos cultores parricidiis inquinant, orbitatibus mactant, humanis ſenſibus ſpoliant? Quid poteſt eſſe his hominibus ſancti? aut quid in prophanis locis facient, qui inter aras Deorum ſumma ſcelera committunt? Peſcennius Feſtus in libris Hiſtoriarum per Satyram refert, Carthaginenſes Saturno humanas hoſtias ſolitos immolare, & cùm victi eſſent ab Agathocle, Rege Siculorum, iratum ſibi Deum putaviſſe, itaque, ut diligentiùs piaculum ſolverent, ducentos nobilium filios immolaſſe.*

D. Ex hoc turpiſſimo, & omni dedecore infami cultu, quem Idolo *Moloch* olim Gentes exhibebant, facilè intelligo, quàm inſulsè *Joannes Spencerus* dixerit, Deum, ut in Populo Hebræo cultum ſibi ſpeciatim conſecratum ſtabili-

ret, atque propagaret, juſſiſſe *Moyſi*, ut Tabernaculum fabricaret juxtà formam Tabernaculi *Moloch*. Quid autem ſtultius dici aut excogitari poſſit, certè non video. *Quæ enim* (ut ait Apoſtolus *Paulus* Epiſt. 2. ad Corinthios cap. 6. v. 14. & ſeq.) *participatio juſtitiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas lucis ad tenebras? Quæ autem conventio Dei ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? Qui autem conſenſus Templo Dei cum Idolis?* Faceſſat itaque *Spencerus*, qui vana commenta, & à ſæculis inaudita paradoxa in libris, quos edidit *De Ritualibus Judæorum Legibus* effutire non erubuit. Hunc temerarium Scriptorem odi & execror. Sed ecce aliud tibi proponendum occurrit Dubium circà fabricam Tabernaculi, in quo Deus à Populo Hebræo coli voluit. Legeram quippè paucis abhinc diebus in lib. Exodi cap. 38. v. 8. *Moyſem feciſſe labrum æneum cum baſi ſua de ſpeculis mulierum, quæ excubabant in oſtio Tabernaculi*, cùmque non ſatis intelligerem, ut quid iſtæ mulieres excubarent in oſtio Tabernaculi, & quo officio ibi fungerentur? Conſului eximium quemdam Doctorem, qui hunc mihi exemit ſcrupulum, dicens, illas mulieres, quas Scriptura dicit excubaſſe in oſtio Tabernaculi, fuiſſe Deo dicatas, virginitatis voto obſtrictas, & in Cellis, juxtà Tabernaculum extructis, habitantes, ut in eodem Tabernaculo miniſtrarent. Utrùm autem placeat tibi hæc Doctoris iſtius explanatio, velim ut liberè dicas.

M. Quominùs hanc Doctoris iſtius explicationem meo approbem calculo, duo præſertìm obſtant momenta, quæ breviter attingam. Et primò

primò quidèm, hæc Doctoris iſtius explicatio ſupponit in Veteri Lege fuiſſe fæminas, quæ, voto virginitatis nuncupato, erant Deo ſpecialitèr conſecratæ, quod tamen adverſatur doctrinæ ſanctorum Patrum, & Scriptorum Eccleſiaſticorum, præſertim *Origenis* in caput 13. *Matthæi*, *S. Ambroſii* lib. de *Inſtitut. Virginis cap.* 5. *S. Hieronymi* Epiſt. 22. veteris Editionis, quæ eſt ad *Euſtochium* cap. 7. *S. Auguſtini* Tractatu 10. in Ioannem, & *S. Bernardi* Homil. 3. ſuper *Miſſus eſt*. Hi, inquam, ſancti Patres primitias virginitatis adſcribunt *Mariæ*, matri Chriſti Domini. Non quòd putent ſancti illi Doctores, nullas fuiſſe in Veteri Teſtamento fæminas, quæ antè *Mariam*, Deiparam, virginitatem coluerint, cùm potiùs certum ſit, plures in Veteri Teſtamento extitiſſe fæminas, quæ, ſtudio temperantiæ, virginitatem ſervaverint; ſed quod velint ſancti illi Patres, nullum hominem, nullamve fæminam in Veteri Teſtamento antè *Mariam*, Genitricem Dei, virginitatem, voti Deo nuncupati Religione, coluiſſe, hancque prærogativam ſoli *Mariæ* Virgini eximiam fuiſſe. Quâ de re legeſis Eminentiſſimum noſtrum Cardinalem *Raymundum Capiſuchi*, qui in ſuis Controverſiis, Romæ typis excuſis, perdoctè in Controverſia decima, parag. 2. probat ex *S. Thoma*, & ex communi Theologorum ſententiâ, neminem in Veteri Lege, ſeu Moſaicâ, virginitatem ſervandi voto fuiſſe obſtrictum, & in Nova dumtaxàt, ſeu Evangelica Lege, nuncupationem voti Deo factam de ſervanda virginitate originem habuiſſe. Adduci itaque haud poſſum ut credam,

credàm, mulieres illas, quas Scriptura Sacra, ait, in oſtio Tabernaculi excubaſſe, fuiſſe Deo, per religionem voti de perpetuò ſervandâ virginitate conſecratas ac dedicatas. Prætereà, Doctor ille, quem conſuluiſti, ſupponit, mulieres illas, quas Scriptura dicit, in oſtio Tabernaculi excubaſſe, continuam illìc fixiſſe ſedem, perpetuam manſionem habuiſſe, atque tanquàm cuſtodes continuas illìc excubias ac vigilias egiſſe. Id autem negant perdocti Catholici Scriptores, aſſerentes mulieres illas non perpetuò manſiſſe in oſtio Tabernaculi, ſed illùc dumtaxàt ad orandum acceſſiſſe, & in fundenda oratione attentas ac vigiles fuiſſe; non ſecùs ac de *Anna*, Prophetiſsâ, filiâ *Phanuelis*, dicitur apud *S. Lucam* cap. 2. v. 37. *Non diſcedebat de Templo, jejuniis & obſecrationibus ſerviens die ac nocte*, quia *Anna* Templum frequentabat, & in eo precibus & orationibus vacans, perdurabat, non quòd in Templo habitaret. Ita interpretantur *Toletus*, *Maldonatus*, & *Cornelius à lapide.* Sic non diſpari ratione Scriptura Sacra ait, mulieres in oſtio Tabernaculi excubaſſe, quòd quotidianam illarum mulierum in Tabernaculo frequentandc aſſiduitatem commendare velit, non quòd iſtæ mulieres continuam in oſtio Tabernaculi manſionem facerent. Huic interpretationi favet Chaldaica Paraphraſis in hunc locum jam citatum libri Exodi: *Fecit*, inquit, *labrum ex ære, & baſim ejus ex ære de ſpeculis mulierum, quæ veniebant ut orarent in oſtio Tabernaculi fœderis.* Doctiſſimus etiam Scripturæ Sacræ Interpres *Jacobus Bonfrerius* idem obſervat

obſervat in caput 38. libri Exodi: *Nota*, inquit, *mulieres excubantes ad oſtium Tabernaculi, dici mulieres devotas, quæ frequentèr veniebant ad Tabernaculum, Deum adoraturæ & exoraturæ.*

D. Deum, poſt erectionem Tabernaculi, ad promovendum cultum, quem in eo peragendum inſtituerat, juſſiſſe *Moyſi*, ut *Aaronem*, in Summum Pontificem conſecraret, ejuſque filios in Sacerdotes ordinaret, jam probè ſcio, ſed quænam eſſent veſtes Summo Sacerdoti, ſeu Pontifici propriæ, quænam verò veſtes Sacerdotibus omnibus communes, ſcire vehementèr deſidero.

M. Ornatum veſtium in Summo Pontifice apud Hebræos, & in Sacerdotibus, eorumque ſpecialem conſecrationem ideò præcepit Deus, ut majorem populi reverentiam cultûs ſui Miniſtris conciliaret, ſicut optimè obſervat *S. Thomas* 1æ. 2æ. Quæſt. CII. Art. V. Octo autem ornamenta habebat Summus Pontifex, quæ ibidèm Angelicus Doctor iſto ordine percenſet. *Primò enim*, inquit, *habebat veſtem lineam*, quam Byſſinam *Joſephus*, Hebræus, appellat. *Secundò, habebat tunicam hyacinthinam, in cujus extremitate versùs pedes ponebantur per circuitum tintinnabula quædam, & mala punica, facta ex hyacintho & purpura, coccoque bis tincto. Tertiò, habebat ſuperhumerale*, Hebræis *Ephod* dictum, *quod tegebat humeros, & ad interiorem partem uſque ad cingulum, quod erat ex auro, & hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & byſſo retortâ; & ſuper humeros habebat duos onychinos, in quibus erant ſculpta nomina filiorum Iſrael.*

Quartum

Quartum erat Rationale, ex eadem materia factum, quod erat quadratum, & ponebatur in pectore, & conjungebatur ſuperhumerali. Et in hoc Rationali erant duodecim lapides pretioſi, diſtincti per quatuor ordines, in quibus etiam ſculpta erant nomina filiorum Iſrael, quaſi ad deſignandum, quod ferret onus totius populi per hoc, quod habebat nomina eorum in humeris, & quod jugitèr debebat de eorum ſalute cogitare per hoc, quod portabat eos in pectore, quaſi in corde habens. In quo etiam Rationali mandavit Dominus poni DOCTRINAM & VERITATEM (juxtà Editionem vulgatam) ſeu URIM ET THUMMIM (ſicut habet Textus Hebræus) *quia quædam pertinentia ad veritatem juſtitiæ, & doctrinæ ſcribebantur in illo Rationali. Judæi tamen fabulantur, quòd in Rationali erat lapis, qui ſecundùm diverſos colores mutabatur, ſecundùm diverſa, quæ debebant accidere filiis Iſrael, & hoc vocant* VERITATEM ET DOCTRINAM, Hebraicè, URIM ET THUMMIM. *Quintum erat Baltheus, id eſt, cingulus quidam factus ex prædictis quatuor coloribus. Sextum erat Tiara, id eſt, Mitra quædam de byſſo. Septimum autem erat lamina aurea, pendens in fronte ejus, in qua erat ſcriptum nomen Domini. Octavum autem, erant femoralia linea, ut operirent carnem turpitudinis ſuæ, quandò accederent ad Sanctuarium, vel ad Altare.* Hæ erant veſtes, quibus ornabatur Summus Sacerdos, ſeu Pontifex, ex quibus, ut ibidèm advertit Doctor Angelicus, minores Sacerdotes habebant quatuor, ſcilicèt tunicam lineam, femoralia, baltheum, & tiaram. Honori Sacerdotum conſuluit itidèm Deus

præcipiendo

præcipiendo primò, ut non ſparſim ex quolibet genere ad Dei miniſterium applicarentur, ſed ex certa proſapia, ſeu è Tribu Levitica, ſecundùm generis ſucceſſionem eſſent oriundi, ut ex hoc clariores & nobiliores haberentur. Secundò, jubendo ad removendum contemptum Miniſtrorum, ut non haberent maculam, vel defectum corporalem, quia hujuſmodi homines his vitiis contaminati, ſolent apud homines in contemptu haberi. *Maculæ autem, vel defectus corporales, à quibus Sacerdotes debebant eſſe immunes, ſignificant diverſa vitia & peccata, quibus debent carêre,* inquit *S. Thomas* 1ª. 2ª. Quæſt. CII. Art. V. in Reſp. ad quartam ſibi propoſitam objectionem. Prohibetur enim cap. 21. v. 16. & ſeq. lib. Levitici, ne ad Sacerdotium promoveatur cæcus, id eſt, ut in ſenſu figurato explicat ſanctus ille Doctor, *ne ſit ignorans: ne ſit claudus, id eſt inſtabilis, & ad diverſa ſe inclinans: ne ſit parvo, vel grandi, vel torto naſo, id eſt, ne per defectum diſcretionis, vel in plus, vel in minus excedat, aut etiam aliqua prava exerceat. Per naſum enim diſcretio deſignatur, quia eſt diſcretivus odoris. Ne ſit tracto pede, vel manu, ne amittat virtutem benè operandi, vel procedendi in virtute. Repudiabatur etiam, ſi habebat gibbum vel antè, vel retrò, per quem ſignificatur ſuperfluus amor terrenorum. Si eſt lippus, id eſt, ſi per carnalem affectum ejus ingenium obſcuratur, contingit enim lippitudo ex fluxu humoris. Repudiabatur etiam, ſi habebat jugem ſcabiem, id eſt, petulantiam carnis; & ſi habuerit impetiginem, quæ ſine dolore corpus occupat, & membrorum decorem*

rem fœdat, per quam avaritia deſignatur, Et etiam ſi ſit hernioſus, vel ponderoſus, qui ſcilicèt geſtat pondus turpitudinis in corde, licèt non exerceat in opere. Hæ ſunt maculæ, & defectus corporales, à quibus Sacerdotes Veteris Legis immunes eſſe debebant, & quibus ſignificabantur vitia & peccata, à quibus paritèr eos omninò alienos eſſe oportebat. Jam verò, quid veſtes, & ornamenta ſacerdotalia myſticè ſignificarent, pulchrè in eodem loco explicat *S. Thomas*: " Per „ ornamenta, inquit, deſignantur virtutes Mi„ niſtrorum Dei. Sunt autem quatuor, quæ „ ſunt neceſſariæ omnibus Miniſtris, ſcilicèt caſ„ titas, quæ ſignificatur per femoralia. Puritas „ verò vitæ, quæ ſignificatur per lineam tuni„ cam. Moderatio diſcretionis, quæ ſignifica„ tur per cingulum. Et rectitudo intentionis, „ quæ ſignificatur per tiaram protegentem ca„ put. Sed præ his Sacerdotes debent quatuor „ habere. Primò quidèm, jugem Dei memo„ riam in contemplatione, & hoc ſignificat la„ mina aurea, habens nomen Dei in fronte. Se„ cundò, quòd ſupportent infirmitates populi, „ quod ſignificat ſuperhumerale. Tertiò, quod „ habeant populum in corde & viſceribus per „ ſollicitudinem charitatis, quod ſignificatur „ per Rationale. Quartò, quòd habeant cæleſtem „ converſationem per opera perfectionis, quod „ ſignificatur per tunicam hyacinthinam: undè „ tunicæ hyacinthinæ adjunguntur in extremi„ tate tintinnabula aurea, per quæ ſignificatur „ doctrina divinorum, quæ debet conjungi cæ„ leſti converſationi Pontificis. Adjunguntur „ etiam

etiam mala punica, per quæ ſignificatur uni- "tas fidei, & concordia in bonis moribus," quia ſic conjuncta debet eſſe ejus doctrina, ut "per eam fidei & pacis unitas non rumpatur." Hactenùs *S. Thomas*, qui veſtes ſacerdotales accuratè recenſet, earumque myſticam ſignificationem ita dilucidè exponit, ut aliquid ejus verbis addidiſſe, decerpſiſſe ſit.

D. Expone, quæſo, uberiùs, cur Deus voluerit, ut Summus Sacerdos, ſeu Pontifex, apud Hebræos, geſtaret in pectore ſuo id genus indumenti, quod *Rationale* appellabatur, & in quo Deus juſſit, ut hæc duo verba inſcriberentur, *Doctrina & veritas*?

M, Multis de cauſis voluit Deus, ut Summus Sacerdos, ſeu Pontifex, geſtaret in pectore ſuo id genus indumenti, quod Rationale dicebatur, & in quo hæc duo verba erant inſcripta, *Doctrina & veritas*, ſeu Hebraicè *Urim & Thummim*. Primò, quia Deus per *Urim & Thummim*, ſeu per has duas voces, *Doctrinam* & *veritatem*, inſcriptas *Rationali*, quo indutus erat Summus Sacerdos, perſonis publicis, de Eccleſiæ vel Regni gravioribus negotiis, ipſum, velut Deum ac Regem Iſraelis, conſulentibus ac interrogantibus, Majeſtatis ſuæ Placita declarabat, Oracula ſua fundebat, & de futuris eventis, publicum bonum ſpectantibus, per Summum Sacerdotem certiores faciebat. Non quòd iſtæ duæ voces *Urim* & *Thummim*, ſeu *Doctrina* & *Veritas*, quæ erant *Rationali* inſcriptæ, eſſent divinum Oraculum, ſed indices Oraculi: non inſtrumentum, ſed cauſa dumtaxàt moralis, &

conditio

conditio ſine qua non fiebat hoc genus divinæ revelationis. Secundò, Deus per *Vrim* & *Thummim* ſua fundendo Oracula, voluit cultui ſuo magis adſtringere Iſraelitas, qui ad Oracula, Arioloſque Gentium, in vicinia habitantium, futura cognoſcendi libidine excitati confugiſſent, ſubindèque ad eorum Ritus & Idola defeciſſent, ſi ſua eis defuiſſent Oracula. Deniquè, Deus hoc pacto voluit Summo Sacerdoti conciliare reverentiam, qui Oraculorum divinorum Nuncius eſſet ac Interpres. Soli quippè Summo Sacerdoti, ſeu Pontifici, *Vrim* & *Thummim*, Rationali indita, circumferre licebat, ſicut ex multis Hebræorum Magiſtris probat *Buxtorfius* in *Hiſtoria Vrim* & *Thummim*. Ferenda porrò non eſt temeritas *Joannis Spenceri*, qui auſus eſt aſſerere, *Vrim* nihil aliud fuiſſe, quam ſimulachrum parvulum ad humanam ſimilitudinem formatum, nec multùm diſcrepans ab illis ſimulachris fatidicis, quæ olim Gentes *Theraphim* appellabant. Hinc concludit audaciſſimus ille Scriptor; quòd ſicut mos iſte ſimulachra illa fatidica, *Teraphim* dicta, in dubiis conſulendi, longè latèque per Gentes invaluiſſet, Deum, hunc veterem Ritum à *Teraphim* petendi Oracula, in Pectorali *Vrim* penè invariatum, Iſraelitis ex indulgentia conceſſiſſe, ne in Gentium ſemitas, moris illarum antiqui effræni deſiderio præcipites agerentur. *Vrim* igitur (juxtà illum temerarium Scriptorem lib. 3. *De Legibus Ritualibus Hebræorum*, cap. 3. Diſſertatione 7.) nihil aliud erat, quam parvum ſimulachrum ejuſdem cum Gentium *Teraphim* muneris, & penè ejuſdem

figuræ,

figuræ, quod reconditum geſtabat Summus Sacerdos intrà concavas *Rationalis* plicaturas, quoque mediante, Deus; aut Angelus, vocem Dei & nomen gerens, ad Summi Sacerdotis Interrogata reſpondebat, eique quid agendum, quid non agendum, quid præſens, quidve futurum eſſet, voce formatâ revelabat. At, hìc in confutanda iſta *Joannis Spenceri* novâ opinione; futilibuſque nixâ conjecturis, diutiùs non immorabor, cùm jam à viris eruditis, & Scripturæ Sacræ Interpretibus fuerit jure optimo rejecta atque exploſa. Obitèr dumtaxàt dicam, tantùm abeſſe ut Deus in ſuo cultu approbaverit ſimulachra illa fatidica, dicta *Teraphim*, quæ in dubiis conſulebant olim Gentes, quæque arte diabolicâ eis Reſponſa, ſeu falſa Oracula, dabant; ut potiùs ejuſmodi fatidica Gentium ſimulachra, dicta *Teraphim*, diſtrictè prohibuerit, ut potè quæ eſſent mera Idololatriæ, diabolicæ & ſuperſtitioſæ divinationis inſtrumenta, ſeu imagines quædam, factæ ad cognoſcendum ex iis, per artem magicam, & invocationem Diaboli, ea, quæ erant futura. Quì igitur credibile eſt, Deum, cujus conſilium ſemper fuit Iſraelitas ab Idololatria & ſuperſtitionibus longè avocare, ita ſimulachra fatidica Gentium, dicta *Theraphim*, adoptare voluiſſe in ſacratiorem & auguſtiorem ſui cultûs partem. Iſraelitæ ſiquidèm, ad Idololatriam & ad quodvis aliud ſuperſtitionis genus maximè proclives, ad *Theraphim* Gentium prophanarum conſulenda, occaſione datâ, facilè admodùm defeciſſent, præſertim, ſicut pertendit *Spencerus*, ſi

tanta inter illa Gentium *Theraphim* & ſacrum *Urim* extitiſſet affinitas, & inſupèr, ſacrum *Urim* eſſet perindè ac Gentium *Theraphim* ejuſdem muneris ac figuræ, ſub diverſi nominis larvâ ſimulachrum. Sed mittamus, ſi placet, iſtas delirantis animi præſtigias.

D. De veſtibus Summi Sacerdotis, ſeu Pontificis, aliorumque inferiorum Sacerdotum Veteris Legis plura ſcire non deſidero, ſed optarem dumtaxàt, ut hìc brevitèr exponeres Ritum, qui in illorum conſecratione ſolebat obſervari.

M. Cùm nullus, meâ quidèm ſententiâ, majori claritate cum brevitate conjunctâ, expoſuerit Ritum, quo olim Summus Sacerdos, atque inferiores Veteris Legis Sacerdotes conſecrabantur, quàm *S. Thomas*, verba illius, quæ leguntur 1ª. 2ª. Quæſt. CII. Art. V. in Reſponſione ad octavam & nonam objectiones ſibi propoſitas, hìc exſcribere non pigebit. " Id totum
" (inquit Angelicus ille Doctor) quod circà
" eos, *ſeu Sacerdotes*, fiebat in eorum conſecra-
" tione, vel inſtitutione, ad hoc pertinebat, ut
" oſtenderetur, eos habere quamdam prærroga-
" tivam puritatis, veritatis, & dignitatis. Et
" ideò in inſtitutione Miniſtrorum tria fiebant.
" Primò enim purificabantur. Secundò, ordina-
" bantur. Tertiò, applicabantur ad uſum mini-
" ſterii. Purificabàntur quidèm communitèr
" omnes per ablutionem aquæ, & per quædam
" Sacrificia, ſpecialitèr autem Levitæ radebant
" omnes pilos carnis ſuæ, ut habetur Levitici
" cap. 8. Conſecratio verò circà Pontifices &
" Sacer-

Sacerdotes hoc ordine fiebat. Primò enim ; "
poſtquàm abluti erant, induebantur quibuſ- "
dam veſtimentis ſpecialibus, pertinentibus "
ad deſignandam dignitatem ipſorum. Spe- "
cialitèr autem Pontifex oleo unctionis in ca- "
pite ungebatur, ut deſignaretur, quod ab ipſo "
diffundebatur poteſtas conſecrandi ad alios, "
ſicut oleum à capite derivatur ad inferiora, ut "
habetur in Pſalmo 132. Sicut unguentum in "
capite, quod deſcendit in barbam, barbam "
Aaron. Levitæ verò non habebant aliam con- "
ſecrationem, niſi quod offerebantur Domino "
à filiis Iſrael per manus Pontificis, qui orabat "
pro eis. Minorum verò Sacerdotum ſolæ ma- "
nus conſecrabantur, quæ erant applicandæ "
ad Sacrificia. Et de ſanguine animalis immo- "
latitii tingebatur extremum auriculæ dextræ "
ipſorum, & pollices pedis, aut manus dex- "
træ, ut ſcilicèt eſſent obedientes Legi Dei in "
oblatione Sacrificiorum, quod ſignificabatur "
in intinctione auris dextræ, & quod eſſent ſol- "
liciti & prompti in executione Sacrificiorum, "
quod ſignificatur in intinctione pedis, & ma- "
nus dextræ. Aſpergebantur etiam ipſi, & ve- "
ſtimenta eorum ſanguine animalis immolati "
in memoriam ſanguinis Agni, per quem fue- "
runt liberati in Ægypto. Offerebantur autem "
in eorum conſecratione hujuſmodi Sacrificia, "
Vitulus pro peccato, in memoriam remiſſio- "
nis peccati Aaron circà conflationem Vituli. "
Aries in holocauſtum, in memoriam oblatio- "
nis Abrahæ, cujus obedientiam Pontifex imi- "
tari debebat; Aries etiam conſecrationis, qui "
 erat "

,, erat quaſi hoſtia pacifica, in memoriam libe-
,, rationis de Ægypto per ſanguinem Agni. Ca-
,, niſtrum autem panum; in memoriam man-
,, næ præſtiti populo. Pertinebat autem ad ap-
,, plicationem miniſterii, quod imponebantur
,, ſuper manus eorum adeps arietis, & torta pa-
,, nis unius, & armus dexter, ut oſtenderetur,
,, quod accipiebant poteſtatem hujuſmodi offe-
,, rendi Domino. Levitæ verò applicabantur ad
,, miniſterium, per hoc, quod intromittebantur
,, in Tabernaculum fœderis, quaſi ad miniſtran-
,, dum circà vaſa Sanctuarii. Figuralis verò ho-
,, rum ratio erat, quia illi, qui ſunt conſecran-
,, di ad ſpirituale miniſterium Chriſti, debent
,, primò purificari per aquam Baptiſmi, & la-
,, chrymarum in fide Paſſionis Chriſti, quod
,, eſt expiativum & purgativum Sacrificium.
,, Et debent radere omnes pilos carnis, id eſt,
,, omnes pravas cogitationes, debent etiam or-
,, nari virtutibus, & conſecrari oleo Spiritûs
,, Sancti, & aſperſione Sanguinis Chriſti, & ſic
,, debent eſſe intenti ad exequenda ſpiritualia
,, miniſteria. Hactenùs *S. Thomas*, quo nullus
intèr Theologos doctiùs & accuratiùs de Veteri
Lege ſcripſit.

D. In conſecratione Sacerdotum fuiſſe in Sacrificium Deo oblatum *Vitulum pro peccato in memoriam remiſſionis peccati Aaron, circà conflationem Vituli*, docet *S. Thomas*, loco mox à te laudato. Sed nunc à te ſcire velim, cur peccaverit *Aaron*, dùm obſecutus Populi Iſraelitici deſideriis, Vitulum aureum conflavit, & publicè colendum propoſuit? Eccur verò non pecca-

verit

verit *Moyſes*, qui, ad medendum morſibus Serpentum ignitorum, palàm erexit Serpentem æneum, quem, dùm Iſraelitæ, horum Serpentum morſibus percuſſi, adſpiciebant, ſanabantur?

M. Ideò peccavit *Aaron*, quia ad Ægyptiacæ ſuperſtitionis imitationem Vitulum aureum conflavit, Judæoſque ad hoc Idolum Ægyptiaco Ritu colendum induxit. Certum namque eſt primò, Brutorum, & quidèm Boum, cultum apud Ægyptios antiquiſſimum eſſe, & ante egreſſionem Iſraelitarum ex Ægypto invaluiſſe. Præterea, certum etiam eſt, Judæos pleroſque tempore ſervitutis Ægyptiacæ, ſuperſtitionem Ægyptiorum imbibiſſe, & eorum Diis ſerviiſſe, ſubindèque illos tumultuantes in Deſerto poſtulaſſe ab *Aarone*, ut ad Ægyptiacæ ſuperſtitionis imitationem conflaret Vitulum aureum, quem ipſi Ægyptiaco Ritu colere poſſent. Hoc fuiſſe Judæorum propoſitum, luculentèr teſtatur *S. Stephanus* Act. Apoſt. cap. 7. v. 39. & ſeq. dicens de Judæis: *Averſi ſunt cordibus ſuis in Ægyptum, dicentes ad Aaron: Fac nobis Deos, qui præcedant nos ..... Et Vitulum fecerunt in diebus illis, & obtulerunt hoſtiam ſimulachro, & lætabantur in operibus manuum ſuarum.* Hujus etiam Vituli aurei, ab *Aarone* conflati, cultum ex ſuperſtitione Ægyptiaca arceſſunt *Philo*, Judæus, lib. 3. *de Vita Moyſis*, & *Lactantius* lib. 4. *Inſtitut. Divin.* cap. 18. *Ad prophanos*, inquit, *Ægyptiorum Ritus animos tranſtulerunt* (Judæi) *cùm enim Moſes, Dux eorum, aſcendiſſet in montem, atque ibi quadraginta diebus moraretur, au-*

reum caput Bovis, *quem vocant Apim*, *quod eos ſigno præcederet*, *figurarunt*. Idem conſtantèr docent omnes ſancti Patres, cùm Græci, tùm Latini, & Scripturæ Sacræ Interpretes. Quò fit, ut *Aaron* nullo pacto excuſari poſſit. Sciebat enim *Aaron*, Deum, Exodi cap. 20. v. 4. & ſeq. omne ſculptile, omne Idolum, omnemque ſimilitudinem creaturarum ad cultum fieri vetuiſſe. Et tamen inſanienti Populo Iſraelitico, quem ab Idololatria totis viribus avertere, etiam cum vitæ ſuæ periculo & diſpendio, tenebatur, non ſolùm non reſtitit, ſed per ſummam ignaviam morem geſſit, cùm Deos, qui ipſum præcederent, poſtulanti, ex inauribus mulierum aureis fecit Vitulum conflatilem. Duo autem mala in hujus Vituli aurei fuſione fecit *Aaron*. Primò, ut Iſraelitæ, ad Idololatriam proclives, nefandum ſcelus, quod animo tantùm conceperant, re ipſâ perpetrarent, ſeque Idololatriæ ſordibus conſpurcarent. Secundò, ut quod privato errore facturi videbantur Iſraelitæ, publicâ auctoritate exequerentur. Hinc *Moyſes* Exodi cap. 32. v. 21. & ſeq. increpuit fratrem ſuum *Aaronem*, dixitque ei: *Quid tibi fecit hic Populus*, *ut induceres ſuper eum peccatum maximum?* Nec ſolùm *Moyſes* fratrem ſuum *Aaronem* incuſavit, ſed etiam ei Deus vehementèr iratus eſt, ob conflatum Vitulum aureum, eumque Dominus perdidiſſet, ni ſupplex *Moyſes* pro illo rogaſſet, & veniam ei à Deo impetraſſet, ut teſtatur ipſemet ſanctus Legislator Deuteronomii cap. 9 v. 20. *Adverſùm Aaron quoque vehementèr iratus* (Deus) *voluit eum conterere*, *& pro*
illo

illo ſimilitèr deprecatus ſum. Hoc peſſimum Aaronis exemplum, ut obitèr dicam, imitantur illi Sacerdotes, qui Dei cauſam produnt, ejuſque honorem & gloriam quieti ſuæ, fortunæ, aut vitæ poſtponunt, effrænatis hominum cupiditatibus, laxam docendo moralem doctrinam, turpitèr obſequuntur, ab occaſionibus peccati illos non abſtrahunt, malas conſuetudines & ſcandala, tanquam canes muti non valentes latrare, patiuntur; pravis populi ſtudiis ignavè conſentiunt, indulgent, favent, eaque vel exemplo ſuo, vel aſſentatione juvant, quemadmodùm *Aaron*, qui ſummo Sacerdotio fungebatur, Iſraelitici Populi ſacrilegis deſideriis annuit, conflando Vitulum aureum, cui divinos honores exhiberet, aram erigendo, ſolemnitatem indicendo. Sed, inquis, ſi peccavit *Aaron* conflando Vitulum aureum, cur *Moyſes*, ejus frater, non peccavit, dùm ſerpentem æneum erexit? Hujus diſcriminis *Moyſem* inter & *Aaronem* multiplex afferri poteſt. Primò, quia *Moyſes*, jubente Deo, ſerpentem æneum erexit, & Iſraelitis propoſuit, ut hi, qui à ſerpentibus adurentibus icti fuerant, in eum adſpicientes ſanarentur: *Fac*, inquit Deus Moyſi, *ſerpentem æneum, & pone eum pro ſigno, qui percuſſus aſpexerit eum, vivet. Fecit ergò Moyſes ſerpentem æneum, & poſuit eum pro ſigno, quem cùm percuſſi aſpicerent, ſanabantur.* Secundò, quia Deus voluit, ut ſerpens ille æneus, à Moyſe erectus, ſignum eſſet, ſeu typus Jeſu Chriſti crucifixi, homines oculis fidei ipſum Cruci affixum aſpicientes, à lethiferis ſerpentis antiqui, ſeu Diaboli, morſi-

bus ſanantis. Hinc Chriſtus Dominus, qui, ſicut ſuperiùs commonſtravimus, omnes Veteris Legis figuras adimplevit, æneo ſerpenti, ad ſanandos ignitorum ſerpentum morſus propoſito à Moyſe in ſolitudine, ſe confert, cap. 3. v. 14. *Joannis*, dicens: *Et ſicut Moyſes exaltavit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet Filium hominis, ut omnis, qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Deniquè, ſancti Patres, *Chryſoſtomus* Homiliâ 26. in *Joannem*, *S. Auguſtinus* lib. 1. *De Peccatorum Meritis & Remiſſione* cap. 8. *S. Cyrillus Alexandrinus* lib. 1. Commentariorum in Evangelium, *Theodoretus* Quæſtione 38. in Numeros, & alii, docent, ſerpentem æneum, quem *Moyſes* erexit in deſerto, fuiſſe à Deo inſtitutum tanquàm ſignum & typum Jeſu Chriſti, ejuſque Paſſionis. Non itaque peccavit *Moyſes*, dùm, jubente Deo, ſerpentem æneum erexit, ut hi, qui ignitorum ſerpentum morſibus icti erant, eum aſpicientes, ſanarentur. Non me latet, *Joannem Marshamum* in ſuo *Canone Chronico* auſum eſſe aſſerere, ſerpentem æneum, ad inſtar Ægyptiacarum præſtigiarum, à *Moyſe* fuſum ac formatum eſſe, & perticæ impoſitum in deſerto publicè erectum, velut Amuletum quoddam, & Taliſmanum, ut hoc pacto, ſeu per incantationem quamdam, vel vim magicam, venenum extingueret, & morſus ſerpentum arte levaret. Verùm, facilè confutatur hìc *Marshami* error, primò, quia Deus, ut jam diximus, juſſit *Moyſi* ut ſerpentem æneum erigeret. Quis autem credat, Deum, qui incantationis magicæ, & præſtigiarum omne genus

nus diſtrictè prohibet & damnat, præcepiſſe *Moyſi*, ut ſerpentem æneum erigeret, perticæque impoſitum proponeret Iſraelitis, tanquàm Amuletum, & Taliſmanum, quo illi, qui ſerpentum adurentium morſibus icti erant, ad aſpectum illius ſerpentis ænei per incantationem quamdam, vel vim magicam ſanarentur? Prætereà, fatentur omnes viri periti, figuras illas, à Chaldæis, Perſis, & Ægyptiis celebratas, quæ arabicè dicuntur *Taliſmanes*, id eſt, imagines, ſeu ſigna, aut ſigilla, quibus ære, vel quovis metallo inciſis, aut inſculptis, & aliquod aſtrum, aut conſtellationem, vel aves, vel ſerpentes, immò quorumdam Imperatorum imagines à natura pictas referentibus, miros quidèm, ſed falſos & planè ridiculos effectus tribuunt, cujuſmodi ſunt *morborum depulſio, immunitas à vulneribus* &c. Fatentur, inquam, omnes viri periti, ejuſmodi figuras inanes prorsùs eſſe, omnique ſanandi morbos virtute carere. Quapropter, vis illa ſanandi, quam ſerpens æneus, à *Moyſe* erectus, habuit, ut legitur cap. 21. v. 9. lib *Numerorum*, ſpeciali Dei beneficio ei indita fuit, non ſecùs ac *muribus* & *anis aureis* Deus ſingularem vim conceſſit ſanandi plagas, quas Arca fœderis Philiſtæis intulerat, ſicut legitur lib. 1. Regum cap. 6. v. 5. Sed hæc, & ſimilia, quæ miraculoſa ſunt, in conſequentiam trahi non debent, nec occaſionem præbere quibuſdam, qui Amuletis, variiſque Taliſmanum ſpeciebus ineſſe virtutem morbos ſanandi ſibi falsò perſuadentes, ſuperſtitioſâ credulitate deluduntur. His plura non addam, & præſenti

Collo-

Colloquio noſtro finem imponam egregio typo, quem *Aaron*, frater *Moyſis*, geſſit Chriſti Domini. At enim, quemadmodùm *Aaron* fuit Veteris Legis Pontifex, ita Chriſtus Novæ Legis Pontifex eſt, ſicut lato ſermone oſtendit Apoſtolus *Paulus* in Epiſtola ad Hebræos. *Aaron* unctus eſt oleo ex baccis arborum expreſſo; Ieſus Chriſtus oleo lætitiæ. Dixit Dominus ad *Moyſem* cap. 7. v. 1. libri Exodi: *Ecce conſtitui te Deum Pharaonis, & Aaron, frater tuus, erit Propheta tuus*: De Chriſto Jeſu dixit *Moyſes* cap. 18. v. 15. lib. Deuteronomii: *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus: ipſum audies*. Semel in anno Sancta Sanctorum *Aaron* introibat ſolus, *non ſine ſanguine, quem offerebat pro ſua & populi ignorantiâ*, ſicut ait Apoſtolus *Paulus* cap. 9. v. 7. Epiſtolæ ad Hebræos: Chriſtus Jeſus *per proprium ſanguinem introivit ſemel in Sancta, æternâ redemptione inventâ*, ut ait idem Apoſtolus cap. 9. v. 12. ejuſdem Epiſtolæ. De *Aarone* ſic Deus Exodi cap. 28. v. 38. alloquitur Moyſem: *Portabitque Aaron iniquitates eorum, quæ obtulerunt, & ſanctificaverunt filii Iſrael*: De Chriſto Jeſu ſic *Iſaias* cap. 53. v. 4. & ſeq. prædixit: *Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portavit, & nos putavimus eum quaſi leproſum, & percuſſum à Deo, & humiliatum. Ipſe autem vulneratus eſt proptèr iniquitates noſtras, attritus eſt proptèr ſcelera noſtra, diſciplina pacis ſuper eum, & livore ejus ſanati ſumus*. Deum inter & homines ſequeſter fuit Aaron: *Unus mediator Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus*, ſicut ait Apoſtolus

Apoſtolus 1ᵃ. ad Timoth. cap. 2. v. 5. Deum *Aaron* reſperſo ſanguine Teſtamenti Veteris, quod mandaverat ad Iſraelitas Deus, facinoroſis hominibus reddebat propitium, ſicut ait Apoſtolus Epiſt ad Hebræos cap. 9. v. 20. Jeſus Chriſtus *Novi Teſtamenti mediator eſt, ut, morte intercedente, in redemptionem earum prævaricationum, quæ erant ſub priori Teſtamento, repromiſſionem accipiant, qui vocati ſunt æternæ hæreditatis*, ſicut ait idem Apoſtolus cap. 9. v. 15. Epiſt. ad Hebræos. In ſeditione *Core, Dathanis*, & *Abironis*, cùm graſſaretur incendium, & noxios ſacer ignis corriperet, Aaron, *ſtans inter mortuos & viventes, pro populo deprecatus eſt, & plaga ceſſavit*, ſicut legitur cap. 16. v. 48. lib. Numerorum: Sæviente peccatorum lue, & depaſcente genus humanum, in tutum ſubduxit nos Chriſtus Dominus, & periculo incurrendæ mortis æternæ exemit. Hinc Apoſtolus *Paulus* cap. 7. v. 25. Epiſt. ad Hebræos ait, Chriſtum Dominum non tantùm ad vivos ac victuros, ſed etiam ad defunctos voluiſſe mortis ſuæ beneficium pertinere, eumque Veteris Teſtamenti promiſſiones beneficiis Novi Teſtamenti cumulatiſſimè perſolviſſe. Sed nolo te diutiùs detinenere. Agnoſco enim ex frequentibus oſcitationibus tuis imminere jam horam prandii, ſubindèque Colloquio noſtro finem eſſe imponendum.

COL-

COLLOQUIUM TERTIUM,

In quo Geſta Joſue, *in regimine Reipublicæ Hebræorum Succeſſoris* Moyſis, *necnon Judicum & Regum, qui Hebræis præfuerunt uſque ad quartum annum Regni* Salomonis, *quo jacta ſunt Templi Hieroſolymitani fundamenta, deſcribuntur, ibidèmque accurata traditur ſeries annorum, qui in quarta Mundi Ætate, hoc eſt, ab exitu Populi Iſraelitici ex Ægypto uſque ad quartum Regni* Salomonis *annum effluxerunt.*

D. RES, quas *Joſue*, ex Tribu Ephraim, in regimine Reipublicæ Hebræorum ſucceſſor *Moyſis*, præclarè geſſit, quaſque à *Sulpicio Severo* lib. 1. *Hiſtoriæ Sacræ* cap. 22. (juxtà editionem *Joannis Vorſtii*) elegantèr deſcriptas, nuperrimè legi, primùm hìc referam. Dein, nonnullas circà quædam *Joſue* Geſta proponam difficultates, quas dilucidandi onus tibi incumbet. " Moyſe mortuo (inquit *Sulpicius Severus*) ,, ſumma rerum penès Jeſum, *ſeu Joſue*, Nave ,, filium, erat. Etenim illum Moyſes ſucceſſo- ,, rem conſtituerat, virum virtutibus ſuis ſimil- ,, limum. Principio autem ſuſcepti Imperii, di- ,, miſſis per caſtra nunciis, populum certiorem ,, facit, frumentum uti pararent, triduoque ,, proximo

proximo iter pronunciat. Sed Jordanis, flu- "
men validiſſimum, tranſitum prohibebat, "
quia neque navium copia pro tempore erat, "
neque vadari fluvius poterat, qui tùm pleno "
alveo ferebatur. Igitur Arcam præferri à Sa- "
cerdotibus, eoſdemque adverſo flumine con- "
ſiſtere jubet. Quo facto, inciſus Jordanis tra- "
ditur: ita per ſiccum copiæ traductæ. Erat in "
his locis oppidum nomine Hiericho, muris "
validiſſimis munitum, neque expugnationi, "
neque obſidioni facile. Sed Ieſus (*ſeu Joſue*) "
Domino fretus, non armis, aut viribus ur- "
bem aggreſſus, ferri Arcam Dei circà muros "
jubet, ſacerdoteſque præire Arcam, & tubâ "
canere. Sed cùm Arca ſeptiès circumlata eſ- "
ſet, muri ac turris conciderunt, direptum "
oppidum atque incenſum. Indè adversùs *Hae* "
ductus exercitus, locatiſque à tergo urbis in- "
ſidiis, Jeſus (*ſeu Joſue*) metum ſimulans, "
terga hoſti dedit. Quo viſo, qui in oppido "
erant, patentibus portis inſtare. Ita hi, qui "
in inſidiis fuerant, vacuam urbem cepere, cæ- "
ſique omnes, abſque ullius effugio, Rex cap- "
tus ſummoque ſupplicio affectus. Quod ubi "
vicinarum Gentium Regibus compertum eſt, "
in bellum conſpirant Hebræos armis depelle- "
re. Verùm, Gabaonitæ, gens valida, ex ur- "
be opulenta, ultrò ſe Hebræis dederunt, juſſa "
facturos pollicentes, receptique in fidem, ut "
ligna & aquam conveherent, imperatum. Sed "
Regibus proximarum urbium, deditio eorum "
iras conciverat. Itaque admotis copiis, oppi- "
dum eorum, Gabaon nomine, obſidione cir- "
cumſiſtunt. "

„ cumſiſtunt. Igitur Oppidani, arctis rebus „ ſuis, nuncios ad Ieſum (*ſeu Ioſue*) mittunt, „ obſeſſis uti ſuccurrat. Ita ille, maturato itine„ re, inopinantibus ſupervenit, cæſaque multa „ hoſtium millia. Cùm dies cædentes deficeret, „ noxque victis futura præſidio videretur, me„ rito Fidei Dux Hebræus noctem avertit, dies „ perſeveravit. Ita nullum hoſtibus effugium „ fuit. Quinque Reges capti interfecti ſunt. Eo„ dem impetu vicinæ quoque urbes imperio ad„ jectæ, Regeſque perempti. Verùm, quia om„ nia hæc in ordinem proſequi non fuit conſi„ lium, dùm brevitati ſtudemus, id modò an„ notandum curavimus. Viginti & novem Re„ gna Imperio Hebræorum ſubjecta, quorum „ terra per undecim Tribus viritim diſtributa „ eſt. Levitis enim in Sacerdotium aſſumptis, „ nulla portio data, quò liberiùs ſervirent Deo.... „ Igitur, diviſo per Tribus captivo Solo, pace „ ſummâ Hebræi perfruebantur, finitimis bello „ territis, tot victoriis nobiles nemine audente „ tentare. Eodem tractu Ieſus (*ſeu Ioſue*) mor„ tuus eſt anno ætatis decimo & centeſimo. In hac compendioſa *Sulpicii Severi* de Geſtis *Ioſue* hiſtorica narratione primum, quod ſeſe offert, diſcutiendum Dubium iſtud eſt: cur *Ioſue*, poſtquam in Terram promiſſam fuiſſet ingreſſus, *Gabaonitis*, qui erant incolæ civitatum Chananæarum, ultrò ſe dedentibus, pepercerit, fædus cum illis iniverit, eiſque ſecuritatem juraverit, contrà Præceptum Domini, qui, ſicut legitur cap. 20. lib. Deuteronomii, diſtrictè Iſraelitis præceperat, ut incolas omnes civitatum Chana-

Chananæorum delerent, occiderent, ac penitùs extirparent, pacemque dumtaxàt alienigenis concederent, ſub conditione deditionis & tributi? Hoc itaque primum, quæſo te, Dubium diſſolve.

M. Clementiam, quâ *Joſue*, Dux Populi Iſraelitici, ergà Gabaonitas, Chananitidis incolas, uſus eſt, omni culpa vacare, manifeſtò evincitur ex Hiſtoria ſacra deſcripta cap. 9. lib: *Joſue*. Cùm enim Terræ promiſſæ Reges univerſi, Genteſque Hethæi, Amorrhæi, Chananæi, Pherezei, Hevæi, & Jebuſæi, contrà *Ioſue*, & Iſraelitas uno animo, eâdemque ſententiâ arma ad patriæ libertatis, avitæque ſuperſtitionis defenſionem ſumpſiſſent, Gabaonitæ, abjecto belli conſilio, ut potè qui repellendis Iſraelitarum viribus impares ſe judicabant, de deditione ſtatim cogitarunt. Sed, ut fædus cum Iſraelitis faciliùs percutere poſſent, & ſalvam vitam reciperent, datâ operâ finxerunt, ſe non eſſe Chananitidis incolas, ſed exteros, & è Regione longinquâ veniſſe. Hanc Gabaonitarum fraudem nec *Ioſue*, nec Primores Iſraelitarum ſubodorati, cum ipſis, inconſulto Domino, fædus inierunt, illiſque ſecuritatem juraverunt. Aſt, paulò poſt animadverſâ fraude, ſalvos quidèm Gabaonitas eſſe juſſerunt proptèr religionem juramenti, illos tamen perpetuo famulitio in pænam fraudis addixerunt. Poterant quidèm, fateor, *Ioſue*, & Iſraelitarum Principes juratam Gabaonitis ſecuritatem non præſtare, quia juſjurandum fraude elicitum, ut fatentur omnes Theologi, non obligat; nihiloſeciùs *Ioſue*, & Iſraeli-

Iſraelitarum Principes juratam Gabaonitis ſecuritatem piè & laudabilitèr præſtiterunt, clementiâque ergà illos utendum meritò cenſuerunt; primò, quia ſibi integrum non exiſtimarunt, fœdus juramento firmatum violare, quamvis dolo elicitum eſſet. Hinc, cùm Iſraelitæ, ſicut legitur cap. 9. v. 17. & 18. lib. *Ioſue* murmurarent contrà Principes, reſponderunt eis Principes: *Iuravimus illis*, id eſt Gabaonitis, *in nomine Domini Dei Iſrael, & idcircò non poſſumus eos contingere, ſed hoc faciemus eis: Reſerventur quidèm ut vivant, ne contrà nos ira Domini concitetur, ſi pejeraverimus: ſed ſic vivant, ut in uſus univerſæ multitudinis ligna cædant, aquaſque comportent.* Secundò, aliquam clementiam Gabaonitæ merebantur, ut potè qui, dùm omnes Reges & Populi Cananææ regionis armatâ manu, & conglomerato agmine contrà Iſraelitas vexillum erigerent, noluerint contrà ipſos pugnare, ſed potius, ut inquit *S. Ambroſius* cap. 10. lib. 3. *De Officiis*: *Cùm exiiſſet fama per populos, ſiccatum eſſe mare in Hebræorum tranſitu, fluxiſſe aquam de petra, de Cælo diurnam miniſtrari alimoniam tot populi millibus abundantem; corruiſſe muros Hiericho, ſacro tubarum ſono ictos, & ululatu plebis arietatos, Gethæorum quoque Regem victum & ſuſpenſum in ligno uſque ad veſperam*: Hæc, inquam, ſtupenda prodigia, quæ Deus in Iſraelitis operatus eſt, poſtquàm increbreſcente eorum ubique famâ, audiviſſent Gabaonitæ, venerunt ſupplices ad Iſraelitas, quorum validam manum metuebant, & faſces eis ſubmittentes, ultroneâ deditione, ſe illorum arbitrio

trio permiſerunt, ac tandem pacem, juramento firmatam, cum *Joſue*, cæteriſque Iſraelitarum Principibus pepigerunt. Id autem factum eſt abſque ulla tranſgreſſione hujus Mandati, quod Deus Iſraelitis dederat de Chananæis omnibus ad internecionem cædendis. Hoc ſiquidem Dei Mandatum æquitate quâdam *Ioſue*, & alii Iſraelitarum Principes interpretati ſunt, videlicet de his Chananæis, qui Civitates ſuas ab Iſraelitis expugnari ſinerent, & belli impetum contrà eos ſuſtinerent, non verò de illis Chananæis, qui pacem rogarent, qui Iſraelitarum clementiam implorarent, qui ſpontaneâ deditione, immò, & Judaicæ Religionis amplexu, aut certè Idololatriæ abdicatione, & unius veri Dei cultu, ſecundùm Noachidarum Ritus ac Leges, obſidionem ſuarum urbium, & impendentem Iſraelitarum impetum prudentèr anteverterent. Quâ de re, ne plura dicam, conſule, ſi tibi per otium liceat, doctiſſimum *Andream Maſium* in caput 9. lib. *Ioſue*.

D. Sed dicas, quæſo, quid ſibi velit *Sulpicius Severus*, dùm ait, *Ioſue*, Ducem Hebræum, in expugnandis Gabaonitarum hoſtibus, *merito Fidei noctem avertiſſe, & diem perſeveraſſe*? Vultne ille Scriptor, Solem & Lunam in prælio, quod *Ioſue*, cum Gabaonitarum hoſtibus commiſit, reipsâ ſtetiſſe? aut potiùs, Solem retardaſſe dumtaxat curſum ſuum? aut novum corpus, vicarium Solis, Deum ſuprà horizontem creaſſe, quod, poſt illius occaſum, orbem illuſtraret? aut deniquè, loquiturne *Sulpicius Severus* more poetico, ita ut innuere velit, *Ioſue*,

eo in prælio, quod cum Gabaonitarum hoſtibus conſeruit, tot res, & præcipuè maximam hoſtium ſtragem, tanta celeritate confeciſſe, ut ad diem facta videretur acceſſio? Quid de hoc Facto Hiſtorico ſentire ipſe debeam, obſecro te, ut brevitèr oſtendas.

M. Circà iſtud Factum Hiſtoricum *Ioſue* idem planè ſentit *Sulpicius Severus*, quod ſancti Patres communi calculo, & conſenſione tradiderunt, videlicèt *S. Iuſtinus*, Martyr, in *Dialogo* cum *Tryphone*, Judæo, *Tertullianus* lib. *De Ieju-niis* cap. 10. *S. Ioannes Chryſoſtomus* Homiliâ 27. in Epiſtolam ad Hebræos, S. *Hieronymus* lib. 2. contrà *Iovinianum*, S. *Auguſtinus* lib. 21. De Civit. Dei cap. 8. & *Theodoretus* Quæſt, 14. in *Ioſue*. Hi autem ſancti Patres disertè docent, quòd cùm *Ioſue* laturus ſuppetias Gabaonitis, exercitu properè ducto, veniſſet, & multa hoſtium millia occidiſſet; prævidens tamen noctem præſidio victis fore, fuſis ad Deum precibus, & incredibili fiduciâ animatus, Soli, jam ad occaſum vergenti, imperavit ut ſtaret, ejuſque imperiali verbo, Deo volente, Sol obediens, in medio Cæli ſtetit immotus unius diei ſpatio. Hujus Facti Hiſtorici veritatem hauſerunt ſancti Patres ex Scriptura Sacra, quæ cap. 10. lib. *Ioſue* v. 12. 13. & 14. hæc habet: "Tunc locutus eſt Joſue Domino in die, quâ tradidit
„ Amorrhæum in conſpectu filiorum Iſrael, di-
„ xitque coram eis: Sol contrà Gabaon ne mo-
„ vearis, & Luna contrà Vallem Ajalon. Stete-
„ runtque Sol & Luna, donec ulciſceretur ſe-
„ gens de inimicis ſuis. Nonne ſcriptum eſt hoc
„ in

libro Juſtorum ? Stetit itaque Sol in medio "
Cæli, & non feſtinavit occumbere ſpacio unius "
diei. Non fuit anteà nec poſteà tàm longa "
dies, obediente Domino voci hominis, & pu- "
gnante pro Iſrael. Quibus verbis manifeſtum eſt, Solem ad vocem *Ioſue* reipsâ inaudito miraculo ſtetiſſe. Quod confirmant Propheta *Habacuc* cap. 3. dicens; *Sol & Luna ſteterunt in habitaculo ſuo*; & *Ieſus Sirach*, auctor Libri Sacri *Eccleſiaſtici* cap. 46. v. 5. ubi ait: *An non in iracundia ejus impeditus eſt Sol, & una dies facta eſt, quaſi duo*? Hoc miraculum de ſtatione Solis *majus eſt*, inquit *S. Ioannes Chryſoſtomus* Homil. 27. in Epiſtolam ad Hebræos, *quàm quæ facta ſunt à Moyſe. Non ſunt enim paria, imperare Mari, & iis quæ ſunt in Cælo. Nam illud quoque eſt magnum, & valdè magnum, ſed non par.* Illa igitur ſtatio Solis propriè accipienda eſt, & miraculo tribuenda.

D. Liber ille, qui inſcribitur nomine *Ioſue*, & in quo deſcribitur Hiſtoria de ſtatione Solis, eſtne germanus *Ioſue* fœtus, aut potiùs nomine *Ioſue* ideò inſignitus, quòd de illius imperio, & de rebus ab eo præclarè geſtis agat ?

M. Sunt quidam Critici, qui pertendunt, librum, qui nomine *Ioſue* inſcribitur, aſſeri ac vindicari non debere *Ioſue*, tanquàm vero ac legitimo parenti; idque quatuor potiſſimùm momentis probare nituntur. Primò, quia cap. 10. hujus libri *Ioſue* citatur *Liber Iuſtorum*, cujus auctorem recentiorem eſſe dicunt ipſo *Ioſue*, aut ſaltem ei coævum, cùm in eo meminerit pugnæ Gabaonitarum, & ſtationis Solis. Secundò,

aiunt, ſæpiùs in hoc libro *Ioſue* occurrere hanc temporis notationem: *Hoc, & illud ad præſentem uſque diem durat*; quod ſanè à *Ioſue* dictum eſſe non potuit, cùm in diebus *Ioſue* hæc Facta & monumenta hiſtorica, quæ in eo libro referuntur contigerint; ſed potiùs dictum eſſe videtur ab aliquo Scriptore, *Ioſue* recentiore, qui in his, quæ poſt obitum *Ioſue* jam vetuſtate obliterata exoleverant, fidem ſibi conciliare volebat ex his monumentis, quæ ſuâ ætate adhùc reſidua erant. Tertiò, cap. 19. libri *Ioſue* fit mentio terræ *Chabul*, cui hoc nomen impoſitum eſt ab *Hiramo*, Rege Tyri, qui à Rege *Salomone* eâ donatus fuerat. Quod palàm evincit, inquiunt illi Critici, hunc librum ſcriptum fuiſſe ab aliquo Auctore, recentiore *Ioſue*. Deniquè, capite ultimo libri, qui præfert nomen *Ioſue*, deſcribitur mors *Ioſue*, & res, poſt ejus obitum geſtæ, narrantur, quæ certè à *Ioſue* litteris mandari haud potuerunt. Verùm, quatuor hæc momenta tanti non ſunt, ut nos à communi ſententia de Auctore libri *Ioſue* deſciſcere cogant. Ad duo quippè priora diluenda ſufficit obſervare, *Ioſuem* in ſumma ſenectute hunc librum exaraſſe, ſubindèque mirum non eſſe, ſi mentionem faciat *Libri Iuſtorum*, qui nihil aliud erat, quàm Carmen Epinicium, quod ſtatim poſt reportatam de hoſtibus Gabaonitarum inſignem victoriam editum eſt, & inter Hebræos divulgatum. Eâdem de causâ, *Ioſue* uti potuit hac notatione temporis: *uſque ad præſentem diem*, cùm hunc librum in ætate jam provecta ſcripſerit; perindè ac S. Evangeliſta *Matthæus* eâdem temporis notatione

tatione

ſatione utitur, cap. 27. dicens: *Proptèr hoc vocatus eſt ager Halcedama, hoc eſt, ager ſanguinis, uſque in hodiernum diem.* Ad tertium momentum dico cum illuſtriſſimo *Daniele Huetio*, Abrincenſi Epiſcopo, non eamdem eſſe utramque terram *Chabul.* Altera ſiquidèm eſt terra *Chabul*, quæ eſt Regiuncula, viginti conſtans oppidis, quam *Salomon* (ſicut legitur lib. 3. Regum cap. 9. v. 12.) dedit *Hiramo*, Regi Tyri, & illius urbis *Chabul* mentionem non fecit *Ioſue*. Altera eſt terra *Chabul*, ceù vicus, ita dictus in confiniis Ptolomaidis, utraque in Tribu *Aſer*; & hæc eſt illa terra *Chabul*, cujus procùl omni dubio à *Ioſue* ſit mentio. Ad ultimum momentum reſpondeo, *Eſdram*, qui, poſt laxatam captivitatem Babylonicam, ſacros libros hinc indè ſummâ curâ collegit, purgavit, caſtigavit, inſeruiſſe hujuſce libri capiti poſtremo, quod eſt vigeſimum quartum, mortem *Ioſue*, qui victoriis & meritis conſpicuus obiit. Cenſeo etiam cum jam laudato Abrincenſi Epiſcopo in ſua *Demonſtratione Evangelica*, ab eodem *Eſdra* adjectam itidèm fuiſſe capiti decimo nono libri *Ioſue* narrationem Expeditionis Danitarum contrà civitatem *Leſen*, quæ poſt *Ioſue* exceſſum contigit, eo videlicèt tempore, quo Iſraelitarum Rempublicam nemo gubernabat. Probabilius itaque eſt, à *Ioſue*, in regimine Populi Iſraelitici ſucceſſore *Moyſis*, eſſe ſcriptum hunc librum, qui ejus nomine inſignitur, idque non obſcurè innuere videtur Scriptura Sacra his verbis, quæ leguntur capite ultimo hujus libri: *Scripſit Ioſue omnia verba hæc in volumine Legis Domini.* Omnia au-

tem, quæ in hoc libro ſcripſit *Ioſue*, ad ſequentia capita revocantur. Primò, refert miſſionem Exploratorum ad urbem *Iericho*, tranſitum Jordanis, per quem miraculosè ſiccatum, Iſraelitæ, Duce *Ioſue*, & præeunte Arcâ fæderis, tranſierunt. Secundò, deſcribit *Ioſue* varios in Terræ promiſſæ acquiſitione conflictus, videlicèt in oppugnatione urbis *Hiericho*, in expugnatione urbis *Hai*, in debellatione quinque & deindè multorum Regum, qui citrà & ultrà Jordanem à *Ioſue* percuſſi ac devicti numerantur triginta & unus, ita ut *Joſue* univerſas ferè totius Chananitidis civitates uno quaſi impetu expugnaverit, & omnes hujus Terræ incolas ſuo ſubjugaverit Imperio. Tertiò, narrat *Joſue* Terræ promiſſæ acquiſitæ diviſionem per Tribus, aſſignando videlicèt ſingulis Tribubus partes determinatas, ſeparando civitates pro fugitivis, & quadraginta octo civitates atque ſuburbana Levitis concedendo. Deniquè, *Ioſue*, cùm jam ſenex eſſet, ſeque vitæ glorioſæ curſum complevıſſe cognoſceret, Iſraelitas in Sichen convocatos adhortatus eſt, ut conſtantèr perſeverarent in obſervatione præceptorum Dei, ut caverent ſocietatem cum Gentibus. Eis ob oculos poſuit innumera beneficia, quæ Deus eis exhibuerat; fædus Populi Iſraelitici cum Domino renovavit, hiſque geſtis, viam univerſæ carnis ingreſſus eſt, cujus magnificum elogium texuit ſacer Scriptor Libri Eccleſiaſtici cap. 46 Ipſe verò tria dumtaxàt obſervatione digna hìc refetam, quibus *Ioſue* virtus haud parùm commendari poteſt. Primò, *Ioſue* in Terræ Chananææ occupatione

ne urbem *Hiericho* non ſolùm expugnavit, ſed jubente Deo, internecione delevit, ſolâ fæminâ *Rahab* cum ſuis ſervatâ, eo nomine, quod Exploratores Hebræos, quos ad urbem *Hiericho* præmiſerat *Joſue*, benignè, & officiosè ſuſcepiſſet. Cæterùm, omnia illius urbis *Hiericho* ædificia, cum incolis, & univerſa ſupellectili, in cineres redigi juſſit *Ioſue*, exceptis auro, argento, vaſis æneis ac ferro, quæ in ærarium Domini intulit. Quam *Ioſue*, in Terræ Chananææ occupatione, bellicam agendi rationem abſit ut quiſquam immanitatis inſimulet, cùm in iſtis cædibus, atque incendiis patrandis, *Ioſue* Dei voluntati morem geſſerit, ejuſque juſtitiæ adminiſter fuerit. Deum verò nemo, præter Hæreticos Marcionitas, Manichæos, aliaſque id genus peſtes, injuſtitiæ in his inferendis ſuppliciis arguere poteſt; cùm Chananæi ſuis ſceleribus graviores ſibi accerſiviſſent pænas. Quin immò (ſicut memini, me in noſtris ſuperioribus Colloquiis jam obſervaſſe) Dei patientia in puniendis Chananæis maximè eluxit, quippè qui jam ſuprà quadringentos annos fruſtrà diſtulerat hæc Chananæorum ſupplicia melioris vitæ expectatione, cùm tamen illi intereà, voci Dei, ad pænitentiam, melioremque frugem eos invitantis, planè obſurdeſcentes, contrà Dei miſericordiam ac lenitatem, obfirmatis in malitia animis, decertarent. Quo in ſenſu intelligenda ſunt hæc verba, quæ Dominus c. 15. v. 16. lib. Geneſis *Abrahamo* de ejus poſteris dixit: *Generatione autem quartâ revertentur hùc: necdùm enim completæ ſunt iniquitates Amorrhæorum uſque ad præ*

 ſens

ſens tempus. Secundò, *Joſue* in obſidione urbis *Hai*, cùm vidiſſet, Iſraelitas, quos ad hanc urbem expugnandam miſerat, infelici marte pugnaſſe, eoſque ab hoſtibus fuſos, atque in fugam compulſos, conſuluit Dominum, quo reſpondente, intellexit, Deum ob unius gregarii militis crimen, iram ſuam in totum Populum Iſraeliticum effudiſſe. *Achan* ſiquidèm filius *Charmi*, de Tribu Juda, pallium coccineum, ducentos argenti ſiclos, regulamque, ſeu laminam auream quinquaginta ſiclorum, de præda urbis Hierichuntinæ, Deo conſecratâ, clàm ſubduxerat, eoque furto iram Dei in totum populum provocaverat. Quocircà, *Joſue*, jubente Deo, *Achan*, ſacrilegi furti reum, ad vallem Achor eductum, lapidibus à populo obrui imperavit, & cum ſacrorum ſpoliorum parte, ſupellectili prorsùs omni, liberis ejus, ac pecudibus, ipſoque tentorio ultricibus flammis addici, ut hoc ſupplicio ſanciretur diſciplina, populus Iſraeliticus cum Deo reconciliaretur, & omnis deinceps militibus ad ſacrilega furta aditus præcluderetur. Denique, typus, quem *Ioſue* geſſit, Chriſti Domini, ejus dignitatem & excellentiam maximè commendat: *Ioſue* (inquit *S. Hieronymus* in Epiſtola ad Paulinum) *typum Domini non ſolùm geſtis, verùm etiam nomine præfert. Tranſit Iordanem, hoſtium regna ſubvertit, dividit terram victori populo, & per ſingulas urbes, viculos, montes, flumina, torrentes, atque confinia, Eccleſiæ, cæleſtiſque Hieruſalem ſpiritualia Regna deſcribit.* Joſue, defuncto *Moyſe*, populum Iſraeliticum introduxit in Terram pro-

promiſſam: Jeſus Chriſtus, finitâ Lege Moſaicâ, apparens, populo pio Regnum Cælorum aperuit, & quam per Legem Moyſis obtinere homo non poterat, beneficio Jeſu Chriſti promiſſam Terram, cæleſtem nempè patriam, aſſequiquitur. Chanaanitidis Terræ, Jordane trajecto, compotes Hebræos fecit *Ioſue*: in Patriam cæleſtem ablutos nos Baptiſmi aquis inducit Jeſus Chriſtus. Duodecim lapides de Jordanis alveo ſublatos ad poſteritatis memoriam in caſtris ſtatui juſſit *Ioſue*, atque alios item duodecim in ipſo Jordanis alveo: Jeſus Chriſtus duodecim elegit Apoſtolos, quorum Principi, ſeu *Petro*, nomen à Petra derivatum impoſuit. J*oſue* impiarum Gentium debellator fuit: Jeſus Chriſtus triumphator Dæmonum. *Ioſue* ſecundæ circumciſionis Hebræis, antequàm ingrederentur in Terram promiſſam, adminiſter fuit: In Jeſu Chriſto (ſicut ait Apoſtolus ad Coloſſ. cap. 2. & ad Romanos cap. 2.) circumciſi ſumus *circumciſione non manu facta, in expoliatione corporis carnis, ſed circumciſione cordis, in ſpiritu, non litterâ.* Ex quo patet, *Joſuem*, rebus à ſe præclare geſtis, maximi in Republica Hebræorum Principis nomen jure optimo obtinuiſſe, & Ieſu Chriſti, qui totum orbem à tyrannide Diaboli liberaturus erat, typum geſſiſſe.

D. Quis poſt obitum *Ioſue* præfuit Reipublicæ Hebræorum?

M. Poſt mortem *Ioſue* præfuerunt Reipublicæ Hebræorum *Calebus*, & ſeniores Juda per decem annos, non verò per quinquaginta annos, ſicùt perperàm viſum eſt Abbati *Paulo Pezrono*,

Ord.

Ord. Ciſtercienſis, in libro, quem gallicè anno MDCLXXXVIII. Pariſiis edidit, cuique hunc titulum indidit: *L'Antiquitè des temps retablie & défendue contre les Iuifs & les nouveaux Chronologiſtes*: ſeu *Antiquitas temporum reſtituta, & contrà Iudæos, nuperoſque Chronographos defenſa.* Tempore iſtius decennalis Præfecturæ *Calebi*, & aliorum Optimatum, ſeu ſeniorum, qui poſt obitum *Ioſue* Reipublicæ Hebræorum negotia adminiſtrarunt, fuerunt à Iudæis profligati Chananæi ac Phereſæi, cæſa in Bezec duodecim hominum millia; Rex Hieroſolymorum *Adonibezec*, plurium antehàc gentium victor, captus, ſummitatibus manuum ac pedum reſectis, quod alieno ſupplicio excogitaverat, expertus eſt ſuo; *dixitque Adonibezec: ſeptuaginta Reges, amputatis manuum ac pedum ſummitatibus, colligebant ſub menſa mea ciborum reliquias: ſicut feci, ita reddidit mihi Deus*, libri *Iudicum* cap. 1. v. 7. Expugnata etiam eſt urbs Hieruſalem, vaſtata & igne conſumpta. Civitas quoque *Dabir*, quæ *Cariat Sepher* olim vocabatur, ab *Othoniele*, fratre *Calebi* minore, occupata eſt, qui & *Axam*, filiam *Calebi*, in victoriæ præmium, uxorem obtinuit. Verùm, poſt obitum *Calebi*, & ſeniorum Iuda, virorum ſcilicèt pietate & auctoritate illuſtrium, qui *Moyſi* & *Ioſue* ſemper adhæſerant, quique poſt mortem *Ioſue*, Rempublicam Hebræorum per decem annos ſapientiſſimè gubernarunt; contigit ut Iudæi ex ea, quam cum Chananæis, Iebuſæis, ac Phereſæis conſuetudinem habebant, depravatos illorum mores imitari cæperint, amicitiam cum illis ſacrilegis in-

fidelibus

fidelibus junxerint, connubia miſcuerint, & tandèm defecerint ad Idololatriam, cultumque *Baal* & *Aſtaroth*. Corruptiſſimis hiſce temporibus fuit in Republica Hebræorum Anarchia, ſeu Interregnum ſex annorum, non verò circitèr triginta quinque annorum, ſicut falsò pertendit ſuprà laudatus Abbas *Pezronus*. Per illud Interregni ſex annorum ſpatium contigêre ea, quæ poſtremis quinque capitibus libri Iudicum narrantur de *Michæ*, Ephraimitæ, & Danitarum Idololatriâ, nec non de flebili illa hiſtoria cujuſdam junioris Levitæ, cujus uxorem rapuerunt, conſtuprarunt, & impotenti libidine totâ nocte illuſam, extinxerunt Gabaonitæ, qui erant è Tribu *Benjamin*, quique eumdem Levitam nefariâ & præpoſterâ libidine violare conati fuerant, ſicut refertur cap. 19. libri Judicum. Ad hoc tàm nefandum ſcelus vindicandum arma ſumpſerunt, bellumque contrà Tribum *Benjamin* moverunt, reliquæ Iſraelitarum Tribus, eoque bello Tribus *Benjamin* penè deleta eſt, exceptis ſexcentis circitèr viris, qui in ſolitudinem fugerant, ſicut legitur cap 20. lib. Judicum. Hæc, inquam, Facta hiſtorica, quæ in quinque poſtremis capitibus libri Judicum narrantur, contigiſſe eo tempore, quo, poſt obitum *Calebi*, & ſeniorum Juda, fuit Anarchia, ſeu Interregnum per ſex annos in Republica Hebræorum, facilè colligitur ex capite 21. v. 24. ejuſdem ſacri libri Iudicum, ubi hæc leguntur: *In diebus illis non erat Rex in Iſrael, ſed unuſquiſque quod rectum videbatur, hoc faciebat.* Finitâ illâ ſex annorum Anarchiâ, quæ, ut mox dixi,

poſt

poſt obitum *Calebi*, & ſeniorum Iuda, fuit in Republica Hebræorum, cùm Iſraelitæ, mixtis cum Chananæis, Hethæis, Amorrhæis, Phereſæis, Hevæis, Iebuſæiſque conjugiis, ad Idololatriam, relicto Deo, defeciſſent, & Idola *Baal*, & *Aſtaroth* colerent, Deus ipſos hoſtibus plectendos tradidit, & durâ ſervitute opprimendos. Variæ autem Iſraelitarum ſervitutes, ſeu oppreſſiones ſub diverſis Gentium Regibus, referuntur in ſacro Iudicum libro, à quibus Deus, ſemper ad miſericordiam propenſus, eos liberavit, ſuſcitando *Iudices*, quos Iudæorum Reipublicæ identidèm præficiebat.

D. Quinam erant illi *Iudices*, quos Deus interdùm ſuſcitabat, ut Iſraelitas à ſervitute & oppreſſione liberaret? & quænam officia, ſeu munia, potiſſimùm obire debebant?

M. Illi *Iudices*, quos aliquandò ſuſcitabat Deus, ut populum ſuum à ſervitute & oppreſſione in libertatem aſſereret, erant Duces, ſeu Magiſtratus à Deo inſtituti, & ejus nomine Rempublicam Hebræorum gubernantes, quique afflatu immediato Spiritûs Sancti, moribuſque heroicis agebantur. Munia, quæ illis Iudicibus obeunda incumbebant, in his præcipuè ſita erant. Primò, Populum Iſraeliticum à ſervitute & oppreſſione liberabant. Secundò, Bella gerebant. Tertiò, jus populo dicebant, & enatas lites, decretorium judicium pronunciandò, dirimebant, novas tamen Leges non condebant, nec vectigalia, ſeu Tributa, imponebant, nec Regiis Inſignibus utebantur, nec Reipublicæ erant Domini, ſed conſervatores tantùm & cuſtodes;

ſtodes ; nec ſacram poteſtatem habebant, quæ penès Summos Sacerdotes erat ; ſed habebant civilem & politicam poteſtatem, quæ erat quaſi Monarchica, ut potè penès unum *Iudicem*, Ariſtocratiâ tamen temperata, qualis eſt apud Venetos Ducum auctoritas.

D. Agedùm, percenſe nunc ſervitutes & oppreſſiones Iſraelitarum, juxtà eum ordinem, quo in ſacro Iudicum libro deſcribuntur, eâdemque operâ produc in medium res præclarè geſtas à *Iudicibus*, qui Iſraelitas ab his ſervitutibus & oppreſſionibus in libertatem vindicarunt.

M. Prima Iſraelitarum ſervitus, ſeu oppreſſio, contigit ſub *Chuſane Raſathaim*, Rege Meſopotamiæ, ſeu Syriæ, indèque hæc ſervitus dicitur *Aſſyriaca*, duravitque octo annis, ſicut legitur cap. 3. v. 8. libri Iudicum. Ab hac Aſſyriaca ſervitute *Othoniel* (qui in ſerie *Iudicum* primus occurrit, quique erat filius *Cenez*, frater *Calebi* minor, idemque gener) liberavit Iſraelitas, *Cuzanem*, Regem Meſopotamiæ, debellavit, & per quadraginta annos populum judicavit. Abbas *Paulus Pezronus* aſſerit, poſt mortem *Othonielis* fuiſſe Anarchiam, ſeu Interregnum, quod duravit annis circitèr triginta tribus. Verùm, fictitia planè eſt illa Anarchia, cùm de ea nullam prorsùs mentionem Scriptura Sacra, ſancti Patres, & Scripturæ Sacræ Interpretes faciant. Hoc unum ex Scriptura Sacra, videlicèt cap. 3. v. 14. lib. Iudicum, extrà omnem dubitationis aleam poſitum eſt, poſt mortem *Othonielis* accidiſſe alteram Iſraelitarum ſervitu-

tem

tem ſub *Eglone*, Rege Moabitarum, quæ ideò appellatur *Moabitica*, quæque duravit octodecim annis. Ab hac ſervitute Moabiticâ Iſraelitas liberavit *Aod*, filius *Geræ*, è Tribu Benjamin, qui poſt *Othonielem* Iſraelitici Populi Judex fuit. Hic *Eglonem*, Moabitarum Regem, in Cænaculo interemit. Dein, Iſraelitarum copiis in monte Ephraim collectis, decem millia fortiſſimorum Moabitarum internecione delevit, ſicut legitur cap. 3. lib. Judicum. *Aod* judicavit populum annis octoginta. Tertia Iſraelitarum ſervitus contigit ſub *Jabin*, Rege Chanaan, qui regnavit in Aſor, & idcircò hæc Iſraelitarum ſervitus vocatur *Chananæa*, & duravit annis viginti, ſicut narratur cap. 4. lib. *Judicum*. Hìc autem velim obitèr obſerves, ſæpè citatum Abbatem *Paulum Pezronum* perſuadere velle, alteram Anarchiam, ſeu aliud, poſt obitum *Aod*, fuiſſe in Republica Hebræorum Interregnum, quod, inquit, duravit annis circitèr triginta ſeptem. Sed hæc Anarchia, de qua omninò ſilent Scriptura, ſancti Patres, & Sacræ Scripturæ Interpretes, tanquàm commentitia explodi debet, maximè cùm ſacer Auctor lib. Judicum cap. 3. v. 31. diſertè dicat, poſt obitum *Aod*, judiciariam apud Iſraelitas Præfecturam geſſiſſe *Samgarem*. Sic enim habet: *Poſt hunc*, ſeu Aod, *fuit Samgar, filius Anath, qui percuſſit de Philiſtiim ſexcentos viros vomere, & ipſe quoque defendit Iſrael.* Si igitur *Samgar* immediatè poſt obitum *Aod* judiciariam apud Iſraelitas Præfecturam geſſit, nullâ ratione dici poteſt fuiſſe Anarchiam, ſeu Interregnum poſt mortem *Aod*. Verum quidèm eſt, *Samgarem*

Samgarem paucis menſibus judiciariam Præfecturam geſſiſſe, ideòque Scripturam Sacram, loco mox à me laudato, tempus Magiſtratûs illius non notaſſe. At, indè perperàm infertur, poſt mortem *Aod* fuiſſe Anarchiam, quia Scriptura Sacra capite quarto v. 1. lib. Judicum apertè dicit, Iſraelitas poſt mortem *Aod* (non computato brevi admodùm tempore, quo *Samgar* judiciariam exercuit poteſtatem) abductos eſſe in ſervitutem Chananæam à *Jabin*, Rege Chanaan: *Addideruntque filii Iſrael facere malum in conſpectu Domini poſt mortem Aod, & tradidit illos Dominus in manus Jabin, Regis Chanaan, qui regnavit in Aſor &c.* Quibus verbis Scriptura Sacra omnem præcludit locum huic Anarchiæ, quam *Paulus Pezronus* ait duraſſe, poſt obitum *Aod*, annis circitèr triginta ſeptem. Sed ad ſervitutes Iſraelitarum redeamus, quarum tertia, ut diximus, vocatur *Chananæa*, quòd contigit ſub *Jabin*, Rege Chanaan. Ab hac ſervitute Chananæa, quæ perſtitit per viginti annos, Iſraelitas liberarunt *Debbora*, Prophetiſſa, & *Barac*, filius *Abinoemi*, de Tribu Nephtali, qui decem millibus lectiſſimorum militum ex Tribubus *Nephtali* & *Zabulon* collectis, contrà *Siſaram*, Principem Exercitûs *Jabin*, Regis Chanaan, *Debborâ* comite, rectà perrexit, cum Exercitu, juxtà aquas *Maggedo* penitùs profligavit *Siſaram*, fugâ elapſum, *Jahel*, uxor *Haberis*, Cinæi, callidè in ſuum tentorium allexit, potuque lactis ſopitum, adacto in tempore trabali clavo interemit, eoque mortuo, *Debbora* epinicio carmine victoriam celebravit, ſicut legitur

gitur cap. 4. & 5. lib. *Iudicum*.

D. Non mihi veriſimile videtur, *Debboram* in numero *Judicum*, ſeu eorum, qui apud Iſraelitas judiciariam poteſtatem exercuerunt, eſſe collocandam. Nam, ut ſuperiùs dixiſti, proprium & præcipuum *Judicis* munus erat Populum Iſraeliticum defendere, & in bello Ducem agere. Huic autem obeundo muneri impar erat *Debbora*, ut potè fæmina, cui potiùs convenit colum, quàm arma, tractare, aut Exercitui imperare.

M. *Debboram* verè & propriè Hebræorum Judicem fuiſſe, ſeu judiciariam exercuiſſe poteſtatem, dùm Iſraelitæ Judicum regerentur arbitrio, teſtantur Scriptura Sacra, & ſancti Patres. Sic enim legitur cap. 4. v. 4. libri Judicum: *Erat autem Debbora Prophetis uxor Lapidoth, quæ judicabat populum in illo tempore ..... Aſcendebantque ad eam filii Iſrael in omne judicium*. Quibus verbis apertè innuit Scriptura Sacra, *Debboram*, aliorum inſtar Iudicum, populum judicaſſe, & Iſraelitas univerſos cauſas ſuas ad ejus Tribunal detuliſſe. *Debboram* quoque belli, paciſque temporibus Rempublicam Hebræorum rexiſſe, eique tanquàm Iudicem præfuiſſe, non minùs diſertè aſſerunt ſancti Patres *Clemens Alexandrinus* lib. 1. Stromatum, *S. Ambroſius* libro de Viduis, *S. Hieronymus* Epiſt. x. ad *Furiam*, De Viduitate ſervanda, *S. Auguſtinus* lib. 18. De Civitate Dei cap. 15. quibus addo *Severum Sulpitium* lib. 1. Hiſtoriæ Sacræ, *Theodoretum* Quæſtione 12. in librum Iudicum, & *Alcimum Avitum* in Conſolatoria de Laude

Virgini.

Virginitatis ad *Fuſcinam*, ſororem. Sed, inquis, *Bello gerendo impar erat Debbora.* Sit ita ſanè. At, ſaltem potuit *Debbora* conſiliis ſuis *Barach*, qui cum illa itidem Judex populi erat, adeſſe, ſuadere ei bellum, illi imperium exercitûs relinquere, ſeque ei ſociam adjungere, ut, Deo authore, Rempublicam Hebræorum erigeret, Populumque à graviſſima Chananæorum ſervitute vindicaret. Præterquàm quòd, *Debbora* non fuit vulgaris fæmina, quam colum, non arma tractare decet, ſed fuit heroina fæmina, quam Deus Prophetiæ lumine illuſtravit, prudentiâ, & fortitudine exornavit, ut populum regere & hoſtium impetum intrepida retundere poſſet. Hinc. *S. Ambroſius* in libro *De Viduis*, mox à me laudato, hæc habet: *Et ideò lectum iſtius* (ſeu Debboræ) *puto eſſe judicium, & geſta ejus arbitror eſſe deſcripta, ne mulieres à virtutis officio muliebris ſexûs infirmitate revocentur. Vidua populos regit, Vidua ducit Exercitus, Vidua Duces eligit, Vidua bella diſponit, mandat triumphos.* Quæ *S. Ambroſii* ſententia eſt omninò Scripturæ Sacræ conſentanea. Legimus quippè cap. 4. lib. Judicum v. 6. *Baracum*, qui cum *Debbora* Populi Iſraelitici Iudex erat, noluiſſe ad bellum ullo pacto proficiſci, niſi *Debbora* ſeſe ei exercitum ducenti ſociam præberet: *Dixitque ad eam* (ſeu Debboram) *Barac: Si venis mecum, vadam: ſi nolueris venire mecum, non pergam.* Tanta erat in Republica Hebræorum auctoritas *Debboræ*, ut ob amorem, & jugem ſollicitudinem, quam gerebat boni publici, vulgò audiret *Mater in Iſrael*, non ſecùs ac Imperatores, & Reges pleri-

que *Patres Patriæ* vocati ſunt, quo titulo, magis quàm imperatorio, gloriabantur. Sat igitur contrà *Toſtatum*, *Genebrardum*, *Cajetanum*, *Serrarium*, *Cornelium à lapide*, & alios recentiores, probatum maneat, *Debboram* verè & propriè Iudicem Hebræorum fuiſſe, eamque inter ſanctos Iſraelis Iudices eſſe numerandam.

D. Quot annos *Barac*, & *Debbora* judiciariam poteſtatem apud Iſraelitas exercuerunt, & quo loco, poſt illorum obitum, res Iſraelitarum fuerunt?

M. *Barac* & *Debbora* judicarunt populum, & Reipublicæ Hebræorum præfuerunt per quadraginta annos. At, poſt illorum judiciariam præfecturam, Iſraelitæ, qui in ſecundis rebus immemores cæleſtium beneficiorum in multa ſcelera ruebant, & Idola colebant: in adverſis verò, afflictique malo ſervitutis divinum auxilium ſupplices implorabant; juſtè, ob peccata, quæ perpetrabant, traditi ſunt Madianitis, duroque imperio habiti. Abbas *Paulus Pezronus* poſt judiciariam præfecturam, *Baraci* & *Debboræ* obtrudit Anarchiam in Republica Hebræorum, ſeu Interregnum, quod annis circitèr octodecim perduraſſe affirmat. Sed ejuſmodi Anarchia, cujus tàm in Scriptura Sacra, quàm in ſanctis Patribus, & Scripturæ Sacræ Interpretibus, cùm nullum vel minimum extet veſtigium, nullatenùs admitti debet, utpotè quæ conſultò excogitata ab illo Scriptore, qui, in Hiſtoria cùm Sacrâ, tùm Prophanâ cæteroquin verſatiſſimus, novam procudit Chronologiam, quæ à Codicum Hebræorum, Græcorum, Samaritanorum, & Latinorum calculo maximè diſcrepat. Rejectâ itaque prædictâ Anarchiâ, certum eſt, Iſraelitas,

raelitas,poſt judiciariam *Baraci*, & *Debboræ* Præfecturam, abductos eſſe à Madianitis in ſervitutem, quæ duravit ſeptem annis. Cùm igitur ſub dura illa Madianitarum ſervitute oppreſſi gemerent, converſi ad Dominum (inquit *Sulpicius Severus* lib. 1. Hiſtoriæ Sacræ) miſericordiam ſolitam flagitantes, impetraverunt. Erat in Hebræis *Gedeon* quidam nomine, filius *Ioas*, è Tribu Manaſſes, vir juſtus, & charus Domino, acceptuſque. Huic Angelus è campo meſſis domum revertenti adſtitit: *Dominus*, inquit, *tecum*. At, ille voce flebili, non eſſe in ſe Dominum ingemiſcebat, quòd populum captivitas premeret, virtutumque Domini, qui eos de Terra Ægypti eduxerat, lugens recordabatur. Tùm Angelus: *Vade*, inquit, *in hoc ſpiritu, quo locutus es, & populum de captivitate eripe.* Ille verò abnuere, ſe,infractis ſuorum viribus, cùm ipſe minimus eſſet, tantum onus ſuſcipere. Perſtare contrà Angelus, ne dubitaret poſſe fieri, quæ Dominus loquebatur. Perfecto igitur Sacrificio, dirutâque Arâ, quam *Baalis* Idolo Madianitæ ſacraverant, ad ſuos profectus *Gedeon*, caſtra caſtris hoſtium contulit. Sed Madianitis, in conficiendo contrà Iſraelitas bello, etiam Amalecitæ ſe conjunxerant. *Gedeon* verò non ampliùs quàm ad triginta & duo millia Exercitum paraverat. Priuſquàm tamen confligeret, ſignificavit ei Deus, nimiam hanc eſſe multitudinem, quam in prælium vellet educere, itaque daret volentibus diſcedendi poteſtatem, quod ubi populo innotuit, viginti duo millia è caſtris receſſerunt. Sed ex decem millibus, quæ reſede-

derant, non plures quàm trecentos viros tenuit, reliquos ab armis dimiſit. Tùm mediâ vigiliâ caſtra hoſtium ingreſſus, trecentos illos viros, quos tubis, lagenis vacuis, ac lampadibus in medio lagenarum accenſis inſtruxerat, in tres ordines diſtribuit, qui cum buccinarum clangore, ſimul & colliſarum lagenarum fragore, fulgoreque lampadum, atque ſæpiùs ingeminatis clamoribus: *Gladius Domini, & Gedeonis*, tantum hoſtibus timorem injecerunt, ut eorum exercitum novo ſanè bellandi genere fuderint, atque diſſiparint. Fugientes Reges perſecutus eſt *Gedeon* ultrà Jordanem, comprehenſoſque neci dedit. In ea pugna centum & viginti millia ex hoſtibus cæſa ſunt. Tunc conſenſu omnium *Gedeoni*, ut Princeps populi eſſet, delatum, quod ille generoſo animo aſpernatus, communi jure cum civibus vivere, quàm præeſſe ſuis, maluit. Depulsâ igitur Iſraelitarum ſervitute Madianiticâ, quæ ſeptem annos populum continuerat, pax per quadraginta annos fuit ſub *Gedeone*, qui mortuus eſt in ſenectute bona, & in tumulo *Joas*, patris ſui, in *Ephra* ſepultus, ſicut legitur cap. 8. lib. *Judicum*.

D. Quis, mortuo *Gedeone*, præfuit Reipublicæ Hebræorum, & judiciariam exercuit Præfecturam?

M. Defuncto *Gedeone*, filius ejus *Abimelechus*, ex concubina ortus, Sichimorum Principibus operam ei navantibus, judiciariam obtinuit Præfecturam, & per tres annos in Republica Hebræorum imperium tenuit, ſeu potiùs tyrannidem exercuit. Eò crudelitatis prorupit, ut ſeptuaginta fratres ſuos ſuper unum lapidem inter-

interfecerit, excepto *Ioathane*, filiorum *Gedeonis* natu minimo, qui ſolus ſceleſti illius tyranni manus evaſerat. At, Deus hanc *Abimelechi* crudelitatem & tyrannidem non diù inultam reliquit. Nam, cùm iſte ſæviſſimus tyrannus, poſt dirutam & ſale ſeminatam urbem *Sichem*, poſt interfectos illius urbis incolas, qui in eum conjuraverant, & poſt igne ſuccenſum Fanum Dei ipſorum *Berith*, ad expugnandum oppidum *Thebes* progreſſus eſſet, ſaxo à muliere ictus, ſentienſque irati ſupremi Numinis vindictam, Armigero ſuo juſſit, ut illum ferro confoderet: *Ne fortè dicatur*, inquit, *quòd à fœmina interfectus ſim*. Ab ipſo itaque Armigero mucrone confixus animam exſpuit. Poſt *Abimelechi* mortem, Iudex conſtitutus eſt *Thola*, filius *Phua*, qui poſtquàm populum judicaſſet annis viginti tribus, obiit, ſicut legitur cap. 10. v. 1. & 2. libri *Judicum*. Hunc, ſeu *Tholam*, in judiciaria Populi Iſraelitici Præfectura excepit *Iair*, qui per viginti duos annos cùm præfuiſſet Reipublicæ Hebræorum, exceſſit è vivis (lib. Judicum cap. x. v. 3. & 4.) Putat *Paulus Pezronus*, poſt mortem *Iair* contigiſſe Anarchiam, ſeu Interregnum, quod duravit, inquit, annis circitèr triginta. Sed de iſta Anarchia, quam de ſuo cerebro finxit *Paulus Pezronus*, ſilet omninò Scriptura Sacra, quæ notat dumtaxàt ſervitutem octodecim annorum, cui Iſraelitæ, poſt obitum *Iair*, fuerunt addicti ſub imperio Ammonitarum. Ab hac ſervitute Ammonitarum Iſraelitas liberavit *Iephte*, qui in Populo Iſraelitico judiciariam poteſtatem, poſt *Iair*, obtinuit. Exercitum

citum ad debellandos Ammonitas duxit *Iephte*, ſed dùm acies hinc indè eſſent inſtructæ, priuſquàm ſignum pugnæ daretur, votum Deo nuncupavit *Iephte*, ſi proſperè pugnaſſet, ſe illud in holocauſtum ei oblaturum, quod ſibi è parta victoria revertenti primùm occurreret. Sic victis hoſtibus, cùm domum rediret, filia unica, quam habebat, ei obviam fit, quæ læta patrem exceptura victorem, cum tympanis & choris gratulabunda proceſſerat. Tùm *Iephte* conſternatus dolore, conſciſſis veſtibus, indicat filiæ ſuæ voti neceſſitatem, cui illa paruit, ac mori non recuſavit. Quadraginta duo millia Ephraimitarum, qui in Galaatidem armati irruperant, *Iephte* cæcidit, multique ex his Ephraimitis, ſermone proditi, in Jordanis tranſitu perierunt, cùm vocem *Schibboleth*, quæ *Spicam* ſignificat, pronunciare non poſſent, ſed vice illius, *Sibboleth* efferrent. Per ſex annos Principatum tenuit *Iephte*, obiitque in civitate ſua *Galaad*, ubi etiam ſepultus eſt, ſicut legere eſt in libro *Iudicum* cap. 12. v. 8. & 9.

D. Ecquid, quæſo, mihi narras votum *Iephte*, quod ei in perpetuum dedecus ceſſit, ſicut docet *S. Thomas*, Angelicus meus Præceptor, 2. 2æ. Quæſt. 88. Art. 2. in Reſponſ. ad ſecundam objectionem, ubi hæc habet: " Quædam verò ,, ſunt quidèm in ſe conſiderata bona (& ſe- ,, cundùm hoc poſſunt cadere ſub voto) poſſunt ,, tamen habere malum eventum, in quo non ,, ſunt obſervanda. Sicut accidit in voto Iephte, ,, qui, ut dicitur cap. x. libri Iudicum: Votum ,, vovit Domino, dicens: Si tradideris filios

,, Ammon

Ammon in manus meas, quicumque primus "
egreſſus fuerit de foribus domûs meæ, mihi- "
que occurrerit reverenti in pace, eum offeram "
holocauſtum Domino. Hoc autem poterat "
malum eventum habere, ſi occurreret ei ali- "
quod animal non immolandum, ſicut aſinus, "
vel homo: Quod etiam accidit; undè Hiero- "
nymus dicit: In vovendo fuit ſtultus, quia diſ- "
cretionem non habuit, & in reddendo impius. "
Cenſet itaque *S. Thomas*, votum *Iephte* fuiſſe illicitum, temerarium, & impium. At, hinc naſcitur haud levis difficultas, quam mihi eximas velim. Si enim *Iephte* in voto nuncupando fuit imprudens, & in reddendo crudelis, quorsùm igitur cap. XI. v. 29. libri Iudicum dicitur, Spiritum Sanctum irruiſſe ſuper *Iephte*? *Factus eſt ergò ſuper Iephte Spiritus Domini* Quorsùm etiam Apoſtolus *Paulus* cap. XI. v. 32. & 33. Epiſtolæ ad Hebræos inter Veteris Teſtamenti Sanctos recenſet *Iephte*? *Deficiet enim me*, inquit ille Apoſtolus *tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Samſon, Iephte, David, Samuel &c.* Cur, inquam, Scriptura Sacra his encomiis celebrat *Iephte*, ſi ejus votum fuit illicitum, crudele, & impium, ſicut ſentit *S. Thomas*?

M. Non ſolùm cenſet *S. Thomas*, votum *Iephte* fuiſſe illicitum, temerarium, & impium, ſed etiam in hac ſententia præiverunt Doctori Angelico multi ſancti Patres, præſertim *Ambroſius* lib. 3. *de Officiis* cap. 12. *S. Hieronymus* lib. I. contrà *Iovinianum*, & Comment. in caput 7. Ieremiæ, *S. Auguſtinus* Quæſt. 49. in Iudices, *S. Chryſoſtomus* Homilia XIV. ad Populum Antiochenum,

chenum, & *Theodoretus* Quæſtione 20. in Judices, cujus titulus eſt: *Quamobrem permiſit Dominus Deus mactari filiam Jephte*? Hi, inquam, ſancti Patres clariſſimè docent, votum *Jephte* fuiſſe illicitum, temerarium, & impium, quia reverà *Jephte* vovit, ſe oblaturum in holocauſtum, quod ipſi primùm occurriſſet, id eſt, mactaturum, & in Dei honorem totum igne conſumpturum, illudque votum *Jephte* in filia ſua unigenita crudelitèr impleviſſe mactatione cruenta, quod tamen Deus diſtrictè inhibuit lib. Deuteronomii cap. 12. v. 31. Ex qua doctrina ſanctorum Patrum falſi convincitur opinio quorumdam, qui dictitant, *Iephte* non impleviſſe votum ſuum in filia ſua mactatione cruentâ, ſed dumtaxàt immolatione ſpirituali, hoc eſt, conſecratione perpetuæ virginitatis. Hæc, inquam, opinio adverſatur doctrinæ ſanctorum Patrum, quos mox laudavi. Et ſanè, ſi ſpiritualitèr dumtaxàt immolanda fuiſſet puella, ut quid *Iephte*, ſtatim ac vidit filiam ſuam, prorupit in miſerabiles ejulatus, ſciditque præ dolore veſtimenta ſua? ut quid etiam filia *Iephte* bimeſtre tempus, ut ait Scriptura Sacra, à patre ſuo poſtulavit ad plangendam cum ſodalibus virginitatem ſuam, quam toto vitæ ſuæ decurſu plangere potuiſſet? ut quid tandèm filiæ Iſrael quotannis conveniſſent ad planctum ſolemnem ſuper filia *Iephte* quatuor dierum ſpatio, ſicut teſtantur Sacræ Litteræ, niſi filia *Iephte* reverà fuiſſet cruenta mactatione à patre ſuo immolata? *Sed, ſi ita ſit*, inquis, *cur igitur Scriptura Sacra ait de Iephte: Factus eſt ſuper Iephte Spiritus Domini*?

Domini? Cur etiam Apoſtolus Paulus Catalogo Sanctorum Veteris Teſtamenti accenſet Iephte? Huic tuæ difficultati ſic reſpondet *S. Thomas* 2a. 2æ. Quæſtione 88. Art. 2. ad ſecundam objectionem: *Præmittitur tamen*, inquit Angelicus ille Doctor, *quod factus eſt ſuper eum Spiritus Domini: quia fides & devotio ipſius, ex qua motus eſt ad vovendum, fuit à Spiritu Sancto. Proptèr quod ponitur in Catalogo Sanctorum, & proptèr victoriam, quam obtinuit, & quia probabile eſt, eum pænituiſſe de facto iniquo, quod tamen aliquod bonum figurabat.* Et commentario in Epiſtolam ad Hebræos, idem *S. Thomas* ait: *In facto Iephte fuit aliquid à Spiritu Sancto, ſcilicèt motus ad vovendum in generali, quòd ſcilicèt immolaret quidquid occurreret ſibi immolabile: Aliquid autem ex proprio ſuo ſpiritu, ſcilicèt quod immolavit quod non debuit, & in hoc peccavit, ſed poſt, pœnituit.* Falluntur ergò illi Scriptores, qui dicunt, votum *Iephte* fuiſſe pium & ſanctum; vel qui excuſant *Iephte*, quia hoc votum per ignorantiam, & religionis zelo Deo nuncupavit, & implevit bonâ fide, putans, ſe hoc voto obſtringi, ad filiam, quæ ſibi primò occurrerat, immolandam. Verùm, nulla ignorantia, aut prætenſus religionis zelus excuſare poteſt votum *Iephte*, quia per illud filiam ſuam unigenitam Deo mactavit, quod certè jure naturali, divino, & humano, vetitum eſt.

D. Quis in judiciaria Populi Iſraelitici Præfecturâ ſucceſſit *Iephte*?

M. In locum defuncti *Iephte* ſuffectus eſt *Abeſan*, Beethleemita, ex Tribu Juda, qui Iſraelem per

per ſeptem annos, tranquillis temporibus judicavit. Mortuo *Abeſan*, & Bethleemi ſepulto, ſucceſſit *Helon*, ſeu *Ajalon*, qui per decem annos Populum Iſraeliticum judicavit. *Ajaloni* autem mortuo ſucceſſit *Abdon*, qui per octo annos Iſraelem pacificè rexit. Sed iſti tres Iudices, qui continuâ ſerie *Iephte* ſucceſſerunt, nihil memoriâ dignum, quod Sacra prodat Hiſtoria, ediderunt. Hìc obitèr advertere debes, *Paulum Pezronum* admittere, poſt mortem Iudicis *Abdon* in Republica Hebræorum Anarchiam, ſeu Interregnum, quod, ut ait, duravit annis circitèr quinquaginta. Sed hanc Anarchiam fictitiam planè eſſe probat altum ſilentium Scripturæ Sacræ, quæ illius poſt mortem *Abdonis*, nullam prorsùs in libro Iudicum mentionem facit, aitque dumtaxàt, Iſraelitas, poſt mortem *Abdonis*, ad Idola converſos, & ideò divino deſtitutos præſidio, ſubjectos fuiſſe Philiſtæis, & per quadraginta ſervitutis annos pænas perfidiæ pependiſſe.

D. Quem Ducem ſuſcitavit Deus ad vindicandos à tàm longa Philiſtæorum ſervitute Iſraelitas?

M. Deus, ad liberandum Populum Iſraeliticum è diuturna Philiſtæorum ſervitute, uſus eſt operâ *Samſonis*, cujus ortum Angelus ſterili matri nunciavit. Ab infantia Deo conſecratus *Samſon*, comam aluit, à vino & ſicera, Nazaræorum inſtar, abſtinuit. Philiſtææ mulieris amore captus, eam duxit uxorem, quæ poſteà ipſum prodidit. Ad miraculum fortis fuit *Samſon*, Iudex Hebræorum á Deo conſtitutus, majoraque

que verè præſtitit, quàm fabulæ *Herculi* ſuis commentis affinxerunt. At enim primò, *Samſon* obvium habens Leonem, in fruſta nudis manibus eum diſcerpſit, & poſt aliquot dies reverſus, examen Apum, favumque mellis in ejus ore invenit. Secundò, *Samſon*, poſtquàm compertum habuiſſet, uxorem ſuam Philiſtæam, ipſo abſente, fuiſſe alteri viro matrimonio copulatam, excanduit, & ut abreptæ uxoris ſuæ injuriam ulciſceretur, perniciem toti Philiſtæorum genti hoc pacto molitus eſt. Trecentis vulpibus (quas per ſe, & per amicos capere potuit) ardentes lampades earum illigavit caudis, atque agris Philiſtæorum immiſit, indèque magnum excitavit incendium, quod in maturas jam Philiſtæorum meſſes, fruges, vineas, oliveta, & in villas ipſas ſparſum, ac longè latèque graſſatum eſt. Hoc, grandi licèt Philiſtæorum exitio, parùm ſe vindicatum ratus *Samſon*, urgere omnibus incommodis prophanam gentem, eique magnas clades inferre non deſinebat. Quò factum eſt, ut Iudæi, compulſi à Philiſtæis, *Samſonem* vinctum eis tradiderint. Sed traditus, ruptis vinculis, arreptâque aſini mandibulâ, quam caſus telum dederat, mille ex hoſtibus proſtravit. Ingraveſcente autem æſtu, cùm, poſt victoriam, ardenti ſiti cruciaretur, invocato Domino, è dente molari aſini, cujus maxillam abjecerat, ſcaturivit fons, cujus aquis ſitim ſedavit. Tertiò, *Samſon*, urbem Gazam ingreſſus, portis omnibus diligentèr obſeratis, ad vincula & necem à Philiſtæis deſtinatus, concubiâ nocte ſurgens, ſtructas ſibi à Phili-

ſtæis

ſtæis inſidias maximo robore & audacia declinavit, portas urbis cum poſtibus vi avulſas humeris ſuis impoſuit, & in cacumen montis, qui adjacebat viæ, Hebronem ducenti, nemine ei reſiſtere auſo, detulit. At, paulò poſt *Samſon*, vir tantus, & tot palmarum Dux, à vili meretrice, *Dalila*, victus ac ſubjugatus eſt: Ea quippè ſcelerata & callida meretrix *Samſonem* interrogavit, in quo ſita eſſet tanta, quâ pollebat, fortitudo, cùmque *Samſon* bis eam, ac tertiò deluſiſſet, ſuccubuit tandèm illius ſcortuli importunis precibus, & intempeſtivis blanditiis, eique per ſummam inſaniam indicavit, ſe, quamdiù capillatus eſſet, ſemper fortem & invictum fore, reſciſſo crine, inermem, & aliis hominibus parem futurum. Mox dormienti *Samſoni* inſidiata meretrix *Dalila*, ejus capillitium abraſit, eumq; Philiſtæis tradidit. Tùm illi effoſſis oculis, vinctum *Samſonem* in carcerem conjecerunt. Sed poſtmodùm creſcentibus capillis, viribuſque recuperatis in locum, in quem Philiſtæorum Primores omnes, & maxima populi turba convenerant, in pompam productus, ut ei, poſt epulas, illuderent, duas columnas, quas utraque manu apprehendit, tàm valido impetu concuſſit ac dejecit, ut tria Philiſtæorum millia ædificii collabentis ruinâ oppreſſerit, ſuo ipſe ſepultus triumpho. Sic extinctus eſt *Samſon* poſtquàm viginti annis præfuiſſet Hebræis. Vir ſanè nunquàm laudandus ſatis, niſi ſeſe libidini vincendum permiſiſſet.

D. Cùm nemini liceat ſibi conſciſcere necem juſta mihi ſuppetit ratio dubitandi de æterna ſa-

lute

lute *Samſonis*, qui mortem ſibi intulit, nec ullum edidit pænitentiæ ſignum.

M. Dùm *Samſon* columnas domûs concuſſit; domumque evertit, quâ ſe oppreſſum iri certò prævidebat, omni culpâ vacavit, tùm quia primò id non fecit *Samſon* ex intentione ſe ipſum occidendi, ſed ut Dei, & Populi Iſraelitici hoſtes opprimeret, ex quo ſecuta eſt mors ipſius, cùm alioquì optaſſet eos perdere, ſe ſalvo: Tùm quia etiam id non præſtitit *Samſon* humani furoris aut deſperationis impetu, ſed impellente Spiritu Sancto, ſicut docet *S. Auguſtinus* lib. 1. *De Civitate Dei* cap. 21. his verbis: *Nec Samſon alitèr excuſatur, quòd ſe ipſum cum hoſtibus ruina domûs oppreſſerit: niſi quia Spiritus latentèr hoc juſſerat, qui per illum miracula faciebat.* Præterea, Apoſtolus *Paulus* Epiſt. ad Hebræos cap. XI. v. 32. *Samſonem* enumerat inter Sanctos Veteris Teſtamenti, dicens: *Deficiet me tempus enarrantem de Gedeone, Barac, Samſon &c.* Porrò, ſi *Samſon*, ruinâ domûs ſeipſum occidendo peccaſſet, & in peccato, nullâ pænitentiâ diluto, ex hac vita exceſſiſſet, non deberet inter Sanctos habere locum, ſed potiùs inter reprobos enumerandus eſſet. Non peccavit itaque *Samſon*, dùm, impellente Spiritu Sancto, aditâ forti animo ſpontaneâ morte, Philiſtæos, Dei hoſtes, & Populi Iſraelitici oppreſſores, communi ſecum ruinâ implicuit, *multòque plures interfecit moriens, quàm vivus occiderat*, ſicut ait ſacer Auctor libri Iudicum cap. 16. v. 30.

D. Quis, mortuo *Samſone*, rexit Populum Iſraeliticum, & judiciariam obtinuit Præfecturam?

M.

M. Putat *Sulpicius Severus* cap. 29. lib. 1. *Hiſtoriæ Sacræ*, aut ſaltèm dubitat, nùm demortuo *Samſoni* ſucceſſerit *Semigar*, ſeu *Samgar*. Sic enim habet: *Huic*, ſeu Samſoni, *Semigar ſucceſſit de quo nihil ampliùs Scriptura prodidit. Nam neque finem Imperii ejus reperi, & fuiſſe populum ſine Duce invenio. Ideò cùm adversùs Benjamin Tribum civile bellum fuit, Judas temporarius Dux belli aſſumptus eſt. Sed plerique, qui de temporibus ſcripſerunt, annum unum Imperio ejus annotaverunt. Plerique ita eum prætererierunt, ut poſt Samſon, Heli, Sacerdotem, ſubjunxerint. Nos eam rem, ut parùm compertam, in medio relinquemus.* Et capite ſequenti, ſeu xxx. ejus libri, conceptis verbis *Sulpicius Severus*, aſſerit, *Semigarem*, ſeu *Samgarem*, ſucceſſiſſe *Samſoni*: *Nam*, inquit, *quùm poſt Samſon Judicem Semigar fuerit &c.* Sed mirari vehementèr ſubit, cur *Sulpicius Severus*, dicat ſucceſſorem *Samſonis* fuiſſe *Samgarem*, cùm Sacræ Litteræ in libro Iudicum memorent quidèm Iudicum aliquem nomine *Samgarem*, ſed eum non *Samſoni*, ſed *Aod* ſucceſſiſſe diſertè teſtentur. Mirum etiam eſt, quòd *Sulpitius Severus* cap. 29. lib. 1. *Hiſtoriæ Sacræ* ſcripſerit, bellum Benjaminiticum, id eſt, contrà Tribum Benjamin, à Tribubus reliquis confectum, ob violatam & impotenti libidine extinctam juvenis Levitæ uxorem, contigiſſe poſt Præfecturam *Samſonis*, cùm tamen, ſicut anteà diximus, flebilis illa Hiſtoria uxoris Levitæ, bellum Benjaminiticum, *Michæ*, & Danitarum Idololatria, acciderint antequàm Populus Iſraeliticus haberet Iudices, hoc eſt, tempore Anarchiæ,

Anarchiæ, ſeu Interregni ſex annorum, quod fuit poſt obitum *Calebi*, & ſeniorum Iuda, qui in regimine Reipublicæ Hebræorum ſucceſſerunt *Ioſue*. Fateor quidèm, tàm bellum Benjaminiticum, quàm alia Facta hiſtorica narrari in quinque poſtremis libri Iudicum capitibus poſt mortem *Samſonis*; id, inquam, ultrò fateor, ſed id conſultò à ſacro libri Iudicum Auctore factum eſſe cenſeo, quippè qui, ne Iudicum Geſta, quæ imprimis ſcribenda ſibi ſumpſerat, interrumperet, bellum Benjaminiticum, & quædam alia Facta hiſtorica in quinque poſterioribus ejuſdem libri capitibus, poſt obitum *Samſonis*, deſcripſit, quæ tamen antè *Samſonis* obitum, reverà contigerunt. Sed redeamus ad ſeriem illorum Iudicum, qui poſt obitum *Samſonis*, Populum Iſraeliticum rexerunt. Defuncto *Samſone*, Iudex Populi Iſraelitici, conſtitutus eſt *Heli*, Summus Pontifex, non ex *Eleazaro*, primogenito *Aaronis*, ſed ex *Ithamare* genus ducens. Eo gubernante, calamitoſiſſimus fuit Reipublicæ Iſraeliticæ ſtatus, jamque periclitari videbatur, niſi Deus *Samuelem*, patre *Elcana* de Tribu Levi genitum, & *Annæ* matris ſterilis ardentibus votis ac precibus conceſſiſſet. A pueritia Deo conſecratus eſt *Samuel*, & diſciplinæ *Heli*, Sacerdotis, traditus, qui, poſtquàm adoleviſſet, noctu quatèr à Deo vocatus, juſſus eſt ut ſententiam in *Heli*, domumque ejus latam, ob crimina filiorum ejus, nimiamque patris ergà eos indulgentiam, illi ſuo nomine denunciaret. Deo morem actutùm geſſit *Samuel*, adiit *Heli*, eique divinam increpationem, minas, & proximam

totius

totius ipſius familiæ cladem, ut audierat à Domino, indicat, totque malorum cauſam aperit, improbitatem videlicèt filiorum ejus, *Ophnis*, & *Phinees*, qui patris auctoritate abutentes, ejuſque Sacerdotium in turpem quæſtum vertentes, & munera à ſacrificantibus exigentes, avertebant religioſos homines à Templo, rebuſque ſacris, & pietatem, quam in primis fovere debebant, extinguebant. Erant inſupèr *Ophnis*, & *Phinees* viri libidinoſi, ſuo, ſuorumque ſacrilegio infames, qui, depoſito omni pudore, effræni libidine, promiſcuis adulteriis cum matronis, ad oſtium Tabernaculi excubantibus, ſeſe conſpurcabant. Erant deniquè contumaces in patrem ſuum *Heli*, qui eos identidèm verbis increpabat, ſed leniùs quàm eorum culpa, & Summi Iudicis atque Pontificis auctoritas exigebant. Terribilis illius Oraculi, quod *Samuel* nomine Dei ſignificavit *Heli*, veritatem probavit eventus. Iſraelitæ quippè duplici prælio ad triginta quatuor millia virorum cæſi ſunt. Arca, quæ è Tabernaculo in caſtra fuerat delata, ab hoſtibus capta eſt; *Ophnis*, & *Phinees*, Sacerdotes, & filii *Heli*, occiſi ſunt, tàmque terribili nuntio perculsus *Heli*, de ſede retrorsùm lapſus, fractâ cervice, occubuit anno ætatis ſuæ nonageſimo octavo, judiciariæ verò ſuæ Præfecturæ anno quadrageſimo. Deniquè, Nurus *Heli*, uxor *Phinees*, filium *Ichabodem* immaturo partu enixa, è vivis confeſtim rapta eſt, ſicque tota *Heli* familia luctu, necibuſque fuit completa. Philiſtæi, partâ victoriâ, Arcam Dei, quæ in eorum poteſtatem venerat, oppido Azoto in

Templum

Dagon, juxtà Idolum, intulerunt, velut ſpolium falſo Numini ſacrum. " Sed (verbis utor "
Sulpitii Severi cap. 31. libri 1. *Hiſtoriæ Sacræ*) "
ſimulacrum, Dæmoni dicatum, ubi Arca illata eſt, corruit, cùmque Idolum loco reſtituiſſent, nocte inſecutâ diſcerptum eſt. Indè mures per omnem regionem exorti, noxiis morſibus multa hominum millia letho dabant. "
Quo malo compulſi Azotii, Arcam Dei ad "
Gethæos tranſtulerunt. Qui cum ſimili clade "
afficerentur, in oppidum Aſcalonenſium tranſvexerunt. His verò, advocatis gentis ejus primoribus, conſilium fuit, Arcam Domini Hebræis reddere. Ita ex ſententia Principum, "
Augurumque, & Sacerdotum, impoſita vehiculo, multis cum muneribus remittitur. Illud "
memorabile, quod, cum oneri boves fæminas "
ſubjeciſſent, vituloſque earum domi retinuiſſent, iter, nullo duce, in Iudæam pecudes "
direxerunt, non revocante affectu fætus relicti: "
cujus rei miraculo Reguli Allophylorum uſque in fines Hebræorum Arcam ſecuti, religioſum officium præſtiterunt. Iudæi autem, "
ubi Arcam referri viderunt, certatìm ex oppido Bethſamis cum gaudio obviam ruere, "
feſtinare, exultare, grates Domino referre. "
Ad urbem *Bethſamen*, quæ erat urbs Levitica, ſemel appulſa Arca Domini, incredibile illud gaudium, quo illius urbis incolæ, ſeu Bethſamitæ, eam venientem exceperant, mox in luctum converſum eſt. Cùm enim Bethſamitæ audaciùs illam introſpicerent, & fortaſſis parùm ſanctè manibus contrectare præſumerent (quod

Deus non ſolùm plebeiis, ſed & Levitis diſtrictè cap. 4. v. 20. libri Numerorum ſub pœna mortis vetuerat) ſtatim ſeptuaginta viri ex Primoribus, quinquaginta verò millia ex plebeiis, vindice Deo, perierunt, ſicut legitur cap. 6. v. 19. lib. 1. Regum. Eâ ſubitaneâ & inopinatâ clade vehementèr territi Bethſamitæ, Arcam in oppidum *Cariathiarim* miſerunt, ubi poſita eſt in domo *Abinadab* in Gabaa, ibique per annos viginti fuit. Dùm *Samuel* ſummâ vigilantiâ judiciis adminiſtrandis, & regendæ Reipublicæ totus poſt obitum *Heli* incumberet, atque in profligandis Iſraelitarum hoſtibus omnem operam & induſtriam poneret, Populus Iſraeliticus, ab eo, quem jam ſenuiſſe videbant, poſtularunt Regem, qui aliarum Gentium inſtar, ipſum belli paciſque temporibus regeret. Nihil intentatum reliquit *Samuel*, ut Iſraelitas à tàm pravo conſilio abduceret, Deique juſſu eis dominationem regiam, & ſuperba imperia expoſuit, libertatem extulit, ſervitutem deteſtatus eſt; poſtremò, divinam eis iram denunciavit, ſi, Deum Regem habentes, vellent non ſine exemplo amentiæ libertatem ſervitio mutare, ſibique ex hominibus flagitare Regem, qui poteſtatem in licentiam quidvis pro arbitrio ſuo agendi, & dominium in tyrannidem verteret. Sed ſurdis cecinit *Samuel*, nec dictis ſuis potuit Iſraelitas ab inſana petitione Regem habendi deterrere. Quapropter, in ſententia perſeverantibus Iſraelitis, eorum reſponſum referenti *Samueli* juſſit Deus, ut eorum deſiderio annueret, Regemque illis crearet. Dei juſſis ſtatim obtemperavit

peravit *Samuel*, primumque Iſraelitarum Regem creavit & unxit *Saulem*, filium *Cis*, de Tribu *Benjamin*, tuncque ceſſavit apud Iſraelitas judiciaria Præfectura, & Reipublicæ Hebræorum ſtatus, qui ſub *Moyſe*, *Joſue*, & *Iudicibus*, fuerat Ariſtocraticus, mutatus eſt in Monarchicum. Sed antequàm *Saulis*, primi Iſraelitarum Regis, Geſta hìc deſcribam, neceſſe eſt, ut paucis referam hiſtoriam *Ruth*, quæ (ut legitur in ſacro libro *Ruth* cap. 1. v. 1.) incidit in tempora Iudicum, quamvis ſub quo Judice contigerit, ſit omninò incertum. Sic autem ſe habet Hiſtoria *Ruth*. Orta fame in terra Iſraelis, *Elimelech*, Betleemita de Tribu Juda, unà cum uxore *Noemi*, ac duobus filiis *Mahalone*, & *Chelione*, in Moabitidem profectus eſt, cùmque ibi extremum diem obiiſſet, filii ejus uxores Moabitidas duxerunt, quarum uni nomen erat *Orpha*, altera appellabatùr *Ruth*; utroque abſque liberis extincto, *Noemi* rediit in patriam cum *Rutha*, Nuru ſuâ, viduâ *Mahalonis*, quæ cultum veri Dei amplexa eſt, *Orphâ* verò ad Idolorum cultum reversâ. *Booz*, filius *Salmonis* ex *Rahab*, meretrice Iericunthina, vidit *Rutham* in agris ſuis ſpicas colligentem, eique non ſolùm liberum permiſit ſpicilegium, ſed multis eam beneficiis cumulavit, cùmque eſſet *Elimechi* conſanguineus, & aliundè vir dives ac potens, cognitâ virtute & probitate *Ruthæ*, eam jure propinquitatis, alio propinquiore recuſante, ſervatis Legis, & avitæ conſuetudinis ritibus, uxorem duxit, & ex ea genuit *Obed*, ex quo natus eſt *Iſai*, ſivè *Ieſſe*, pater *Davidis*, Regis Ju-

 da.

da. Habes ſummatìm perſtrictam hiſtoriam *Ruthæ*, quæ, ut jam diximus, contigit ſub uno Judicum, quæque in ſacro libro *Ruth* narratur quatuor capitibus comprehenſa.

D. Geſtio nunc audire ea, quæ in ſuo regimine geſſit *Saul*, quem *Samuel* creavit & inauguravit primum Iſraelitarum Regem.

M. *Saulem*, virum præſtanti formâ & Imperio dignâ præditum, modeſtum, juxtà ac bellicoſum, à *Samuele* Regem declaratum, Populus Iſraeliticus pronis animis veneratus eſt, & unâ voce proclamavit: *Vivat Rex*. Præclara fuerunt Regni *Saulis* exordia. At enim, poſt menſem à ſua inauguratione, urbem *Iabes* in Galaad, quam *Naas*, Rex Ammonitarum, obſidebat, ducto Iſraelitarum exercitu liberavit, & Ammonitas profligavit. Præterea, *Saul* Amalecitas & Philiſtæos, Ammonitas, & Idumæos, Hebræorum hoſtes infenſiſſimos, magnis cladibus attrivit. Diſciplinæ militaris adeò rigidus cultor fuit *Saul*, ut parùm abfuerit, quin *Jonathanem*, filium ſuum, morti addixerit. Præceperat quippè *Saul*, ne quis, niſi confectis ac internecione deletis hoſtibus, cibum caperet. At, *Jonathas*, filius *Saulis*, qui adversùs Philiſtæos ſtrenuè pugnaverat, inſcius Regii Edicti, paululùm mellis, favo in nemore reperto, tincto ſpiculo, deguſtavit, indèque mortis diſcrimen ſubiit. Sed populus egregium hunc Principem, quem in oculis ferebat, liberavit, & ab imminenti exitio vindicavit. Fortunata iſta Regni ſui initia haud parùm deturpavit *Saul*, fuitque, ob duplicem præſertìm cauſam, à Deo reprobatus, ejuſque

ejuſque familia è Regni ſucceſſione excluſa. Primò, quòd *Saul*, contrà Dei hoſtes prælium conſerturus, Sacrificium contrà ipſius Dei Mandata intempeſtivè obtuliſſet, inconſulto & inexpectato *Samuele*, cujus nutu & conſilio illum dirigi Deus volebat. Secundò, quia Rex *Saul*, à Domino per *Samuelem* juſſus, ut Amalecitas omnes ad unum internecione deleret, addito interdicto, ne quid ex ſpoliis devictorum, & ex eorum gregibus & bonis concupiſceret, nedùm retineret, *Saul* tamen, divini præcepti immemor, *Agag*, capto Amalecitarum Regi, pepercit, optimoſque greges ſervari, & in prædam ferri imperavit. A Deo itaque reprobato *Saule*, Rege, è paſcuis vocatus *David*, filius *Iſai*, de Tribu Juda, inunctus eſt à *Samuele* in Regem, inſcio *Saule*. Bello à Philiſtæis impetitam Rempublicam Hebræorum egregiè ſuſtentavit, fulcivitque *David* adhùc adoleſcens. Cum *Goliatho*, viro inter Philiſtæos miræ magnitudinis & roboris, virgâ tantùm, & lapidibus ſumptis, in prælium proceſſit, primoque ictu miſſo fundâ lapide gigantem illum perculit, proſtravit, ejus caput & ſpolia ovans abſtulit, illiuſque gladium in Templo appendit, ut eſſet memorabilis iſtius facinoris monimentum. Urbem etiam *Ceilam* ab obſidione Philiſtinorum liberavit *David*. Quibus militiæ rudimentis & ſuaviſſimis moribus ita Regis *Saulis* benevolentiam ſibi conciliavit, ut *Micholem*, filiam *Saulis*, in matrimonium acceperit. Sed mox *Saul* amorem ſuum in odium, invidiamque vertit, tantoque livoris æſtu in *Davidem*, generum ſuum, percitus

tus eſt, ut eum ad necem ſæpiùs quæſierit, ipſe verò *David*, ut periclitanti vitæ ſuæ conſuleret, cogeretur per deſerta loca, & per abrupta montium ac ſpeluncas, inſtar feræ, captare latebras, ut ſoceri ſui, hoſtilitèr illum inſequentis conatus, ſedulitatemque eluderet. Actum profectò, ac penitùs de vita *Davidis* conclamatum fuiſſet, niſi *Micholis*, ipſius uxoris, induſtrius amor; *Jonathæ*, Principis, filii *Saulis*, fidelis & conſtans amicitia; *Achimelechi*, Sacerdotis, qui *Davidem*, fame laborantem, panibus propoſitionis refecit, charitas; *Davidis* ipſius coràm *Achis*, Gethæorum Rege, inſaniam ſimulantis ſumma prudentia; *Abigailis*, uxoris *Nabal*, beneficentia, ſalutem illius maximo in diſcrimine poſitam, Deo ita providente, collocaſſent in tuto. Sed his *Davidis* calamitatibus finem tandèm impoſuit Deus morte Regis *Saulis*, accerrimi illius inſectatoris. Videns enim *Saul* in ſe parata formidoloſa Philiſtinorum caſtra, jamque inſtare prælium, conſuluit timore perculſus Dominum, qui tamen ei non reſpondit ſivè per ſomnia, ſivè per Sacerdotes, ſivè per Prophetas. Quâ repulsâ irritatus *Saul*, & ad deſperationem adactus, vocavit, & conſuluit Pythoniſſam, ſeu mulierem, quæ Pythonem, ſeu Dæmonem, familiarem habebat. Petiit ergò *Saul* ab hac muliere, ut ſuſcitaret ſibi *Samuelem*, à quo ſciſcitari poſſet, quid ſibi, ad has extremas redacto anguſtias, facto opus eſſet? Dicto audiens hæc mulier ſuſcitat *Samuelem*, qui *Sauli* prædixit, illum poſtero die cum filio ſuo *Jonathane* à Philiſtæis victum, in prælio occiſum iri,

iri, ejuſque Regnum *Davidi* datum iri. Quod ita evenit, nam Philiſtæi, caſtris in hoſtili ſolo poſitis, poſtero die aciem inſtruunt, conſertoque prælio, Hebræi in fugam verſi, non imperia exequi, non ordines obſervare, omne præſidium in pedibus habere. Filii Regis *Saulis* ceciderunt in prælio, *Saul* verò, equo delapſus, ne vivus in poteſtatem hoſtium veniret, gladio ſuo incumbens, mortem ſibi intulit. De annis adminiſtrati à *Saule* Regni, Commentatores & Chronologi variant linguis & ſententiis. Annos quadraginta *Sauli* tribuit *S. Paulus* Actorum c. 13. Communis tamen & probabilior opinio eſt, illis quadraginta annis contineri etiam *Samuelis* annos antè *Saulis* Principatum, in quam ſententiam lubens ipſe deſcendo, ut conſtabit ex ea, quam mox texam, ſerie annorum, qui à profectione Iſraelitarum ex Ægypto uſque ad quartum Regni *Salomonis* annum, hoc eſt, uſque ad conſtructionem Templi Hieroſolymitani, interfluxerunt.

D. Fuitne *David*, mortuo *Saule*, Rex ab omnibus Iſraelitarum Tribubus ſalutatus?

M. Satim ac *David*, qui erat in Terra Philiſtinorum, compertum habuiſſet, Regem *Saulem*, ejuſque filium *Ionathanem* è vivis exceſſiſſe, eorum necem, miro pietatis exemplo, lacrymis & luctu proſecutus eſt. Dein, conſcendit Hebronem, ubi ſolemni ritu, & frequentibus comitiis, iterùm Rex inunctus eſt. Aſt, dùm *David* in Hebrone inaugurabatur Rex, *Isboſethum*, filium *Saulis*, in urbe *Manahin* trans Jordanem apud Galaatidas Regem conſecrandum curavit

Abner, qui magiſter militiæ *Saulis* Regis antehàc fuerat. Sed *Isboſethus* octavo Regni ſui anno inſidiis appetitus, & domi ſuæ per ſummum ſcelus à ſicariis oppreſſus, ſolidam *Davidi* totius Regni poſſeſſionem reliquit. Tunc enim duodecim Tribus, & Seniores Iſrael ad *Davidem*, qui erat in Hebrone, venerunt, & factâ ipſi deditione, tertiò unctum, ſuper totum Iſrael Regem conſtituerunt. Univerſo itaque Iſraelitico Imperio potitus *David*, in ejus adminiſtratione præclarè ſe geſſit. Nam primò, relicto Hebrone, Hieroſolymam armatâ manu contendit, arcem *Sionis*, quam occupabant Iebuſæi, invaſit, &, profligatis Jebuſæis, in Hieroſolymorum urbe, quam, multis auctam ædificiis, *Civitatem David* appellavit, Regni ſui ſedem collocavit. Poſthàc, variis contrà hoſtes Dei bellis implicitus *David*, inſignes de illis victorias reportavit, & Regni Iſraelitarum fines ad Euphratem uſque propagavit. Philiſtæos domuit, Idumæos, & Amalecitas ſubjugavit, Moabitas, & Ammonitas expugnavit, Syriam ſubegit, ei ſtipendium impoſuit, immenſamque auri, & æris copiam ex præda retulit. Hæc & alia id genus fuerunt *Davidis* Regis bellicæ virtutis nulla unquàm delenda oblivione monumenta, quibus tamen longè præponenda eſſe duco ea, quæ *David* Rex dedit eximiæ pietatis ſpecimina, inter quæ Scriptura Sacra potiſſimùm narrat translationem Arcæ Domini, quæ in oppido Cariathiarim, ut ſuprà obſervavimus, erat, Arcam, inquam, Domini in Arcem Sion ſolemni ac religioſo ritu tranſtulit *David*, & in novo Tabernaculo,

naculo, quod ei paraverat, depoſuit. Hanc Arcæ translationem Deus ſtupendo prodigio commendavit. Cùm enim boves, trahentes plauſtrum, cui impoſita erat Arca, calcitrantes vidiſſet *Oza*, filius *Abinadab*, ac ſubindè Arcam vacillantem, manum admovit, ut eam ſublevaret, ſubitâ morte extinctus eſt, non quòd Levita non eſſet, ſicùt perperàm quidam aſſerunt, ſed quia, ut cenſet *Thodoretus* Quæſtione XIX. in librum II. Regum, *Oza*, qui Arcam humeris ſuis ex præcepto Legis portare debuiſſet, eam, Philiſtæos, Alienigenas, qui Legem non noverant, imitatus, plauſtro vehendam impoſuit. Cùm Templum Domino ædificare *David* in animo haberet, ſuumque *Nathani*, Prophetæ, conſilium aperuiſſet, hoc divinum accepit reſponſum, non ab ipſo, gerendis bellis jam pridem aſſueto, multique ſanguinis effuſore, ſed a filio pacifico *Salomone*, ei naſcituro, ſacrum illud opus perfectum iri. At, *David*, ſicut admiranda invictæ ſuæ in bello fortitudinis, & eximiæ in Religione pietatis in Deum ſuprà omnes Reges ſpecimina exhibuit, ita deploranda infirmitatis humanæ reliquit exempla. Dùm enim Hieroſolymis otio frueretur, vidit *Uriæ*, Hethæi, conjugem, inſignis pulchritudinis fæminam, cui nomen *Betſabeæ*, ſeſe in balneo lavantem, ejuſque impudico amore ſubitò correptus, accerſitam adulterio polluit. Porrò, *Davidis* adulterium duæ circumſtantiæ peculariter exaggerant. Primò, quòd Rex ille domi haberet uxorum greges & concubinarum, & tamen non ex inopia, ſed ex laſcivia concupivit alienam, ut rapto potiùs,
quàm

quàm ſtupro delectari viſus ſit. Neque enim par crimen eſt ejus, qui coactus egeſtate ſuffuratur aliquid diviti: & ejus, qui domi opulentus, tenuem & miſerum veſte unicâ, quam habet, ſpoliat. Hanc criminis atrocitatem *Davidi* impegit *Nathan*, Propheta, ad illum miſſus à Deo, ſub parabola divitis raptoris, & pauperis ſpoliati. Secundò, *David* adjunxit adulterio homicidium *Uriæ*, mariti *Bethſabeæ*, quod quidem homicidium eò immanius fuit, quod non caſu, aut ſubitâ animi commotione, ſed deſtinato conſilio, datâ operâ, & captâ opportunitate à *Davide*, Rege, commiſſum eſt. Nihil commeruerat *Urias*, noverat Rex illum fidelem, & fortem bellatorem, & hac ipſâ hominis ſinceritate abuſus eſt ad illius exitium. Tradidit *David* epiſtolam homicidam *Uriæ*, nihil ſuſpicanti, deferendam ad *Joabum*, Ducem militiæ, in qua Rex huic Duci præcipiebat, ut *Uriam*, iniquo pugnæ loco hoſtibus oppoſitum, Ammonitarum telis conficiendum curaret. Votis Regis obtemperavit *Joab*, ſed, ut lateret fraus, complures generoſi exercitûs milites in diſcrimen mortis vocati ſunt, magna vis hominum jaculis hoſtium objecta eſt, ut unus innocens interimeretur, Regis libidini locum daturus. Viden, quantum in uno *Davidis* crimine inſit criminum? Tanti ſceleris atrocitatem, per Prophetam *Nathanem* admonitus *David*, ultrò agnovit, dicens: *Peccavi Domino*, & lacrymis perfuſus, cordeque contrito, culpam delicti ſui obliteravit (dicente ei Propheta Nathane: *Tranſtulit Deus peccatum tuum*) ſed non evaſit pœnam tempo-

temporaneam, quam Deus, juſtus ſcelerum vindex, ei inflicturus erat, quamque pænitens *David* æquâ, ſibique ſemper conſtanti vitæ ratione, multiplicem tulit. Prima pæna fuit, ut puer, quem ex furtivo concubitu, ſeu ex adulterio cum *Bethſabee* ſuſceperat *David*, recens natus, interiret, tametſi pueruli illius ſalutem, & vitam precibus, jejunio, lacrymis, cilicio, ardentiſſimis votis à Deo, vitæ & necis arbitro, flagitaſſet, ſed fruſtrà. Alteram pænam ſubiit *David*, præcedenti longè acerbiorem, quippè quæ familiam ejus lacrymis, cædibuſque permiſcuit. Habebat *David* filium primogenitum, dictum *Ammonem*, qui ſororem ſuam *Thamarem*, puellam formoſiſſimam, impotenti libidine deperibat, cujus ut amplexibus frueretur, de induſtria ſimulavit, tantam ſibi ineſſe omnium ciborum nauſeam, ut nullis cibis uti poſſet, niſi ſororis ſuæ *Thamaris* manibus præparatis. Nihil fraudis ſuſpicatus *David*, pater ipſius, annuit ejus votis, permiſitque, ut *Thamar* inuiſeret fratrem ſuum, eique cibos coqueret ac pararet. At, ſolam venientem *Thamarem*, eamque ab arbitris remotam nactus in cubiculo ſuo *Ammon* defloravit ac conſtupravit. Quo turpi dedecore conſternata *Thamar*, feſtina, lacrymiſque perfuſa accurrit ad alium fratrem ſuum, dictum *Abſalonem*, eumque ad ultionem ſtimulavit. Per biennium quæſivit *Abſalon* opportunam vindictæ occaſionem; ac tandèm invitavit *Ammonem* ad convivium, in quo, poſtquàm convivæ omnes incaluiſſent mero, multis vulneribus confoſſus *Ammon* periit, ſuâque morte, & ſtupro, quod

quod ſorori ſuæ *Thamari* intulerat, totam *Davidis* Regis, patris ſui, familiam funeſtavit. Hanc domeſticam in familia *Davidis* Regis calamitatem alia luctuoſior excepit, quæ *Davidem* in extremum diſcrimen adduxit, eumque è ſolio tantùmnon deturbavit. Illius ſequentis in familia *Davidis* Regis domeſticæ calamitatis auctor fuit alter illius Regis filius, videlicèt *Abſalòn*, fratricida, & optimo parenti ſuo perduellis. Ille quippè, poſtquàm populum arte & adulatione ſibi conciliaſſet, *Davidem*, patrem ſuum, Hieroſolymis & Regno expulit, Regiam occupavit, fœdiſſimo ſtupro, & culeo digno, paternas concubinas polluit. Sed paulò poſt in prælio victus, dùm, mulo inſidens, præcipitem arripit fugam, caput ſuum inter patulæ ac condenſæ quercus ramos inſeruit, iiſque cæſariem ſuam, ſeu magnos & fluentes capillos, quos ad decorem gerebat, ita implicuit, ut, elabente mulo, quo vehebatur, ſuſpenſus hæſerit cælum inter & terram medius. Hoc pacto hærentem *Abſalonem* triplici jaculo confodit *Joabus*, Dux Davidici exercitûs, hùncque degenerem filium, qui impia arma contrà patrem ſuſtulerat, & per tot ſcelera rebellionis vexillum erexerat, trucidavit. Hanc tamen cruentam de filio ſuo *Abſalone* reportatam victoriam luxit impenſiùs *David*, Rex, tanta videlicèt in eo erat paterna pietas, ut etiam parricidam filium è vivis ſublatum eſſe vehementèr indoleret. Ad has domeſticas Davidicæ familiæ calamitates, novum acceſſit flagellum, quo Deus *Davidem* Regem caſtigavit. Cùm enim *David*, ambitione incitatus, univerſi po-

populi

puli cenſum ad metiendas imperii vires inſtituiſſet, & à *Joabo*, militiæ Magiſtro, deciès centena, & trecenta civium millia dinumerata eſſent, Deus per *Gadem*, Prophetam, triplicem *Davidi* denunciavit pænam, ſcilicèt famem, bellum, & peſtilentiam, deditque arbitrium unam ex his eligendi. Peſtem *David* Rex elegit, momentoque temporis ſeptuaginta millia virorum interierunt, multòque majorem ſtragem edidiſſet Angelus, niſi *David* veniam à Deo precatus, ſe vivum pro toto populo pænæ objeciſſet, dicendo, ſe ſolum eſſe dignum exitio, quia peccaſſet: *Ego ſum*, inquit, *qui peccavi, ego iniquè egi: Illi, qui oves ſunt, quid fecerunt? Vertatur, obſecro, manus tua contrà me.* Hac ſupplicatione *David* iram Dei placavit, & eo in loco, ubi viderat Angelum in vagina gladium recondentem, aram Domino ſtatuit, eique in gratiarum actionem obtulit Sacrificium. Hæ ſunt in ſumma pænæ & calamitates, quas Deus *Davidi* ob ejus adulterium & homicidium inflixit, ut locum & tempus ei daret culpam admiſſam cognoſcendi, eamque diuturnâ laborioſâ, ac ſincerâ pænitentiâ eluendi. In his porrò congeminatis pænis ac calamitatibus totum ſeſe Dei arbitrio permiſit *David*, ejuſque manum ac juſtitiam agnoſcens prono capite adoravit. Hinc *David*, dùm adversùs illum rebellante *Abſalone*, filio ſuo, fugeret, & in *Semei*, virum maledicum, à quo per ſummam injuriam calumniis, maledictis, quin & lapidibus fuit impetitus, incidiſſet, non ſolùm non reſpondit, ſed *Semei* convitia ad ſui caſtigationem & exercitationem

tionem fuiſſe à Deo ordinata faſſus eſt, prohibuitque *Abiſai*, qui illius blateronis volebat jugulum, undè tot convitia in Regem erupe- rant, ſecare, ne vim ei inferret; *Dimitte eum*, inquit, *ut maledicat juxtà præceptum Domini; ſi fortè reſpiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hodierna* (lib. 2. Regum cap. 16.)

D. Compoſuitne *David* tempore, quo pænitentiam egit, centum & quinquaginta illos Pſalmos, quos in ſacro Pſalmorum Libro comprehenſos habemus?

M. Sancti Patres, *Hilarius* Prologo in Pſalmos, & *Hieronymus* in Epiſtola ad *Sophronium* centum & quinquaginta illos Pſalmos non uni *Davidi* adſcribendos eſſe docent, quorum ſententiam, ut potè probabiliorem, amplector: Tùm quia *Davidem* non eſſe auctorem centum & quinquaginta Pſalmorum liquet ex ipſis Pſalmorum titulis, quibus eorum auctores indicantur, nimirùm *Aſaph*, *Heman*, *Idithun*, *Core*, & filii ejus, quos Scriptura Sacra lib. 1. Paralipomenon cap. 25. Prophetas appellat: Tùm quia etiam ſunt quidam Pſalmi, qui ad tempora *Davidis*, Regis, nullo pacto referri poſſunt; Ex. Gr. Pſalmus 136. *Super flumina Babylonis illìc ſedimus & flevimus; cùm recordaremur Sion*, hunc etenim Pſalmum tempore, quo Judæi in captivitatem Babylonicàm abducti ſunt, ac ſubindè longè poſt *Davidis* obitum fuiſſe conſcriptum, unicuique pervium eſt. Similitèr Pſalmus 125. *In convertendo Dominus captivitatem Sion*, &c. editus eſt poſt ſolutam captivitatem Babyloni-

cam

cam, adeòque ad *Davidem* pertinere haud poteſt. Cæterùm, quamvis *David* non omnes centum & quinquaginta Pſalmos compoſuerit, ſacer tamen Pſalmorum liber nomine *Davidis* inſignitur, tùm quia præcipuam Libri Pſalmorum partem condidit, tùm quia etiam in delectu Hymnorum, in novorum adjectione, in muſicis Inſtrumentis, & in Cantorum diſpoſitione primas partes habuit *David*, Rex, & inſignis illius cura emicuit. Hinc ab ejus nomine tota Pſalmorum congeries nomenclaturam accepit. Obſervare tamen debes, in diſpoſitione centum & quinquaginta Pſalmorum, qui ſacro Pſalmorum Libro continentur, non ſervari ordinem temporum. Nam Pſalmus, qui nunc ordine tertius eſt, quique ſic incipit: *Domine, quid multiplicati ſunt, qui tribulant me*, &c. ſcriptus fuit, quandò *David* rebellem filium ſuum *Abſalonem* fugiebat. Pſalmus etiam, qui nunc eſt ordine quinquageſimus, quique incipit his verbis: *Miſerere mei Deus ſecundùm magnam miſericordiam tuam*, &c. Multò antè fuit editus, quandò videlicèt *David* de adulterio & homicidio nomine Dei à Propheta *Nathane* increpitus, facti pænitens, reſipuit, & ingemuit. Pſalmus quoque centeſimus quadrageſimus primus, qui his verbis auſpicatur; *Voce mea ad Dominum clamavi* &c. Præceſſit tempore utrumque mox laudatum Pſalmum. Fuit enim à *Davide* compoſitus, quandò, ob *Saulis*, Regis, metum, in ſpelunca deliteſcebat. Pſalmus paritèr centeſimus quadrageſimus tertius præceſſit tempore tres illos jam citatos Pſalmos. Scriptus quippè eſt poſt reportatam

tatam à *Davide*, dùm adhùc adoleſcens eſſet, celebrem de gigante *Goliath*, Philiſthæo, victoriam. Denique, Pſalmus ſeptuageſimus primus, qui incipit his verbis: *Deus Judicium tuum Regi da*, &c. reverà ordine temporis eſt omnium Pſalmorum *Davidis* ultimus, ut potè ab ipſo exaratus, in gratiam filii ſui *Salomonis*, jam regnare incipientis. Hinc ad calcem iſtius Pſalmi hæc adjiciuntur verba; *Defecerunt laudes David, filii Jeſſe*. In his autem Pſalmis, quos compoſuit *David*, Rex, manifeſtò apparet, eum Prophetiæ munere fuiſſe inſignem, divinitùſque afflatum. Multa ſiquidèm in his vaticinatus eſt, quæ diuturnum poſt tempus fuerunt ad amuſſim completa, videlicèt futurum Jeſu Chriſti Regnum, ejus generationem cùm æternam, tùm temporalem; illius Sacerdotium, Sacrificium, mortis ipſius circumſtantias, Reſurrectionem & Aſcenſionem. Uno verbo, Myſterium Incarnationis Jeſu Chriſti, totiuſque illius vitæ æconomiam prænunciavit Vates ille Regius graphicèque deſcripſit. Vivis etiam coloribus, ſtyli ſublimitate, gratâque figurarum omnium varietate expreſſit futuram vocationem Gentium, rejectionem Judæorum, & Eccleſiæ Chriſti per totum, quà latè patèt, Orbem propagationem. Quæ omnia legenti Pſalmos paſſim obvia ſunt, palàmque evincunt, librum Pſalmorum nihil aliud eſſe, quàm formam quamdam, & apparatum Novi Teſtamenti, ſicùt Sole clariùs oſtendunt Meldenſium Epiſcopus *Jacobus, Benignus, Boſſuet*, & Abrincenſium Antiſtes *Daniel Huetius*, qui duo Auctores, omni exceptione majores,

majores, magnâ cum eruditionis laude, & majori cum Eccleſiæ utilitate in hoc argumento verſati ſunt. Diris ergò devoveri debet error Nicolaitarum, Gnoſticorum & Manichæorum, quos (ſicut ex *Philaſtrio* in libro *de Hæreſibus*, refert noſter *Sixtus Senenſis* lib. 8. Bibliothecæ) effutire non puduit, librum Pſalmorum abſque ullo Spiritûs Sancti afflatu fuiſſe conſcriptum, & præter quaſdam humanas ſecularium Poetarum cantilenas, nihil aliud continere. In hunc peſtilentem illorum Hæreticorum errorem impegiſſe *Paulum Samoſatenum*, *Theodorum Mopſveſtenum*, in quinta Synodo Generali anathemate perculſum, & Anabaptiſtas, teſtatur noſter jam laudatus *Sixtus Senenſis.* Nec ſolùm *David* in his, quos concinnavit, Pſalmis, Prophetiæ dono fuit illuſtratus, ſed etiam toto vitæ ſuæ curriculo rebus geſtis Chriſtum Jeſum prænunciavit, ejuſque expreſſum typum geſſit.

D. Oſtende, quæſo, quo pacto *David* typum geſſerit Jeſu Chriſti, Salvatoris noſtri?

M. Multis rebus geſtis *David* geſſit perſonam Ieſu Chriſti. In primis, *David* è Bethleemo oriundus eſt: Jeſus Chriſtus itidèm Bethleemi natus eſt. *David* adversùs *Goliathum* ſingulari inito certamine, Populum Iſraeliticum jugo Philiſtæorum exemit: Perindè Jeſus Chriſtus, expugnato Diaboli Imperio, humanum genus in libertatem filiorum Dei reſtituit. Variis laboribus, anguſtiis, & perſecutionibus *Davidem* exercuit Deus, priùſquàm illum ad dignitatem regiam eveheret: Jeſus Chriſtus, cui Pater cæleſtis deſtinarat Regnum Eccleſiæ, quem-

que unxerat oleo lætitiæ, dùm ſtudet humanum genus à tyrannide Diaboli liberare, nullo non genere inſidiarum fuit impetitus. Primùm, arte, dùm tentatur in Deſerto, quod idem in *David* molitus eſt *Saul.* Dein, malitiâ Scribarum & Phariſæorum, qui in perniciem Chriſti conjurarunt. Præterea, ſpiritus malus identidèm agitabat *Saulem*, cujus furorem, citharam pulſans *David*, emollire ac delinire ſatagebat, ſed nihil proficiebat, immò, ſemper in pejus creſcebat ira, quam *Saul* conceperat in *Davidem*; ita non diſpari ratione, ſpiritus malus invaſit Scribas, Phariſæos, Sacerdotes Synagogæ, & quamvis Jeſus Chriſtus nihil non egerit, ut furorem hunc ex animis Judæorum eximeret, aut certè mitigaret, nunc blandiſſimè invitans ad ſalutem, nunc adhortans ad pænitentiam, nunc promittens æternam felicitatem, nunc revincens illos teſtimoniis, nunc increpans ac minitans, ni reſipiſcerent; nihil tamen, propter illorum malitiam, profecit Chriſtus Dominus, quin, Judæorum ira ſic crevit, ut uno ore adveſùs Chriſtum clamarint omnes: *Tolle, tolle, crucifige eum.* Tertiò, *Saul* objiciebat *Davidi*, quòd eſſet hoſtis, quòd affectaret Regnum: Phariſæi objecerunt Chriſto, quòd abrogaret Legem, quòd ſeduceret populum, quòd loqueretur blaſphemias. Quartò, *David* Arcam fœderis, à Philiſtæis captam, è domo *Abinadab* reduxit Hieroſolymam: Jeſus Chriſtus Eccleſiam, fractâ Diaboli poteſtate, certis ſedibus conſtituit. Quintò, *David*, poſt ſuſceptum Regnum, filiorum ſuorum *Abſalonis*, & *Ammonis* perduellionem,

nem, & ſcelera expertus eſt: Adversùs Ieſum Chriſtum, Regem, & Patrem noſtrum, nos peccare non deſinimus, quos redemit ſanguine ſuo. Deniquè, pacem Deus per *Davidem* indulſit Populo Iſraelitico, & adverſas ipſi Gentes ſubjecit: Pacis & libertatis, à Deo nobis conceſſæ, aſſertor ac ſequeſter nobis eſt Jeſus Chriſtus, cui poteſtas omnis à Patre tradita eſt. His rebus geſtis *David* geſſit perſonam Jeſu Chriſti, illiuſque typum expreſſit, & eâ de causâ ſæpiùs Prophetæ ipſum *Davidis* nomen attribuunt Chriſto Domino, quem venturum Meſſiam ſuis vaticiniis prædixerunt.

D. Fuitne diuturnum *Davidis* Regnum?

M. Regnavit *David* quadraginta annis videlicèt ſeptem annis in Hebrone, & triginta tribus Hieroſolymis. Paulò antequàm moreretur *David*, jamque eſſet ſeptuagenarius, & adeò effæto corpore, ut pannorum adjectione calefieri haud poſſet, delecta eſt ad eum fovendum puella, dicta *Abiſag*, ſunamites, quam tamen *David*, Rex caſtam & intactam reliquit. *Adonias*, arreptâ ex Patris infirmitate occaſione, *Joabi*, & *Abiatharis* conſilio inſtigatus, Regnum occupat. Quod ubi primùm *David* per *Nathanem*, Prophetam, & *Betſabeem* reſciviſſet, incunctantèr filium ſuum *Salomonem*, quem ex *Betſabee* ſuſceperat, à *Sadoc*, Sacerdote, *Nathane*, Propheta, & *Banaja*, filio *Joiadæ*, Gihonem perductum, Regem inaugurari juſſit. Quâ de re certior factus *Adonias*, ad Aram, facti pænitens, ut vitæ ſuæ conſuleret, ſeſe recepit, promiſſoque obſequio, veniam à *Salomone* obtinuit. Migravit è

vita Rex *David* anno ætatis ſuæ ſeptuageſimo, ejuſque loco regnavit ipſius filius *Salomon*, cujus Imperium ſapientiâ ubique celebre, opibus abundans, ditione potens, & pacis munere fuit fortunatum.

D. Initia Regni *Salomonis* hìc delibare ſufficiet. Cùm enim *Salomon* anno quarto Regni ſui jecerit fundamenta Templi Hieroſolymitani, eodemque anno finem habeat ſacra Hiſtoria quartæ Mundi Ætatis, neceſſe eſt, ut rerum, quas *Salomon* à quarto anno Regni ſui uſque ad obitum ſuum præclarè geſſit, remittamus ad Colloquia, quæ, propitio Numine, habituri ſumus in Hiſtoriam quintæ Mundi Ætatis, quæ auſpicatur à quarto Regni *Salomonis* anno, & protenditur uſque ad captivitatem Babylonicam.

M. Statim ac *Salomon*, mortuo *Davide*, Regni habenas moderari cæpit, *Adoniam*, fratrem ſuum, qui in ipſum conjuraverat, de medio tolli juſſit. *Joabus*, militiæ *Davidis* antehàc Dux, qui *Adoniæ* conjurationis reus erat, quique ſibi metuens ad Aram confugerat, juſſu ejuſdem Regis interfectus eſt à *Banaja*, filio *Joiadæ*, quem ideò ſui exercitûs Ducem conſtituit; *Abiatharem*, Sacerdotem, Adoniæ conjurationis itidèm conſcium, ſacerdotio exuit, & in ejus locum ſuffecit *Sadoc*. Morte etiam *Semei*, qui *Davidem* Regem, convitiis laceſſiverat, mulctavit Rex *Salomon*, ſicque, ſublato omni conjurationis veſtigio, tranquillum, & alta pace beatum obtinuit Imperium, & *Pharaonis*, Regis Ægypti, filiam, uxorem duxit. Dedit Deus

Salomoni

Salomoni in ſomnis optionem petendi quæ vellet. Aſt, ipſe, caducas res parvi æſtimans, ſapientiam popoſcit, & obtinuit à Deo. Mox excitatus à ſomno *Salomon*, ſapientiæ, ſibi indultæ à Domino, egregium ſpecimen dedit in judicio duarum mulierum, quæ unâ in domo diverſantes, cùm eodem tempore enixæ eſſent pueros; atque ex his unus poſt diem tertium nocte extinctus eſſet, mater defuncti filii, ſomno alterius inſidiata, mortuum filium ſuum ſuppoſuit; & vivum abſtulit. Hanc mulierum de puero altercationem ad ſe delatam, ut dirimeret Rex *Salomon*, divinæ ſapientiæ munere juſſit, ut infans vivus per medium gladio diſcinderetur, & utrique ambigenti mulieri pars tribueretur. Acquievit quidèm huic judicio mulier una; ſed illa, quæ erat germana parens, maternis commotis viſceribus, necem pueri deprecata eſt, maluitque ut infans alteri daretur mulieri vivus, quàm ſi diſcerperetur. Tunc *Salomon* ex affectu hujus fœminæ hanc verè eſſe matrem conjectans, puerum ei, cum maxima circumſtantium admiratione, adjudicavit. Hujus prudentiſſimi judicii fama longè latèque diffuſa magnam Regi *Salomoni* auctoritatem ac reverentiam apud ſubditos conciliavit, excitavitque plures vicinarum Gentium Reges, ut cum illo amicitiam, fœduſque inirent, parati imperata facere. Intereà, *Salomon*, florens opibus, omnium, qui unquàm fuerant, Regum ditiſſimus, Juſſis Dei, & patris ſui *Davidis* obtemperans, Templum Domino immenſi operis Hieroſolymis facere aggreſſus eſt, & paratis per triennium impendiis, anno

 quarto

quarto Regni ſui jecit fundamenta auguſtiſſimi, totoque Orbe celeberrimi Templi, quod non modò materiæ magnificentiâ, atque artis varietate, ſed ſtructuræ elegantiſſimâ formâ, cætera omnia, quæ poſteà in Orbe Templa fuerunt ædificata, obſcuravit, nullumque unquàm habuit ſecundum. Sed, quia de Templo Salomonico jam cæpimus habere ſermonem, non abs re erit paucis hìc confutare duorum Scriptorum, ſcilicèt *Joannis Marſhami* in Canone Chronico, & *Joannis Spenceri* lib. 3. *De Legibus Hebræorum Ritualibus* Diſſertatione VI. novam & ſingularem opinionem. Aſſerunt quippè duo illi Scriptores, rerum novarum, ut ſæpiùs jam in noſtris Colloquiis obſervavimus, cupidiſſimi; Deum, intuitu Prophanorum Templorum, quæ Iſraelitæ olim in Ægypto viderant, ſeſe ruditati Gentium, ſæculique moribus accommodaſſe, Judæis fabricam Templi Salomonici conceſſiſſe, indèque concludunt, Templi Salomonici originem nec ad Dei conſilium, afflatum, & auctoritatem, nec ac *Davidis*, & *Salomonis* pietatem eſſe referendam, ſed illam arceſſendam ex Ægyptiaca ſuperſtitione, vel ex ruditate Gentium, quibus ſolemne erat Diis ſuis Templa conſecrare. Sed hoc vanum & inſulſum commentum multis momentis refelli poteſt. Primò, quia Scriptura Sacra diſertè aſſerit, *Salomonem*, jubente Deo, Templum Hieroſolymitanum excitaſſe. Sic enim *Salomon* in litteris, quas ad *Hiramum*, Regem Tyri, ſcripſit, ut ab ipſo ligna, ad ſtructuram Templi neceſſaria, obtineret, effatur: *Quamobrem cogito ædificare Templum nomini Dei mei,*

ſicut locutus eſt Dominus David patri meo, dicens: Filius tuus, quem dabo pro te ſuper ſolium tuum, ipſe ædificabit Domum nomini meo. lib. 3. Regum cap. 5. Idem teſtatur Scriptura Sacra cap. 22. lib. 1. *Paralipomenon.* Cùm igitur Scriptura Sacra conceptis verbis dicat, *Salomonem* Templi Hieroſolymitani fabricam ſecundùm Dei imperium ſuſcepiſſe ac perfeciſſe; nemo citrà temeritatem, ne quid gravius dicam, affirmare poteſt, ſacrum illud opus æmulatione Ægyptiacæ ſuperſtitionis, vel ruditatis Gentium, prophanorumque ſæculi morum imitatione fuiſſe à *Salomone* cæptum atque abſolutum. Secundò, ſi *Salomon* in conſtructione Templi Hieroſolymitani aliquem ad Ægyptiacam ſuperſtitionem, ad ruditatem Gentium, & ad prophanos ſæculi mores reſpectum habuiſſet, omni procul dubio Deus, Optimus Maximus, qui ſuperſtitiones Gentilium, & prophanos ſæculi mores vehementèr deteſtatur, hanc *Salomonis* voluntatem gratam minimè habuiſſet, nec ei Templum illud à *Salomone*, ad imitationem prophanorum Templorum extructum, placere ullo pacto potuiſſet; atqui tamen Scriptura Sacra cap. 8. lib. 2. Regum, ubi Templi Salomonici deſcribitur dedicatio, apertè innuit, Deum, abſolutâ ſemel Templi fabricâ, cùm ejus dedicatio ſolemni ritu, eâque pompâ ac inſpectante univerſo populo, eâ celebritate fieret, quæ reſponderet ædificio, duplici miraculo ſignificaſſe quàm ſibi gratum acceptumque eſſet ſacrum illud opus. Nubes enim, Dei Majeſtatis index, totam implevit Domum, in qua Deus hoc viſibili ſigno

ſe ſingulari quâdam ratione præſentem eſſe teſtatus eſt, ut populi ſui ſacrificia preceſque ſuſciperet, ſuaque beneficia in Templo iſto orantibus conferret. Secundò, ignis, de Cælo delapſus parata holocauſta, & victimas combuſſit, ut hoc itidèm ſenſibili ſigno oſtenderet Deus, quàm accepta haberet illa Sacrificia, quæ offerebantur in Templo. An, quæſo te, ab Ægyptiaca ſuperſtitione, & ruditate Gentium, & prophana ſæculi conſuetudine profectum opus ita Deus præſentiâ ſua cohoneſtaſſet, approbaſſet, & miraculis illuſtraſſet? Tertiò, Prophanæ Gentes ideò Diis ſuis Templa conſecrabant, quòd putarent, Deos ſuos ita Templis eſſe alligatos, ut alibi obturatas aures ad eorum vota haberent, ideòque illos, *ſi ſub axe nudo, & æthereo tegmine invocati fuerint, nihil audire, & niſi de proximo his admoveantur preces, tanquàm nihil dicatur, obſtructos atque immobiles ſtare*, ſicut ait ille Ethnicus, quem ſic loquentem *Arnobius* libro ſexto introducit. At, Rex *Salomon* Templum condidit, ut in illud Populus Iſraeliticus ad Deum colendum & orandum conveniret, non quaſi ejus potentia & gratia ſacro huic Templo eſſet alligata, & divina Majeſtas anguſtiis Sacræ iſtius Ædis incluſa. Ab hoc pariter errore prophanarum Gentium, quæ opinabantur, ſuorum Numinum potentiam & gratiam ſacris Ædibus, & ſtatuis eſſe obligatam, abhorrebant quàm maximè Iſraelitæ, qui probè noverant, *Noachum, Abrahamum*, *Iſaacum*, *Jacobum*, *Moyſem*, & *Davidem*, Preces, Vota, Sacrificia Deo obtuliſſe, & alia Religionis offi-

cia

cia in omni loco impleviſſe, Deumque nec Templo, nec Cælo & Terrâ, nec toto Orbe capi & circumſcribi poſſe palàm profitebantur: *Si enim Cælum, & Cæli Calorum te capere non poſſunt, quantò magis Domus hæc, quam ædificavi*, dicebat Domino *Salomon*, ſolemnem Templi conſecrationem peragens, ſicut legitur lib. 3, Regum cap. 8. Quä fronte igitur duo jam citati Scriptores *Marshamus*, & *Spencerus* auſi ſunt religioſiſſimo *Salomoni*, & veris Iſraelitis, qui, repudiatâ omni Gentium ſuperſtitione, unius veri Dei Majeſtatem ſummam, infinitam, immenſam, & omnipotentiſſimam colebant, craſſum illum & abſurdum affingere errorem Gentilium, qui tàm perversè & indignè de Deo judicabant, ut illum Templi ſeptis circumſcriptum arbitrarentur, quem errorem deriſiſſe ipſe dicitur *Demonax*, Idololatriæ licèt cultor, qui ſicut refert *Lucianus* in ejus vita) cuidam ex amicis dicenti: *Abeamus, ô Dæmonax, in Æſculapiis Templum, pro filii ſalute oraturi*, feſtivè reſpondit: *vehementèr ſurdum exiſtimas Æſculapium, ſi nec iſtìc nos orantes exaudire poteſt.* Quartò, veroſimile non eſt, Deum, qui Ethnicorum ſuperſtitiones averſatur, & ab eis Populum Iſraeliticum multis conditis Legibus avertit, permiſiſſe, ut *Salomon*, Regum ſapientiſſimus, Templum juxtà ſuperſtitiones Ægyptiacas, & prophanos ſæculi mores conderet, in quo divina ipſius Majeſtas ſpeciatìm coleretur. Dicendum itaque eſt, *Salomonem* non humano conſilio, non arbitratu ſuo, non ex ruditate Gentium, ſed Dei afflatu, nutu, & auctoritate ſacri

Templi

Templi Hieroſolymitani extruendi provinciam ſuſcepiſſe, in quo, ſicut divinam decet Majeſtatem, omnia ad pompam & ſplendorem magnificentiſſimè erant compoſita, & in ſtructuræ elegantia materia cum opere, & natura cum arte certare videbantur. Quæ Templi magnificentia, rerumque omnium ſplendiſſimus apparatus amplitudinem, pulchritudinem & gloriam Eccleſiæ Chriſti adumbrabant, ſicut docent *S. Auguſtinus* pluribus in locis, præſertìm lib. 18. *De Civitate Dei* cap. 48. *Theodoretus* Quæſt. 1. in lib. 1. *Paralipomenon*, & Venerabilis *Beda* lib. 2. *De Tabernaculo* cap. 1. Sed de Templo Hieroſolymitano, à *Salomone* extructo, & de illius Regis rebus præclarè geſtis, plura, ſi votis noſtris adſpiret Deus, dicturi ſumus in Colloquiis, quæ habebimus in Hiſtoriam quintæ mundi Ætatis.

D. Satis, opinor, expendimus hactenùs ea, quæ ſpectant Hiſtoriam quartæ Mundi Ætatis: Nunc ſub finem Colloquii noſtri præſtat ut accuratam tradas ſeriem annorum, qui effluxerunt à profectione Iſraelitarum ex Ægypto, undè incipit quarta Mundi Ætas, uſque ad quartum Regni *Salomonis* annum, quo jacta ſunt Templi Hieroſolimitani fundamenta, & ubi deſinit quarta iſta Mundi Ætas.

M. De annis, qui ab exitu Populi Iſraelitici ex Ægypto uſque ad quartum Regni *Salomonis* annum effluxerunt, non una eſt Chronologiæ peritorum ſententia. Alii numerant dumtaxàt annos quadringentos octoginta. Quem numerum probare videtur Scriptura Sacra, quæ cap. *6.*

lib.

lib. 3. Regum hæc habet : *Factum eſt ergò*, inquit, *quadringenteſimo & octogeſimo anno egreſſionis filiorum Iſrael de Terra Ægypti, in anno quarto, menſe Zio (ipſe eſt menſis ſecundus) Regni Salomonis ſuper Iſrael, ædificari cæpit domus Domino.* Eumdem annorum quadringentorum octoginta numerum ab exitu filiorum Iſrael ex Ægypto uſque ad fabricam Templi Salomonici exhibent omnes Codices ſacri Hebræi, Græci, Latini, Syriaci, Arabici. Sunt alii Chronologi, qui annos ſervitutis Iſraelitarum ſeorſim numerantes diſtinctos ab annis Præfecturæ Judicum, exiſtimant, mulò plures, quàm quadringentos & octoginta annos elapſos fuiſſe ab exitu Iſraelitarum ex Ægypto uſque ad quartum Regni *Salomonis* annum, quo cæpta eſt ſtructura Templi Hieroſolymitani. Sed, quia locus Scripturæ Sacræ mox à me citatus præfigit epocham quartæ Mundi Ætatis ad annos quadringentos & octoginta ab egreſſione Iſraelitarum ex Ægypto uſque ad quartum *Salomonis* annum, ideò iſti Chronologi, ut gordium iſtum nodum diſſolvant, aiunt, in caput ſextum libri tertii Regum, ubi quartæ Mundi Epocha ad annos quadringentos octoginta reſtringitur, negligentiâ Librariorum irrepſiſſe mendum. Sic cenſent *Sulpitius Severus* lib. I. Hiſtoriæ Sacræ, *Carolus* Sigonius in ſuo Commentario ad hunc *Sulpitii* Severi locum, *Melchior Canus* cap. v. lib. XI. De *Locis Theologicis*, *Ludovicus Capellus* in ſua *Chronologia* Sacra, & *Gerardus Voſſius* cap. 7. *Iſagoges Chronologiæ.* Sed hæc Scriptorum conjectura, ceù vana & temeraria rejici debet, quia nemini

nemini fas eſt quidquam addere, vel demere, Scripturæ Sacræ, eamque alicujus mendi, ſeu vitii inſimulare.

D. Cenſes igitur, à profectione Iſraelitarum ex Ægypto uſque ad quartum Regni *Salomonis* annum, quo jacta ſunt Templi Hieroſolymitani fundamenta, effluxiſſe tantummodò quadringentos & octoginta annos, ſicut legitur cap. 6. lib. 3. Regum?

M. Cenſeo, nullum negligentiâ Librariorum in caput ſextum libri 3. Regum irrepſiſſe mendum, quia Scriptura Sacra eò loci, prætermiſſis annis ſervitutum Iſraelitarum, percenſet dumtaxàt annos Præfecturæ *Judicum*, indèque juxtà accuratum calculum, à profectione Iſraelitarum ex Ægypto uſque ad quartum Regni *Salomonis* annum colligit tantùm quadringentorum octoginta annorum ſummam. At, ſi, prætèr annos Præfecturæ *Judicum*, numerentur ſeorſim ſervitutum & oppreſſionum Iſraelitarum anni, quos Scriptura Sacra in libro *Judicum* diſtinctìm recenſet, planè comperietur, ex calculo annorum tàm Præfecturæ *Judicum*, quàm ſervitutum & oppreſſionum Iſraelitarum exurgere ſummam annorum ſexcentorum & ſex annorum, qui interfluxerunt ab egreſſione Iſraelitarum ex Ægypto uſque ad quartum Regni Salomonici annum, hoc eſt, uſque ad fabricam Templi Hieroſolymitani. Non me latet quidèm, plures eſſe ſacræ Chronologicæ peritos, qui pertendunt, annos ſervitutum, & oppreſſionum Iſraelitarum promiſcuè confundi debere cum annis Præfecturæ *Judicum*, ſubindèque ab exo-

do,

do, ſeu ab exitu filiorum Iſrael ex Ægypto, uſquè ad quartum Regni *Salomonis* annum putari tantùm debere annos quadringentos octoginta. Verùm, hanc ſententiam, quamvis probabilem, meo calculo probare haud poſſum. Primò, quia Scriptura Sacra accuratè in libro *Judicum* diſtinguit annos ſervitutum, ſeu oppreſſionum Iſraelitarum, ab annis Præfecturæ *Judicum*, aitque, tempore oppreſſionum, ſeu ſervitutum Iſraelitarum, nullam fuiſſe quietem, ſed potiùs res afflictas, turbatas, & sùs dèque omnia confuſa, quandò verò Deus ſuſcitabat *Judices*, qui Iſraelitas è ſervitute liberabant, toto durante Præfecturæ illorum *Judicum* tempore, pace & quiete Iſraelitas fruitos eſſe. Hi igitur Chronographi, qui annos ſervitutum Iſraelitarum confundunt cum annis Præfecturæ *Judicum*, vim Scripturæ Sacræ in aperta narratione afferunt manifeſtam, & turbidos atque inquietos annos cum tranquillis & quietis *Iudicum* annis perperàm confundunt. Præterea, licèt Scriptura Sacra cap. 6. lib. 3. Regum numeret dumtaxàt annos Præfecturæ *Iudicum* non computatis annis ſervitutum Iſraelitarum, indè tamen falsò infertur, annos ſervitutum Iſraelitarum confundi debere cum annis Præfecturæ *Iudicum*. Ratio in promptu eſt, quia Scriptura Sacra, ut norunt omnes, aliquandò ſilet alicubi nonnulla, quæ tamen alibi diſertè commemorat, ſicut Ex. Gr. cap. XI. libri Geneſis, & cap. I. libri Paralipomenon alto ſilentio Scriptura Sacra in Editione Vulgata prætermittit generationem *Cainanis*, Patriarchæ poſtdiluviani, quamvis tamen illius

Patriar-

Patriarchæ generationis diſtinctam mentionem faciat cap. 3. Evangelii *S. Lucæ*, ubi deſcribitur Genealogia Jeſu Chriſti, Salvatoris noſtri. Similitèr etiam *S. Matthæus* cap. 1. ſui Evangelii, texendo ſtemma ejuſdem Domini noſtri Jeſu Chriſti, aliquot generationes Regum prætermiſit, quarum tamen Scriptura Sacra in libris Regum expreſsè meminit. Ita non diſpari ratione, Scriptura Sacra cap. 6. lib. 3. Regum numerat tantummodò annos Præfecturæ *Iudicum*, & omittit annos ſervitutum Iſraelitarum, & juxtà hunc calculum, jure optimo Scriptura Sacra eò loci deducit ab exitu Iſraelitarum ex Ægypto uſque ad quartum Regni *Salomonis* annum ſummam annorum 480. At, Scriptura Sacra in libro Judicum accuratè & ſeorſim annos ſervitutum Iſraelitarum diſtinguit ab annis Præfecturæ *Iudicum*, atque ex eo, quem ibidèm ponit, calculo coaleſcit ſumma ſexcentorum & ſex annorum, qui excurrerunt à profectione Iſraelitarum ex Ægypto uſque ad quartum Regni *Salomonis* annum. Deniquè, non ſibi conſtant iſti Chronographi, qui annos ſervitutum Iſraelitarum indiſcriminatìm confundunt cum annis Præfecturæ *Iudicum*. Sunt enim intèr illos nonnulli, qui aliquarum ſervitutum Iſraelitarum annos diſcernunt ab annis Præfecturæ *Iudicum*, cæterarum verò ſervitutum Iſraelitarum confundunt cum annis *Iudicum*. Quæro igitur ab his Chronographis, ut quid annos quarumdam ſervitutum Iſraelitarum tàm accuratè diſtingui velint ab annis Præfecturæ *Iudicum*, cæterarum verò ſervitutum Iſraelitarum annos

confundant

confundant cum annis Præfecturæ *Iudicum*? Quod ſi cauſam reddere ne unam quidèm idoneam poſſunt, ſanè aut ſervitutum quarumdam filiorum Iſrael annos abjiciant, & ſumma erit minor, quam ex ſacro *Iudicum* libro colligitur, aut omnium ſervitutum, quibus mancipati fuerunt Iſraelitæ, annos diſtinguant, ut par eſt, ab annis Præfecturæ *Iudicum*, & ſic annorum ſumma major erit, quadrabitque optimè cum ſacra Hiſtoria libri *Iudicum*, ubi omnium ſervitutum Iſraelitarum anni percenſentur, ab annis Præfecturæ *Iudicum* diſtincti. Obitèr tamen advertere debes, doctiſſimum Abbatem *Paulum Pezronum* cap. 8. libri, cui titulus eſt: *Antiquitas temporum reſtituta*, non ſolùm ſervitutum Iſraelitarum annos diſtinguere ab annis Præfecturæ *Iudicum*, verùm etiam admittere Anarchias, ſeu quædam Interregna, quæ putat præceſſiſſe ſervitutes Iſraelitarum, & quorum durationis annos ſeorſim ab annis ſervitutum Iſraelitarum, & ab annis *Iudicum* numerari debere pertendit. Quò fit, ut prædictus Auctor (reclamantibus licet omnibus ſacris Codicibus Hebræis & Græcis) numeret ab egreſſione Populi Iſraelitici ex Ægypto uſque ad quartum Regni *Salomonis* annum, id eſt, uſque ad fabricam Templi Hieroſolymitani, ſummam annorum octingentorum ſeptuaginta trium. Sed ipſe, tametſi ultrò fatear, poſt mortem *Calebi*, & *Seniorum* extitiſſe Anarchiam, ſeu Interregnum ſex annorum (in quo, ut ſuperiùs obſervavimus, contigit flebilis illa infelicis Levitæ hiſtoria, quæ cap. 19. libri *Iudicum* narratur, nec-
non

non altera *Michæ*, & Danitarum hiſtoria, quæ refertur cap. 17. & 18. ejuſdem libri) exiſtimo, præter illam Anarchiam, ſeu Interregnum ſex annorum, nulla alia Interregna præceſſiſſe ſervitutes Iſraelitarum, aut,ſi quæ præceſſerint, breviſſima fuiſſe, cùmque tempus illorum Scriptura Sacra in libro *Iudicum* non definiat, conſultius eſſe hujuſmodi Anarchias, ſeu Interregna eo temporis intervallo côncludere, quod Terræ quieti, ſeu Præfecturæ *Iudicum* aſſignatur in libro *Iudicum*. Idem dicendum puto de Judicatura *Samgari*, quem Scriptura Sacra in libro *Iudicum* immediatè recenſet poſt *Aod*, qui judicavit Iſraelem octoginta annis. Nam, cùm Scriptura Sacra nullos Judicaturæ *Samgari* attribuat annos, veroſimilius eſt, breve *Samgari* Judicaturæ tempus comprehendi in annis præcedentibus octoginta Judicaturæ *Aod*, vel in annis ſervitutis, quâ *Iabin*, Rex Chananæorum, dicitur oppreſſiſſe, poſt mortem Judicis *Aod*, Iſraelitas annis viginti.

D. Ut accuratum poſſim habere computum annorum, qui effluxerunt à profectione Iſraelitarum ex Ægypto uſque ad quartum Regni *Salomonis* annum, id eſt, uſquè ad fabricam Templi Hieroſolymitani, obſecro te, ut hìc inſeras Tabulam Chronologicam, quæ comprehendat ſummam annorum tàm ſervitutum Iſraelitarum, quàm Præfecturæ *Iudicum*, quos ſeorſim numerandos eſſe probabiliùs arbitraris.

M. Votis tuis faciam ſatis, & accuratam hìc attexam Tabulam Chronologicam, quæ com. comprehendet ſummam annorum, qui ab egreſſione

ſione Iſraelitarum ex Ægypto uſque ad quartum Regni *Salomonis* annum, ſeu uſque ad fabricam Hieroſolymitani Templi, decurrerunt, ſimulque annos ſervitutum Iſraelitarum, diſtinctos ab annis Præfecturæ *Iudicum*, ſedulò annotabit, atque cum annis ab Orbe condito connectet.

TABULA CHRONOLOGICA

Sexcentorum & ſex annorum, qui in quarta Mundi Ætate, hoc eſt, ab exitu Iſraelitarum ex Ægypto uſquè ad quartum Regni Salomonis *annum, ſeu uſquè ad fabricam Templi Hieroſolymitani, interfluxerunt.*

MOyſes, poſtquàm per annos quadraginta Populo Iſraelitico præfuiſſet, mortuus eſt anno ætatis ſuæ centeſimo vigeſimo, anno Mundi bis milleſimo quingenteſimo quinquageſimo tertio. Poſt egreſſionem verò Iſraelitarum ex Ægypto, anno quadrageſimo.

Ioſue, poſt mortem *Moyſis*, præfuit ſexdecim annis Reipublicæ Hebræorum, & mortuus eſt anno Mundi bis milleſimo quingenteſimo ſexageſimo nono.

Poſt mortem *Ioſue*, Seniores cum *Calebo* præfuerunt Hebræorum Reipublicæ annis decem, eorumque Præfectura deſiit anno Mundi bis milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo nono.

Poſt mortem Seniorum fuit Anarchia, ſeu

Interregnum ſex annorum, quod finem habuit anno Mundi bis milleſimo quingenteſimo octogeſimo quinto.

Poſt illud ſex annorum Interregnum, Iſraelitæ ſervierunt ſub *Chuſane*, Rege Meſopotamiæ, annis octo, & hæc ſervitus finem habuit anno Mundi bis milleſimo quingenteſimo nonageſimo tertio.

Othoniel, poſtquàm *Chuſanem*, Regem Meſopotamiæ, deviciſſet, judicavit populum annis quadraginta, & vitâ functus eſt anno Mundi bis milleſimo ſexcenteſimo trigeſimo tertio.

Poſt mortem *Othonielis*, Iſraelitæ ſervierunt annis decem & octo ſub *Eglone*, Moabitarum Rege, & hæc ſervitus finem habuit anno Mundi bis milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo primo.

Aod, poſt victoriam de Moabitis reportatam, judicavit populum annis octoginta, & mortuus eſt anno Mundi bis milleſimo ſeptingenteſimo trigeſimo primo.

Poſt mortem *Aod*, per paucos menſes *Samgar* judicavit populum; ſed quia illius Judicaturæ tempus Scriptura Sacra non aſſignat, veroſimilius eſt, *Samgari* Judicaturam comprehendi debere in annis præcedentibus octoginta Judicaturæ *Aod*.

Poſt mortem *Samgari* ſervierunt Iſraelitæ ſub *Iabine*, Chananæorum Rege, annis viginti, & hæc ſervitus finem habuit anno Mundi bis milleſimo ſeptingenteſimo quinquageſimo primo.

Barac & *Debbora*, poſt devictum *Siſeram*, ſubactoſque Chananæos, judicarunt populum annis

nis quadraginta, eorumque Judicatura deſiit anno Mundi bis milleſimo ſeptingenteſimo nonageſimo primo.

Poſt mortem *Barac* & *Deboræ*, ſervierunt Iſraelitæ Regi Madianitarum annis ſeptem, & hæc ſervitus finem habuit anno Mundi bis milleſimo ſeptingenteſimo nonageſimo octavo.

Gedeon, debellatis Madianitis, judicavit Iſraelem annis quadraginta, & exceſſit è vivis anno Mundi bis milleſimo octingenteſimo trigeſimo octavo.

Abimelechus, Gedeonis ex concubina filius, judicavit Iſraelem, ſeu potiùs tyrannidem exercuit per tres annos, qui finem habuerunt anno Mundi bis milleſimo octingenteſimo quadrageſimo primo.

Thola, poſt *Abimelechum*, judicavit Iſraelem annis viginti tribus, qui finem habuerunt anno Mundi bis milleſimo octingenteſimo ſexageſimo quarto.

Iair judicavit Iſraelem annis viginti duobus, qui deſierunt anno Mundi bis milleſimo octingenteſimo octogeſimo ſexto.

Poſt mortem *Iair* ſervierunt Iſraelitæ Ammonitis annis octodecim, & hæc ſervitus finem habuit anno Mundi bis milleſimo nongenteſimo quarto.

Iephte judicavit Iſraelem annis ſex, & obiit anno Mundi bis milleſimo nongenteſimo decimo.

Abeſan judicavit Iſraelem annis ſeptem, & mortuus eſt anno bis milleſimo nongenteſimo decimo ſeptimo.

Helon, ſeu *Aialon*, judicavit Iſraelem annis decem, & exceſſit è vivis anno bis milleſimo nongenteſimo vigeſimo ſeptimo.

Abdon judicavit Iſraelem annis octo, & mortuus eſt anno Mundi bis milleſimo nongenteſimo trigeſimo quinto.

Poſt mortem *Abdonis* Iſraelitæ ſervierunt Philiſtæis annis quadraginta, & hæc ſervitus finem habuit anno Mundi bis milleſimo nongenteſimo ſeptuageſimo quinto.

Samſon judicavit Iſraelem annis viginti, & abiit è vivis anno bis milleſimo nongenteſimo nonageſimo quinto.

Heli, poſt mortem *Samſonis*, judicavit Iſraelem annis quadraginta, & migravit è vita anno Mundi ter milleſimo trigeſimo quinto.

Samuel, & *Saul*, primus Iſraelitarum Rex, præfuerunt Iſraelitis annis quadraginta, qui terminantur anno Mundi ter milleſimo ſeptuageſimo quinto.

David regnavit annis quadraginta, videlicèt ſeptem annis in Hebrone, & triginta tribus Hieroſolymis, & extremum diem clauſit anno Mundi ter milleſimo centeſimo decimo quinto.

Salomon, anno Regni ſui quarto, qui incidit in annum Mundi ter milleſimum centeſimum decimum nonum, & in annum ab egreſſione Iſraelitarum ex Ægypto ſexcenteſimum ſextum, jecit fundamenta magnificentiſſimi poſt hominum memoriam Templi Hieroſolymitani, cujus fabrica per ſeptem annos continuata eſt, ac ſubindè abſoluta anno undecimo Regni *Salomonis*, & anno Mundi ter milleſimo centeſimo vigeſimo ſexto.

Habes

Habes nunc exactam Tabulam Chronologicam ſexcentorum & ſex annorum, qui ab exitu Populi Iſraelitici ex Ægypto uſque ad quartum Regni *Salomonis* annum, quo jacta ſunt Templi Hieroſolymitani fundamenta, elapſi ſunt. Quem calculum ſi conferas cum ſacro libro *Iudicum*, in quo anni Præfecturæ *Iudicum* numerantur omninò diſtincti ab annis ſervitutum Iſraelitarum, invenies eſſe accuratiſſimum, ultròque fateberis, contractiorem eſſe illorum calculum, qui, annos ſervitutum Iſraelitarum cum annis Præfecturæ *Iudicum* perperàm confundentes, numerant dumtaxàt ab egreſſione Iſraelitarum ex Ægypto uſque ad quartum Regni *Salomonis* annum, quo cæpta eſt Templi Hieroſolymitani ſtructura, annos quadringentos octoginta.

D. Multùm ſanè mihi arridet iſte quartæ Mundi Ætatis annorum calculus, tùm quia ei ſuffragatur ſacer *Iudicum* liber, in quo anni ſervitutum Iſraelitarum ſeorſim numerantur ab annis Præfecturæ *Iudicum*; tùm quia etiam prædictus ille, quem ſubduxiſti, calculus ſexcentorum & ſex annorum, qui effluxerunt ab exitu Iſraelitarum ex Ægypto uſque ad quartum Regni *Salomonis* annum, optimè conciliat apparentem illam in numeris antilogiam, quæ reperitur inter caput ſextum lib. 3. Regum, & ſacrum librum *Iudicum*. Nam, eo in capite ſexto libri tertii Regum ideò ab exitu Iſraelitarum ex Ægypto uſque ad quartum Regni *Salomonis* annum percenſentur dumtaxàt anni quadringenti octoginta, quia ibi Scriptura Sacra numerat tantùm annos

annos Præfecturæ *Iudicum*, prætermiſſis annis ſervitutum Iſraelitarum. At, in libro Judicum Scriptura Sacra, præter annos *Iudicum*, explicatè ac diſtinctè annos ſervitutum Iſraelitarum enumerat, ex quibus ſimul ſupputatis emergit ſumma annorum ſexcentorum & ſex annorum, qui à profectione Iſraelitarum ex Ægypto uſque ad quartum Regni *Salomonis* annum prætèrlapſi ſunt; undè planè conſequitur, nullam veram & realem in numeris extare contradictionem inter caput ſextum libri tertii Regum, & ſacrum *Iudicum* librum. Sed tempus eſt ut Colloquio noſtro, & Hiſtoriæ quartæ Mundi Ætatis finem imponamus, eâ tamen Lege, ut, ſi Deus nos ſoſpites & incolumes ſervet, Colloquia in Hiſtoriam quintæ Mundi Ætatis proximâ hebdomadâ ſimus auſpicaturi.

Finis Tomi ſecundi.

Menda quæ irrepſerunt in Editionem hujus ſecundi Tomi.

P*Agina* 10. *linea* 8. ſenſuum, *lege* ſenſum. *Pag.* 50. *lin.* 9. quandù, *leg.* quandò. *Pag.* 57. *lin.* 9. impeditoris, *leg.* impeditioris. *Pag.* 59. *lin.* 3. incredilis, *leg.* incredibilis. *Pag.* 243. *lin.* 30. congit, *leg.* contigit.

Alia, ſi quæ occurrant, menda, pro tua humanitate, benevole Lector, facili negotio inter legendum poteris emendare.

Digitized by Google

INDEX RERUM.

A

ABſtinentia Chriſtianorum. 380. &c.
Actiones. Earum duplex genus; Quædam ex ipsâ naturâ, & ſemper malæ, quædam non ita. 106.
Adulterium, & alia Venerea prohibentur ſexto Decalogi præcepto. 307. Adulterium Davidis. 457.
Ætas Mundi tertia annorum 430. à vocatione Abrahami ad profectionem Hebræorum ex Ægypto. 237. Ætas mundi quarta ab exitu Hebræorum ex Ægypto ad Templi ædificationem ſub Salomone. 243. 244. 474. &c. 481. Complectitur 606. annos. *ibidem*.
Æternum in Sacrâ Scripturâ quandoque idem ac diu duraturum. 337.
Agnus Paſcalis fuit Chriſti figura. 149. &c. 362. &c.
Altare uni Deo dicandum. 294. Altare thymiamatis. 271. 281. 285. Altare holocauſtorum. 272. 282. 285.
Amor Dei neceſſarius. 354. &c. Præcipitur primo Decalogi mandato. 291. 292.
Amor proximi. 351.
Amphibologia. *Vide* Mendacium.
Angelus aliquis, non Deus ipſe apparebat Patriarchis ex vulgata ſententiâ, quæ tamen rejicitur. 71. Angeli exterminatores Ægypti. 59. Angelus vaſtator Ægypti Hebræis parcit. 138. Angelus apparet Gedeoni. 435. Matri Samſonis. 442. Angelus, orante David, gladium recondit. 451.
Animalia quædam cur offerentur in veteri lege? 361.
Annus. Ejus initium apud Hebræos. 139. Anni peregrinationis Hebræorum. 119. *Vide* Ætas Mundi.
Apparitio. Apparuit Patriarchis Verbum Divinum ſub humanâ ſpecie. 71. &c.
Apparitio in rubo. 57.
Aqua dulcis efficitur injectâ arbore. 246. fluxit è rupe tactâ Moſis virgâ. 249.
Aqua zelotypiæ pro ſuſpectis fœminis. 324.
Arca Fœderis. 271. In eâ erant tabulæ legis, virga Aaron & manna. 280. 281. 288. &c. Ejus origo. 282. Arca à Philiſtæis capta. 449.
Ariſtocratia, ſive regimen optimatum, ſub Moyſe. 241.
Ariſtocratia Reipublicæ Hebrææ poſt ſolutam captivitatem Babylonicam. 79.
Aſini effigiem ab Hebræis coli falsò & impudenter ſcripſit Tacitus. 127.

Atrium tabernaculi. 282.
Azymorum ſolemnitas. 148. Cur inſtituta? 147. &c. Cur primus, & ultimus dies Azymorum ſolemnes eſſent? *ibid.*
Azymus panis. Eo utitur Eccleſia Latina in conficienda Euchariſtia ob Chriſti Domini exemplum.

B

BAptiſmus. Ejus figura fuit Circumciſio. 363.
Bellum juſtum. 305.
Biblia ſacra, *vide* Liber, Pentateuchus, Scriptura Sacra,
Beniaminus à fratre ſuo Joſepho valdè dilectus. 44. 45. fuit pater decem filiorum, quos tamen, dùm unà cum patre ſuo Jacobo deſcendit in Ægyptum, genuiſſe probabile non eſt. pag. 50.
Bruta animantia non ſunt pura automata. 89.

C

CÆremoniæ Veteris Legis cur inſtitutæ in tantâ multitudine? 358. Earum ceſſatio. 366. *vide* Lex vetus.
Cæremonialia præcepta veteris legis dividuntur in Sacrificia, Sacramenta, Sacra, & Obſervantias. 313.
Candelabrum aureum. 271. 281. 283.
Caritas *vide* Amor. Caritas erga proximum. 351.
Caſtitas Joſephi, 40.
Cherubini Propitiatorii. 271. 282.
Chriſtus. Illum prænunciabant plura Pentateuchi oracula. 179. &c. & Sacrificia veteris Legis. 314. 360. &c. Ejus figura fuit manna. 248. Agnus Paſchalis 143. 362. &c. Serpens æneus erectus. 263. Propitiatorium 284. Joſephus. 154. &c. Job. 157. 160. &c. Moyſes. 175, &c. Aaron. 410. 411. Joſue. 425. David. 465. &c. *vide* 250. 285. *vide* Fides.
Chronologia Sacra. Eam Hebræi non vitiarunt. 221. &c.
Ciborum delectus. 380. &c.
Cinifes in Ægypto. 58.
Circumciſio. Quomodo dicatur æternùm duratura? 336. &c.
Ciſtæ Ethnicorum ex arcæ æmulatione. 282.
Cogitationes pravæ. 312.
Columna, quæ Hebræis præibat. 60.
Compenſatio an licita? 90. 125. &c.
Conſecratio Sacerdotum, tam ſummi, quàm aliorum in veteri lege. 346. &c. 402. &c.
Coturnices vento delatæ ad caſtra Hebræorum. 246.
Crudelitas Simeonis & Levi in Sichimitas. 33.
Cultus Dei internus neceſſarius. 350.

De-

D

DÆmones. Eorum reſponſa. 99.

Decalogus eſt lex naturalis litteris conſignata. 290. Ejus explicatio. 291. &c.

Directio operum in Deum neceſſaria. 356.

Divinatio vetita. 292. Divinatio Joſephi prophetica. 48. &c. *vide* ſuperſtitio.

Diviſio Terræ promiſſæ. 421.

Doctrina & veritas, ſeu Urim, & Thummim in Rationali 396. 399. &c. Non erat ſimulacrum ſuperſtitioſum, 400. &c.

Dominicæ diei Sanctitas. 301.

E

EDucatio filiorum ad matrem pertinet, & multò magis ad patrem. 103. Pravæ educationis exemplum in Heli, & ejus filiis. 448. &c.

Eccleſia. Ejus leges colendæ. 382.

Ephod. 395. 398.

Errores varii *vide* opinio.

Euchariſtia conficienda eſt adhibito pane azymo apud Latinos. 143. &c. Ejus figura fuit manna. 248.

F

FÆminæ in oſtio Tabernaculi excubantes quænam eſſent? 394. fæminæ ad idololatriam, & libidinem illiciunt. 264. &c.

Feſtum. Sanctificatio feſtorum. 298. &c. Quomodo feſta veteris legis ſignificarent noſtra? 364. &c. Pœnæ non colentium feſta. 261. Feſta Hebræorum; Sabbatum, Annus ſabbaticus, Annus Jubileus, Neomenia, Feſtum tubarum, expiationis, Scenopegiæ, ſive Tabernaculorum, Cœtus, ſeù Collectæ. 317. 318. Paſcha, dies Azymorum, & Pentecoſte. 319.

Fides meſſiæ, ſeù mediatoris Chriſti Domini, fuit ſemper neceſſaria ad ſalutem. 74. &c. 211.

Figura. Sacramenta veteris legis fuerunt figuræ Sacramentorum legis Evangelicæ. 363. &c. Feſta Moſaica ſignificabant noſtra. 364. &c. Manna figura fuit Euchariſtiæ. 248. *vide* Chriſtus.

Fœcunditas mulierum in veteri teſtamento Dei munus fuit. 95. fæcunditas Hebræorum in Ægypto. 121. &c.

Fornicatio ante legem moſaicam vetita. 101. &c. Prohibita quia mala. *ibid.* Peccatum eſt grave cum obſit prolis certitudini & educationi. *ibid.* Præclarum S. Thomæ teſtimonium. *ibid.* fornicatio vetita fuit ab Apoſtolis, quód Gentiles cenſerent, eam non eſſe pec-

peccatum. 376.
Fugitivorum civitates. 422.
Furtū, ejuſque genus multiplex prohibetur ſeptimo decalogi præcepto. 308. 309. Quid ſentiendum ſit de multiplicatione gregis Jacobi? 88. &c. Quid de idolis Labani, quę ſurripuit Rachel? 98. &c.

H

Hæreſis. *vide*. Opiniones. Hircus emiſſarius. 318.
Hiſtoria. Ad quos pertineret apud varias nationes memoriæ prodere hiſtoriam ſuorum temporum? 186.
Hiſtorici, & ſcriptores prophanĩ hiſtoriam ſacram fabulis adſperſerunt ut idololatriã ſtabilirent. 60. 69. Egerunt de captivitate Hebræorum in Ægypto. 61. &c.
Holocauſtum Sacrificium præſtantiſſimum. 316. 317.
Homicidium, & alia cum illo prohibita in decalogo. 304. &c. In bellis & judiciis juſtis non homo occidit, ſed lex. 305. &c.
Honor quibus debeatur? 303.

I

IDololatria primo decalogi præcepto vetita. 291. Idololatriæ peccatum. 189. &c. Idololatria Hebræorum aureum Vitulum colentium. 256. Colunt Baal, ſeu Beelphegor, ſeu Priapum. 264. Pœnæ. 265. 428. Rachel idololatrię non fuit addicta. 97 &c. Idola Labani. 99. Idololatriæ ædiculas & templa portatilia falſorum Numinum. conſtruunt poſt Tabernaculum moſaicum. 275. Sacra ethnicorum plena inhumanitate. 206. Idololatriæ cultus barbarus & obſcœnus Molocho, atque Saturno præſtitus. 390. &c. Idololatrarum Teraphin. 99. 400. &c.
Jejunium. 380. &c.
Imaginatio. Ejus vis in fœtu. 88. &c.
Imagines in templo Hebræorum, & in Eccleſia Catholica. 293. 294. Sacrarum Imaginum cultus. *ibid.*
Immunditia legalis, ejuſque ſpecies octo. 320. 321.
Incarnatio. Permiſſio ſcelerum ante, & poſt diluvium oſtendebat neceſſitatem Incarnationis. 1. Filius Dei apparens Patriarchis ſub humanã ſpecie præludebat Incarnationi. 72.
Inceſtus. Peccatum Ruben cum Balã novercã. 35.
Inimicorum dilectio. 352.
Intentio recta quandonam excuſet? 107. &c.
Invidia fratrum Joſephi unde orta fuerit? 36. &c.
Jubileus annus. In eo agri venditi redibant ad priores dominos. 323.
Judices in Republica Hebræorum quo jure & autoritate frue-

fruerentur? 428. 429.
Judicialia præcepta Hebræorum, eorumque quadruplex genus ex S. Thoma. 321. &c. Tribunalia, Magnum Synedrium. &c. 323. &c. Judicialia præcepta veteris legis nunc ſunt mortua, non mortifera, & in quo ſenſu per Chriſtianos Principes revocari poſſent? 387. 388.
Juramentum. 295. &c. tres conditiones ut ſit licitum. 296. juramenti maximam rationem habendam eſſe docet Joſue. 415. 416.

L

LAbrum æneum. 272.
Legalia ex SS. Auguſtino & Thoma ante Chriſti Paſſionem, neque mortua, neque mortifera erant; poſt Evangelii promulgationem ſunt mortua, & mortifera; à Paſſione Chriſti ad Evangelii promulgationem mortua erant, ſed non mortifera. 372. Legalia quandoque permiſſa Judæis fidelibus, non vero Ethnici ritus gentilibus, quia illa à Deo inſtituta erant, hi à Diabolo. ibid.
Qui Legalia nunc obſervaret, eſſet ex S. Auguſtino impius Sepulturæ violator. 374. Cur Eccleſiæ quædam diu abſtinuerint à ſanguine & ſuffocato? 375.
Lepra. Hebræi ex Ægypto exeuntes leprâ non laborabant, ut Tacitus falsò ſcribit. 126. Lepra laboravit Jobus. 166. Leges Moſaicæ circa leproſos. 129.
Leviratus. Jure Leviratûs Onanus & Sela ducunt uxorem Thamar. 100. Quid eſſet hujuſmodi jus? 109. &c. Notum Patriarchis antequam Lege Moſis ſanciretur. 110. Non fuit ab Ægyptiis petitum 111. &c.
Levitarum civitates quadraginta octo. 422.
Lex. Lex naturæ *Vide* Decalogus. Lex naturæ ferè deleta erat ex hominum mentibus, hinc lex ſcripta ei adiicitur. 253. &c. Legis veteris & novæ diſcrimen. 252. Lex vetus danda erat tempore Moſis. 329. 219. 220. 330. ſolis Hebræis danda videbatur. ibid. Eâ non obſtringebantur niſi Hebræi. demtis iis, quæ pertinebant ad legem naturalem. 331. Cur ceſſare debuerit? 332. &c. Quantum ad præcepta naturalia non eſt abolita. 335. Legis & Sacerdotii abolitio. 340. 341. &c. 366. Lex moſaica bona eſt, & à Deo. 327. 328. Lex moſaica, quamvis ſancta, propriâ vi non conferebat veram juſtitiã. 209. &c. Non tamen Deus reliquit homines in impo-

 tu-

ſentiâ obſervandi legem. 212. &c. 217. &c. Lex moſaica, manifeſtando morbos & peccata, diſponebat ad quærendum Salvatorem Chriſtum. 219. Lex moſaica. *vide* Cæremoniæ, Judicialia præcepta, Legalia, Præcepta, Sacrificium, Sacramentum. Lex Evangelica Moſaicâ multò præſtantior. 350. &c. Præcellit antiquæ in cultu interno, in amore proximi, in dilectione inimicorum, in matrimonij vinculo, in juramentis, in patientia, & aliis *ibid*. Leges condere poteſt Eccleſia. 382.

Liber. Pentateuchi liber. *vide* Pentateuchus. Liber Joſue. Ejus auctor fuit Joſue ætate jam proveƈta. 420. Eſdras ei addidit caput poſtremum, & alia. 421. Liber Job Canonicus. 167. &c. Quis Ejus auctor? 170. &c. Moſi aſſerendus. 171. &c. Ejus elegantia. 173. &c. Cur idiotiſmis linguarum Orientalium Scateat? 174. Liber pſalmorum. *vide* Pſalmorum liber. Liber Juſtorum, de quo fit mentio in libro Joſue, erat carmen Epinicium editum ſtatim poſt cæſos hoſtes Gabaonitarum. 420.

Litteræ veteres Hebraicæ erant eædem atque Chananææ, & Samaritanæ. 184. Jonum Græcorum litteræ antiquiſſimæ ab eis non valde abludunt. *ibid*.

Lucernæ Candelabri. 271. 285.

M

Magia. Ab eâ antiqui patres abhorruerunt. 48. Magi in Ægypto præſtigiis virgas in ſerpentes mutant. 57.

Mandragoræ & earum vis pro utero purgando, & ſomno conciliando. 96.

Manna. 246. Non fuit naturale ob ſaporem & alia plura. 247. 248. Totos quadraginta annos pluit manna. *ibid*. Typus fuit Euchariſtiæ. *ibid*. manna in Arcâ. 281. 288. &c.

Mare rubrum. *vide* Miraculum.

Matrimonium. Matrimonii fœdus, & amor. 104. Quid in nuptiis ſpectandum. 20. Nuptię in quibus eſt maxima ætatis diſſimilitudo plerumque reprehenſione dignæ, non tamen legibus reſcinduntur. 22. Soboles eſt ſæpe argumentum Divinæ benedictionis, & SanctitatisMatrimonii. 23. Matrimonia, Polygamia, Repudium Hebræorum. 324. Abrahami & Ceturæ conjugium laudabile. 22. Felix conjugium Iſaaci, & Rebeccæ. 19. &c. Matrimonium

monium Judæ inconſulto parente Jacobo. 36. Matrimonium inauſpicatum Sichem, & Dinæ. 32. &c.
Mendacium vetitum octavo decalogi præcepto. 310. Mendacium licèt officioſum, & rectâ cum intentione ſemper illicitum. 122. 123. Amphibologiæ, & mentis reſtrictiones veritati, & ſocietati humanæ perniciofæ damnantur. 87. Non mentitur Jacobus benedictionem præripiens ob Spiritum prophetiæ. 86. Non mentitur Joſeph vocando fratres ſuos exploratores Ægypti. 43
Menſa panum propoſitionis. 272. 281
Menſis primus Hebræorum. 139
Meretrices. Meretricum fallaciæ. 444. Pœnæ. 265. *vide* Scortatio.
Meſſias. *vide* Chriſtus, Incarnatio, Prophetia.
Miraculum. Vera Miracula à falſis diſtinguenda. 57. Miraculorum Moſis veritas. 233. &c. Murat Moſes baculum in ſerpentem. 57. Plagæ decem Ægypti. 58. &c. Columna, quæ Hebræis præibat. 60. Tranſitus maris rubri. *ibid.* & 131. &c. Alexander Magnus nihil ſimile præſtitit. 133. Non debet tribui refluxui maris, quem obſervaverit Moyſes rerum naturalium peritus. 134. Aqua amara dulcis efficitur injectâ arbore. 246. Coturnices, & manna. *ibid.* Aqua fluit è rupe Moſis virgâ tactâ. 249. Aaronis virga floret, editque amygdalas. 261. Serpens æneus morbos depellit. 409. Sol obtemperat imperio Joſue. 418. 519. Jordanis tranſitus. 422. E' dente erumpit aqua, orante Samſone. 443. Miracula Arcæ captæ. 449. Miracula in Templi dedicatione. 471. 472. Miracula Sacrarum Reliquiarum. 294.
Mitra byſſina. 356.
Monarchia Hebræorum. 243.
Multiplicatio & ingens numerus Hebræorum in Ægypto. 121. &c.
Murmuratio Hebræorum. 246

N

Nominis Divini Sanctitas 295. &c.
Nuptiæ. *vide* Matrimonium.

O

Obduratio impii miracula videntis. 57. &c. Pœnæ ejuſdem. 58.
Obſtetrices Ægyptiacæ ob miſericordiam laudantur, non ob mendacium. 123.
Opiniones quædam vel impiorum & infidelium, vel etiam

Catholicorum Auctorum, quæ in hoc tomo refelluntur. Aben-Esra cum Toſtato, & quibusdam Hebræis putat Iſraelitas non tranſiſſe ab uno littore maris rubri ad aliud oppoſitum, ſed rupem quamdam circuiviſſe ſecus mare, refelluntur. 135. &c. Anabaptiſtæ aliique hæretici, Pſalterium expungunt ex albo librorum Canonicorum. 465. Carteſiani exiſtimant bruta animantia eſſe mera automata. 89. Eraſmus, & Queſnellus malè ſentiunt de lege veteri. 212. &c. Hebræi nonnulli cenſent, Saram timore correptam in immolatione filii ſui Iſaac, obiiſſe. 15. &c. Hebræi quidam arbitrantur eamdem fuiſſe Ceturâ, atque Agar. 22. Iconoclaſtæ, & Novatores negant cultum Sacrarum Imaginum, & Reliquiarum. 294. Joſephus Hebræus dubitat de miraculo in tranſitu maris rubri. 131. &c. Julianus Apoſtata Imperator negat Oraculum Moſis cap. 18. Deuteronomii pertinere ad Chriſtum. 180. Manichæi, aliique hæretici quædam ciborum genera execrantur. 381. &c. Marſhamus Anglus arbitratur, Serpentem æneum à Moſe erectum fuiſſe velut quoddam amuletum, & taliſmanum, inſtar Ægyptiacarum præſtigiarum. 408. &c. Exiſtimat cum Spencero Templum Salomonis extructum fuiſſe, quia Hebræi ſeſe accommodare ſtudebant moribus gentium & ævi. 470. &c. Putat Ægyptios ante Moſem fuiſſe artium & diſciplinarum inventores. 56. Contendit Manethonem hiſtoricum voluiſſe per *Hycſos*, ſeu *paſtores* ex Ægypto ejectos, indicare Arabes, non Iſraelitas. 65. Nititur evertere antiquitatem Veteris Teſtamenti; negat Deum eſſe auctorem Cæremoniarum Moſaicarum, & Prophetiam Danielis LXX. hebdomadum ad Chriſtum pertinere. 66. Docet ante legem Moſaicam Hebræis innuptis licuiſſe corporis copiam pro libitu facere. 104. Exiſtimat, Hebræos mutuatos fuiſſe ab Ægyptiis jus leviratûs. 111. &c. Montaniſtæ hæretici jejunia & quadrageſimas multiplicabant. 381. &c. Pelagius ſentit veteres Patres non fuiſſe juſtificatos ex fide Mediatoris. 211. Pezronus Ciſtercienſis Judicum Chronologiam turbat, & annos adjicit plures. 425. &c.

&c. Tribuit quartæ Mundi ætati, ab exitu ex Ægypto ad Templi ædificationem, annos 873. 479. Samoſatenus-Paulus malè ſentit de libro pſalmorum. 465. Simonius-Richardus Pentateuchi ſcriptorem fuiſſe Moſem pernegat. 186. &c. Spencerus putat Tabernaculum Hebræorum ex prophanâ Gentium religione originem duxiſſe. 273. Arcam repetit à ciſtis Ethnicorum, & Cherubim à ſimulacris Ægyptiorum. 282. Scribit Sacrificia animalium apud Hebræos fluxiſſe ex pravâ Gentium opinione, eaque emundata, à Deo tolerata fuiſſe. 314. Exiſtimat Urim in Rationali nihil aliud fuiſſe quàm parvum ſimulacrum ſimile Ethnicorum Teraphim. 400. &c. Tacitus ſcribit Hebræos ob ſcabiem ex Ægypto pulſos fuiſſe, eoſque aſini aquam monſtrantis effigiem coluiſſe. 127. &c. Theodorus Mopſueſtenus aliique cenſent Jobi hiſtoriam fabuloſam. 168. &c. Reiicit pſalmorum librum. 465. Toſtatus aliique Deboram ex albo Judicum expungunt. 434. Opiniones quorundam cenſentium, licitas eſſe reſtrictiones mentales exemplo Jacobi Patriarchæ, & aliorum. 87. Angelos Dei vice apparuiſſe antiquis Patriarchis. 71. &c. Mandragoras conferre fœminis fœcunditatem, & vim habuiſſe philtri amatorii ad deviciendum animum Jacobi. 94. &c. 96. Rachelem fuiſſe Idololatriæ addictam. 97. Moſem mortuum non eſſe. 268. &c. Moſem in Chriſti Transfiguratione reſurrexiſſe 270. Opinio quorundam confundentium in Chronologiâ Judicum annos ſervitutum Hebræorum cum annis præfecturæ Judicum. 476. &c.
Oraculum, ſive Propitiatorium. 271.
Oraculum Dæmonum. 99. Oracula Ethnicorum à doctis viris ſugillabantur. 191. 192.
Oratio, & ejus vis. 249.
Origines rerum quarumdam. Arcæ. 282. Cæremoniarum variarum in Lege Moſaicâ. 358. &c. Feſtorum, Azymorum. 147. &c. Paſchatis. 138. 142. &c. Pentecoſtes. 319. Hebræorum falſa origo ex Tacito. 126. &c. Monarchiæ apud Hebræos. 450. 451. Nominis Judæorum communis omnibus Hebræis. 83. 84. Sacrificiorum. 313. 314. &c. Tabernaculi. 273. &c. Templi. 470. 472.

Paci-

P

Pacifica Sacrificia. 316.
Panes propoſitionis. 272. 281. 285.
Parentes colendi. 302. &c.
Paſcha idem ac tranſitus, nempe Angeli. 138. &c. Quomodo paſchalem agnũ primò comederint Hebræi, quomodo ſequenti ævo. ibid. 142. &c. Tempus celebrandi Paſcharis. 139. &c. Chriſtus ultimum Paſcha celebravit die à lege ſtatutâ. 140.
Patientia Jobi heroica. 161. &c.
Patriarchæ duodecim filii Jacobi. 30.
Peccatum peſſimum fratrum Joſephi quodnam fuerit ex Ruperto, & S. Thoma? 36.
Pentateuchon, ejus Divina auctoritas. 186. &c. 202. &c. Ejus Auctor Moyſes. 187. &c. Cur ab eo ſcriptus? 188. 189. Quando ſcriptus, & quo characterum genere? 184. Stylus, & doctrina. 204. &c. Ex Moſis Pentateucho plurima mutuati ſunt Scriptores prophani. 195. &c. Pentateuchi verſio Græca antiquior verſione LXX. Interpretum. 201.
Pentecoſte Hebræorum. 319. Chriſtianorum. 251.
Phariſæorum ſuperſtitio. 377.
Philoſophi plura à Moſe acceperunt. 195. &c.
Philtra amatoria: illis uti non licet. 96.
Plagæ Ægypti decem. 58. &c.
Pænæ Veteris Legis pro delictis. 325.
Poeſis ſacra. 172. &c.
Præcepta Veteris Legis alia erant moralia, ſeu naturalia, alia Cæremonialia, alia Judicialia. 313. vide Decalogus.
Præſtigiæ. vide Magia
Primogenitura. Ei annexum erat Sacerdotium Iſaaci ævo. 29.
Prophani Scriptores. vide Hiſtorici.
Prophetia. In Pentateucho plurima ſunt oracula Meſſiam promittentia. à pag. 179. uſque ad 183. Prophetia Jacobi Patriarchæ. 75. &c. Impletur tempore Herodis alienigenæ, naſcente Chriſto. 82. Prophetia Balaami. 264.
Propitiatorium. 271. Locus S. Thomæ ad illud pertinens reſtituitur. 278. Fuit Chriſti figura. 284.
Propitiatorium Sacrificium, ſive pro peccato ob ignorantiam admiſſo, quadruplex. 317.
Pſalmorum liber Canonicus. 465. Non omnes pſalmi Davidi adſcribendi ſunt. 462. Maximam partem à Davide eſt concinnatus. 463. Pſalmi quidam editi ſunt poſt captivitatem Babylonicam. 462. Pſal te-

rium

Digitized by Google

rium non eſt digeſtum ſecundum ordinem temporum. 463.

Q

Quadrageſima, & jejunia. 380. &c.

R

Rabbini Judæorum non ſunt Sacerdotes Moſaici. 346. &c.
Raptus Dinæ. 32. &c.
Rationale, ſive ſuperhumerale. 396. 398. &c.
Redemptio Chriſti ſimilis Ægyptiacæ; immo excellentior ex R. Bechai. 151.
Religio. 291. &c. Vota, Sacrificia, Templa, & Altaria ſoli Deo debentur. 294. 295.
Reliquiæ Sanctorum, earumque cultus. 294.
Repudii libellus. 351.
Reſpublica Hebræorum. Ejus varium regimen. 79. &c. 241. &c. 250. Adminiſtratio, & jus Judicum. 428. 429. A Patriarchâ Jacobo ad Herodem alienigenam habuit ſemper è ſuâ gente Duces, Reges, Principes. 81.
Reſtrictio mentalis. *vide* Mendacium,
Rex. Regem petentes Iſraelitæ à Samuele, deterrentur à ſententiâ. 450. PrimusHebræorumRex Saul, Deo jubente. 451.
Ritus Veteris Legis. *vide* Cæremoniæ, Conſecratio Sacerdotum, Feſtum, Sacrificium, Sacramentum &c.

S

Sabbatum. Sabbati Sanctitas. 299. &c. Præceptum Sabbati partim fuit naturale, ac morale, partim cæremoniale. 300. Sabbatum in S. Scripturâ quandoque idem eſt ac feſtum, & ſolemnitas. 148. Mutatum eſt in diem Dominicam. 290.
Sacerdos, & Sacerdotium. Sacerdotium ab univerſali diluvio annexum fuit primo genituræ. 29. Sacerdotium Melchiſedechi diuturnius. Levitico. 342. Sacerdotii Aaronici duratio. 338. &c. Abolitum eſt, nec Hebræi Sacerdotes habere poſſunt, cùm Tribus Levitica non diſtinguatur ab aliis. 341. Non poteſt eſſe ſine Templo Hieroſolymitano. 343. &c. Conditiones Sacerdotum eligendorum in lege veteri. 397. &c. *vide* Conſecratio. Summi Sacerdotes apud Hebræos, eorumque auctoritas poſt ſolutam captivitatem Babylonicam. 80. 395. 400.
Sacramentum. Sacramentum Veteris Legis. 319. &c. Circumciſio, Conſecratio Sacerdotum, Agni Paſcha-

ſchalis manducatio, Oblatio Victimarum, Eſus panum propoſitionis, carniumque conſecratarum, Purificationes, & Luſtrationes. 320. Sacramenta antiqua quomodo figuræ eſſent Evangelicorum? 353. &c.

Sacrificium. Vetus Religio Sacrificiorum Deum eſſe oſtendit. 6. Sacrificium ſoli Deo offertur. 294. Jobi Sacrificia. 157. Sacrificia Veteris Legis erant Chriſti figuræ. 314. 315. 350. &c. Ea offerre ſolis Sacerdotibus Aaronicis licebat in Templo, poſt latam legem Moyſis. 157. Species Sacrificii tres, Holocauſtum, Pacificum, & pro peccato, ſeu Propitiatorium. 316. Sacrificium pro peccato quadruplex. 317. Sacrificium juge. 319. Quæ animalia munda, & quæ res inanimes in ſacrificiis offerrentur? 315. 316. Ritus Sacrificiorum. 316. Origo Sacrificiorum non eſt arceſſenda ab erroribus Ethnicorum. 313. 314.

Sancta Sanctorum. 271.

Sanctuarium. *vide* Tabernaculum.

Sanguis. *vide* ſuffocatum.

Scientia. Ægyptii non fuerunt primi auctores artium, & diſciplinarum. 56.

Scortatio vetita erat ante legem Moſis. 101. &c. Pœnæ ejuſdem. 165. *vide* meretrices.

Scriptores prophani à Moſe multa ſunt mutuati. 195. &c. 199. 200.

Scriptura Sacra. Eam, datâ operâ, vitiare Hebræi neque potuerunt. 221. &c. Oracula, à Chriſto Domino & Apoſtolis laudata, etiamnum integra ſuperſunt. 222. Vulgatæ editionis auctoritas. 225. Irrepſerunt in textum Hebraicum menda minoris momenti, quæ nec fidem, nec mores lædunt. *ibid.* Quædam in S. Scriptura ſcripta ſunt oratione vinctâ numeris. 172. Scriptores librorum Canonicorum. 187. &c. Antilogia, quæ videtur circa Sepulchrum quod emit Abrahamus, nulla eſt. 12. &c. Nulla pariter eſt antilogia inter caput 6. libri 3. Regnum, & librum Judicum circa Chronologiam, neque mendum ullum irrepſit. 475. 485. Sanctus Lucas, deſcribens Acta Apoſtolorum, & enumerans 75. animas ingreſſas in Ægyptum, ſequitur LXX. Interpretes, neque adverſatur textui Hebraico, ubi leguntur ſeptuaginta animæ. 49. &c. *vide.* Liber, Pentateuchon, Pſalmorum.

Se-

Seditio, & ejus pœnâ. 258. &c. 263.
Sepultura. An eam vendere liceat? 14.
Serpens æneus à Moſe erectus. 407.&c. fuit Chriſti figura. 263. Serpentes igniti in Hebræos ſeditioſos immiſſi. *ibid.*
Servitus, ſeu captivitas, ſive oppreſſio multiplex Hebræorum tempore Iudicum. 429. &c. Aſſyriaca. *ibid.* Moabitica. 430. Chananæa. *ibid.* Madianitica. 435. Ammonitica. 437. ſub Philiſtæis. 442.
Sol Joſue voci obtemperat. 418. 419.
Solemnitas. *vide* Azymorum ſolennitas, feſtum, Paſcha.
Somnia myſtica Joſephi. 37. Pharaonis. 41. Somniorum hujuſmodi interpretatio. *ibid.*
Suffocatum. A ſanguine & Suffocato abſtinentiam imperarunt Apoſtoli pro pace ſancienda inter Judæos & Græcos, qui Chriſto nomen dabant. 376.
Summus Sacerdos. *vide* Sacerdos.
Superhumerale. *vide* Ephod.
Superſtitio vetita primo decalogi præcepto. 291. Ejus variæ ſpecies. 292. Abhorruerunt ab illâ Patriarchæ. 48.

T

TAbernaculum conſtruitur in deſerto. 258. Tabernaculi, ſeu Sanctuarii ſtructura. 271. &c. Ejus origo non arceſſenda à ſuperſtitione Ægyptiorum, vel aliarum gentium. 274. &c. Diverſitas ejus à templo 277. Tabernaculum Moloch. 274.
Tabulæ legis in Arcâ. 280.
Taliſmanes; imagines naturâ efformatæ: aniles fabulæ. 409.
Templum ſoli Deo dicatur. 284. Cur conſtruantur Templa? 282. &c. Templi diverſitas à Tabernaculo. 277. Templi Hieroſolymitani fabrica. 470. Quantum Deo placuerit. 471. In ſolo Templo Hieroſolymitano licebat Judæis Sacrificium offerre. 343. Templum nunquàm inſtaurabitur, 344. &c. ſæpius irrito conatu nituntur Judæi illud ædificare. *ibid.* 370. & Cuncta in Lege Moſaica ſpectabant ad Templum; eo ſublato, intelligimus legem abolitam eſſe. 368. 369.
Teſtamenti utriuſque diſcrimen. 219. 220. 252.
Theocratia Hebræorum, ſeu regimen ab uno Deo pendens. 241. 242.
Theologia veterum Phœnicum, Ægyptiorum, Græ-
co-

corum, Romanorum, orta eſt à Pentateucho ab Ethnicis vitiato. 198.
Tranſitus maris rubri, & Jordanis. *vide* Miraculum.
Tribus duodecim filiorum Iſrael. 30.

V

VEnditio. Primogenituram vendens Eſau peccat, non Jacob, qui emit. 29. &c. *vide* Sepultura.
Verſio Græca Pentateuchi antè LXX. Interpretes. 201.
Veſtis. Sacerdotales veſtes. 395. 396. 398.
Virga Aaron in Arcâ. 281. 288. &c. *vide* Miraculum.
Virginitas. Eam coluerunt aliqui in veteri Teſtamento, ſed nemo ante Deiparam ejus votum Deo nuncupavit. 393. &c. Virginibus fœminis neceſſarium eſt hominum conſpectum vitare. 34.
Votum ſoli Deo fit. 294. Votum Jephte illicitum 438. &c.

Z

ZElotypiæ aquæ pro ſuſpectis uxoribus. 323.
Zelus Moyſis. 256. Zelus Phinees. 265.

MAG 888

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

